ידיעות אחרונות

המוסף לשבת

היום עומדים להאריך את תוקף המאנדט של כוח האו"ם בצפון * ההסכמה הסורית, אותה הביא לירושלים ד"ר ואלדהיים, ניתנה כתום מספר שבועות של אי־ודאות, מתיחות־שיא וגיוס מילואים חלקי

הסכם ההפרדה בגולן: מי, מה, כמה ולמה

מאת איתן הבר

ל"א מחר יהיה דומה, מן הסתם, ליום אתמול ברמת־הגולן.

מי שהמתין בחשש לחרישות קשות מן הרמה על תחילתה של מלחמה חדשה — יסתפק בידיעה על פתיתי־השלג הראשונים שצנחו על ראש החרמון. אפשר לנשום לרווחה בינתיים.

כפי שעשו זאת לא פעם בעבר, כך גם הפעם הצליחו הסורים למתוח את החבל ולמרוט את עצבי העולם ומדינת ישראל, עד לרגע האחרון ממש. דקה אחת לפני השעה ה־12 כיבו הסורים את פתיל־ההשהייה — אך הפצצה עדיין קיימת.

מחר, בחצות, עמד לפוג תוקפו של המאנדט, אשר ניתן למשקיפי כוח־החירום של האו"ם ברמת־הגולן. אולם רק לפני ימים אחדים הודיעו הסורים, באמצעות מזכיר האו"ם, על נכונותם לחדשו ולהאריכו לתקופה נוספת. ברמת־הגולן אפשר לנוח, לרפות את השרירים, אך לא לעצום את העיניים. סכנת המלחמה טרם חלפה ועדיין שרירות וקיימות כל הסיבות, אשר יגרמו לחידוש הקרבות בחזית הצפון.

הסכם הפרדת הכוחות בין ישראל לבין סוריה, לכבות תהליך ביצועו וקיומו בימים אלה, שזור בפרטים ובמושגים רבים, מהם שגורים על כל פה ומהם שאינם ידועים. ניסינו ללקט את העיקרים שבהם, אותם אנו מגישים בצורת מילון, מילון הפרדת הכוחות:

או"ם — אירגון האומות המאוחדות לא שרף כלל בדיונים שקדמו לחתימת הסכם הפרדת הכוחות בין ישראל לבין סוריה. דחיקתו מן הדיונים הבליטה עוד יותר את יחס הזילזול של כל הצדדים לאירגון זה, אשר נקרא רק לאחר הסיכומים בין המדינות לתקצות כוחות לשמירה על הסכם־ההפרדה ברמת־הגולן. הוא ממלא כיום תפקיד מישני בזירה.

אסד חאפז — נשיא סוריה, בן 44, גנראל ולשעבר מפקד חיל־האוויר ושר־ההגנה, תובע בעקשנות לכנותו „משרת העם". זכה אחרי מלחמת יום־הכיפורים לתואר „משחרר הגולן". האישיות הדומיננטית בצמרת הסורית, ניהל עם מזכיר המדינה האמריקני את המו"מ להפרדת הכוחות. קיצוני בדיעותיו בכל הקשור לישראל והופע את חיסולה בדרך צבאית.

אוסטריה — ארץ חשניצל והוואלס במרכז אירופה, שיגרה יחידה צבאית לכוח החירום של האו"ם ברמת־הגולן. ארבעה מקציני היחידה נהרגו בעלות כלי־רכבם על מוקש באיזור החרמון. קצין נוסף סולק מתפקידו, לאחר שפירש „בנדיבות יתרה" את ההוראות ומנע משר ההגנה הסורי להיכנס לאיזור־החיץ בגולן.

ויכוחים מרים

ביקורת — מתבצעת אחת לשבועיים על־ידי משקיפי כוח־החירום של האו"ם בשני צדדיו של קו־החזית. לפי המוסכם בהסכם הפרדת הכוחות, המשקיפים בודקים אם אחד הצדדים, או שניהם, הכניסו כוחות מעל למותר לכל אחד מאיזורי ההפרדה. הסורים והישראלים רשאים לבקש ביקורת מיוחדת, מלבד הביקורת השיגרתית — וזכות זו נוצלה בשבועיים האחרונים פעמים אחדות, בגבור המתיחות בגולן.

דילול — פעולה שנעשתה במהלך ביצועו של הסכם הפרדת הכוחות ואשר על פרטיה נסבו ויכוחים מרים בין הצדדים, בתיווכו של הד"ר הנרי קיסינג'ר. לפי ההסכם, דוללו כוחות הצבא ומותרת נוכחות של כמות קבועה של חיילים, טנקים ותותחים, לפי הפירוט הבא:

איזור א' — ברוחב של 10 ק"מ מהגבול:

- 75 טנקים.
- 36 תותחים לטווח קצר, קאליבר 122 מ"מ וקאליבר דומה.
- לא יותר מ־6000 חיילים.

איזור ב' — בין 10 ל־20 ק"מ מערבית מגבול ישראל:

- לא תהיה ארטילריה שהטווח שלה עולה על 20 ק"מ.
- 162 תותחים לטווח שאינו עולה על 20 ק"מ.
- 450 טאנקים מכל הסוגים.
- טילי קרקע־אוויר לא ימוקמו קרוב יותר מ־25 ק"מ.

דרך לחרמון — מובילה לכיוון שיא־החרמון, שהוחזק במלחמת־ההתשה ע"י כוחות צה"ל. בתקופת מלחמת־ההתשה תקפו מטוסי חיל־האוויר והארטילריה את הסורים ומנעו בעדם מלסלול את הדרך הזאת, המקנה להם יתרונות של מנועת(?) מקורה במקרה של חידוש האש. אחרי כניסת הסכם־ההפרדה לתוקפו, כבשו הסורים דרך לכיוון שיא־החרמון.

הפרות הסכם הפרדת הכוחות — נעשו לאחר חתימת ההסכם ובעיקר בזמן האחרון. ה־הפרות נובעות מפירושים שונים של סעיפי החסכם הגדרותיו. אך יש להודות שאין הן חמורות. הן כוללות, בין השאר, בניית הדרך אל שיא־החרמון, העברת מרגמות כבדות לאיזור האסור בטענה ש„מרגמות זה לא ארטילריה" וכניסת טאנקים במספר העולה על המותר לאיזור האסור.

ללא אשליות

ולדהיים קורט ד"ר — מזכיר האו"ם, שחש השבוע למזרח־התיכון בנסיון להציל את הסכם הפרדת הכוחות בין ישראל לבין סוריה.

חיילים — לפי ההסכם, רשאים שני הצדדים להחזיק 6000 חיילים באיזור שאינו עולה על 10 ק"מ מהגבול. נראה, כי הסורים מחזיקים במספר קטן יותר של חיילים ברצועה זו.

חרמון סורי — מוצב שהיה מוחזק על־ידי הצבא הסורי עד שלהי מלחמת יום־הכיפורים ונכבש בידי כוח צנחנים של צה"ל. שהחזיק בו גם במהלך מלחמת־ההתשה. מוחזק כיום בידי אנשי או"ם ויהיה, לבטח, יעד חשוב של שני הצדדים במקרה ששוב תפרוץ מלחמה.

טאנקים — כלי־הלחימה העיקרי של שני הצבאות בחזית הגולן. בשיחות לקראת הסכם־ההפרדה תבעה ישראל להרשות לה להציב מספר־רב יחסית (450) של טאנקים בגולן, כדי לקדם פני אויב בכוח משמעותי במקרה שתפרוץ מלחמה.

„כוח משקיפי האו"ם לעניין הפרדת הכוחות" (אונ.דו.ף) — הכינוי הרשמי לכוח האו"ם ברמת־הגולן. כינוי זה הושג רק לאחר מאמצים רבים של הד"ר הנרי קיסינג'ר ולאחר ששלטונות דמשק איימו פעמים אחדות „לפוצץ" את שיחות ההפרדה. הממשל הסורי תבע, שברמת־הגולן יוצבו רק משקיפים, כפי שהיה בערב מלחמת יום־הכיפורים. פירוש הדבר, שכמה עשרות אנשים ממדינות זרות יהיו בעמדות לאורך קווי הפסקת־האש, ירשמו את ההריגות ויודווחו עליהן בלבד.

ממשלת ישראל תבעה שברמת־הגולן, כמו בסיני, יהיה כוח־החירום של האו"ם. פירוש הדבר, שלכוח זה סמכויות מעשיות לביקורת ולמניעת פעולות עויינות — אף כי לאיש בישראל אין אשליות. אם ירצו הסורים לפתוח באש, הם יעשו זאת מעל לראשיהם של אנשי האו"ם או בעקבות הרחקתם מן השטח.

כוננות — הוכרזה בצה"ל לפני כשבועיים לנוכח אפשרות של חידוש הלחימה ברמת־הגולן.

כפרים — הוחזרו לידי הממשל הסורי, עם נסיגת כוחות צה"ל מן המובלעת. הממשל הסורי הבטיח להחזיר את האוכלוסיה האזרחית לכפרים הללו — ונראה כי ברוב המקרים עמד בהבטחה זו. לעומת זאת, לא נראית בשטח כל כוונה סורית לשקם מחדש את הכפרים הסוריים מעבר ל„קו הסגול", שהוחזרו בעקבות חתימת הסכם־ההפרדה.

„מובלעת" — הכינוי שניתן לשטח שמעבר ל„קו הסגול", אשר נכבש במלחמת יום־הכיפורים על־ידי כוחות צה"ל והוחזר לסורים בעקבות חתימת הסכם־ההפרדה. באיזור זה עושים עתה הסורים מאמץ גדול לבנות ביצורים ומכשולים, לנוכח אפשרות חידוש הלחימה.

מחבלים — הסורים סירבו בתוקף להכליל בהסכם סעיף, לפיו יעשו למניעת פעולות מחבלים משטח סוריה. אולם ד"ר הנרי קיסינג'ר הבטיח „ערבות אמריקנית" למימושו, ומכל מקום אמר לראשי הממשל בישראל כי יוכלו לפעול באופן חופשי, אם יפעלו מחבלים מתחום סוריה. כבר במהלך ביצוע הסכם־ההפרדה יצאו מחבלים מתחום סוריה לפעולה באיזור האון, אך הם נתגלו ונקטלו ברמת־הגולן.

משטרה — הכינוי המקובל למעשה־רמיה סורי שגם ישראל מעלימה ממנו עינה. לפי סעיפי הסכם־ההפרדה, יחיו מקומות היישוב שבאיזור ההפרדה תחת שלטון מינהל סורי — אשר יסתייע בעזרתו של כוח־משטרה מקומי. רכב־המשטרה יהיה קל ובלתי־משוריין. בקונייטרה נמצאים כמה עשרות „שוטרים" צעירים שאינם אלא חיילים.

נובמבר — המועד שבו מסתיים תוקף המאנדט, אשר ניתן לכוח האו"ם בגולן. ההסכם נחתם ביום רביעי, 29 במאי 1974, ותוקפו היה למשך ששה חודשים. מחר, יום שבת, מגיעים ששת החודשים לקיצם. הסורים מרטו את עצבי ישראל והעולם כולו, אשר תמה אם יסכימו שליטי דמשק להאריך המנדאט, אם לאו.

סילאסוו אנציה, גנראל — מפקד כוח החירום של האו"ם במזרח־התיכון, איש צבא מפינלאנד, ששירת כראש מטה משקיפי האו"ם. האיש האחראי בפני מועצת־הבטחון ומוסדות האו"ם על קיום הסכמי־ההפרדה בחזיתות מצרים וסוריה.

מאחזים אסטרטגיים

פיתולים — מוצב סורי שנכבש ע"י צה"ל במלחמת יום־הכיפורים. נמצא בדרך לשיא־החרמון. ניטש על־ידי צה"ל בתוקף הסכם־ההפרדה ונמצא כיום בשליטת כוח האו"ם.

צבא סורי — חונה, ברובו, בין קו־ההפרדה לבין הבירה, דמשק. צוייד וחומש מחדש מאז מלחמת יום־הכיפורים, בעקבות אספקה ימית ואווירית בלתי־פוסקת מברית־המועצות. נקט באחרונה בכמה צעדים של כוננות, אשר הדאיגו את שלטונות צה"ל. מוכן למלחמה נוספת.

צה"ל — הסיק ולמד לקחי מלחמת יום־הכיפורים. התארגן מחדש גם ברמת־הגולן. בנה בתקופה האחרונה מערכת ביצורים ומכשולים והועמד במצב כוננות גבוה, לנוכח ידיעות על אפשרות חידוש הלחימה.

קונייטרה — עיר־מחוז ששימשה בעיקר את צורכי הצבא ברמה הסורית, ערב מלחמת ששת הימים. נכבשה על־ידי צה"ל ביום האחרון למלחמת ששת הימים, ולאחר שתושביה ומגיניה נטשוה בבהלה. במהלך השנים נהרסו רבים מבתיה והיו לעיי־חרבות. בשיחות על הסכם־ההפרדה תבע נשיא סוריה את החזרת קונייטרה והפך שאלה זו לעניין של יוקרה ממדרגה ראשונה. ישראל נענתה לתביעה הסורית־אמריקנית. הסורים הבטיחו להחזיר אלפי תושבים לעיר ולשקמה — אך עד כה לא נקפו אצבע בעניין זה.

קיסינג'ר הנרי, ד"ר — מזכיר המדינה האמריקני, אשר תודות למאמציו הושג הסכם־ההפרדה בין ישראל לבין סוריה, על אפם וחמתם של שליטי הקרמלין. צופה בימים אלה בשלבים הראשונים של התמוטטות מאמציו בזירה המזרח־תיכונית. מודאג.

שיא־החרמון — מוצב ישראלי בגובה 2814 מטרים מעל פני־הים. נתפס על־ידי כוח צה"ל במלחמת יום־הכיפורים ונכבש מחדש במהלך מלחמת־ההתשה. בתקופת־ההתשה התחוללו בקירבתו קרבות קשים, בעיקר הפגזות. הועבר לידי כוח האו"ם.

תילים — נמצאים באיזור קונייטרה ונישאים אל פני העיירה ורמת־הגולן כולה. מאחזים אסטרטגיים בשטח הרמה, שנמצאים כיום בשליטת צה"ל. בזמן שיחות־ההפרדה תבעו הסורים את קבלת התילים הללו, אך נענו בשלילה מוחלטת מצד שלטונות ישראל. יתכן נסיון סורי לכבוש אותם, מיד עם תחילתה של מלחמה נוספת.

● חיילי צה"ל בגיזרת רמת־הגולן, ש„התחממה" בשבועות האחרונים: למעלה — מנוחה בצל הטנקים, המוכנים לפעולה; למטה — חילוץ עצמות לשמירה על הכושר

חדש!

ביונס ג'מבו

ביונס — אבקת כביסה ביוכימית בריכוז גבוה מאוד — די בכוס אחת ל־4־6 ק"ג כביסה.

ביונס — אבקה קלה בעלת כושר התמוססות מקסימלי של 100%, מונעת היווצרות גושי אבקה על הכבסים. חסכונית בשימוש.

ביונס — אבקה חדישה המתאימה לכל סוגי האריגים, כולל העדינים ביותר.

ביונס — באריזות „ג'מבו" חדשה — נוחה וחסכונית — של 1 ק"ג.

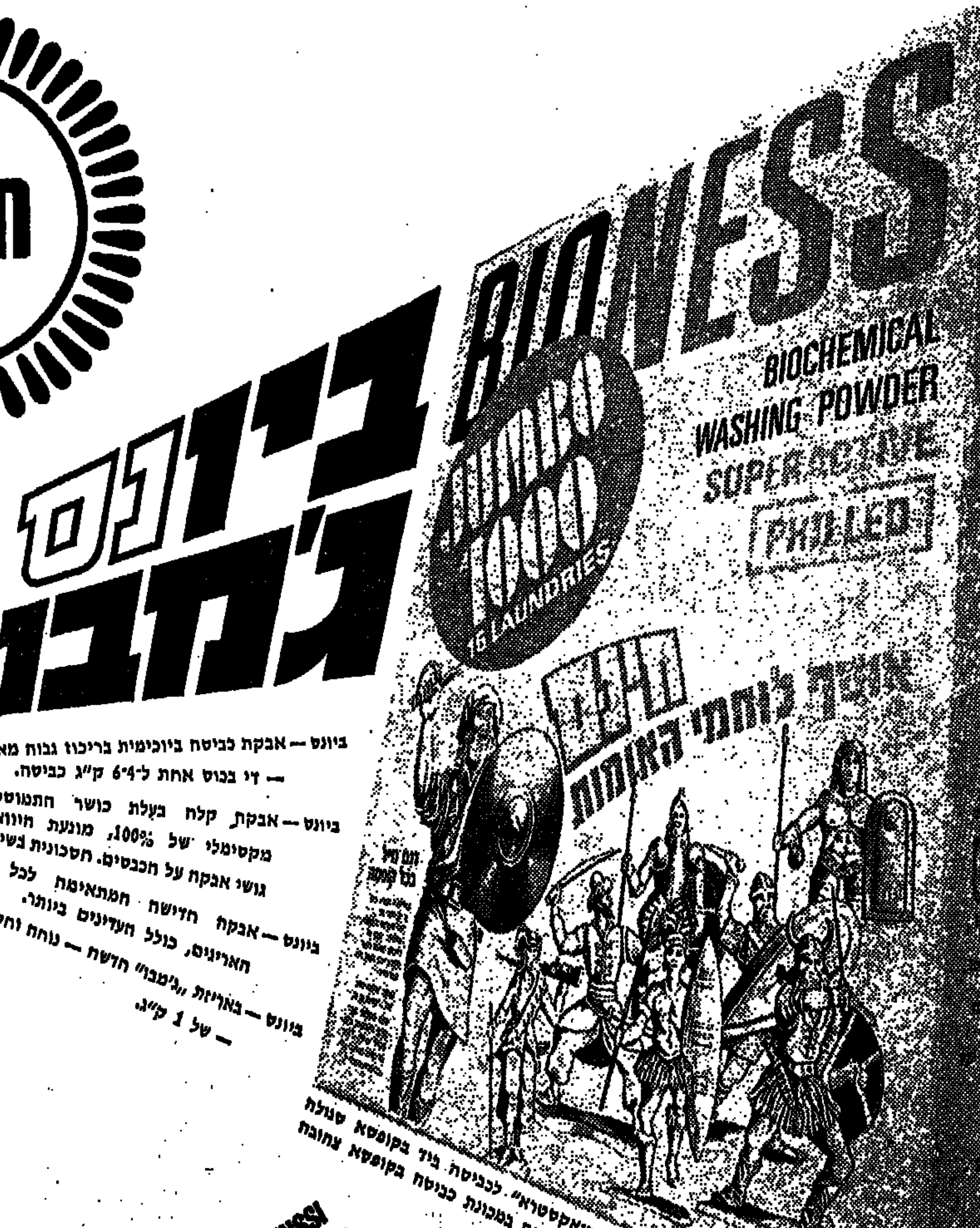

„ביונס־אקסטרא" לכביסה ביד בקופסא סגולה

„ביונס־אוטומט" לכביסה במכונת כביסה בקופסא צהובה

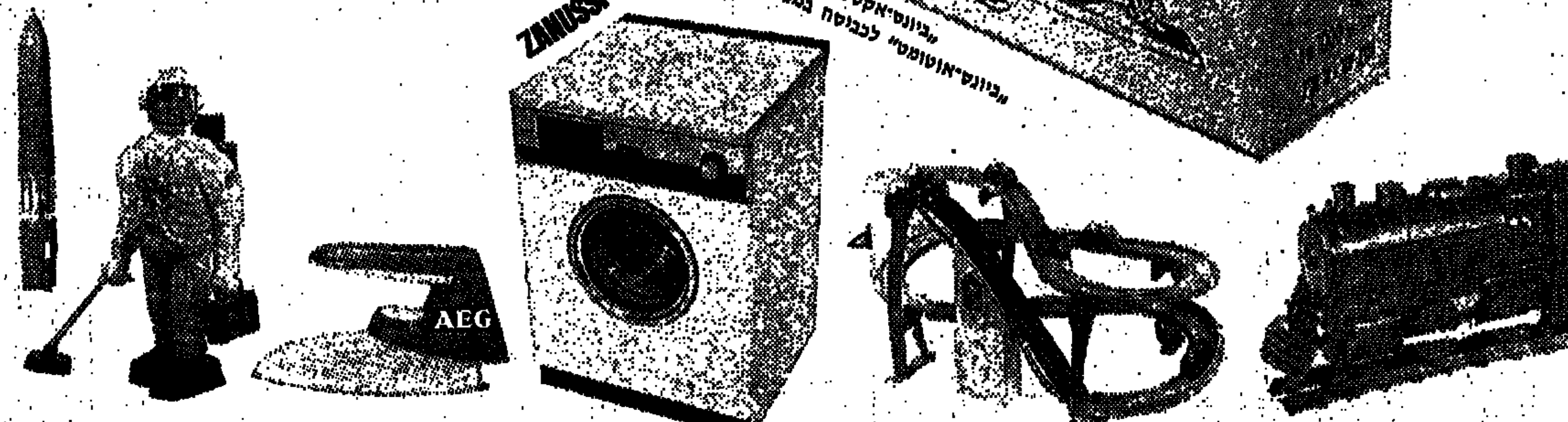

ועכשיו מבצעי פרסים ענקיים!

מאות אלפי פרסים בלי הגרלה - כל אחד זוכה!

תנאי הזכיה: בכל אריזה של „ביונס ג'מבו" תמצאו בתוך עטיפה פסלון פלסטיק של חייל מלוחמי האומות. הפסלונים מצטרפים לאוסף מרתק, מעוצב באומנות, ומשמש למשחק מהנה ולקישוט מקורי.

חפש את האוצר - ב"ביונס - ג'מבו" של יצהר

לרגל שווק „ביונס" באריזות „ג'מבו" מעניקה חברת „יצהר" במסגרת המבצע

1000 פרסים יקרי־ערך בלי הגרלה

תנאי הזכיה: בחלק מהעטיפות תמצאו, נוסף לפסלון של החייל, כתב־אוצר המזכה אותך בלי הגרלה בפרסים יקרי ערך כגון: מכונות כביסה מתוצרת „זנוסי" מגהצים מתוצרת AEG, מרוצי קסמים, רכבות חשמליות, איש חירות, עטים וחבילות שי.

זכרי: ב„ביונס־ג'מבו" — זכות משולשת 1. את זוכה בכביסה נקיה ביותר, בעבודה קלה, יעילה וחסכונית. 2. את זוכה, בלי הגרלה, בפרסים המהווים מקור הנאה לך ולילדיך. 3. את עשויה לזכות, בלי הגרלה, בפרסים יקרי־ערך.

זה נהדר - זה יצהר

אהרן שמיר | זו דעתי

הגיע הזמן לצייר מפות

העולם הערבי אינו אמון, כידוע, על הדמוקרטיה. בעולם הערבי מותר לומר הכל, בתנאי שהאמירה תואמת את השקפת השלטון. בעולם הערבי מותר לערוך הפגנות, בתנאי שמטרתן לתמוך בשלטון ולעודדו במעלליו. הנוהגים בניגוד לכללים אלה צפויים לעונשים קשים, שהוצאה להורג אינה מסווגת בהם כעונש נדיר.

לדבר ולפעול נגד השלטון — זו עבירה חמורה. כיוון שהשכל הערבי המתקדם רואה בה חתירה ברורה נגד המדינה, בכוונה למוטטה.

מאותה נקודת־ראות „מתקדמת" נראית ישראל כמדינה העומדת על סף התפוררות, בגלל גורמים פנימיים, אך בתוספת לחץ מן החוץ אפשר להחיש את חיסולה.

מי שקורא עתונים המופיעים בארצות־ערב, מי שמאזין וצופה באמצעי־התקשורת האחרים, מי שמנתח בכוונה את הצהרות מנהיגי מדינות־ערב, יכול לחוש היטב את השפעת קומוניקציית־הייצוא של ישראל על שיקולי הערבים.

ישראל הדמוקראטית, שהכל גלוי בה, בין טוב ובין רע, מספקת לערבים מידע מדוייק על התפוררות הכלכלית שלה, על הפער העדתי והמעמדי העומד לפני התפוצצות, על התחום הרווייה שינאה בין השקפות מדיניות וסוציאליות, על חיכוכים בין מפקדים בכירים בצה"ל, על שחיתות בחברות כלכליות ממלכתיות וכיו"ב.

• • •

כלי־התקשורת הערביים משתמשים בכל הנתונים הללו, כדי להציג את ישראל חלשה, ירודת־מוראל, שאפשר להכניעה בנקל בסיבוב מלחמתי נוסף. ואכן, לצד כמה הצהרות, המוקיעות את ישראל על עמדתה המדינית החותרת תחת מאמצי השלום באיזור, אין מדינות־ערב מסתירות את כוונתן לצאת למלחמה נוספת, שתחריב אותה אחת ולתמיד.

מדינות־ערב, הבונות ארמונות באשמניה על הורכות הדמוקראטיה הישראלית, אינן יודעות — או שמעלימות ביודעין מאזרחיהן — מה שכולנו יודעים ומאמינים: שאם הן יממשו את איומן לפתיחת מלחמה, ייפסקו בן־רגע הויכוחים הדמוקראטיים, ואפילו ח"כ מאיר פעיל יהיה מוכן לוותר על חברותו בכנסת ולהצטרף כמפקד לאוגדתו של ח"כ אריק שרון, כדי להכות באוייב המשותף. והם יוכו שוק על ירך. אין ספק בכך.

בינתיים, אין אנו עושים די כדי להסיר כמה מן האשליות המקננות בלב הערבים. להיפך: על־ידי הלקאה עצמית אנו מסייעים לטפח אשליות אלו של עליונות ערבית.

• • •

בכוח הנפט והממון הפכו הערבים לפתע לגאונים במדיניות הבינלאומית. ונוכח הצלחותיהם הן מסתחררות בקרב העולם החופשי, החרד מפני המחר שלו עצמו, אין אנו מנסים לעבור למיתקפה מדינית הגיונית ומתקבלת על הדעת, אלא דורכים במקום בהצהרות שאבד עליהן הכלח.

צריך להיות ברור לנו — ואין זה קשור בסנטימנטים היסטוריים — שביהודה, בשומרון וברצועת־עזה ימשיכו לחיות ערבים, והם יהוו רוב באזורים אלה. צריך להיות ברור לנו, שאם אין הם רוצים בשלטון ישראלי — לא נוכל לכפות אותו עליהם, אלא אם נחליט לחיות לעולם ועד על החרב.

אבל גם להם צריך להיות ברור שאנחנו לא נרפה מאיזורים אלה כל עוד הם מיושבים ב א ו י ב י ם. הם יוכלו להשיג הרבה, אולי הרבה יותר מאשר נראה להם כיום, אם יהפכו מאויבים לידידים. ידידות פוליטית פירושה גבול פתוח, כשיהודים חיים בשטחים ערביים, כשם שערבים חיים במדינת־ישראל.

• • •

סאדאת הכריז לא פעם, כי אין מקום לדבר על שלום בדורנו, לאחר שנים כה רבות של שינאה. יש להניח, כי זוהי גם עמדתם של מנהיגים של מדינות ערביות אחרות. לא תיוותר לנו, איפוא, הברירה אלא להכות לקנות־השלום בדור הבא.

לידידינו ולשונאינו בעולם צריך להיות ברור שהקמת מדינה פלסתינאית עויינת בין ישראל השנייה לבין ירדן, שאף אותה הם מתכוונים לחסל, כמוה כהוספת גחלים למדורה: כיצד תתקיים מדינה עויינת כזאת ללא גשרים פתוחים לירדן וללא מוצא לים דרך ישראל?

לכן, כשהרוח בעולם נושבת לטובת הערבים, נדמה שלא נותרה לנו ברירה אלא להגיש לעולם תוכנית מפורטת — עם מפות, שלבים ותאריכים — לפתרון הבעייה הפלסתינאית; פתרון שהכל יצטרכו להזדיין בסבלנות רבה לחכות עד שיגיע לשלב ביצוע והשלמה ב ד ו ר ה ב א — אלא אם כן יחליטו סאדאת וחבריו, שאפשר לדבר על שלום במועד מוקדם יותר.

עד אז — ושוב בלית ברירה — נצטרך לדאוג לכך שלא יצליחו לחסלנו.

ד"ר שבח וייס

הצעה לממשלה גדולה

אפשר להניח שרעיון כינון ממשלה ציונית רחבה, זו הקרוייה ממשלת ליכוד לאומי, יתנפץ בסופו־של־דבר אל חומת המכשול הפרסונאלי. קשה להעלות על הדעת, כי אישים, שזה עתה הגשימו את משאת־נפשם להימנות עם שרי הממשלה, יוותרו על עמדותיהם למען אחרים. מן־הסתם יימצאו נימוקים אידיאולוגיים ואחרים, כדי להסוות באמצעותם את ההתנגדות לנשיאת כסאות־השרים.

אומנם הדוגמה האישית היתה מחייבת שתי מיפלגת הליבראלית העצמאית, המפד"ל וחטיבת רפ"י במיפלגת־העבודה, התומכות בכינון ממשלה רחבה, יתמכו גם בשינוי המפתח־הפרלמנטארי למיספר השרים על־ידי נכונות לפנות מקום בממשלה לשרי־המיפלגות המצטרפות. אך באופן פאראדוכסאלי דווקא מפלגות אלו מייצגות מפתח מגוחך של שר לשני ח"כים (ל"ע); שר לשלושה־וחצי ח"כים (רפ"י); ושר לכשלושה ח"כים (המפד"ל). על־פי המפתח של חל"ע, הפירוש הפרסונאלי של הצטרפות הליכוד לממשלה, הוא תוספת של 19 או 20 שרים; הצטרפות חזית־התורה — תוספת של שלושה שרים; ושובת של ר"צ לקואליציה — תוספת שר אחד לפחות. כך נגיע לממשלה שמיספר שריה ינוע בין 40 ל־45 שרים, דבר שהוא אבסורד גמור לכל הדעות.

במצב זה אני מבקש לשרטט דגם לממשלה בעלת מיבנה אופטימאלי, הלוקח בחשבון את התנאים של המציאות הפוליטית בישראל. כמו רבים אחרים גם אני הייתי מעדיף ממשלה קטנה, פונקציונאלית, שעם חבריה נימנים טובי המוחות והאישים שלנו, אשר רבים מהם אינם חברים בצמרות המנגנונים המיפלגתיים. אך מצב כזה, ככל שהוא נראה רצוי, אינו מציאותי. עלינו להישאר, איפוא, בתחום המציאות.

✶

המיבנה האירגוני המוצע מושתת על שלוש קבוצות של שרים: שרים מרכזים; שרים עם תיק; ושרים בלי תיק.

א. שרים מרכזים: עם שורת שרים זו יימנו השרים המחזיקים בתיקי־המפתח והשרים שירכזו נושאי־פעילות מרכזיים. הם יעמדו בראש הוועדות הממשלתיות הרלוואנטיות, ויהיו אחראים לתיאום הפעילות בתחום שעליו הם ממונים. לשרים אלה יהיו סמכויות ברורות ורחבות ככל־האפשר. הם יהוו את „הקבינט המצומצם", שיתכנס לעיתים תכופות, ויעסוק בעיקר בעיצוב המדיניות. חלק מהם, בעיקר ראשי הגושים הפוליטיים העיקריים, יכולים להחזיק גם בתואר סגן ראש־הממשלה (התארים נחוצים כדי לתת תשובה לעניינים של סטאטוס ויוקרה). עם קבוצה זו של השרים המרכזים יימנו:

- ראש־הממשלה;
- שר־החוץ;
- שר־הביטחון;
- שר הכלכלה (תפקיד חדש);
- שר לרווחה ולמדיניות סוציאלית (תפקיד חדש);
- שר לענייני פנים (תפקיד חדש־למחצה. שכן שר זה ירכז את נושאי השילטון המקומי, המישטרה, הדתות והשירותים הציבוריים); קיד חדש־למחצה);
- שר ממונה על המינהל הממלכתי והציבורי (תפקיד חדש);
- שר־האוצר.

בסך־הכל יהיו בקבוצה זו תשעה שרים.

ב. שרים עם תיק:

- שר החינוך והתרבות;
- שר העבודה והביטוח הלאומי;
- שר לענייני השילטון המקומי;
- שר הבינוי והשיכון;
- שר התחבורה;
- שר התיקשורת;
- שר המישפטים והדתות;
- שר הבריאות ואיכות הסביבה;
- שר המיסחר־והתעשייה;
- שר החקלאות;
- שר למדע, השכלה גבוהה ופיתוח מדעי;
- שר התיירות והספורט;
- שר המישטרה, המישמר האזרחי וההגנה האזרחית;
- שר ההסברה.

בסך־הכל יהיו בקבוצה זו 14 שרים.

ג. שרים ללא תיק, הממונים על נושאים בעלי אופי בין־מישרדי. עם קבוצה זו יימנו שרים שירכזו נושאים הראויים לתשומת־לב מיוחדת, אך נמצאים במצב של היעדר טיפול קבוע במישרדים הקיימים. מעמדם של שרים אלה דומה במידה מסויימת לשרים המרכזים, אלא שתחומי טיפולם מצומצמים יותר. כאן אפשר להעלות את התפקידים הבאים:

- שר לקשרים עם הכנסת;
- שר לתיאום הפעולות בשטחים;
- שר לפיתוח הגליל, הנגב ופיזור האוכלוסיה;
- שר לביצוע מסקנות מבקר־המדינה;
- שר לענייני האנרגיה;
- שר מתאם לענייני המיעוטים.

בסך־הכל יהיו בקבוצה זו שישה שרים.

הנה כי כן, לפנינו הצעה לדיון, הכוללת עשרים־ותשעה שרים. לאלה אפשר להוסיף שניים שלושה שרים בכירים ללא תיק, שישאו בתואר סגן ראש הממשלה, ויצטרפו לקבינט המצומצם. אפשר להניח כי אישים מסוגם של מנחם בגין, אלימלך רימלט ויצחק בן־אהרון, יעדיפו תפקיד כזה.

✶

התוכנית מבוססת על נסיון האומות, על צורכי ישראל ועל הנתונים הפוליטיים. תוספת השרים בדרך זו לא תגרום נזקים של ממש למינהל הממלכתי, שכן לא מדובר כמעט בייסוד מישרדים חדשים. נהפוך הוא: בתוכנית מוצע מיזוג של מישרד־הסעד עם המוסד לביטוח לאומי, ומישרד־הדתות עם מישרד־המישפטים.

אומנם התוכנית נוטלת תפקידים מסויימים ממישרדים קיימים ומטילה אותם על אחרים. אך מן הבחינה העניינית נחוצה הפרדה כזאת — כמו, למשל, ביטול מישרד למדע, שיטול ממישרד־החינוך את הטיפול בחינוך הגבוה; או העברת המחלקה לעבודות ציבוריות ממישרד־העבודה למישרד־השיכון, שירכז את כל נושאי הבינוי במדינה.

לצד הגדלת מיספר השרים יש בתוכנית זו ייעול בכיוון של מיבנה יותר רציונאלי וחלוקת יותר פונקציונאלית של תפקידי הזרוע המבצעת. שרי הקבוצה השלישית יתחרו לכינון סוכנויות שילטוניות, שיטפלו בנושאים השונים, ובהגיע היום בו לא תהיה נחוצה עוד ממשלה גדולה, אפשר יהיה לוותר על תפקידים מיניסטריאליים אלה, ולהשאירם לסגני־שרים, או להעתיקם לתחום אחריותם של השרים המרכזים.

קבוצת השרים המרכזים צריכה לחזק את גורמי התיאום והעיצוב הכוללים, רחבי־החזית והאינטגראליים של פעילות החוץ והפנים. שרים אלה ימלאו למעשה חלק מהתפקידים הקלאסיים של מישרד ראש־הממשלה, שהיה צריך לרכז ולתאם את כל פעולות ממשלתו. אם יפעלו בעוצמה ובתבונה, עשויים שרים אלה לטשטש את סיגנון ההסתגרות והבדלנות של מישרדי הממשלה. מן המפורסמות הוא — ועל כך הירבו לכתוב פרופ' בנימין אקצין ופרופ' יחזקאל דרור — כי ממשלת ישראל מאופיינת על־ידי מיבנה פאודאלי, הנוטה לבדלנות של המישרדים. הקבינט המצומצם וחלוקת התפקידים בתוכו צריכים להוות מישקל־נגד לבדלנות הסקטוריאלית של משרדי הממשלה הקיימים.

ולבסוף, יש לדאוג לכך שהגדלת הממשלה לא תגרור עימה הגדלת התקציב הממשלתי. כך עשוי מיזוג המישרדים, שהוזכר לעיל, להביא אף חיסכון מסויים. ואילו משכורות השרים ולישכותיהם (כדאי שיהיו צנועות) כמותן כהוצאה על משכורות חברי־כנסת.

תת־אלוף [מיל.] אורי בן־ארי

לרכז את הכוח

פירוד עד לעמידה על קוצו של יו"ד בשעת הפוגה, וסגירת השורות ואיחוד המאמץ הלאומי לניצחון במלחמה — אלה שני קווי־אופי המייחדים את עם ישראל. זוהי תופעה שנמנתה עליה בעבר ושכונים עליה גם כיום — ביטוייה בחם אומנם המטרה משותפת אחת ואחידה: שלום או נצחון במלחמה למען קיום העם והמדינה. אך על הדרך להשגתה אנחנו מפורדים ומפולגים, החל משאננות בוטה ועד לעירעור של חיפוש צדק סובייקטיבי פיתתי. תופעת ההתפכחות לאחדות לאומית בשעת סיכון עמדה לנו בעבר — אך האם מותר לבנות עליה את בטחוננו הלאומי ולשים בה את גורלנו?

ריכוז הכוח — עיקרון מלחמה עתיק־יומין הוא, שניצלנותו הוכחה בכל מלחמות ישראל, ורק במלחמת יום־הכיפורים לא עלה בידינו להגשימו. בגלל ההפתעה הנוראה בה הוכינו. ריכוז הכוח אינו רק עיקרון צבאי. כל מי שרוצה להשיג יעד כלשהו — חייב לרכז את כוחו. במיוחד כאשר הוא קטן, אמצעיו דלים והמשימה כמעט בלתי־אפשרית.

בעידן בו אנו חיים, המלחמה אינה מצטמצמת בין צבאות בשדה הקרב, אלא מקיפה את כל משאביה החומריים והרוחניים של האומה הלוחמת. לכן אין די בריכוז כוח מירבי בשדה המערכה, אלא דרוש ריכוז־כוח טוטאלי של האומה כולה — בחזית ובעורף, בחומר וברוח, למען השגת הניצחון.

מול האחדות, העוצמה והשיטנה של העולם הערבי, המכין את המלחמה הבאה בכל מישור, בכל שעה ובכל רגע; מול הבדידות הנוראה, בה ניצבת ישראל בין העמים — אין די בריכוז הכוח הטוטאלי של האומה והעם היהודי כולו בשעת האש. זה אשר אינו טורח בערב־שבת — אינו אוכל בשבת. אם לא נשכיל לרכז את כוחנו בשעת ההפוגה — נתקשה מאוד־מאוד לעמוד במיבחן הכבד הצפוי לנו.

✶

ישראל ועמה בארץ ובעולם עומדים היום, עכשיו ובכל רגע במערכות כבדות, במישור המדיני, הצבאי, הכלכלי והחברתי. אירועים מכריעים רודפים האחד את השני — ב־רבאט, באומות המאוחדות, בכלכלה העולמית, בפוליטיקה של השלטון בוושינגטון, באספקת ציוד צבאי לאויבינו, בירידת העליה ובעליית הירידה, בסחטנות ובאיומים ערביים על גבולנו — וזאת בכל מקום ובכל יום.

מתי וכיצד נחדיר לראשינו, כי אנו נמצאים בקו האש ובחזית הלוחמת עכשיו — לא בעתיד ולא מחר, כי אם כבר אתמול והיום? הנעלה בדעתנו כי בקו האש יש מקום לפירוד, לפרישה, לפילוג, לשביתה, לוויכוח חמטני קטנוני?

עד כאן, די לנו, לכולנו — למנהיגים, למפלגות, לפלגי המפלגות, לימין ולשמאל, ליונים ולניצים, לאמידים ולמעוטי־היכולת, למנהלים ולעובדים, די וסוף לפילוג ולפירוד העם. הבה נתעשת, נוותר, נמתן את קיצוניותנו וניתן יד, אפילו לא יד אח לאחיו, אלא יד להיסטוריה, לקיום המדינה ולקיום העם.

✶

בתחילת הדרך, בתחילת בנייתה וביצורה של הארץ, כאשר ייבשנו ביצות, יישבנו את הארץ, הלכנו לפלמ"ח ולמחתרות, נשלחנו לשליחות וגוייסנו לצבא־הקבע — האם שאלנו לצדק ולשוויון בחלוקת העוצמה הכבדה? לא. המתנדבים בעם, המחנה החלוצי, העובד והלוחם, התייצבו בראש בלי שאלות, בלי קבלת פרסים ותמריצים, הם נרתמו לעשייה הממשית והמכרעת, העשייה היהודית והקובעת, עובדות, ורק אחר־כך שאלו לצדק סוביקטיבי ולשוויון.

הבה נתנדב לעשייה, הבה נחדל מהתבונה המפונקת בנו לפירוד, לפילוג ולכיתתיות, הבה נרכז את כוחנו הדלים, ונגשים את ריכוז כוחנו לאחדות לאומית.

נרכז את כוח העם היהודי בכוחו, בהתפתחות פוליטית. בגיוס נוער להתנדבות ולהגשמת משימות לאומיות בישראל. נרכז את כוח המחנה העובד של המחנה החלוצי, ולא חם בעשייה, בבניית משק פרודוקטיבי, ללא שביתות, ביעילות ובשיפור מוכפלים — אך לא דאגה לחלשים בינינו. נרכז את כוח [illegible] היהודית בארץ ובעולם, להשגת [illegible] גאולוגיה ובגידול, נרכז את [illegible] הצריכה, לחיים בצנעה, [illegible] בין משאבים יקרים.

ולבסוף — נוותר, נתפשר, ונאחד להשגת ממשלת אחדות, לשם ריכוז הכוח הלאומי על כל גווניו.

הודעה לבעלי רכב פרטי !!!
מבצע החודש בהנחות גדולות
נשיונל אטלנטיק — יצרני ציפויי חן למושבי רכב — מודיעה על
מכירה ישירה מהיצרן לצרכן
של ציפויים למושבי רכב
מבד מגבת סטרץ'
לרגל מבצע החודש ימכרו הציפויים במחיר מוזל
ובנוסף יוענק שי חינם — ציפוי להגה
✶ ציפויי חן מיפה ומהדר את מכוניתך.
✶ ציפויי חן סופג את זיעתך ומונע התחממות מכוניתך — אידיאלי לאקלים החם של הארץ.
✶ ציפויי חן בצבעים יציבים ומרהיבים
✶ ציפויי חן מלווה בתעודת אחריות.
„לאיכות וחן — אין כציפויי חן"
המכירה הקמעונאית תערך במחסן המפעל, ת"א, נשיונל אטלנטיק,
רח' מטלון (קודם רח' בורכו משחרי) 61
(5 בניינים מזרחה מרחוב העליה), בימים א'—ה' בין השעות 9.00—19.00 בימי ששי עד 13.00.
בחיפה: אמריס בע"מ, רחוב המגינים 60א', פתוח מ־7.30—16.00.
באשדוד: „לרכב", מרכז מסחרי 62א', פתוח: מ־8—13, ומ־16—19.

„קנית לך צרות!..." — אמר השבוע מנחם בגין לשר־ההסברה, אהרון יריב, כשנפגשו באקראי במסדרונות הכנסת.

יריב, בחיוך: „מה אפשר לעשות?"

בגין: „תאמץ לך את הפילוסופיה הצרפתית האומרת: "C'est la Vie" („כאלה הם החיים...")".

ולאחר־מכן, ניגש אל יריב חבר־הכנסת אריאל שרון: אני לוחץ את ידך על הנועזות שגילית. בחיים הפוליטיים זה דבר נדיר".

תשעת נימוקי רבין נגד ממשלת ליכוד לאומי

„קנית לך צרות" — אמר בגין ליריב, לאחר הודעתו של שר־ההסברה ברדיו ובטלוויזיה בזכות צירוף הליכוד לממשלה ✶ „אני לוחץ את ידך על הנועזות שגילית" — שיבחהו שרון ✶ יריב: „צריך להיות עיוור כדי לא לראות לקראת איזו תקופה קשה אנו הולכים" ✶ בחוג הסתדרותי פנימי בנצרת שוב שללה גולדה מאיר הקמת ממשלת אחדות לאומית ✶ רבין לנציגי המפד"ל, שביקשו לברר יחס הליכוד לקווי־היסוד של הממשלה: „אור ירוק איני יכול לתת לכם, אבל אתם מספיק אינטליגנטים..." ✶ נראה שממשלה רחבה לא תקום בקרוב

מאת שלמה נקדימון

אהרון יריב
„אסור לי להביע את דעותי?"

בגין ושרון התכוונו, כמובן, להבעתו של יריב — שהושמעה במוצאי־שבת בצורה דרמטית ברדיו ובטלוויזיה — להקים באורח מיידי ממשלת אחדות לאומית. ה„צרות" עליהן דיבר בגין היו, כמובן, ההתקפות הנמרצות בהן קידמו אישים שונים במערך את יריב בשל הצהרתו.

תאוצה חזקה

יריב לא השמיע את הצהרתו באורח ספונטני. מאז מלחמת יום־הכיפורים סבור יריב, כי יש להקים ממשלת אחדות לאומית ואף נתן לכך פומבי. עתה הגיע למסקנה שאין לדחות את הדבר, נוכח חזית האיבה השנואה שהתייצבה מול ישראל ואשר כמותה לא היתה. בסוף השבוע קבע לעצמו ש„הגיע הזמן" — וחבריו אינם מבינים זאת, נמאס לו, כלשונו, להמתין ואז „זרק" את פצצתו ברדיו ובטלוויזיה.

בזה־אחר־זה הסתערו עליו יוסי שריד, מיכה גולדמן, משה ורטמן, לובה אליאב, צבי גרשוני ומיכה חריש והשרים ויקטור שם־טוב ומשה ברעם. „איני מבין", אמר יריב, „מדוע יצא עלי הקצף. חברי־כנסת של המפלגה הצביעו במופגן נגד מדיניות הממשלה בכנסת, חברים בכירים מדברים נגד ממשלת ליכוד לאומי. כל זה מותר. לי אסור להביע את דעותי? הרי צריך להיות עיוור כדי לא לראות לקראת איזו תקופה קשה אנו הולכים".

מול הסתערות חבריו התנחם יריב בטלפונים הרבים שקיבל, אשר ברכוהו על עמדתו. יותר מכל שימח את לבבו מכתב שקיבל מאורח בשם אברהם ברשטלמאכער, הלה הזכיר לו, כי שמר עליו כאשר נאם באסיפת־בחירות בקסבה „צור" בעכו, עתה בירכו על צעדו.

היו גם חברים במפלגת־העבודה אשר טפחו על כתפו כמו, למשל, יוסף אלמוגי, ושלא לדבר על חברי חטיבת רפ"י.

יחיד זה קרתני לומר, שהבעיה מתמקדת סביב אישיותו של יריב. אכן, יריב נתן תאוצה חזקה למגמה להקים ממשלה לליכוד לאומי. אבל השאלה המרכזית היא, בעצם, מה חושב ראש הממשלה.

„רבינולוגים" טוענים, כי בראשית דרכו בפוליטיקה הפנים־ישראלית — לאחר שחזר מוושינגטון — צידד רבין בהקמת ממשלת אחדות לאומית. חברים במפלגתו שמעו זאת מפיו. לאריק שרון אמר דברים כאלה במפורש.

חברים ב„עבודה" שידעו על מגמתו זו של רבין, דאגו לבולמה בעוד מועד. והוא הבין שיצטרך לבטל את רצונו בפני רצונם. באחת הישיבות האחרונות של ועדת המשא־ומתן הקואליציוני של המערך, על סף הקמת ממשלתו, אמר רבין במפורש, כי הוא מצדד בצירוף הליכוד לממשלה. אבל עם זאת ידוע לו כי הדבר אינו בר־ביצוע ולכן הוא זונח כוונתו זו.

שישה חסרים למניין

היו אישים ששמעו מפיו כי הנסיבות אינן מאפשרות הקמת ממשלת אחדות לאומית. לא קשה לפרש מה הן „נסיבות" במקרה דנן. הן יכולות, למשל, להתגלם בהנהגת המפלגה שמאפייניה הם גולדה מאיר ופנחס ספיר, השוללים תכלית שלילה את צירוף הליכוד.

רק לפני שבועיים נתנה לכך גולדה מאיר ביטוי בוטה. היה זה כאשר בכנס פנימי של חוג הסתדרותי בכרמיאל נתבקשה להביע דעתה בנושא זה. חבר־הכנסת דוד קורן, מחטיבת רפ"י, המצדד בכך בכל נפשו ולבו, ליכסן מבטיו אליה. גולדה הסתכלה על קורן ובחיוך על שפתיה אמרה: „כאשר יושב כאן ידידי הטוב דוד קורן, אני מפחדת לדבר על זה". ולאחר שהכל צחקו ניתחה את פרישת גח"ל מן הממשלה, והיא העריכה, כי אף אם הליכוד יצטרף עכשיו, „יפרוש בהגיע עת הכרעה".

כאשר התפזרו הנוכחים ביקש קורן להוכיח לגולדה, כי טעתה. „מצבנו הוא", אמר לה, „שעלינו להכין את העם לקראת לחצים מדיניים ואפשרות למלחמה. צריך לעשות הכל שבכל שדרות העם יהיה אמון בממשלה. את אומרת שהם יפרשו כעבור זמן? אולי. אבל אם תיכון ממשלת־ליכוד, שתשלוט אפילו שנה, נעשה דבר טוב".

גולדה: „ההכרעות יפלו תוך פחות משנה".

ברורה, איפוא, עמדת ההנהגה הוותיקה, השוללת את צירוף הליכוד לממשלה.

אבל רבין אינו יכול להימלט מהנושא. ההתפתחויות הדרמטיות מסביבנו, שביטוייה ההכרה הבינלאומית באש"ף, העלו את התביעה לממשלת־ליכוד לאומית ב־מלוא העוצמה.

ולכן, כאשר שאל מישהו את רבין פעם נוספת לכך, השיב: „אם יהיו לי עשרה חברים מהסיעה מפא"י שיתמכו בכך — אצטרף לזה".

ארבעה כאלה ישנם כבר — בן־ציון חלפון, שלום לוין, עוזי פיינרמן, משה שחל, שחתמו על פניה לדון בנושא במוסדות „העבודה" יחד עם עוד חמישה חברים מחטיבות אחדות־העבודה ורפ"י. חסרים, איפוא, עוד שישה כדי להשלים את המניין עליו דיבר רבין, אם קיימים כאלה, הרי שעכשיו ודאי לא יתייצבו בגלוי, נוכח אווירת־האנטי שנוצרה בחטיבת מפא"י.

לרבין היו הרבה שיחות בארבע־עיניים עם אישים שונים בנושא. בין השאר שוחחו עמו שמעון פרס, גד יעקבי, יוסף בורג, עוזי פיינרמן, הלל ויידל וחביב שמעוני. פגישות „קבוצתיות" היו לרבין עם מפד"ל־יע והחזית התורתית. סיכומן של שיחות אלה מצביע על כך, שבשום שיחה לא אמר רבין לאו מוחלט לרעיון, אך גם לא אמר הן. ראש־הממשלה התחבא מאחורי הנימוק שהוא שליח מפלגה. זו דחתה ביותר השנה הצעת של מרדכי סורקיס להקים ממשלת אחדות לאומית. עם זאת ציין שהמפלגה תדון בקרוב (כנראה בשבוע הבא) מחדש בנושא, לאור פניית תשעה חברי־כנסת.

„סגירת האופציות"

הרושם המצטבר מהשיחות עם רבין הוא, שבשבועיים האחרונים הוא נוטה יותר ויותר לשלול את הרעיון, יש מייחסים זאת ללחצים הגוברים בתוך המערך. מזכ"ל מפ"ם, מאיר תלמי, אף התגאה אתמול שבוע שלמפלגתו יש חלק ניכר בכך.

מה אומר, איפוא, רבין, נגד הקמת ממשלת ליכוד לאומי, ומה דעת המצדדים בה?

רבין: התוצאה המעשית שיש לנו בתחום הצבאי עם ארצות־הברית נובעת מהבנה מדינית עם מדינה זו ואין להפריע לכך (מכך הבינו שומעיו, שארצות־הברית לא תסתכל בעין יפה על צירוף הליכוד לממשלה).

מחייבי צירוף הליכוד: אין ממש בטיעונים אלה, שכן, גח"ל ישב בממשלה כשארצות־הברית סיפקה נשק בכמויות גדולות. הדבר לא הפריע לוושינגטון. אולי אמרה עכשיו וושינגטון בצורה ברורה לרבין שאין להקים ממשלה כזו. אם כך הוא, מהווה הדבר התערבות ברורה בעניניה הפנימיים של ישראל. ומי יודע מה תכתיב וושינגטון בעתיד לישראל.

רבין: האופציה לשיחות עם ירדן טרם ננעלה, אף שכעת איננה אקטואלית. אל לנו לגרום לנעילתה המוחלטת („ראה עמדת הליכוד"), כי על־ידי כך נעשה את מלאכת אש"ף.

המחייבים: יתכן שהאופציה טרם ננעלה, אך ודאי שאיננה אקטואלית, והדבר יותר רחוק מאשר קרוב. אש"ף אורב להוסיין ולא יתן לו לנהל משא־ומתן על עתיד יהודה ושומרון. מלבד זאת, כבר החליטה הממשלה כי ההכרעה הסופית בשאלת עתיד יהודה ושומרון תהיה בידי העם.

רבין: במחצית ינואר יתברר היכן אנו עומדים לגבי הסכם עם מצרים. הליכוד לא נקט עמדות שהזדהו עם הממשלה בעבר ביחס להסכמי ההפרדה עם מצרים (וסוריה).

המחייבים: הליכוד לא שלל מגעים עם מצרים וסוריה. והוא חלק על הדרך בה נוהל המשא־ומתן, וגרס שניתן היה להשיג תנאים טובים יותר.

רבין: עצם צירוף הליכוד עלול לחת־

(המשך בעמוד 18)

אראל גינאי

24 השעות הפוריות של ולאדיבוסטוק

ועידות־הפיסגה מצטיינות בתופעה מוזרה זו: בכל שמצפים מהן פחות, כן הן מניבות יותר תוצאות, ולהיפך. זה אשר התרחש בוועידת מנהיגי מעצמות־העל בוולאדיבוסטוק.

מיטב הפרשנים היו תמימי־דעים כי פיסגה זו נועדה „להוליד עכבר". היו שאמרו כי „זה בזבוז של זמן". הודגש כי ועידה זו מיותרת ומזיקה, מאחר שיש בעיות בוערות רבות כל־כך המחייבות את הישארותו של הנשיא פורד בארה"ב, מה עוד שקיימת סכנה של התלקחות מלחמתית נוספת במזרח־התיכון.

והנה התברר, כי פגישה ראשונה זו ברז'נייב־פורד איפשרה השגת התקדמות ממשית בשאלה בעלת החשיבות העליונה, לגבי שתי מעצמות־העל, של הגבלת הנשק האיסטרטגי. התוצאה היא, כי פיסגת ולאדיבוסטוק העניקה לשיתוף־הפעולה האמריקני־סובייטי מימדים חדשים. והיא תרמה, ללא ספק, לקידום ה„דטאנט" הבינגושי, לפחות במשמעות הצרה שמעניקים לו הסובייטים.

דמשק השכילה להבין

ההודעה המשותפת הסובייטית־אמריקנית, בתום הפיסגה, התייחסה להחלטה 338 של מועצת הבטחון, ובכך היא רוקנה מתוכן, למעשה, את כל ההמלצות המתעלמות מקיומה של מדינת־ישראל, שעצרת או"ם סמכה עליהן את ידיה בדיון על השאלה הפלשתינאית. בכך תרמה פיסגת ולאדיבוסטוק לצינון התפרצויותיהם של הגורמים הקיצוניים יותר בעולם הערבי, ועודדה, לעומת זאת, את הגורמים האחרים באותו עולם, הנחשבים קצת יותר מתונים.

בקראה לחידוש ועידת ז'נבה גם איפשרה ולאדיבוסטוק לסורים להסכים להארכת המנדט של כוח או"ם בגולן — דבר שדמשק היתה מוכנת לו ואפילו רצתה בו. לאחר שהשכילה להבין, סוף־סוף, כי מולה ניצבת ישראל שאינה נרתעת מאיומים ומוכנה לקדם את כל הסכנות.

ועוד: בהדגישה כי ועידת ז'נבה היא „אמצעי חשוב" לקידום השלום במזרח־התיכון, ולא „האמצעי היחיד" — העניקה ועידת פורד־ברז'נייב ארכה נוספת למאמציו המדיניים של ד"ר הנרי קיסינג'ר.

בכל זאת, ברור כי קיסינג'ר אינו יכול להתעלם עוד מהצורך לכנס את ועידת ז'נבה, כנראה באביב הקרוב. דבר שיאפשר את השתתפותו של שר־החוץ אנדריי גרומיקו בבירורים ובדיונים, בצורה סדירה וישירה, לקראת הסדר באיזור.

אלו הן התוצאות החיוביות של אותה פיסגה, שארכה 24 שעות בלבד. ואשר לגבי הענינים שלנו איפשרה לאמריקנים ולרוסים להסכים על ניסוח בהודעתם הקובע, כי „יש להתחשב באינטרסים הלגיטימיים של העמים האחרים באיזור", ומבלי לסכן את קיומה וריבונותה של מדינת־ישראל.

אבל, כדי להגיע להבנה בנקודה אלו לא די בזה, ואולי גם לא די בשנה. אפילו כך יהיו סיכויי ההסדר קלושים למדי. כי האינטרסים הלגיטימיים של שתי מעצמות־העל חלוקים לא אחת מאלו של ישראל ושל הפלשתינאים, למשל.

ההצלחה המוגבלת אך הממשית של ועידת ולאדיבוסטוק נובעת, בעיקר, מעיתוייה. במישור היחסים בין מעצמות־העל, כמו גם במישור המצב באזורנו.

ולאחר ש„שיחק על קלף הדטאנט", כפי שברז'נייב מבין את הדטאנט הזה, מובן שהוא לא יכול היה שלא להתרגש ולחרוד מהצהרות מסויימות שהשמיע הנשיא החדש של ארצות־הברית; כמו גם מנטיות מסויימות שניתגלו בקונגרס. על כן היה ברז'נייב מעוניין מאוד בהצלחת הפיסגה שלו עם הנשיא החדש של אמריקה, כי היא צריכה היתה לקבוע, במידה רבה, את צורת היחסים העתידיים שלו עם הדייר החדש בבית הלבן. המנהיג הסובייטי הודאג גם, ללא ספק, מההכנות שנעשות ב„פנטאגון", באישורו של שר־ההגנה ג'יימס שלזינגר, ל„פריצת־דרך" חדשה בתחום החימוש האיסטרטגי, כשארה"ב שואפת לנצל עד תום את העליונות הטכנולוגית שלה.

כן מתגלה, כי לפחות לפי שעה אין בריה"מ מעוניינת בהחרפת משבר אקסטלויום, כי למשבר זה עלולות להיות השפעות חמורות על התפתחות של הכלכלה הסובייטית עצמה, וזה דווקא בשעה שמוסקבה זקוקה מאוד להגברת השיתוף הכלכלי עם המערב.

התאריך הגורלי הבא

ועוד: דחיית ההצעות הסיניות האחרונות על־ידי ברז'נייב וסירובו לסלק את הכוחות הסובייטיים מהגבול הסיני, כפי שדרשה פקינג, יוצרים את הרושם שבריה"מ מעוניינת, אולי יותר מאי־פעם, בתיווך יחסית עם המערב, מול העולם הסיני המסוכן.

סיבות אלו ואחרות מסבירות, איפוא, את ההסתייגות היחסית של המנהיגים הסובייטיים בוולאדיבוסטוק במה שנוגע למזרח־התיכון — אחרי התמיכה המכוערת שמוסקבה נתנה להחלטות הפרו־ערביות בעצרת הכללית של או"ם, כמו גם באונסק"ו.

כדי להרגיע את חששות הערבים, שנתעוררו בעקבות ולאדיבוסטוק, מיהר ברז'נייב להבהיר לאחר־מכן, בנאום שנשא באולן־באטור, בירת מונגוליה, שבפסגה הזאת שוב לא יאפשר „ידיים חופשיות" לגמרי לד"ר קיסינג'ר, בטיפול בסיכסוך באזורנו. וזהו הקדמה בכינוסה של ועידת ז'נבה. יתר־על־כן, הוא גינה את ישראל והעלה האשמות נגדה ב„אקספנסיוניזם" שלה, והאחראית לכל הצרות. ובכל זאת, עובדה היא, כי באשרם את זכותה של ישראל לקיום עצמאי וריבוני במדינה, ובהכרם את רצון שתי מעצמות־העל למנוע התלקחות מחודשת במזרח־התיכון — והתעצמות מירוץ של תופעה, אפילו קטנה, לקיסינג'ר, להמשיך במאמציו המדיניים — המתכונת ועידת ולאדיבוסטוק בצורה חיובית.

הדבר הראשון שעל שר־המדינה האמריקני לעשותו הוא, להבטיח כי התאריך הגורלי הבא — ביקורו של ברז'נייב בקהיר בין ה־14 ל־16 בינואר — לא יחזיר את מצרים למסלולי־הגורמים הסובייטיים — דבר שקהיר נוטה להתקרב אליו בצורה מסוכנת בשבועות האחרונים.

לשם כך יצטרכו האמריקנים להשתמש, כפי שנראה, בשיטת המקל והגזר. כי אין זה עוד סוד, שנחושה החלטת ארה"ב לסיים, עד חודש אפריל, את אספקת הנשק שהובטחה לישראל! דבר זה עשוי לצנן במשהו את המרץ המלחמתי של קהיר. אם נניח שאכן יש שם נכונות מלחמתית כזאת, אמריקה גם תורה והזהרות בקהיר, בהזכירה לה כי לעולם לא תורשה הכחדת ישראל, וכי מלחמה חדשה תהיה מכרעת עוד יותר מזו של אוקטובר, לפחות במה שקשור לתקוות אפשריות של מבקשי־המלחמה הערביים.

הגזר: זו האפשרות לפתוח מחדש את תעלת סואץ לשיט, באביב הקרוב, בהקשר עם משא־ומתן חדש על נסיגה נוספת בסיני, תמורת ויתורים מדיניים מצד מצרים. ד"ר קיסינג'ר יוכל לומר לאיסמאיל פהמי, כאשר יפגוש אותו בחודש הבא: ברז'נייב ישלח לכם נשק נוסף. אך זה לא יבטיח לכם את הנצחון, סיבוב־מלחמה חמישי יעלה לכם ביוקר ויתן לכם פחות ממה שעשוי לתת לכם הסכם עם ישראל. הגזר הזה גם הסיוע בסך 250 מיליון דולר למצרים, שהקונגרס יקבע לגביו בימים הקרובים, במסגרת סיוע־החוץ האמריקני.

מרחב־תמרון לא־רחב

אך אל נא נלכד לאשליות, כי ברור שקיסינג'ר יתקל בשני מיכשולים בלתי־מבוטלים כלל ועיקר:

- חילוקי־הדעות בין ישראל ומצרים הן לגבי גודל הנסיגה בשלב הבא, והן לגבי ההתחייבויות המדיניות שיידרשו ממצרים, בעיקר בשאלת התמורה הנדרשת בדבר אי־לוחמה.
- אי־יכולתה של מצרים לחתום על הסכם נפרד, ללא סוריה.

כל הסימנים גם מצביעים על כך, שליאוניד ברז'נייב עמד על נקודה זו בתוקף, בעת פגישתו בינואר עם הנשיא סאדאת. וקרוב לוודאי כי הוא יעמיד את ענין אי־חתימת הסכמים נפרדים כתנאי לחידוש האספקה הצבאית למצרים.

אולם, אפילו תוכל סוריה להסכים, בשלב זה, לנסיגה ישראלית זעירה יחסית — ומדברים על נסיגה של 4 ק"מ — הנה, מבחינה איסטרטגית, אין ישראל מסכימה לכך ודעת־הציבור הישראלית, לפחות בחלקה החשוב, לא תקבל זאת, אלא — אולי — במסגרת של חוזה־שלום־ממשי, דבר שהסורים לא מוכנים לו כלל ועיקר.

בכל צורה שלא יגשו לבעיות אלו, בשיחות בוושינגטון ובבירות המזרח־התיכון, או בוועידת ז'נבה — ייקלעו הצדדים, קרוב לוודאי, למבוי סתום. אם השיחות יתקיימו בוועידת ז'נבה, כפי שדורשים הסובייטים, יתקלו המאמצים מייד בבעייה הפלשתינאית ובשאלת „ייצוגם" של אלה על־ידי אש"ף.

כל זה מעיד על כך, שעם כל הרצון של מעצמות־העל לשפר את יחסיהן ולמנוע, בשלב זה, סיכסוך מזויין במזרח־התיכון — נותר, לפחות עד לאביב הבא, מרחב התמרון לא רחב במיוחד, שהמגעים בו יתגלו, בהכרח, קשים ביותר.

על כן, יש בהחלט מקום לחשוש, כי באביב יחמיר המצב בחזית מבחינה צבאית, יותר משהוא היה אפילו בחודש אוקטובר זה. שכן המצרים יהיו אז מוכנים יותר מבחינת הכנותיהם הצבאיות, תודות לביקור ברז'נייב והאספקה הצבאית שתבוא בעקבותיו, כמעט ללא ספק.

כדי למנוע התלקחות כזאת יהיה צורך בהרבה מאוד דמיון וגמישות, הן מצד ישראל והן מצד מצרים וסוריה; הדבר יהיה דרוש גם מצידן של וושינגטון ושל מוסקבה, שיצטרכו להצטייד בהרבה רצון טוב ונכונות לשיתוף־פעולה ביניהן בענייני המזרח־התיכון, במאמץ למנוע סיבוב־לוחמה חדש.

צפויים ימים „חמים"

לפי שעה, אין להבחין בסימנים מיוחדים לנכונות כזאת, מצד שתי המעצמות האדירות, לא מצד ד"ר קיסינג'ר, הנוטה למדיניות האביר־הבודד שלו, או מצד גרומיקו וברז'נייב, הנוקשים והצמודים לקריאות „ז'נבה־ז'נבה" שלהם.

אולם, אם „רוח ולאדיבוסטוק" תחמיר ותתמיד בחודשים הקרובים; אם יעלה בידי האמריקנים להבהיר לסובייטים שהדטאנט איננו ניתן לחלוקה, וכי לא יהיו הרפיה מתח ושיתוף־פעולה כלכלי בין שתי מעצמות־העל — אם מוסקבה לא תתרום את חלקה לדטאנט גם במזרח־התיכון, במקום להעניק לערבים את האמצעים להכין מלחמה נוספת; אם תיגבר ההתפכחות הבינלאומית — לפחות בחלק של דעת־הקהל בעולם — מהתקצנות הפלשתינאית ומתביעות אש"ף הקיצוניות, ותיגבר הסולידריות המוסטבת של אילי־הנפט הערביים והמתוססים במיליארדי דולרים; ואם ישראל תציג עצמה בפני העולם כארץ שוחרת שלום, נבונה, ועם זאת מאוחדת ונחושה בהחלטתה להגן על זכויותיה הבסיסיות — כי אז יתכן שהמזרח־התיכון יוכל לעבור את החורף הבא ללא מלחמה נוספת.

אך אל נא נשלה את עצמנו: ימים „חמים" צפויים לנו, לאיזור ולעולם, ואנו נזדקק לעצבים חזקים בימים שיבואו, לעצבי פלדה.

התעשיינים חוששים מאבטלה — ונערכים לייעול

„ענפי היהלומים, הלבידים והטקסטיל, העוסקים בייצוא, כבר נפגעו מהמשבר הכלכלי" — אומר מנכ"ל התאחדות התעשיינים, אל"מ (מיל.) פלג תמיר — „ועתה אנו עורכים סקר על מצב המיפעלים האחרים ✻ בין הניפגעים — מיפעלים בעיירות־פיתוח כמו בית־שאן ומעלות ✻ החרפת המשבר תיפגע תחילה בפועלי השטחים, ואילו פועלים יהודים יאלצו לעבור הסבה מקצועית ✻ התרופה המוצעת: הגברת הפריון, עליה שוקד מטה מיוחד, ורביזיה במיסים"

מאת **אביעזר גולן**

„אלף פועלי מלטשות הובטלו"... „משבר בתעשיית הלבידים"... „אין מנוס מפיטורין בתעשיית הטקסטיל..." „שר־העבודה חוזה 60 אלף מובטלים בקיץ הבא..."

הנה „קציר" של יום אחד בלבד בכותרות העתונים. האם משמעות הדבר שכבר יש משבר? או, לפחות, מיתון? ואם מיתון זה מכוון ורצוי, או שמא פועל־יוצא לא־רצוי אך בלתי נמנע מן המדיניות הכלכלית החדשה? מה נעשה, מה ניתן לעשות, כדי למנוע אבטלה המונית?

האיש המופקד על מתן התשובות, ראש שירות התעסוקה במחוז תל־אביב, מר כרכבי, היה בבחינת „רואה ואינו נראה" השבוע. כשהתקשרתי אל משרדו התל־אביבי, יעצו לי לחפשו למחרת בירושלים. בירושלים נאמר לי לנסות את רמת־גן. וברמת־גן ענו ש„היום מירב הסיכויים הם שיהיה בירושלים..." אפשר נצטוו לומר כך.

בהתאחדות התעשיינים — הכתובת המסתברת האחרת לתשובות בנושא העבודה והאבטלה — היו פני הדברים שונים. מנכ"ל ההתאחדות, אל"מ (מיל.) פלג תמיר, נמצא במקום בו הוא אמור להימצא. במשרדו. אבל תשובה ברורה לא היתה גם בפיו.

נקלענו ל„סנדוויץ'"

„ביקשנו מידע מן התעשיינים על מצב התעסוקה וסיכוייה במיפעליהם והתשובות מתחילות לזרום. עד ה־15 בדצמבר תהיה בידינו תמונה די שלמה. בינתיים, יש לנו רק הרגשה — אם כי די מבוססת — כי שלושת הענפים שכבר נפגעו הם היהלומים, הלבידים והטקסטיל. אלה הם ענפים שעובדים בעיקר, או במידה ניכרת, לייצוא והם סובלים מן המשבר הכלכלי באירופה ובארה"ב.

„מה עושים? — יש תוכניות רבות, בעיקר להסבת עובדים מענפים נפגעים לאחרים. שום דבר עדיין לא בוצע, כי ממתינים למידע; לא רוצים לפעול מתוך אימפולס... אבל אל ישלה איש את עצמו שהפתרון יהיה פשוט. ענף הטקסטיל, למשל, חשוב לקיומן של עיירות־פיתוח כדימונה, קרית־שמונה, בית־שאן, מעלות. והוא מעסיק בעיקר נשים. איזה פתרון־באמצעות־הסבה ניתן להמציא לעובדות טקסטיל שיובטלו בדימונה? האם נכשיר אותן לעבודה במיפעל אלקטרוניקה בנתניה?"

— ומה בדבר ענפים המעסיקים גברים?

„גם כאן המצב עדיין מעורפל. ההנחה היא, שאם תהיה אבטלה — הראשונים שיפגעו יהיו פועלי השטחים, שהם זמניים ברובם הגדול וחסרי קביעות. כך שיעבור זמן עד אשר נגלה היכן מחכים לנו מועמדי הסבה יהודים. אם יחריף המשבר, יסתלקו העובדים היהודים לעבור ב„עבודה שניה", כפי שנוהג רובם כיום, ורק בשלב ג' יאבדו את משרתם העיקרית ויזדקקו להסבה.

„— מדברים על הסבה כאילו זהו פתרון בדוק; על סמך מה? הן אותו משבר עולמי, שבעטיו נפגע ייצוא היהלומים, הלבידים והטקסטיל שלנו, בוודאי לא יפסח גם על ענפים כמתכת ואלקטרוניקה, שבהם תולים תקוות כי יקלטו את כוח־העבודה שיפלט מן הענפים הנפגעים.

„אכן, נקלענו ל„סנדוויץ'": בין ההאטה הכלכלית בישראל לבין המשבר בעולם. אבל ישראל היא, בסך־הכל, ספק קטן בשוק העולמי, אנחנו יכולים למצוא לנו „נישות" באותם תחומים שוליים שהתעשייה האמריקנית לא כדאי לה לפעול בם. „הבעיה של התעשיה שלנו היא עדיין לא בעיה של מציאת שווקי־יצוא, כמו בעיה של עלות התוצר".

חקר שווקים

אף על פי כן נולדה בהתאחדות התעשיינים יוזמה למאמץ מיוחד להקנות את הבריה השווקית־חוצה. „הקמנו מחלקה מיוחדת שתבוא לעזרת תעשיינים קטנים בחקר שווקים ובקשירת קשרים עם קניינים ב[illegible]" [illegible].

אבל פלג תמיר מחשיב יותר את המאמץ האחר, לו נרתמה ההתאחדות — יעול התעשייה והגדלת פריונה.

הוא אומר: „כל התרופות שהוצעו למצבו של המשק — פיחות, הגבלת אשראות, הרפיה, קיצוב, מיתון מבוקר — מגבירות חולי אחד וגורמות לחולי אחר. יש תרופה אחת שהיא טובה לכל החולאים: הגדלת הפריון. ודווקא בתחום זה לא נעשה מספיק".

פלג תמיר
התעשייה — חוות

עתה, סוף סוף, מתחילים הדברים להתגלגל. קמה ועדה עליונה לפריון ולייעול, שבראשה עומדים שר־האוצר, שר המסחר והתעשייה ושר־העבודה, מזכ"ל ההסתדרות וראשי התאחדות התעשיינים. לידה — קמו מטה־פעולה וועדות־מישנה. נוסחו המלצות מעשיות — „ואני מקווה שנצא לדרך: אצלנו בהתאחדות כבר הוקמה רשימה ראשונה של 26 מיפעלים, שהסכימו לייעל את עצמם ועתה „ירדו עליהם" צוותי המומחים לתכנן את הגדלת הפריון".

מהפיכה כללית

פלג תמיר מודע לכך שהתעשיינים, כמו יתר הגורמים במשק, נעדרו בעבר תודעה של יעול. „תודות" לכך, יש כיום כר נרחב ליעול טכני והנדסי שיתן — כך מקווים — תוצאות מיידיות ומעודדות.

„אבל, טוען הוא, „יעול אמיתי, מתמיד ומקיף, לא יתכן בארץ הזו בלי מהפיכה כוללת בכל אורחות־חיינו ומחשבתנו".

חלוץ של המהפכה הזו צריך, לדעתו, להיות — העמדת היצור, ופועל־היצור, במרכזה של הבמה.

„בחיל האוויר", נזכר אלוף תמיר, „החדרנו את התודעה שכל מערכת השירותים, מן האפסנאות והמינהלה ועד התחבורה, קיימת עבור היחידה המיבצעית. ועל כן, שעות־העבודה בשירותים נקבעו לפי צורכי הטייסים. אם טייס חזר מטיסה מאוחר בערב, חיכתה לו מכונית והיה לו אוכל חם; ואם נזקק למשהו באפסנאות — המחסן היה פתוח.

„בחיים האזרחיים — סדר־העדיפות הוא הפוך. קווי־אוטובוסים ושעות־נסיעה נקבעים לנוחיות „דני" ו„אגד", והפועלים והמיפעלים צריכים להסתגל אליהם. משרדי ציבור, בנקים וחנויות קובעים לעצמם שעות־עבודה; ואם פועל־תעשיה נזקק להם — אין לו ברירה אלא להיעדר מעבודתו.

„מיפעלי תעשייה רבים עברו לשבוע עבודה בן 5 ימים, כדי להותיר לפועליהם יום פנוי אחד לסידוריהם, בדרך כלל — יום ו'. אבל דווקא ביום ו' אין במשרדים ציבוריים קבלת־קהל..."

אין אלה דברים חדשים. עוד ביוני 1973 התקיים פורום־תעשיינים עם שר המסחר והתעשייה, בו העלו התעשיינים את טענותיהם ותביעותיהם. סוכמה רשימה ארוכה של נושאים, שהטיפול בהם צריך להיות בדרג ממשלתי, והוסכם כי תקום ועדת מנכ"לים לטפל בהם.

עד היום — מאום לא נעשה.

צימצום העדרויות

מר תמיר מאמין, כי מהיום ישתנו הדברים: שכן, עתה יש כבר מודעות להכרח לייעל. מטה־הפעולה של הוועדה לייעול והגברת הפריון עיבד תוכנית־פעולה מוסכמת על כל חברי הוועדה, מנציגי ההסתדרות ועד נציגי התעשיינים, ובעצם הסכמה זו כבר יש מעין מהפכה.

בין הנושאים שעליהם הוסכם, נושאים שהיו עד היום בבחינת „טאבו" — כמו:

● עידוד הנדידות של עובדים לפתוח בתוך המיפעל;

● צימצום העדרויות של עובדים על־ידי מעקב וביקורי־בית אצל האמורים להיות חולים, ותשלום שכר מוקטן עבור שלושת ימי המחלה הראשונים, „האוטומטיים".

● בדיקה משותפת של נוהגי עבודה שראוי לשנותם;

● לוח־עבודה גמיש והנהגת שעות־עבודה מדורגות, כדי לאפשר קליטת נשים ועובדים חלקיים אחרים — ועוד.

פלג תמיר אינו מסתפק בכך. הוא טוען: „בהסכמי־העבודה הנהוגים בארץ כל הסעיפים מדברים בחובותיו של המעביד כלפי העובד. אין אף חוזה אחד, אשר יאמר שבתמורה על העובד מוטלת החובה לעבוד..."

הוא היה רוצה בסעיף הכרזתי כזה, „למען קביעת ערכים". הוא גם היה רוצה להרוג עוד „פרה מקודשת" אחת ולבטל את הקביעות כתום שישה חודשים.

„הייתי מבין מתן קביעות לעובד קשיש וותיק, הזקוק לתחושת הבטחון שהקביעות מעניקה לו. אבל פועל בן 22, שזה אך החל בחיי העבודה — הוא זקוק לתחושה זו? הרי כל חייו עודם לפניו! מה גם שבמציאות שלנו הפכה הקביעות להיתר־שלא־לעבוד, לביטוח טוטאלי ומקיף מפני פיטורין".

באותה מידה מתנגד תמיר לנוהג של העלאה כללית בדרגה. עליות בדרגה, כמו קביעות — טוען הוא — יש להעניק כפרס עבור הצטיינות, עבור חריצות, עבור התמדה ועבור יוזמה. אז נוצרת מוטיבציה לייעול ולהגברת פריון.

„לא כדאי לעבוד"

פלג תמיר — ולמעשה, כל חברי מטה־הפעולה וועדות־המישנה השונות — מודעים לכך שלא רק הנוהלים שהשתרשו ביחסי עובדים, אלא גם מדיניות המיסוי, מהווים מוטיבציה שלא לעבוד.

המיסים הם כה גבוהים, שלאחר שהגיע להכנסה מסויימת — לא כדאי לו, לפועל, לעבוד יותר. שכן, המס השולי „יאכל" את רוב שכרו בעד עבודה נוספת. במקרים רבים ההיעדרויות מן העבודה הן מכוונות, כדי שלא להגיע לדרגת־המס הגבוהה; במקרים אחרים מעדיף הפועל שלא להתאמץ יותר מדי במקום־עבודתו „הרשמי", ומפנה את עיקר מאמציו ל„עבודה שניה", לא־רשומה, ושאין הוא משלם עליה מסים.

מטה־הפעולה עיבד שורת הצעות לרביזיות במערכת המיסוי שעיקרן — הרחבת שיטת שכר העידוד הפטורה ממס, „כדי להבטיח שתוספת־שכר בעד תוספת עבודה לא תיבלע ע"י המס גם אם היא משולמת בגלוי".

ובמקביל — רביזיות במערכת־השכר, על־ידי הכללת מירב ההטבות בשכר הפורמלי, הפחתת הקידום האוטומטי; ולעומת זאת, הצמדת השכר לתפוקה, למאמץ ולאיכות התוצר ועידוד קידומו האינדיבידואלי של העובד על־ידי מתן רשות להנהלה להעניק לו תמורה החורגת מן ההסכם הכללי.

הדרכה והסברה

הדו"ח של מטה־הפעולה מודה, שהעיוותים במיסוי ובמדיניות־השכר השתרשו כל כך, „שאין לצפות לשינוי מיידי, גם לא ניתן לתקן את המצב על־ידי ביטול עיוותים בחדים. יש לחתור לשינוי הדרגתי ומקביל של כל מדיניות המיסוי והשכר על־ידי תוכנית־פעולה רב־שנתית".

תוכניתו של מטה־הפעולה חוות טיפול בו־זמני בארבעה מישורים:

● פעולת יעול ישירה במיפעלים;

● יצירת תנאי רקע חברתיים וכלכליים (שינוי שיטות המיסוי והשכר);

● שיפור תשתית השירותים הציבוריים והשירותים לתעשייה (כדי שלא העובד ולא המיפעל יבזבזו זמן, מאמצים וכסף בבירוקרטיה);

● הדרכה והסברה.

על אף הנטייה הציבורית שהשתרשה בארץ לזלזל בנושא ההסברה, מחשיב פלג תמיר מאוד סעיף אחרון זה.

„כיום", אומר הוא, „לא רק משתלם יותר אלא גם מכובד יותר להיות פקיד בבנק, מאשר ראש צוות במיפעל תעשייתי. זוהי אחת הסיבות למוראל הירוד בקרב עובדי התעשייה. את זאת מוכרחים לשנות. עלינו לאמץ לנו את המוטו של בריטניה, שאחרי מלחמת העולם „יצוא — או מות". עלינו להקנות לפועל התעשיה את התחושה שהוא־הוא החייל הקדמי, החלוץ בראש המחנה, במערכה הכלכלית של ישראל".

„הגיע הזמן לשים קץ לכל"

— אמר לפני זמן־מה הזמר מייק ברנט, שניסה להתאבד בז'נבה ✻ קשיים כספיים, קרע עם ארוסתו, פריצה לדירתו, ועל הכל תחושת הבדידות שלו הביאוהו לדיכאון נפשי חמור

מאת **אדווין איתן**, שליחנו לז'נבה

בדידותם של אנשים מפורסמים מיוחסת לרוב למדינאים בשיא שלטונם, או לכוכבי־קולנוע טיפוסיים כדוגמת גרטה גארבו, המסתתרים מאחורי משקפיים כהים. השבוע הביאה תחושת הבדידות את הזמר מייק ברנט, בן ה־27, לנסיון התאבדות כשהוא בשיא הקאריירה שלו.

הרופאים בבית־החולים הקנטונלי בז'נבה, המטפלים בברנט בגלל שברים אחדים בגופו ובעיקר בשל דיכאון נפשי, אומרים כי עדיין מנוי וגמור עימו לשים קץ לחייו. פסיכיאטר בבית־החולים אמר לי, כי דרך ההתאבדות, בה בחר ברנט, היא מן הנדירות ביותר: קפיצה מחלון בקומה גבוהה. „זוהי צורת התאבדות, שכמעט אינה מותירה סיכוי. כל שאר דרכי ההתאבדות, מכדור אקדח, דרך גלולות שינה ועד לחיתוך ורידים, מותירות סיכוי כלשהו להישאר בחיים. קפיצה מחלון אינה מותירה סיכוי, היא מצביעה בדרך־כלל על שאיפה עמוקה לשים קץ לחיים".

מייק ברנט
בדידות בצמרת

מאז ניסה להתאבד, ביום ו' שעבר, עדיין לא ויתר מייק ברנט על כוונתו. הוא שוכב במיטתו, מסרב לאכול ולשתות, וכאשר הוא פותח פיו — הופעה נדירה למדי — הוא מתחנן בדרך־כלל לרופאים ולידידים שישימו קץ לחייו. הוא אמר לידידו, המפיק שמעון וויינטראוב: „אם אומנם אתה חש כלפי רחמים — הרוג אותי. שים לזה קץ, אל תיתן לי להמשיך".

דרך ארוכה ורבת־ייסורים הובילה את מייק ברנט מאולמות־הקונצרטים בפאריז למיטתו בבית־החולים. ידידו, שמעון וויינטראוב, המכירו יותר מכל אדם אחר, אומר, כי הכל החל בגלל אי־הבנה: המקצוענים של עסקי הבידור טעו בהערכת אישיותו התמימה, הצנועה והחססנית של מייק, וראו בו כוכב עולה, השואף לקאריירה. אי־הבנה זה והבדידות שהוא נגרר אחריה, תרמו לעירעור עצביו של מייק. בעיות פיננסיות, קרע בינו ובין ארוסתו לשעבר ומעשה־הפריצה שבוצע בדירתו, אשר רוקנה מכל הרכוש שהיה בה — השלימו את עירעור איזונו הנפשי.

צנוע, מסוגר, נחבא אל הכלים

מייק ברנט הגיע לפאריז לפני כארבע שנים, לאחר ששני זמרים צרפתיים „גילו" אותו במועדון־לילה בטהראן, שם הופיע. לפי עצתם, חתם מייק בפאריז על חוזה לחמש שנים עם האמרגנים ויצרני התקליטים „טובייה ושות'". הוא חשב שזוהי הזדמנות חייו, אך עד־מהרה גילה, כי החוזה מותיר בידו רק חלק זעיר מהכנסותיו. סיכומי שנת הופעתו הראשונה גילה, כי אף על פי שמכר אותה שנה למעלה משני מיליון תקליטים, הכנסתו הנקיה הסתכמה בסכום של 4,000 פראנקים (כאותו סכום בלירות ישראליות).

חרף הצלחתו כזמר, חש מייק כי הוא „עמל למען לא־כלום". הוא נהנה מחיבור המנגינות, שביצע בגיטארה שלו, אך שנא את כל התהילה הכרוכה בקאריירה של כוכב־פופ נערץ.

מאחר שדיבר עדיין צרפתית עילגת, היו לו ידידים מעטים. הוא היה צנוע, מסוגר, קצת נחבא אל הכלים בעיני אלה שהכירו אותו מהופעותיו הפומביות „הנאות". בכל ימי הקאריירה שלו באירופה, לא היו לו ידידים ואף לא מכרים קרובים. מכל מקום, עד אשר איש העסקים התל־אביבי, אלי ספקטור, הציג אותו בפני שמעון וויינטראוב.

שמעון היה אותה שעה מיליונר צרפתי ידוע, בעל גלריה ליצירות אמנות, מן האספנים החשובים ביותר באירופה של ציורי סלוודור דאלי ובעל אחוזה של סוסי־מירוץ. לוויינטראוב לא היה כל מגע עם זמר ואמרגנות, אף שהוא בעל הדיסקוטק האופנתי בפאריז, „סנט הילר". אך הוא נמשך אל מייק, ועד מהרה היו השניים, שמעון ומייק, לידידים שאין להפריד ביניהם.

שמעון חילץ את מייק מן החוזה האומלל שלו עם חברת התקליטים. כדי לשפר את תנאי שיווקם של תקליטיו, הוא יסד חברת־תקליטים משלו. הכנסותיו של מייק הרקיעו שחקים — אך רק כדי להיכבל ברשת שלטונות־המס הצרפתיים. פקידי־האוצר הצרפתי מעולם לא התמצאו בשאלה מי הרוויח ממה וכמה: מייק, או החברה למענה עבד לפני שהתקשר עם שמעון. מייק, אדם קל־דעת מטבעו, מעולם לא ניהל ספרי־חשבונות מדויקים, ומצא עצמו כשהוא ברשת מיסים של מיליונים רובץ עליו.

עורך־דין פאריזאי ידוע, שיש לו משרד גם בתל־אביב, הואר קליין, החל מטפל בעניניו הפיננסיים של מייק. הוא מיין את המסמכים שברשותו, וניסה להכניס בהם סדר כלשהו. בינתיים הוטל עיקול על כל חשבונותיו בבנקים, ומייק, שנחשב למיליונר, מצא עצמו חסר פרוטה. מצב זה התחולל לפני שנה בערך, והכביד על רוחו, והוא החל לתהות מה הפשר של כל מעשיו. „מדוע אני עושה את כל זה?", שאל חוזר ושאל את ידידיו.

בדיקות רפואיות וגלולות־ארגעה

גם חיי־האהבה שלו לא התנהלו כשורה. מייק ברנט, ארוך־השיער ובהיר־העיניים, שהכיר את היפות שבנערות אירופה ואשר רבבות נערות ביקשו לגעת בו או לפחות לראותו במו עיניהן, כמה לאשה. לא סתם אשה, אלא נערה, גם לא בהכרח יפהפיה, יהודיה. ארוסתו, שהשמש לו קצת גם אם, וגם לא הצליח למוצאה. במקום זה התפתח רומאן בינו ובין צעירה דניה, מתחילה הפרישה היה ברור. שמם לא נצרו זה לזה, כשהם שרבותם היו שונים. הצעירה הדניה רצתה, ראשית כל, שמייק יוותר על הקאריירה שלו כזמר. מייק היה מוכן לכך, אך לרוע המזל, לא ידע לעשות שום דבר אחר לפרנסתו. קיווה לעסוק בתחום אחר בענף ההיאכטון או המוסיקה. אך בינתיים היה עליו להמשיך בהופעותיו ובתקליטיו.

בקיץ שעבר אבדה תקוותה של הדניה הצעירה, שמייק יטוש אי־פעם את הזמרה. הם נפרדו. זו היתה מכה קשה עבורו, אך הוא היה מתגבר עליה, אילולא בא מעשה גרוע, דווקא אז, בשלהי הקיץ, נפרצה דירתו ורוקנה לחלוטין.

„הכל קשה נורא, אינני יכול להמשיך", אמר לשמעון וויינטראוב. המפיק עמד עד־מהרה על כך, כי אלה אינן מילים בעלמא: מייק היה באמת ובתמים שרוי בדיכאון עמוק. באותו זמן החל מדבר על התאבדות: „הגיע הזמן לשים קץ לכל".

בסוף אוקטובר הצליח שמעון לשכנעו לבוא לשווייץ לבדיקות רפואיות.

(סוף בעמוד 18)

מועצת המנהלים של „מקורות" עמדה רק באיחור רב על הסתבכותה הכספית של חברת־הבת „ורד" ועל היקף הפסדיה ✻ גם נציגי ההסתדרות בחברת הספנות הלאומית צי"ם — אשר הסתבכה בפרשת ד"ר טיבור רוזנבאום — לא גילו יעילות טובה יותר ✻ מנכ"ל „סולל בונה", צבי רכטר, הוא גם יו"ר מועצת המנהלים של הקונצרן ✻ בתפקיד כפול זה שימש גם אברהם עופר ב„שיכון־עובדים", קודם שנתמנה לתפקידו כשר־השיכון ✻ מסתבר כי כל מנהלי הקונצרנים ההסתדרותיים הם גם חברי הוועדה המנהלת של „חברת־העובדים" — הגוף המרכזי שתפקידו להנחות אותם ולפקח על פעולותיהם

משהו סתום בצינורות הפיקוח והבקרה של החברות ההסתדרותיות

מאת **אריה אבנרי**

החלטתו של הבנק הקנטונלי בז'נבה בראשית שבוע זה להעניק ל„אינטרנשיונאל קרדיט בנק", שבהנהלת ד"ר טיבור רוזנבאום, מורטוריום לשנה — שמשמעותו: סיכוי כלשהו להצלת הבנק — ציננה רק במעט את דעת־הקהל הישראלית המעורערת מאז נתגלה כי חברות ציבוריות הפקידו מליוני דולארים בבנק ובחברותיו המסתוריות למחצה בוואדוז.

גם אם בסופו־של־דבר יוחזרו — אם אומנם יצליח הבנק להתאושש — חלק מהכספים אשר נחשבו עד כה לאבודים, אין זה משנה את העובדה היסודית: משהו רקוב בתחום הפיקוח והבקרה על חברות ציבוריות והסתדרותיות.

כאשר הגיש לפני עשרה ימים מבקר־ההסתדרות, מר שלמה שנטגר, למזכ"ל ההסתדרות, מר ירוחם משל, את דו"ח־הביניים שלו על הסתבכותו של הקונצרן ההסתדרותי „סולל בונה", נכתב על גבי הדו"ח במקור: „דו"ח ביניים על מעורבות ההסתדרות בעסקי ד"ר רוזנבאום". מקבלי הדו"ח הופתעו לגלות שהמילה „ההסתדרות" הוחלפה במילה אחרת: סו"ב (ראשי התיבות של „סולל בונה" — ראה צילום). האם היתה זו שגיאה מיקרית?

לחבר הוועדה המרכזת של ההסתדרות, אברהם הסון (ל"ע), יש גירסה משלו על כך: „אני סבור שמן הראוי היה להשאיר את שאלת מעורבותה של ההסתדרות, שכן הנושא שצריך לעמוד לבדיקה יסודית על סדר היום אינו רק אם „סולל בונה" הפסיד מליוני דולארים בבנק של טיבור רוזנבאום או לא, אלא שיטת־הניהול הקיימת בחברות ההסתדרותיות, דרכי הפיקוח של הוועדה המנהלת את חברת העובדים, ובעיקר מידת יכולתו של הפרלמנט ההסתדרותי — הוועד הפועל — לקבל את כל המידע הדרוש".

דבריו של הסון לא נאמרו בחלל ריק. בישיבה משותפת של ה„ממשלה ההסתדרותית" — הוועדה המרכזת — עם נציגות חברת־העובדים, שהתקיימה השבוע כדי לדון בדו"ח המבקר על „סולל בונה", נאמרו בהקשר לכך דברים חמורים. הדוברת התקיפה ביותר היתה המזכירה לשעבר של איחוד הקבוצות והקיבוצים, גב' סנטה יוספטל, אשר אמרה בין היתר בהתרגשות בולטת: „לאן הגענו? מנהלים במשק ההסתדרותי עושים עיסקות מאחורי גבה של מועצת־המנהלים שלהם ללא מתן דין וחשבון וללא הירהור שני, כשהמדובר הוא בעצם בכספי ציבור. האם דברים כאלה קרו רק ב„סולל בונה"? אני תובעת להדיח מיד את מנכ"ל „סולל בונה" צבי רכטר מתפקידו".

דו"ח ביניים על
מעורבות ~~ההסתדרות~~ סו"ב בעסקי
ד"ר ט. רוזנבאום

● תצלום המודבקת שעל מעטפת דו"ח הביניים של מבקר ההסתדרות: המלה „ההסתדרות" נמחקה, ובמקומה נכתב: סו"ב („סולל בונה").

אוזלת־יד וחוסר־אונים

היו לה סיבות טובות לגב' סנטה יוספטל להיות בלתי־מרוצה. עד לפני זמן קצר היא כיהנה גם כיו"ר מועצת המנהלים של חברת „מקורות", שמניותיה מחולקות שווה בשווה בין הממשלה, ההסתדרות והסוכנות. היא נכנסה, אומנם, לכהן בתפקידה לאחר שחברת־הבת „ורד", אשר צברה הפסדים בשיעור של 90 מיליון לירות, נמכרה ל„סולל בונה" — כמעט ללא תמורה — אבל לא היה עליה לטרוח הרבה כדי להתרשם, כי כל מערכת הפיקוח והבקרה בחברת־המים הלאומית היתה לקויה. כך, למשל, הוברר לה, כי יו"ר מועצת־המנהלים לשעבר של חברת „ורד", מר זאב קריב — העומד עתה לדין באשמת זיוף מאזנים, מירמה ומעילה באמון — נהנה ממידה רבה של יד חופשית בתפקיד זה ובתפקידו כמנכ"ל „מקורות"; הן משום שכיו"ר מועצת המנהלים של חברת האם „מקורות" כיהן מר יחיאל דובדבני, אדם שעבר זה מכבר את גיל הפנסיה והתקשה לעמוד מול קריב הממולח, והן משום שמועצת־המנהלים גילתה אוזלת־יד וחוסר־אונים בעמדותיה והחלטותיה.

דוגמה מוחשית לכך ניתן היה למצוא בעובדה שהמועצה ידעה באיחור רב על הסתבכותה הכספית של חברת „ורד" ועל היקף הפסדיה, משום שקריב מצא לנכון לדווח לה בעיתוי שבחר. יתרה מזו: גם לאחר שמועצת המנהלים של „מקורות" ידעה כבר על מצבה של „ורד" ועל המגעים הנעשים למוכרה, היא לא נמנעה מלאשר הארכת הלוואות ומתן ערבויות בסכומים של מליוני דולארים על־מנת שהחברה תוכל להמשיך לתפקד(...) באמצעות פניות בחו"ל („ידיעות אחרונות" פירסם השבוע פרוטוקול על ישיבת מועצת המנהלים של „מקורות" אשר שיקף את אופי פעולתה).

בעיקר חרתה לעסקנית הוותיקה העובדה, שנציגי ההסתדרות במועצת המנהלים של חברה זו לא התעלו מעל נציגי הממשלה והסוכנות.

בתקופה שבה כיהנה כיו"ר מועצת המנהלים של „מקורות", לא היתה יכולה סנטה יוספטל לפעול רבות בתחום הפיקוח מלמעלה: חברת „ורד" נשרה בינתיים מ„מקורות", ואילו קריב, אשר לקח בליבו, המתין בדריכות לקראת פתיחת ההליכים המשפטיים נגדו.

גם לאחר שפרשה לפני כמה חודשים מתפקידה, יכולה היתה להתרשם באורח שלילי מעמדתם של נציגי ההסתדרות, אשר יחד עם חברי־המועצה האחרים לא נענו לפנייתו של היועץ המשפטי לממשלה להשעות את קריב מתפקידו בעקבות פתיחת משפטו. כאשר נשאל על כך מזכיר חברת־העובדים, מר אפרים רינר, השיב: „לא נתנו כל הנחיות לנציגי ההסתדרות להצביע בעד או נגד ההשעיה. הם היו צריכים להכריע עפ"י מצפונם, שהרי לא הם השופטים אם קריב אשם או לא".

„פעולות מאחורי הגב"

גם נציגי ההסתדרות בחברת־הספנות הלאומית „צים" — אשר הסתבכה בפרשת ד"ר טיבור רוזנבאום — לא גילו יעילות טובה יותר. כמו ברבות מועצות המנהלים של חברות שבהן שותפת ההסתדרות, נקבעים הנציגים בדרך־כלל לא עפ"י כישורים אישיים והבנת הנושאים העומדים לדיון, אלא עפ"י בחירה מפלגתית מובהקת (שלושת הנציגים במועצת המנהלים הם ברל רפטור מאחדות־העבודה לשעבר, חיים יהודה יודין ממפ"ם ועו"ד צבי אופיר ממפא"י לשעבר). ההסתדרות אומנם מחזיקה רק ב־10 אחוזים ממניותיה של צים, אבל עם השתתפותם של נציגי ההסתדרות במועצה שבה מיוצגת החברה לישראל ב־50 אחוז, חייבת לגלות עירנות יתר לגבי פעילותו הפיננסית של יו"ר המועצה, מר מיכאל צור, אשר שימש גם תקופה מסויימת כמנכ"ל בפועל. הם לא עשו זאת.

כאשר „התפוצצה" הפרשה לא חשו עד־מה נציגי ההסתדרות משום מה כשותפים למחדלים. אחד מהם, ח"כ יהודה יודין, הצהיר: „הדירקטוריון והחברים נפלו קורבן לפעולות שנעשו מאחורי גבם ואין הם נושאים באחריות אישית. הצעתי שכל חברי הדירקטוריון יגישו למען הסדר הציבורי התקין את התפטרותם, אבל [illegible] רואה מקום להתפטרותי האישית".

גם שני הנציגים האחרים לא חשבו להתפטר. אחד מהם, ברל רפטור, אמר לי השבוע: „שיגרתי אל משל מכתב, שבו ביקשתי לערוך בירור על עמדתו והתנהגותם של נציגי ההסתדרות בשעתם במועצת המנהלים של צי"ם". לפי שעה לא ברור אם ומתי יתקיים הבירור. מה שכן ברור הוא, שמזכ"ל ההסתדרות תבע בישיבה האחרונה של הוועד־הפועל הסברים על כך שנציגי ההסתדרות בדירקטוריון של צים הסכימו להצעה, שדו"ח חקירה אשר הוכן ע"י הדירקטוריון על פרשת הסתבכותה הכספית של צים לא יפורסם ברבים (בסופו־של־דבר „הודלף" הדו"ח והופיע בעיתונות).

„אני לא מבין כיצד נציגי ההסתדרות היו יכולים להישבע שלא „להדליף" את הדו"ח הזה" — אמר משל בחמת־זעם. „אנו לא נסכים בשום פנים ואופן לפרוייקט של דברים נסתרים בחדרי חדרים. הכל יהיה גלוי ופומבי".

כדי להדגיש זאת, הודיע משל מראש, כי הוא ידאג לפירסומו המלא של דו"ח החקירה של מבקר ההסתדרות על הסתבכותו של הקונצרן ההסתדרותי הענק „סולל בונה" אף הוא בפרשת „אינטרנשיונאל קרדיט בנק" והחברות הוואדוזיות של ד"ר טיבור רוזנבאום.

אהוד שילו
„קשיים אובייקטיביים"

הצעה שקופה

הסתבכותו של „סולל בונה" הביכה במיוחד את ראשי־ההסתדרות בכלל ואת מזכירה הכללי, המכהן כיו"ר חברת־העובדים, בפרט. הפעם מדובר לא בחברה שבה שותפת ההסתדרות, אלא בקונצרן ההסתדרותי המובהק, השני בגודלו (אחרי „כור"), שהיה מאז ומתמיד מקור גאווה.

אמר לי השבוע המשנה למנכ"ל חברת העובדים ומנהל המחלקה הכלכלית בה, אהוד שילו: „בכל המערכת המשקית הגדולה של ההסתדרות לא אירעו מעולם מחדלים [illegible] יכולים להיות כשלונות כלכליים ומחדלים ניהוליים, כפי שהתגלו במשק הממלכתי והציבורי".

על „סולל בונה" הוא סירב להרחיב את הדיבור, בנימוק שהעניין נמצא עתה לבירור בוועדות המוסמכות, אבל בעת הויכוח בהן של ועדות אלה השבוע הוודה שילו להתייצב לימינו של רכטר והציע לקבל את הדו"ח של המבקר כפי שהוא ולהעביר את הדו"ח לוועדה המנהלת של חברת העובדים „ללמוד אותו ולהסיק את המסקנות".

היתה זו ללא ספק הצעה שקופה להעביר את הפרשה למסגרת ה„משפחתית" של חברת העובדים. מנכ"ל „סולל בונה" הוא אחד מחברי הוועדה המנהלת של חברת־העובדים. לדידו של שילו: [illegible] לבדוק את משמעות מעשיו של מנהל „סולל בונה".

ישנן עובדות נוספות המעוררות תמיהות: מסתבר כי כבר בשנת 1970 הוכן במחלקה הכלכלית תזכיר [illegible] „הצעה למבנה מערכת הניהול והבקרה ומת האינפורמציה בקונצרן „סולל בונה" — ואשר הוגש לדיון בוועדה המנהלת של חברת העובדים.

[illegible]

(המשך בעמוד 18)

לך אחרי „אחרי"

אלפים כבר חתמו על התחייבויות לויתורים במסגרת מבצע „אחרי" של תנועת שינוי. הם הצטרפו לפנייתנו אל ראש הממשלה שינהיג את המשק על־ידי מתן דוגמה אישית וחסכון בממשלה. הם ליוו את תביעתנו זו בנכונות לויתורים אישיים. רבים מוכנים לוותר על תוספת היוקר, או חלקה ועל הטבות אחרות. רוב החותמים באים מקרב ציבור השכירים, אלה שנפגעו קשות על־ידי הפיחות ושאינם יודעים „איך לגמור את החודש". נכונות זו של הציבור תהיה לשוא אם לא יתרום המימשל את „החצי השני" ולא יקצץ בהוצאותיו.

✻ המערך, הליכוד, ל"ע והמפד"ל עשו יד אחת, בועדת הכספים, להעלות בחשאי ובאורח רטרואקטיבי את הקצבות האוצר למפלגות. הם העלו את ההקצבה ב־50% פעם שניה תוך חצי שנה מ־195,000 ל"י ל־292,000 ל"י לכל חבר כנסת. שינוי גילתה מעשה מביש זה ותבעה לבטל את ההעלאה, המפלגות מסרבות.

✻ לשרים יש „חשבון פתוח" להוצאות אישיות. אנו תובעים שתיקבע תקרה להוצאות אלה, הוצאות שהפכו להיות דוגמה שלילית לחיים על חשבון הוצאות ללא תשלום מס.

✻ שינוי תובעת שהממשלה תצמצם את המנגנון המנופח שלה ותקטין את מספר משרדיה, בינתיים לא נעשה דבר.

✻ הסכמי שכר חריגים כבר צצו — כרגיל, בסקטור הציבורי. לדעת שינוי יש לתמוך רק בשכבות החלשות שחייהן נעשו קשים עוד יותר עקב הפיחות ולא באלה שיש להם כושר מיקוח וסחיטה.

✻ שינוי תבעה ותובעת רפורמה יסודית במס הכנסה — הנמכת המס וביטול החריגים. אין צורך בוועדות נוספות. אפשר לבצע זאת עכשיו. הציבור מוכן לכך. דרושה רק מנהיגות.

אנו מצרפים לתביעות אלה תביעה כלפי עצמנו: להיות מוכנים לוותר כל אחד כפי יכולתו. אם אתה שותף לתביעות אלה, אם אתה רוצה להיות שותף ביצירתה של דעת קהל, אם אתה רוצה להשפיע על הממשלה, מלא ושלח טופס זה.

תנועה להתחדשות חברתית ופוליטית
סניף מרכזי: בן־יהודה 97, ת"א, טלפון 03-235698

אל: תנועת „שינוי"
מבצע „אחרי"
בן־יהודה 97, תל־אביב

אני תומך בתוכנה של מודעה זו ומוכן לויתורים הבאים:

....

שמי .... מקצועי ....

כתובתי ....

חתימה ....

מודעה זו עולה לנו כסף רב. היא מומנה מתרומות חברינו ואוהדינו.

עזור לנו.

שר החוץ הרוסי, אנדרי גרומיקו:

רק ערבויות אמריקניות־סובייטיות יקדמו הסדר בין ישראל לערבים

אמר לאישיות אמריקנית בכירה, כי לא יתכן טיפול בר־סיכויים בענייני האיזור בלי שיתופה של בריה"מ ✡ דיפלומט מערבי, שביקר בבירות ערב: הסורים חוששים שהמצרים יפקירו אותם; המצרים חוששים ממהלכים בלתי־צפויים של הסורים ✡ ראש־הממשלה סבור כי בנסיבות הקיימות יש לשלול הקמת ממשלת ליכוד לאומי ✡ שגריר אלג'יריה בוושינגטון מנסה לשכנע מנהיגים יהודים כי יש מקום להידבר עם אש"פ

שר־החוץ הסובייטי, אנדרי גרומיקו, סבור כי ניתן להשיג פתרון לסיכסוך הי־שראלי־ערבי על־ידי מתן התחייבויות וערבויות סובייטיות־אמריקניות משותפות. בכוחן של ערבויות כאלו לסלק את החש־דנות ההדדית, הקיימת בין הישראלים לערבים.

דיעה זו הביע גרומיקו בשיחה שקיים באחרונה עם אישיות אמריקנית בעלת מעמד מכובד בממשל בוושינגטון.

דיעה דומה הביע מומחה סובייטי ל־ענייני האיזור, בשיחה שקיים עם קבוצת סובייטולוגים אמריקניים, שביקרה לפני חודשיים במוסקבה. מומחה סובייטי זה אמר לאורחיו, כי לדעתו יש לחתור להשגת הסדר אמריקני־סובייטי, שתיטול לידיה את הטיפול בנושא המזרח־תיכוני. הוא הוסיף ואמר באותה שיחה, כי ישראל שוגה בהתעלמותה מתפקידו של הגורם הסובייטי באיזור המזרח־התיכון.

גרומיקו הבהיר לאישיות האמריקנית, כי לדעתו נושאת ישראל באחריות רבה למצב שנוצר באיזור. הוא חזר והדגיש, כי ממשלתו מכירה בזכות קיומה, שלומה ובטחונה של ישראל. לדידו ברור, כי ישראל חייבת לסגת לגבולות 1967. כן סבור שר־החוץ הסובייטי, שד"ר קיסינג'ר שוגה באשלייה אם הוא סבור שיוכל לעשות באיזור ככל העולה על רוחו, מבלי לשתף את הסובייטים.

גרומיקו הבהיר מיספר פעמים לאורח האמריקני, כי לא ייתכן טיפול בר־סיכויים בענייני האיזור בלי שותפות עם בריה"מ. בשיחה זו התייחס גרומיקו גם לתיקון ג'קסון, וניסה להעמיד פנים כמזלזל במש־מעותו. עם זאת, הוסיף שממשלת בריה"מ איננה מפריעה לאורחיה היהודים להגר, וכל בקשה להגירה זוכה לטיפול נאות.

האורח האמריקני לא השאיר ספק לגבי עמדתה התקיפה והברורה של ממשלת ארה"ב, המחייבת את קיומה של ישראל חזקה, הזכאית לגבולות בטוחים, מוכרים ובני־קיימא. הוא גם הזהיר את שר־החוץ הסובייטי, שאם יינקטו צעדים עויינים כלפי ישראל, הם ייתקלו בתגובה נמרצת מצד כל החוגים הי־ליברליים. הוא הוסיף, כי רבים בארה"ב רואים את ענייני המזרח־התיכון כחלק ממדיניות ה"דטאנט" בין שתי מעצמות העל.

בחלונות הגבוהים

מאת אריה ציזוקי

□ □ □

חשדנות במצרים כלפי מהלכי דמשק

דיפלומט מערבי, שביקר באחרונה ב־קאהיר, בדמשק ובירת־עמון ונפגש עם מדינאים בשלש בירות אלו, מסר בשיחה עם עמיתו הישראלי על הלכי־הרוח השור־רים שם.

המדינאים הסורים דיברו בגלוי על ה־חשדנות המקננת בליבם כלפי המצרים. הם חוששים שהמצרים עלולים לעזוב אותם לנפשם, אם יצליחו, באמצעות האמריקנים, להגיע להסדר נוסף עם ישראל. הם סבו־רים, כי קהיר מקיימת מגעים סודיים הד־קים עם וושינגטון, כדי לברר אפשרויות לקידום הסכם נוסף עם ישראל. הם אינם מוציאים מכלל אפשרות, שאם תפרוץ מלחמה, עלולים המצרים להסתפק במתן הצהרות ובצעדי מחווה ורצון טוב, בלא לתת סיוע צבאי מתאים.

בשיחות שקיים במצרים התברר לדיפ־לומט, כי אין מצרים מוכנה עתה להת־מודדות צבאית עם ישראל. המצרים גם מאמינים שהערבים, כולל הסורים, לא יתנו עילה לישראל לתקוף אותם בתקופה הקרובה. מדינאים מצרים אינם נמנעים מלהשמיע דברי־ביקורת חריפים על התנ־הגות הסורים, תוך ציון כי לעולם אין לדעת מה יעלה על רוחם, ויש לקחת בחשבון את הבלתי־צפוי במעשיהם.

אחד המדינאים המצריים התבטא: "ל־עולם לא תדע מה משוגעים אלה עלולים לעולל". המצרים מקווים בכל־זאת כי הסורים לא ייצאו למלחמה נגד ישראל ללא תידברות והבטחת עזרה צבאית מצד מצרים ומדינות ערב אחרות.

אשר לשיחות שקיים בירדן, נוצר הר־רושם אצל הדיפלומט המערבי, שבעיקבות ועידת־רבאט התחדדו היחסים בין הירדנים לבין הפלשתינאים, ועלה מישקלם של אותם גורמים, התובעים להינתק מהגדה המערבית. הוא שמע דיעה מפי מיספר מדינאים ירדניים, האומרת כי במידה ש־ישראל תחזיר שטחים מהגדה המערבית, יש להעביר לשם את הפליטים החיים בגדה המזרחית. הדיעה הכללית בירדן היא ש־חוסיין טרם ויתר על הגדה המערבית, ורואה את ייעודו ההיסטורי להחזירה ל־ממלכתו. המלך החליט, כנראה, להמתין זמן־מה, ולראות כיצד יתפתחו העניינים, כשהוא מאמין שרק עימו תנהל ישראל מו"מ לשלום. חוסיין משוכנע שבמוקדם או במאוחר יזדקקו הערבים לשירותיו, כאשר יהיה להם ברור שרק הוא מסוגל לגרום שישראל תחזיר שטחים מהגדה המ־ערבית.

□ □ □

תיפסק השתיקה ב"עבודה" בעניין ממשלת ליכוד לאומי

ביקורו של מזכיר האו"ם, ד"ר קורט ולדהיים באיזורנו, והידיעות על חידוש ה־פעילות האמריקנית לקידום הסדר נוסף עם מצרים — מחזקים את התנגדותם של ראשי מפלגת־העבודה להקמת ממשלת חירום לאומית.

כמעט ברור שראש־הממשלה, מר יצחק רבין, ישמיע בימים הקרובים את קולו נגד הקמת ממשלה כזו, ועל כך כבר רמז בשיחות שקיים עם אחדים מראשי המערך.

מצד אחד הולך וגובר ב"עבודה" מחנה של המחייבים הקמת ממשלת ליכוד לאומי, כמוצא לדאגה המקננת בליבות רבים לגבי התפתחויות הכלכליות, המדיניות והחב־רתיות במדינה. מאידך, הולך ומתגבש רוב מוצק בקרב ראשי המערך, המתנגד נמר־צות להקמת ממשלה כזאת. רבים מפעילי מפלגת־העבודה לא הסתירו השבוע את מורת־רוחם מהשתיקה המוזרה של מנ־היגיהם, שנמנעו עד כה מלהגיד את דברם בפומבי נגד ממשלת ליכוד לאומי, דבר שהם עושים בשיחות בארבע עיניים או בחוגים מצומצמים.

למעשה, רק ראשי מפ"ם נקטו צעדים נמרצים וחד־משמעיים בהתייצבותם נגד הקמת ממשלת ליכוד לאומי, תוך השמעת אזהרות ואיום בדבר פירוק המערך ופרי־שת שריהם מהממשלה. הטעם (כן ראשי מפ"ם בהתנגדותם החסמית) של עמיתיהם מראשי מפא"י ואחדות־העבודה לשעבר, וזאת מטעם פשוט: הם אומרים מה שאחרים לא הרהיבו עוז לומר. ראשי מפ"ם מילאו, איפוא, תפקיד של "חיל־חלוץ" בהתנגדות להקמת ממשלת ליכוד לאומי.

אין זו הפעם הראשונה שראשי מפלגת־העבודה מעדיפים לגזור על עצמם שתיקה ולהימנע מתגובות מופגנות על תופעות ציבוריות בעלות משמעות מדינית. הם חוששים הם שמא יופיעו כבלתי פופו־לריים בעיני פרשנים ובעיני "הרחוב".

נראה, כי אחדים מהם, שדיברו על נושא זה, הפריזו בטענה כי הם נאלצים להתנגד להקמת ממשלת ליכוד לאומי בגלל החשש לפירוק המערך. טענה מסוג זו יכולה ליצור את הרושם כאילו ראשי מפלגת־העבודה תומכים אולי להקים את ממשלת הליכוד הלאומי, אולם בגלל הת־נגדות מפ"ם נאלצים הם לשלול את הצעה זו. מכל מקום, התנהגות מפ"ם בשאלה זו העלתה את יוקרתה בעיני חוגים שונים במפלגת־העבודה, וכמובן גם בקרב חבריה.

ראש־הממשלה, מר יצחק רבין, אשר שוחח עם ראשי המערך, רמז בצורה שק־פה למדי, כי הוא מתנגד, לפחות בטווח הקרוב, להקמת ממשלת ליכוד לאומי, העלולה להביא לנעילת הדלת בפני סיכויי שיחות שלום ולהקשחתה של העמדה ה־ישראלית. מעניין, כי במחצית השבוע ש־עבר החליטו גם ראשי אחה"ע לשעבר, אשר עד כה העדיפו לשתוק בנושא זה, להירתם לפעילות נגד ממשלת ליכוד לאו־מי. ח"כ אברהם גבלבר, המשנה למזכיר מפלגת־העבודה, המייצג בדרך־כלל נאמנה את עמדת הסיעה זו, אמר: "בתנאים ה־נתונים נראית לי הקמת ממשלת ליכוד לאומי בלתי מציאותית ובלתי אפשרית". הוא חושש שבעיקבות הקמת ממשלת לי־כוד לאומי עלול חלק ניכר ממערכת־הפו־עלים — מפ"ם ורבים במפלגת־העבודה — להימצא מחוץ לקואליציה ממשלתית כזו — כלומר זו לא תהא ממשלת ליכוד לאו־מי, אלא ממשלה עם הליכוד.

נראה, איפוא, כי במשך השבועיים הקרובים יתכנסו מוסדות מפלגת־העבודה כדי לנקוט עמדה חד־משמעית בשאלת הקמת ממשלת ליכוד לאומי, כשברור כבר עתה שהרוב המכריע של ראשי מפא"י ואחה"ע לשעבר, יביע את דעתו השוללת נמרצות הקמתה.

□ □ □

לצאת במיתקפת־הסברה נגד אש"ף

בישיבת הממשלה השבוע, בה נידונו משמעות ההצבעות וההחלטות שנתקבלו בעצרת האו"ם בנושא הפלשתינאי, הוש־מעה דיעה אחידה, המחייבת לצאת במיתק־פה הסברתית רבת־היקף בבירות העולם שמטרתה תהא לחשוף את דמותו של אש"ף.

השרים שמעו דו"ח קודר למדי על התנהגות מדינות נאורות שונות בהצבעה בנושא זה, התנהגות שהוכיחה כיצד מטילים מדי הנפט את אימתם עליהם.

אחד מראשי מדינה אירופית, שנשאל לפשר הימנעות משלחתו בהצבעה האחרונה בנושא הפלשתינאי, אמר במפתיע: "אפילו ההימנעות תעלה לנו ביוקר". מדי־נאי אירופי אחר אמר: "לא יכולנו לנהוג אחרת, כי גרוננו מלא נפט".

עם זאת יש לציין, כי מאז הופעתו של יאסר ערפאת מעל במת האו"ם נשמעים יותר ויותר קולות ספק. מדינאים רבים השוללים את אש"ף ומביעים תמיכה בעמדה הישראלית. רבים מידידינו הבינו כי מוטב שתתקבלנה החלטות אנטי־ישראליות קי־צוניות, כדי למנוע יצירת אשליות לגבי פרצופו האמיתי של אש"ף, מאשר החלטות מתונות, העלולות להטעות רבים. כידוע, הצרפתים והמצרים עמלו קשות, כדי לשנות את הצעות־ההחלטה בנושא הפלשתינאי, אך נתקלו בהתנגדות נמרצת מצד ראשי אש"ף שלא אבו לשמוע בקולם.

גם ההחלטות שנתקבלו בוועידת אונסק"ו, המשעות למעשה כל שיתוף־פעולה עם ישראל, גרמו לזעזוע בלתי־צפוי בקרב רבים מאנשי־רוח, אנשי כנסיה, עובדי כלי התקשורת ואחרים בעולם.

בצרפת פורסמה עצומה בגנות החלטה שעליה חתמו טובי אנשי הרוח במדינה זו, ביניהם ז'אן פול סארטר, יוג'ין יונסקו, סימון דה־בובואר, ריימון ארון, אנדרה מאלרו, אלברט ממי ואחרים.

בארה"ב חתמו 14 חתני פרס־נובל על עצומה, המגנת החלטה מבישה זו של ועידת אונסק"ו. בכל רחבי העולם מתארגנות קבוצות נרחבות של פרופסורים, סופרים, אנשי כמורה, חובבי־ידיעה, פרשנים ואנשי ציבור, המוקיעים בשאט־נפש את החלטת ועידת אונסק"ו.

בירושלים הוחלט לנצל התארגנות זו של אנשי הרוח בעולם, התובעים גם לנתק את ארצותיהם מאונסק"ו, כל עוד לא יתוקן העוול שנעשה לישראל.

המעניין הוא, כי הערבים אינם בוחלים בכל אמצעי כדי לרכוש אהדה לאש"ף. נודע, כי השגריר האלג'ירי בוושינגטון הזמין אליו אישים יהודיים, כדי להסביר להם שאש"ף איננו כה קיצוני כפי שמצי־רים אותו, ויש מקום להידבר עימו.

אנדרי גרומיקו
"לא מפריעים ליהודים להגר"

בלאק אנד דקר לתעשיה

הצעה מיוחדת לחג החנוכה

משחזת זוית בתוספת שי יקר ערך

משחזות זוית של בלאק אנד דקר באיכות סופר סטאר, משקל מינימלי, כח עצום, בידוד כפול עם אפשרויות בחירה בקוטר של 7" ו־9" לחיתוך ולהשחזה בברזל, באבן ובבטון. נבדק ואושר ע"י מכון התקנים.

בקונהך משחזת זוית באחת החנויות הרשומות מטה תוכל לבחור שי חינם לחג החנוכה בין:

מערכת סכום מנירוסטה 24 חלקים בתוספת פותחן, טיב מעולה מתוצרת ת.ס.י. דימונה.

ובין 20 אבני פלקס המתאימות למשחזת זוית. איכות מהפכנית, תוצרת סופר סטאר של בלאק אנד דקר

אל: בלאק אנד דקר
דח' מרדכי 50, ת"א.
נא לשלוח לי פרוספקט למוצרי בלאק אנד דקר.
שם: ....
כתובת: ....
י. 29.11

נפתחה תחנת שרות חדשה בירושלים
רחוב יפו 210, טל. 02-523448

להשיג ב: **תל־אביב**: קרול ויס, דרך פ"ת 3; שר דב, דיזנגוף 342. **יהוד**: רדינה, קבוץ גלויות 11 מרידור, העצמאות 48. **לוד**: עוזי יעקב, הנשיא 1; דניאל פנחס, הרצל 49. **כפר סבא**: השרות לתעשיה, ירושלים 27. **פרדס חנה**: לילי רבינוביץ, רח' הבנים. **עפולה**: גלילי את גוטליב, הנשיא. **חיפה**: גולדרייך גליק, יפו 50; חברה לסחור והספקה, שרת 3. **קרית ביאליק**: בר־כלי, איזור תעשיה. **עכו**: עלי בריק, בן עמי 54. **נהריה**: בית שלינג, מרכז מסחרי. **טבריה**: המספק — ממן שאול, רח' הגליל. **צפת**: ממן דוד ובנו, ירושלים 32. **קרית שמונה**: יוגל, מרכז רסקו. **ירושלים**: אספו, יפו 170; חוז רשות, אבן ישראל 6. **אשקלון**: אבו משה, צפון ב' 1250/6.

Black & Decker
תחנת שירות תל אביב: רח' מרדכי 50
תחנת שירות ירושלים רח' יפו 210 טלפון 02-523448

חגי לבינשון אולון

שר־החוץ סולד מאילתורים של הרגע האחרון ועומד על מהלכים מסודרים בדיונים ובניסוחים

העובדה שיגאל אלון הוא איש התגובה הספונטאנית, הטפיחה על השכם והשיחה הלבבית אינה משקפת את שיטות עבודתו ✡ כבכל תפקידיו הקודמים, גם כיום הוא איש מטה, המאציל סמכויות על הסובבים אותו ✡ לפחות אחת לשבוע מתכנס הצוות הבכיר של מישרד־החוץ, אולם ההחלטות "מתבשלות" תוך התייעצות עם שניים־שלושה עוזרים המקורבים לשר והעובדים עימו שנים רבות ✡ אלון מקיים גם מגע עם חוג אקדמאים ואנשי־רוח, ובסיועם הוא בוחן יוזמות ותוכניות ✡ בכל יום ב' בצהריים הוא נפגש לשיחה בארבע עיניים עם ראש־הממשלה ✡ מקיים קשר עם גולדה, אך אינו ממתין למוצא פיה לפני קבלת הכרעות ✡ מתבצר היטב במישרד־החוץ, ונוטה היום יותר מבעבר שלא לוותר על עמדותיו המתונות

תהליך קבלת החלטות בממשלה

מאת ישעיהו בן־פורת

בחודש יוני, ימים אחדים אחרי שירש את המישרד שהיה ילד־טיפוחיו של משה שרת, ערך שר־החוץ החדש, יגאל אלון, על הדשא שלפני המישרד מסיבת היכרות לכל השגרירים וראשי הנציגויות הזרות.

בנאום קצר ולבבי אלון הבהיר להם, שהוא חסיד שיטת המגע האישי, שדלתו פתוחה תמיד, וכי ייענה בחיוב לפניות ישירות של שגרירים, שיבקשו להיפגש אתו פנים־אל־פנים. אחר־כך נראה אלון מסתודד שעה קלה עם שגריר צרפת בישראל, מר ז'אן הרלי, שחזר ביום הקודם מביקור־עבודה בבירת ארצו. השגריר דיווח לשר על הלכי־הרוח בצרפת, ומסר לו שההזמנה לערוך ביקור רשמי בפאריז, שנמסרה בשעתו לאבא אבן, שרירה וקיימת, וכי פאריז ממתינה עכשיו לאלון. במועד יותר מאוחר, הוסיף השגריר, יחזיר שר־החוץ הצרפתי ביקור רשמי בישראל. כאן במקום העיר אלון הערה, שהיתה בה השתמעות החלטה על שינוי מדיניות: "מדוע לא נלך בדרך הפוכה? הייתי מבכר לארח תחילה את השר שלך, ורק אחר־כך אבקר בצרפת..."

השגריר הופתע מן ההצעה, אבל הבטיח למסור אותה מיד לממונים עליו בפאריז. כעבור יממה אחת נתקבלה התשובה, שצרפת נענית בחיוב להצעת אלון. התרגיל הוכתר בהצלחה. בראשית אוקטובר ביקר השר סובאנייארג בישראל. אלון יחזיר ביקור בפאריז רק בשנה הבאה.

מגע ישיר וחוסר אמצעיות

הדוגמה שהובאה לעיל, בלי שום קשר עם הערכת הביקור הצרפתי והשלכותיו, מעידה על הספונטאניות שציינה, בחודש יוני, את פגישתו הראשונה של שר־החוץ החדש עם שגריר זר. הספונטאניות ביחסי־אנוש היא אומנם אחד מקווי־האופי הידועים של יגאל אלון. ואפשר להביא דוגמאות אחרות, המדברות, מבחינה זו, בעד עצמן. למשל: מיד אחרי ששר־ההסברה, אהרן יריב, העלה לפני שבועיים בממשלה את הצעתו לבטל, לשם קימוצים, את לשכות השרים בתל־אביב, הצטרף אליו אלון והורה לעשות את הצעדים הדרושים לסגירת הלישכה בקריה. אך כאשר אחד העוזרים ביקש לפרסם את ההחלטה (הפופולארית, על רקע הלך־הרוח בציבור) בעתונות, מנע זאת אלון, בציינו שברצונו לשוחח על כך תחילה עם גב' רחל, מזכירת הלישכה בתל־אביב. "לא יפה", אמר אלון, "שרחל תקרא על זה בעתון".

ספונטאניות מסוג אחר גילה אלון כאשר נשאל, במסיבה עם כתבי־חוץ, על הודעת יריב בדבר שובו של קיסינג'ר בסוף השנה למסע במזרח־התיכון והכ־חיש, בו במקום, את הודעת עמיתו, שר־ההסברה. בספונטאניות דומה גם הגיב אלון, בפומבי ובשלילה גלויה, על פליטת־פה של שר־הביטחון בדבר עתיד בית־לחם.

ואולם, חרף דוגמאות רבות מסוג זה, הספונ־טאניות אינה מאפיינת את תהליך קבלת ההחלטות של סגן ראש־הממשלה ושר־החוץ, יגאל אלון. הנטיה למגע ישיר, לחוסר אמצעיות, לקיום דו־שיח, לתגובה ספונטאנית מיידית — היא רק אחד המרכיבים של המנגנון הפועל אצל אלון. מרכיב זה הוא בעל־תוקף, בראש ובראשונה, במישור האישי. הטפיחה על השכם, הפגישה הלבבית, תחושת החברות שהוא מקנה לבני־שיחו, היו ונשארו חלק מסממניו החיצוניים של יגאל אלון, ומבחינה זו לא השתנה אצלו דבר. שגרירים זרים, אישים ישראליים, וגם עתונאים שאינם מחמיצים כל הזדמנות "לחטוף שיחה" עם שר־החוץ, בשמחה, במיזנון הכנסת או בשולי אירוע ציבורי, יעידו כמה אופיו המתון של "יגאל", נעים ההליכות, מקל על המגע אתו.

אך לאמיתו של דבר, אין לזה ולא כלום עם שיטת העבודה של שר־החוץ. אלון, לא פחות ואולי אף יותר מבני גילו בממשלה, כולל שמעון פרס, מנסה — מקורביו אומרים: בהצלחה — להנהיג במישרדו סדר קפדני מאוד בנושא קבלת החלטות וליישם שיטות המקובלות בבית־הלבן ובמחלקת המדינה בוושינגטון.

גם על רקע זה מגוחכת ההערה המיוחסת לאבא אבן, שצחק לא מכבר מ"בוגרי בית־הספר החקלאי כדורי, המתיימרים לנהל את מדיניות ישראל". כידוע, גם רבין, גם אלון הם בוגרי "כדורי". מה שבהחלט לא מפריע לשניהם למלא את תפקידיהם הבכירים, אולי ההיפך מזה נכון.

פקידים בלי עניבה

אם האופי והאישיות קובעים, בין השאר, את שיטת העבודה של בעל תפקיד מסוגו של אלון, ומבדילים בינו ובין קודמו, מן הראוי להסב את תשומת הלב קודם־כל לשינויים שהנהיג השר החדש במישרדו. ה"צילינדר" נעלם מכבר מן הנוף של מישרד־החוץ, אך־והומר מיום שאלון נכנס לתפקיד: לטוב או לרע — זה כבר עניין להערכה שאיננה מעניינגו כאן — משב רוח חדש בא עם יגאל אלון. המזכירות מעידות, שעובדים עכשיו הרבה יותר, מתחילים מוקדם בבוקר, מסיימים מאוחר בערב, והונהגה תורנות־לילה קבועה, כך שהמישרד מסוגל לקיים קשר עם הנציגים בעולם עשרים וארבע שעות ביממה. בקיץ ראו יותר פקידים בחולצה פתוחה, בלי עניבה ובלי מיקטורה. יש יותר חיוכים, והרגשה יותר טובה. גם השר אומר "שלום" לכל — יש הכרה שהשר לא רק מקשיב, שומע וקולט, כאשר פונים אליו, ומעודד פקידים, יועצים ואורחים לדבר ולהביע דעה — אלא שעכשיו, יש שר־חוץ, עם הדגש על ה"יש".

יגאל אלון, בן 56, שאכל בחייו הרבה חצץ, מפרישתו מצה"ל על רקע המאבקים הפנימיים אחרי קום המדינה ותיגבת, ונאמנה, על תפקיד שר־החקלאות ערב מלחמת ששת הימים, ועד למערכתו, בצורה זו או אחרת, בקרבות האחרונות של ממשלת ה"מחרת" — לא בא למישרד־החוץ כעובר־אורח, ללינת־לילה. למן היום הראשון הוא לקח את העניין ברצינות, שומר בתוקף על סמכותו לנווט את מדיניות־החוץ, ומאפשר שהמישרד כולו, על כל אנשיו, "לא יעבוד על ריק".

אלון לא הסתיר מעולם את שאיפתו לראשות הממשלה. רצת הגורל שמלחמת יום־הכיפורים, שגרמה לסילוק יריבו משה דיין, השמיטה מאלון, לפני חצי שנה, את הסיכוי להיבחר כמועמד המפלגה, אחרי פרישת גולדה מאיר. רק אלון — ואלוהים — יודעים מה התרחש בליבו, כאשר מי ששרת תחתיו ב־1948 כראש המטה, יצחק רבין, זכה באמון המרכז והוכתר כראש־ממשלה. בין כה ובין כה השלים אלון עם הבחירה, לא ויתר על סגן ראש־ממשלה, ו"התלבש", אחרי מינויו כשר־החוץ, בלהט, ברצינות, וברצון עז להיות שר־חוץ לכל דבר, על המישרה החדשה.

עוזרים שהם גם חברים

בכל תפקידיו הקודמים היה אלון ידוע כאיש מטה, הרגיל להאציל סמכויות על הסובבים אותו. הוא הדין גם במישרד־החוץ. המטה הקבוע, המתכנס בראשות השר לעיתים מזומנות, לפחות פעם בשבוע, כולל את המנכ"ל אברהם קידרון; המשנה למנכ"ל וראש אגף אמריקה אפי עברון; היועץ המישפטי מאיר רוזן; ובאחרונה — גם מי שמונה לתפקיד ראש מרכז למחקר ותיכנון מדיני, תת־אלוף (מיל.) יהושע רביב (לשעבר מזכירו הצבאי של משה דיין).

בהתאם לנושאים הנדונים, מצטרפים למטה ה־מצומצם הסמנכ"ל זאב שק, הממונה על אירופה; היועץ הכלכלי משה אלון; היועץ לענייני השוק האירופי סרביו מינרבי; הממונה על מוסדות בינ־לאומיים מרדכי (רג'י) קידרון, ואחרים.

אולם, תיאור שיטת־העבודה של אלון לא יתאים לאמת, אם נתעלם ממעגל הרבה יותר מצומצם, בעל אופי שונה, פחות רשמי ויותר אינטימי, שאפשר שלא הוא הפורום הפורמאלי לקבלת החלטות, אך אין ספק כי בו ההחלטות, ככל שהן אישיות יותר ומתמקדות ב־לישכת השר, מתגלגלות ומתבשלות במעגל זה. הכוונה לצוות־העוזרים, המונה כרגע שלושה, והמצטמצם לשניים: יועץ השר אליהו חסין; ראש־לישכת חיים בראון; והמזכיר המדיני איתן בן־צור. האחרון עתיד לכהן בקרוב בתפקיד חשוב בשגרירות בוושינגטון, ואז יוותרו בלישכה רק חסין ובראון.

שניים אלה, העובדים כבר שנים במחיצת אלון, אינם להוטים לראות את שמם מתנוסס בעיתון, אך עבודתו של שר־החוץ, הסיגנון שהנהיג, קשריו עם שרים ומישרדים אחרים, המעקב אחרי דעת־הקהל, והיחסים עם כלי־התקשורת, כולל כתבים מקומיים וזרים — לא יתוארו בלעדיהם. אלון אינו יוצא למסע בחו"ל בלי שאחד מן השניים יתלווה אליו. בראון נילווה אליו ללונדון ולעצרת האו"ם. חסין היה איתו אצל קיסינג'ר בקמפ־דייויד, ויסע עימו לוושינגטון בחודש הבא. כל יודעי אלון מעידים, שאין גבול למסירותם של אליהו חסין וחיים בראון כלפי השר. שניהם, יותר משהם עוזרים, במובן המקובל, הם חברים של אלון, במלוא משמעותו של המושג.

תרגיל בבית השר

וישנו מעגל שלישי, יותר רחב, פחות קבוע, ובהחלט בלתי־פורמאלי, אך מהותי, אם מבקשים ללמוד את שיטת העבודה וצורת קבלת ההחלטות אצל אלון.

הכוונה לחוג של אקדמאים, פרופסורים ואנשי־רוח, שאלון קרב לפני שנים, והוא מוסיף לקיים איתם מגע, בהרכבים שונים ומשתנים, גם עכשיו. עם חוג זה נימנים פרופ' שמעון שמיר, ד"ר יורם בן־פורת, ד"ר יאיר עברון, פרופ' חיים ברקאי, פרופ' גבי כהן, פרופ' מיכאל ברונו, ד"ר ניסן לוויתן, פרופ' צבי יעבץ, ד"ר דן הורוביץ, המשורר חיים גורי, הסופר והעתונאי חנוך ברטוב. חברי קבוצה זו, המוזמנים לעיתים, בהרכבים שונים, אל ביתו של אלון בעיר־העתיקה, משמשים לו כ"סטימולנט" אינ־טלקטואלי. בסיועם הוא בוחן, מחוץ לתחום הפורמאלי של המישרד, יוזמות ותוכניות. אחדים מהם כונסו בביתו ערב נסיעתו הקודמת לוושינגטון לפגישה רבת השעות עם קיסינג'ר, והוא ערך יחד אתם תרגיל אינטלקטואלי לבחינת התגובות הצפויות מצד קיסינ־ג'ר ועוזריו, בנושאים שאלון ביקש לדון בהם. מתק־בל על הדעת שמושג "אי־הלוחמה", שהיה אקטואלי אז ואכן הועלה בשיחת אלון עם קיסינג'ר בקמפ־דייויד, נבחן באותה הזדמנות בחוג האקדמאים. עובדה שאליהו חסין העיר באוזני אלון, בעודם בקמפ־דייויד, כי השיחות מתנהלות על הפסים כפי שנחזו ב"תר־גיל" בבית.

אחרי קמפ־דייויד, כאשר הוחזר שהמושג "אי־לוחמה" לוקה בחוסר ומחייב פירוש ופירוט מוסמכים, יזם אלון מהלך מהותי, לשיטת עבודה, לא רק אצלו, אלא בצמרת המדינית החדשה. אלון כינס את מטה המישרד (אברהם קידרון, אפי עברון, מאיר רוזן, ויאמה דיבון — ראש המערך המזרח־תיכוני, אליהו חסין, איתן בן־צור), דן אתם בהרחבה בנושא, והטיל — אחרי שגובשו קווי־הנחיה — על קבוצה יותר מצומצמת, בת שלושה, להכין "נייר עבודה" מפורט.

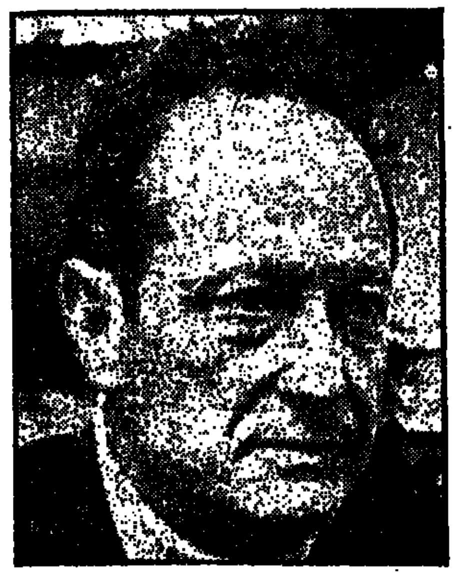

יגאל אלון
במשרד אומרים: "עכשיו יש שר־חוץ"

ה"נייר" המנוסח חוזר אל השר, שהוסיף תיקונים והערות. המיסמך המתוקן מועבר אל שר־הביטחון, שמעון פרס, שהטיל מצידו על צוות־מומחים מצומצם לעבד את ההיבטים האיסטר־טגיים והצבאיים המתחייבים ממושג "אי־הלוחמה" הנ־דון. במקביל הועבר המיסמך אל ראש־הממשלה, שבחן אותו, יחד עם יועציו. בסופו של דבר, הוקם צוות בין־מישרדי מצומצם של שלושה מומחים, שייצ־גו את מישרדי ראש־הממשלה, החוץ והביטחון, והם שהפיקו את ה"נייר" המושלם הסופי, שהוגש לקיסינ־ג'ר בביקורו הלפני־האחרון בישראל.

לא כאן המקום לדון בנושא עצמו, בהסתייגות האמריקנית ובעמדה המצרית השלילית. חשוב כאן להצביע על מהלכי־דיון וניסוח מסודרים, ועל התי־אום בין שלושת האגפים של הצמרת המדינית. מהל־כים מסוג זה, שהיו נדירים בעבר, הופכים בהדרגה לשיטה המקובלת על ההנהגה החדשה. חלקו של אלון בגיבוש השיטה איננו מבוטל. זה גם נובע מן העובדה שלא רק אלון מתייחס אל עצמו כשר־חוץ לכל דבר, אלא שגם ראש־הממשלה נוהג כלפי שר־החוץ בצורה הנבדלת מאוד ממערכת־היחסים הלקו־יה שהיתה קיימת בין גולדה מאיר ואבא אבן. לא זה בלבד שסמכותו בארץ של השגריר שמחה דיניץ הוא שר־החוץ יגאל אלון, ולא ראש־הממשלה יצחק רבין, אלא שגם רבין מקפיד, בכל האפשר, לקיים את הקשר עם וושינגטון באמצעות אלון. ואם קורה שלרגל מאורעות דחופים נקשר קשר ישיר מלישכת ראש־הממשלה אל לישכת השגריר בארה"ב — אלון, העומד על כך, תמיד נמצא בתמונה.

קריאת מיברקים בבוקר

כבר נאמר שאלון מאציל סמכויות, ומניח לפקידות הבכירה ולשגרירים בעולם לנהל את עבודתם. עם זה מציינים, כי אלון נכנס היטב לריקמת המישרד. הכלל הוא כי בשעות הבוקר, בין 8 ל־10, אין הוא מקיים פגישות, אלא קורא את המיברקים הנכנסים, וכל סוגי החומר והחוזר המגיע אליו בתוקף היותו סגן ראש־הממשלה ושר־החוץ. עניינים מרכזיים — הקשר עם ארה"ב, עם קיסינג'ר ומחלקת־המדינה, עם השגרירים בארצות הגדולות, במישור מגעיהם הישירים עם שרי החוץ בעולם, מוגשים אוטומאטית להכרעת השר ול־הנחיותיו. אך אלון נוהג להציג שאלות ביחס לביצוע ההנחיות, ועד למעקב, שעוזריו יחזיעם את נסיונו להקי־דים, מכל האפשר, הכנת חומר בכתב לקראת שלב סופי של קבלת החלטות.

אלון סולד מאילתור החלטות ברגע האחרון ונוהג לסכם דיונים בצורה ברורה, שאיננה משאירה מקום לאי־הבנות ולדו־משמעות. אחרי נאום ערפאת באו"ם, ולפני ההצבעה בנושא הפלשתינאי, הוא החליט, אחרי התייעצות עם המנכ"ל, המשנה למנכ"ל והסמנכ"ל ל־אירופה, זאב שק, להיוועץ אישית עם קבוצת השגרי־רים מאירופה.

יחד עם אליהו חסין הוא הכין את נוסח הודעתו לשגרירים. העתק הודעתו הועבר לידיעת ראש־הממ־שלה. למחרת קיבל אלון את השגרירים, קרא בפניהם את ההודעה, והוסיף מיספר מלים בעל־פה. שגריר צרפת סיפר לאחר־מכן, שההודעה היתה מנוסחת הי־טב, אבל, אמר "מה שעשה עלינו רושם יותר מכל, היו הדברים הכנים והמרגשים, שהשר אמר לנו בעל־פה".

דיבורים בקול אחד

כשבוע לפני החלטות העצרת כבר פעל במישרד־החוץ, על־פי הוראת השר, צוות שכלל את אברהם קידרון, רג'י קידרון, משה ינר (הסברה), שמאי כהנא (מנהל לשכת המנכ"ל) ואליהו חסין, להכנת טיוטת ההודעה שעתידה היתה להתפרסם בליל־שבת, אחרי הצבעת העצרת. הצינורות להפצת ההודעה הוכנו כ־ראוי בעוד־מועד. עותקי ההודעה הועברו אל כל השג־רירויות. כאשר העצרת אישרה ברוב קולות את ההח־לטות האנטי־ישראליות, הוצפו כלי־התקשורת ומיש־רדי־החוץ בעולם בתגובה הישראלית, שתקיפותה הי־תה פרי תיקון, שאלון הכניס בטיוטה. ראוי אולי להו־סיף כי הפעם, בניגוד למישגים שנעשו בעבר, שותפו בהתייעצויות גם שר־ההסברה, אהרון יריב. לפחות הפעם דיברה ממשלת־ישראל בקול אחד.

אלון רוצה לשוות למישרד־החוץ מישקל שלא היה לו בשנים קודמות. וההחלטה שקיבל מייד עם כניסתו למישרד — ליישם מהר ובאופן יסודי את המלצת וע־דת־אגרנט בדבר הרחבת והעמקת מחלקת המחקר — משמשת לכך עדות נחרצת. מחלקת־המחקר נקראת עכשיו "מרכז למחקר ותיכנון מדיני", שזכה בתקציב נכבד. המרכז כבר החל בגיוס מומחים מזרחנים, ודוקטורנטים בארץ ובחו"ל. ונועד, במחשבתו של אלון, להפוך בהדרגה ל"מוח" של מישרד־החוץ. אם ה־"מוסד" וכל זרועות המודיעין פועלים תחת מרותו של ראש הממשלה, ואם על אמ"ן מופקדים הרמטכ"ל ושר־הביטחון, הרי שר־החוץ — המקבל לידיו בכל בוקר את סיכומי המידע וההערכה מכל הזרועות, מבקש לכונן במישרדו גוף מרכזי, אוטרטיבי ועצמאי לאיסוף ולהערכה.

ימים יגידו איך ייראה ה"מרכז" ומה תהיה מידת יעילותו, עם כל הרצון הטוב המושקע בהפעלתו, זה עלול להיות מקור לכפילות מיותרת. אך הקמתו מעי־דה על כוונותיו של אלון: להבטיח למישרד־החוץ מעמד של מוקד־כוח, שלא יפול בחשיבותו מכל מישרד אחר.

נחת מהערות האורחים

אחת לשבוע, ביום שני בצהריים, נפגש אלון עם ראש־הממשלה יצחק רבין פנים־אל־פנים, בלי עוז־רים ופקידים, לארוחת־עבודה הנערכת בלישכת ראש־הממשלה. בהזדמנות זו נעשה התיאום בין השניים בכל העניינים המרכזיים, המדיניים וה־פוליטיים. גם עם שר־הביטחון נפגש אלון, לעיתים יותר רחוקות, אבל גם אז בארבע עיניים, לצורך החלפת דעות ותיאום. אין למעשה נושא מדי־ני וביטחוני, שראש־הממשלה, שר־החוץ ושר־הבטח־ון לא יהיו שותפים בו, אם לא בהחלטה, הרי לפחות במידע.

אלון גם מקיים קשר עם גולדה מאיר, אבל קשה לומר שהוא ממתין למוצא פיה לפני קבלת החלטה. בכל שעובר הזמן, הוא מתרחק מן ההשקפות שהנחו את הממשלה הקודמת, ונמצא במצב, בו הוא מסוגל להכריע, בקולו, בעד נקיטת מדיניות יותר "יונית".

בדיון שנערך בשעתו בפורום מצומצם (רבין, פרס, אלון, צדוק, גלילי), הטיל אלון מעין "וטו" על ההצעה להעמיד את מחנה־יוסף לרשות מתנחלי סב־סטיה, כפי שהבטיח שר־הביטחון. רבין, שנטה תחילה לעמדת פרס, קיבל לבסוף את עמדת אלון, שנתמך על־ידי השר צדוק. השבוע קיבלה הממשלה החלטה בנושא מעלה־אדומים, ברוב של 11 נגד 8. אלון הצ־ביע עם הרוב. אילו בחר להצביע עם המיעוט (ה"יונים"), היה יחס הקולות משתנה ל־10 נגד 9, דבר שהיה אולי מקשה על ראש־הממשלה.

משמע מכך שיגאל אלון, המתבצר במרץ במיש־רד־החוץ, נוטה היום, הרבה יותר מאשר בעבר, לש־מור על מעמדו הבכיר, ולא לוותר על עמדותיו המתו־נות. כתבי־חוץ, שביקרו אצלו לא־מכבר, הזכירו לו את התוכנית הנושאת את שמו, את מגעיו עם חוסיין, את עמדתו בעד מתן עדיפות במו"מ לירדן על פני מצרים.

אלון, שאינו נוהג להעיר כל שני וחמישי "אמר־תי לכם..." — רווה הרבה נחת לשמע הערותיהם של אורחיו הזרים.

✡

(כתבה שלישית בסידרה)

שר־התחבורה, גד יעקובי, שחזר מביקור בארצות־הברית:

„בחוגי המימשל והקונגרס סבורים שהחמצנו הזדמנות להשיג הסכם מדיני עם ירדן"

„לא חששתי שהתמיכה האמריקנית בישראל פחתה, אך וושינגטון אינה מתעלמת מהשינויים שחלו בעיקבות רבאט ✶ ארה"ב אינה בטוחה עוד שאפשר להפריד באופן מוחלט בין מו"מ עם מצרים ועם סוריה ✶ עלינו לבדוק ברצינות דרכים חדשות למעבר מיחסי־תלות ליחסי־שותפות עם ארה"ב ✶ הופעת ערפאת באו"ם הטביעה חותם שלילי ביותר על סנטורים וחברי קונגרס ✶ צעירים יהודים בניו־יורק תבעו בנוכחותי יותר שותפות עם ישראל ✶ עליית מחירי הנסיעות — סופית בינתיים"

רפאל בשן מראיין

אותות מדאיגים הגיעו אלינו מארצות־הברית אחרי ועידת רבאט ובעקבות הופעת ערפאת בעצרת האו"ם. סגן שר־החוץ, ג'וזף סיסקו, התבטא כי בסופו של דבר יהיה על ישראל לשבת עם אש"ף, ואחר־כך חזר בו בחציפה. המועמד לסגן נשיא ארה"ב, נלסון רוקפלר, הצהיר ש„ישראל יושבת על אדמה פלשתינאית". הרמטכ"ל האמריקני התלונן על קבוצות־לחץ יהודיות השולטות כביכול בארה"ב. דבריו עוררו סערה גדולה, ועד היום אין הוא יודע איך לצאת מהעניין.

האם חל כירסום ביחסי ישראל־ארה"ב אחרי רבאט? כלום ניכרים סימני סחף ראשונים בקו הפרו־ישראלי המסורתי של המימשל האמריקני? באיזו מידה אנו צריכים לצפות לכך שארה"ב תלחץ לנסיגה ישראלית נוספת בסיני? על סוגיות אלה ואחרות שוחחתי עם שר־התחבורה, גד יעקובי, שחזר בימים אלה מארה"ב. שם נפגש עם אחדים מראשי המימשל וממעצבי המדיניות. הוא ראה, שמע, שוחח ו„החזיק את היד על הדופק". גד יעקובי, כדרכו, מנתח באיזמל אינטלקטואלי חריף החודר לעומקן של בעיות. מגדיר בצורה מגובשת, בהירה וללא טיוח.

אני: מה, בעצם, היתה מטרת נסיעתך לארה"ב?

יעקובי (בלהט): האמת היא שנסעתי להיפגש עם יהודים בארה"ב, כדי לעודד אותם לקנות יותר „בונדס". זה היה עיקר עיסוקי. (נמרץ) במשך שבוע ימים הרציתי יותר מעשר פעמים בחמש ערים שונות ברחבי אמריקה. (במעין וידוי אישי) אבל נסיעתי היתה בעיני לא רק בגלל האספקט הכספי, שאינני מזלזל בו. אלא בעיקר עקב המיפגש עם היהודים, שהיוותה בשבילי, כיליד כפר־ויתקין, ממש חוויה מרגשת ובלתי רגילה! צריך לזכור, כי שהיתי בארה"ב בשבוע בו הופיע ערפאת באו"ם, אחרי החלטת הממשלה על המדיניות הכלכלית החדשה ובימים של מתח בטחוני רציני בגבול הצפון. (בהתרגשות ממש) קשה לי לתאר לך את התגובה הנפלאה של יהודי ארה"ב. חשתי עד עומק נפשי, כי השותפות בינינו לביניהם יש לה מימדים, שורשים ועומק, וזו בעצם אחת הערבויות העיקריות לעתידנו!

זכויות־נחיתה נוספות ל„אל־על"

שאלה: נפגשת גם עם אנשי המימשל?

יעקובי: כן. בוושינגטון נפגשתי עם שר התחבורה האמריקני, קלוד ברינגר, ויחדיו חתמנו על הסכם לשיתוף־פעולה בין ממשלת ארה"ב וישראל, בתחום התחבורה.

אני: מה פירוש ההסכם הלכה למעשה?

יעקובי (מעשית): במיסגרת הסכם זה תגיע ארצה בראשית ינואר משלחת של מומחים מארה"ב, שתסייע לנו לגבש תוכנית־אב לפיתוח התחבורה לחמש ועשר השנים הבאות. כן תבדוק המשלחת את נושאי הפיתוח והסדרת מערך התחבורה במרחב המטרופוליטני של תל־אביב, ותייעץ לנו בנושא תיכנון שדה־התעופה בארץ.

שאלה: האם טיפלת בבקשת „אל־על" לאשר לה זכויות־נחיתה נוספות בארה"ב?

יעקובי: בהחלט. בהסתמך על ההודעה המשותפת של הנשיא לשעבר ריצ'ארד ניכסון, והגב' גולדה מאיר, ביקשתי להתחיל בהקדם במו"מ לזכויות נחיתה ל„אל־על" במיאמי ובשיקאגו.

אני: האם אין האמריקנים מתכחשים להתחייבות הנשיא לשעבר בשאלה זו?

יעקובי (בסיפוק): לא. הם אינם מתכחשים להתחייבות, אך יחד עם זאת הצביעו על המשבר הפוקד בימים אלה את תעשיית התעופה האמריקנית, משבר שגרם לתיאום־מיבצעים מוחלט בין שתי חברות הענק, טי.וו.איי. ופאן־אמריקן. האישים שעימם שוחחתי הודיעו, כי שתי חברות אלה תגלינה התנגדות חריפה לכל הרחבה של זכויות הנחיתה ל„אל־על" (באופטימיות מסויימת) עם זאת הובטחה לי תשובה ברורה תוך זמן קצר. בעת שהותי בוושינגטון טיפלתי בנושא נוסף, המדאיג אותנו: נודע לנו, כי על רקע התיאום בין שתי החברות הנ"ל עלולה טיסת טי.וו.איי. דרך לוד למזרח־הרחוק להתבטל, ורק „פאן אמריקן" תמשיך לטוס למזרח הרחוק דרך ביירות. דבר שיחייב אותנו לתלות מוחלטת ב„איר־פראנס", שתישאר החברה הזרה היחידה שתטוס דרך לוד למזרח־הרחוק. הובטחה לי בחינה אוהדת של הנושא.

שאלה: עם מי מאנשי המימשל נפגשת לשיחות?

יעקובי: נפגשתי עם סגן שר־החוץ, ג'וזף סיסקו, עוזריו ויועציו, ועם מומחים מהמכון ללימודים אסטרטגיים במיכללת סטנפורד.

שתי האפשרויות של ישראל

אני: כיצד היית מסכם את רשמיך מן הפגישות והשיחות שניהלת?

יעקובי (ענייני): הייתי אומר כך: הרגשתי היא, כי לא חל שינוי מהותי במדיניות המסורתית של ארה"ב, אם כי האמריקנים אינם מתעלמים מהשינויים שחלו בעיקבות ועידת־רבאט, ובעיקר מ„הקפאתו" של חוסיין כפרטנר למשא־ומתן, מהתמיכה של הסורים ומהתגברות הבטחון העצמי בעולם הערבי. (מנתח) האמריקנים שוב אינם בטוחים כלל, אם ניתן להפריד באורח מוחלט בין [illegible] עם

גד יעקובי
„יהדות ארה"ב תמכה בצורה נפלאה"

מצרים וסוריה, (בבטחון) יחד עם זאת לא חשתי שהתמיכה האמריקנית בישראל פחתה. וזאת הן בגלל האסטרטגיה הגלובאלית של ישראל, והן עקב הקירבה הטבעית שבין שני מישטרים דמוקרטיים והלכי־הרוח החיוביים לנו בדעת־הקהל האמריקנית. (במורת־רוח מסויימת) בכל־זאת אני חייב לומר כי הרגשתי שבחוגי המימשל והקונגרס מחלחלת תפישה מוטעית, לפיה החמצנו הזדמנות להשגת הסכם מדיני עם ירדן.

כאמור, זוהי תפישה בלתי־נכונה לחלוטין. הסברתי לבני־שיחי, כי בפני ישראל עמדו שתי אפשרויות. הראשונה: מה שירדן הגדירו כ„הסדרת כוחות", כלומר נסיגה ישראלית של מספר קילומטרים לכל אורך הירדן. (בתקיפות) וזוהי אפשרות העומדת בסתירה מוחלטת לכל תפישתנו את הירדן כגבול בטחון. אפשרות שנייה: שישראל תסכים לסגת מכל יהודה, שומרון ומזרח־ירושלים. אמרתי לאמריקנים כי אני מטיל ספק אם יש לגישה זו תמיכה כלשהי בישראל. (מפולח) אחת המסקנות העיקריות, שהעליתי כתוצאה משיחותי, היא שעלינו לבדוק ברצינות דרכים חדשות למעבר מיחסי תלות לארה"ב ליחסי שותפות.

אני: במה זה יכול וצריך להתבטא?

יעקובי (מהורהר): לדעתי, ניתן להביא למעורבות אמריקנית־ישראלית מעל ומעבר לסיוע הכספי והמדיני. ממשלת ישראל עשתה צעד נכון בכיוון זה כאשר הקימה צוות מעורב ישראלי־אמריקני לצורכי שיתוף־פעולה בין שתי המדינות. זה טוב, וזה יפה והניא. עלינו לעשות מאמצים מיוחדים להדק את קשרינו עם יהדות ארה"ב. היתה לי פגישה מעניינת ומאלפת ביותר עם אינטלקטואלים יהודים צעירים בניו־יורק. ביוזמתם. מה הם תבעו? יותר שותפות עם ישראל! יותר מעורבות, דיאלוג יסודי ורציני, קבוצות־עבודה משותפות. יש סבורים בארץ כי ה„בונדס" וה„מגבית" הם חזות הכל, וזו טעות. גופים אלה מגיעים רק לשיכבה דקה ומצומצמת. חלקים גדולים של יהדות ארה"ב כלל אינם מעורים בעניינים ישראליים. ויש הרבה מה לעשות בתחום זה.

אני מודאג מהתבטאויות בארץ

שאלה: האם אתה חושש כי ארה"ב עלולה ללחוץ עלינו לשבת עם אש"ף?

באחרונה היו כמה התבטאויות שנשמעו באחרונה בישראל, כולל בחוגי־הממשלה.

שאלה: למה בדיוק אתה מתכוון?

יעקובי (בחריפות): אני מתכוון לאותם שנקטו עמדה, למה נהיה מוכנים לנהל מו"מ עם אש"ף אם יצהירו אנשיו כי הם חדלים מן הטרור ואינם דוגלים בהשמדת ישראל. לדעתי, טמונה בגישה זו סכנה חמורה ביותר, מדוע? מפני שהיא מובילה אותנו בדרך הי־טוטרית ושירה להקמת מדינה פלשתינאית ביהודה ושומרון. אני בהחלט צופה שבריה"מ וארה"ב ישכנעו את אש"ף להפסיק את הטרור לתקופת־מה, וכך תסלל הדרך ליסוד מדינה פלשתינאית ביהודה ושומרון. (מרים קולו) פרופ' ריצ'ארד דוסטר, ראש המכון למחקרים אסטרטגיים במיכללת סטנפורד, מומחה בעל־מוניטין עולמי לענייני בריה"מ, אמר לי כי אין לו צל של ספק שמדינה פלשתינאית תהיה בעלת־ברית של בריה"מ. בסיס סובייטי להתפרסות רוסית בכיוון המפרץ הפרסי והאוקיאנוס ההודי, כאשר היעד המרכזי הוא: מקורות הנפט. עמדתה הנוכחית של ממשלת־ישראל בסוגייה זו היא חד־משמעית ומקובלת עליי, לאמור: ישראל מוכנה לנהל מו"מ עם ירדן במגמה להגיע להסכם שלום, אשר במסגרתו תתקיימנה שתי מדינות שכנות, האחת ישראל והשנייה מדינה ירדנית־פלשתינאית, אשר הגבול ביניהן ייקבע במו"מ. וזאת, על־רקע העובדה שרוב אזרחי ירדן הם פלשתינאים ומרבית הפלשתינאים הינם אזרחי־ירדן.

אני: ובחוגי המימשל מקבלים עמדה זו?

יעקובי: מהשיחות שקיימתי אני יכול להסיק, כי עמדה זו מקובלת בדרך־כלל על חוגי המימשל.

אני: האם ירדה קרנו של חוסיין בוושינגטון?

יעקובי (מושך בכתפיו): לא הייתי מגדיר זאת כירידת קרנו של חוסיין. העובדה היא פשוטה וברורה: ברור לאמריקנים, כי בתוקף ועידת־רבאט אין חוסיין מועמד למו"מ בתקופה הקרובה. והגיזרה המזרחית משותקת מבחינה מדינית.

ד"ר קיסינג'ר אינו קוסם

שאלה: איזה חותם הטביעה הופעתו של ערפאת באו"ם על המימשל בוושינגטון?

יעקובי (בלי היסוס): חותם שלילי ביותר. סנטורים וחברי קונגרס, העתונות ואמצעי־התיקשורת שללו את הופעת ערפאת מכל וכל, למרות שערפאת דיבר בטון מתון כביכול, חשפו האמריקנים עד־מהרה את המשמעות האמיתית של דבריו, וזאת לאור הרציחות בבית־שאן.

שאלה: בעת שהותך בארה"ב השמיע הרמטכ"ל של צבא ארה"ב כמה הערות פוגעות בדבר „קבוצות־לחץ יהודיות", המשפיעות על החלטות המימשל האמריקני. האם היתה זו, לדעתך, תקרית חד־פעמית, או תופעה סימפטומאטית, המשקפת הלכי־רוח ב„פנטגון"?

יעקובי (בשקט): בארה"ב שורר מישטר דמוקראטי במלוא מובן המלה. לעיתים קורה שגנראל או פקיד בכיר, שיש לו ביקורת או שאיננו מרוצה, נותן ביטוי לדעותיו. (בחיוך קל) זה מתרחש לפעמים גם בישראל. אין פירוש הדבר שאותו אדם מבטא את דעת המימשל בכלל. כדאי שנהיה רגישים פחות להתבטאויות שוליות, אף שהן מדאיגות אותנו לפעמים.

אני: האם הבחנת בוושינגטון, כי חלה באחרונה ירידה בכוח השפעתו של ד"ר הנרי קיסינג'ר?

יעקובי (אחרי הירהור קצר): תראה, אני לא יודע אם יש או אין ירידה בקרנו של ד"ר קיסינג'ר. דבר אחד ברור: קיסינג'ר אינו קוסם. הוא מדינאי בעל תפקיד מפתח בארצו, הפועל בהתאם לאינטרסים של ארה"ב. קיימת אולי נטייה טבעית לחשוב, כי ההצלחות חייבות לבוא אצל ד"ר קיסינג'ר בשרשרת, כאילו העולם כולו מופעל על־ידי לחצן־כפתור המצוי בכיסו של שר־החוץ האמריקני. לדעתי, זאת גישה פרובינציאלית במיקצת. סוף־סוף יש גבול למה שניתן לצפות מאדם, הפועל בתנאי זמן ומרחב כמו הד"ר קיסינג'ר. (בחיוך) ואני אומר כל זאת לא כדברי־הגנה על מורי לשעבר במיכללת הרווארד.

אני: האין האמריקנים חשים כי הרוסים מנסים להערים עליהם בלי הרף במסווה של „דטאנט" מדומה? כלום תמימים מעצבי מדיניות החוץ וההגנה בארה"ב עד כדי כך?

יעקובי (בתקיפות): לדעתי, יודעת ארה"ב היטב, כי לבריה"מ אין כל אינטרס להשיג שלום במזרח־התיכון. בעוד שישראל וארה"ב חותרות להסדר באיזור, מעוניינים הרוסים כי הקונפליקט יימשך, כיוון שהוא מאפשר להם העמקת החדירה והגברת ההשפעה במדינות־ערב. (כועס) עובדה היא שבריה"מ תומכת ללא כל סייג בכל עמדה ערבית, קיצונית ככל שתהיה. אולי קיים ה„דטאנט" באזורים אחרים בעולם — במזרח־התיכון איננו קיים, ולכן אין האמריקנים רואים בהגבלת הסיוע לישראל תנאי הכרחי לקיום ה„דטאנט".

שאלה: האם יתבע מאיתנו המימשל בארה"ב נסיגה נוספת בסיני?

יעקובי (בהרגשה): יש לי הרושם כי ארה"ב מבינה כמונו שהמדינה עמה ניתן ורצוי לנהל משא־ומתן להתקדמות מדינית נוספת היא מצרים. (מרים קולו) אני מקווה שהאמריקנים יודעים כי ישראל לא תוכל לממש שלב נוסף מבלי שהסכם ההפרדה יבוצע על כל סעיפיו, כולל פתיחת תעלת־סואץ לשיט. (מהורהר) וסוריה: עדיין איננה ברורה די צורכה לארה"ב, כלומר: באיזו מידה ניתן להתקדם בכיוון להסדר מדיני עם מדינה אחת ללא השנייה. אני מאמין כי בבירורים, שיתקיימו בחודש הקרוב בין ארה"ב, ישראל, מצרים וסוריה, תובהר סוגיה זו לכל הצדדים.

בעד ממשלת חירום לאומית

אני: ברשותך נעבור לענייני פנים. האם אתה ממשיך לתמוך בהקמת ממשלת חירום לאומית?

יעקובי (ללא היסוס): כן. עמדתי העקרונית לא השתנתה, ואני בעד. (בעקביות מסויימת) [illegible] כי לעמדתי [illegible] להקמת ממשלת חירום לאומית. (דיפלומטי) חשוב לזכור, שהקמת ממשלה כזאת חייבת שלא לפגוע בכושר פעולתה של הממשלה, ואסור שתהיה מסורבלת, ומאידך צריכה ממשלת חירום לאומית לקום אך ורק על בסיס של עקרונות מדיניים ברורים, מוסכמים ומשותפים. אני סבור [illegible] מוקדמים בנושא זה, ויציאה שלי עכשיו בהוסים ובהתלות בסוגיה זו, בוודאי לא תסייע.

אני: ביום א' יעלו מחירי התחבורה הציבורית ב־40 אחוז. האם זה הסוף, או שעלינו לצפות להעלאות נוספות?

יעקובי: תהליכים כלכליים לעולם אינם סופיים, הייתי אומר: בשלב הנוכחי, זה הסוף. עד מתי, אינני יודע. (בהחלטיות) בעת דיוני הממשלה על התוכנית הכלכלית החדשה הסתייגתי מעלייה גבוהה מדי של מחירי התחבורה הציבוריים. ניתן לומר, כי בעוד שסובסידיות אחרות במשק שלנו הן אנטי־סוציאליות, הרי הסובסידיה לתחבורה היא סוציאלית ומוצדקת, כיוון שהיא מכוונת באמת לשכבות מעוטות־הכנסה. (בתנופה) מישרד־התחבורה יפתח בעתיד הקרוב בכמה וכמה מיבצעים לעידוד השימוש בתחבורה ציבורית. זה יסייע בהורדת רכב פרטי מן הכבישים, יקטין את זיהום האוויר ויאפשר לנו להצטמצם בסלילת כבישים העולה הון־עתק, ובבניית־מיתקני־חניה יקרים. אנו שוקלים מתן עדיפות לתחבורה הציבורית במסלולי־נסיעה עמוסים; נהפוך רחובות נוספים לחד־סיטריים; נגביל תנועות כלי־רכב פרטיים בשעות מסויימות לאזורים מוגדרים.

שאלה: האם תביא עליית מחיר הדלק לצימצום השימוש ברכב פרטי? כלום יש פחות עומס בכבישים?

יעקובי (בסיפוק זהיר): יש לנו כבר אינדיקציות ברורות, כי השימוש ברכב פרטי התמעט במידה מסויימת בשעות השיא. יתכן שזאת היא רק „תקופת הסתגלות", ואחריה יחזור המצב לקדמותו, וכבר היו דברים מעולם. נחיה ונראה.

אני: כלום נדונה במישרד־התחבורה הצעה להנהיג מחדש את שבתון־הרכב?

יעקובי: קיימנו בהנהלת מישרד־התחבורה דיון ענייני מקיף, בו הועלו הצעות שונות בכיוון הגבלת תנועת הרכב הפרטי בשעות השיא. עתה נבדקת האפקטיביות של כל הצעה. ההכרעה טרם נפלה, ועלינו להשתכנע קודם־כל כי להחלטה שתתקבל תהיה תועלת ממשית. הציבור אינו זקוק כיום לגזירות סתם. רק אחרי שאשתכנע, אביא את הענין לדיון בממשלה, וזה עלול לקחת עוד כשבועיים.

פסיכוזה של ציד־מכשפות

שאלה: זו שנים אחת עד במיוחד להופעות חמורות ולתהליכים פוליטיים וכלכליים במדינה. באחרונה, עם הנהגת התוכנית הכלכלית החדשה, התחיל מסע של הפגנות קטנוניות ברשות־היחיד, האם אינך חושש ל„מקרתיזם כלכלי"?

יעקובי (באיפוק): אני בהחלט יכול להבין מדוע יש עכשיו בציבור רגישות גוברת והולכת לשאלות אורח־החיים בישראל. כאשר מוטל עומס כלכלי כבד כזה על רוב הציבור, מתמקדת הרגישות לשיכבה החיה בשפע יחסי. יחד עם זאת, דומני כי יש בסיס לדאגה אם אנשים ירחיקו לכת ויחוללו פסיכוזה של ציד־מכשפות. אנו חייבים תמיד להישאר בכושר הבחנה בין עיקר לטפל, בין צורך למותרות. (בהתלהבות) אני אישית, ממשיך להאמין, כי אין טעם לעסוק בזוטות שוליות, עלינו להתמודד עם הבעיות המיבניות האמיתיות של המשק הישראלי.

אני: דהיינו?

יעקובי: כל המיכלול של שכר ומיסוי. אני בעד השלמת השינוי [illegible] של קרחון השכר והמיסוי, הנמצאים מתחת לפני המים ואין נותנים להן פומבי. כתנאי לביטול ההצמדה [illegible] והשירותים, ותסיכון לשכר מוכר וגלוי, ובד־בבד עם זה הנהגת רפורמה כוללת במערכת המיסוי הישיר בכיוון של הפחתה. אני בעד טיפול יסודי בבעיית ניידות־העובדים במשק. בה טמון גם המפתח להעלאת פריון־העבודה. לדעתי קיימת כיום דיספרופורציה בין [illegible] סוגיות מרכזיות כאלה בחיינו, לבין [illegible] המוספקת בהופעות שוליות ובלתי־מהותיות. תפקיד המנהיגות כיום הוא [illegible] את תשומת־הלב לעיקר, וגם לתת דוגמה אישית.

שאלה: בעניין מתן דוגמה אישית האם ביטול לשכותיהם של שרים בתל־אביב הוא, לדעתך, צעד בכיוון הנכון?

יעקובי (באי־רצון): ממשלת ישראל חייבת בראש ובראשונה להסתבר: והיינו לנהל את ענייני המדינה במובנו הרחב של המלה: חוץ, בטחון וכלכלה. חובה על השרים, העומדים בראש המישרדים השונים, לדאוג לכך שהציבור יקבל את שירותיו ברמת היעילות הגבוהה ביותר. אינני מתעלם מן הצורך לתת דוגמה אישית, אם אשתכנע כי כושר הפעולה של הממשלה לא ייפגע, אקבל ברצון החלטה לחיסכון. אבל כאשר אשתכנע שכושר התיפקוד ייפגע — יצא שכר החיסכון בהפסדו.

אני: מה, לדעתך, עלינו לעשות כדי להשתחרר מאווירת „הדיכאון הלאומי"?

יעקובי (מצביע על תצלום של דוד בן־גוריון הניצב על שולחנו): האיש הזה, דוד בן־גוריון, אמר זמן קצר לפני מותו דבר חשוב מאד: מדינת־ישראל — אמר — טרם קמה. עלינו עוד לבנות אותה. (באמת, אנו במצב, אם בראשית דרכנו ליעוד הלאומי, [illegible] והקליטה, [illegible] כי בהם מתנה, גם הוסנגו [illegible] (באופטימיות סמוכה) אם זאת. נשב לפונת הקשיים, אין מקום לא לדיון, ולא ל„דיכאון לאומי".

בס"ד
התמורה

מכור ההיתוך לפדיה גמורה

200 שנות עליה וביצור התורה בארץ ישראל

מאז יסודה של חסידות חב"ד תופסת ארץ־ישראל, ארץ הקודש, מקום מרכזי בתורתה ובמעשיה. מייסד חסידות חב"ד רבי שניאור זלמן, האדמו"ר הזקן, בעל התניא, היה מטרונה של העליה החסידית הגדולה הראשונה לארץ־ישראל בשנת תקל"ז (1777). מאז התקיים בארץ־ישראל ישוב חב"די מאורגן, אשר הלך והתרחב בתוספת משפחות עולים שנשלחו ע"י אדמו"רי חב"ד להתיישב בארץ.

שני מאורות גדולים האירו את שמי היהדות לפני למעלה ממאתיים שנה. יש לציין ששניהם נולדו בתאריך אחד: בח"י אלול, בשנת תנ"ח, שסימנו „נחת", נולד הבעל־שם־טוב הקדוש (בקיצור: הבעש"ט), ובח"י באלול תק"ח, נולד רבי שניאור זלמן מלאדי, הוא אדמו"ר הזקן הידוע בשם „בעל התניא".

מלבד תאריך הלידה המשותף, העיד על עצמו האדמו"ר הזקן במו פיו, כי הנהו נכדו הרוחני של הבעש"ט.

האדמו"ר הזקן נפגש פעם עם נכדו של הבעש"ט ר' ברוך ממז'בוז', ואגב השיחה שנערכה בין שני קדושי עליון אלה, העיר רבנו הגדול לר' ברוך ואמר לו בהטעמה: „אמנם הנך נכדו של הבעש"ט, אבל גם אני הנני נכדו של הבעש"ט — מבחינה רוחנית, לנוכח העובדה שהנני תלמידו של המגיד ממזריטש, שהיה תלמידו המובהק וממלא מקומו של הבעש"ט".

ואמנם הבעש"ט גילה דרך בעבודת ה' יתברך, ופתח את הצינור של מסירות נפש על עבודה זו. והאדמו"ר הזקן סלל מסילת רחבת אפיקים בתורת הבעש"ט, אף הוא מתוך מלחמה ומסירות נפש לעבודת השי"ת.

האדמו"ר הזקן, בתוקף אהבתו העזה לכל אדם מישראל, התקרב לא רק לגדולי התורה והיראה, אלא גם לאדם הבינוני, ולא רק אליהם, אלא אף לפשוטי עם, ואפילו לפושע ועובר עבירה. ידוע ידע לנחם ולעודד את נפשו של כל אדם מישראל מן הצד האחד ולהעמיד אותו, מצד שני, על מצבו הנכון, להוכיחו בשבט פיו ולהרחיקו מכל דבר העלול לזהם את נפשו.

הוא האמין באמונה שלמה, שבתורתם של רבותינו, הבעש"ט והמגיד, צפון כוח נפלא להחיות אפילו גם את אלה שהם בגדר של עצמות יבשות. בתורתו זו, כמתכונתה, נפח נשמת חיים בכל חי ונתן האפשרות לכל אחד מישראל להשיג אורתה, בהתאם לתפיסתו.

✶

מספרים על אחד מגדולי חסידי חב"ד, שבא למסיבת חסידים, ביניהם היו גם כאלה שהיו קשורים לאדמו"רי פולין ווואהלין. במסיבה זו שאל אותו אחד מחשובי חסידי פולין בשם ר' פנחס: „מדוע אתם מתגאים כל כך באדמו"ר הזקן ומהאדמו"רים יוצאי־חלציו, הלא אצלנו בוואהלין ופולין היו הבעש"ט והמגיד ממזריטש ותלמידי המגיד ידועי שם, מכאן שאנו עולים עליכם בהרבה".

על כך ענה לו החסיד החב"די בזו הלשון: „שמע נא ר' פנחס, הלבוש אתה כותונת?" „בודאי", ענה לו. „ממה היא עשויה?" „מכותנה", השיב לו ר' פנחס. „הידעת איך נעשית הכותנה לבד? היא צומחת בשדה, נשלחת לבתי־החרושת הגדולים שמצויים בהם מומחים, שמעבדים את הכותנה לבד משובח, להלביש בו בני־אדם. וכן הוא הדין, ר' פנחס, בקשר לשאלתך. ללא כל ספק, גדול הוא כבודם של כל תלמידי הבעש"ט והמגיד בעיני כולנו, כולם צדיקים גמורים, כולם גיבורים, גיבורי כוח לשמוע בקול דברו ית'. פירושו של דבר, שהכותנה מצויה אצלכם, אולם המומחים, שהכתוב אומר עליהם: „ואמלא אותו רוח אלוקים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה לחשוב מחשבות לעשות" וכו' — מי הם אם לא אלה שהופכים את הכותנה לבגדי שש? היכולת האמנותית הזאת צפונה בתורת חב"ד של רבנו הגדול, ההופכת את תורתו של הבעש"ט לא רק לנחלתם של בעלי מוחין וגדלות ונשמות גבוהות, אלא גם של בינונים, ואפילו פשוטי עם, שיוכלו אף הם להתאים את אורחות חייהם היום יומיים אל תורת הבעש"ט".

י"ט כסלו

אופיינית ומאלפת היא העובדה, אשר ב־י"ט כסלו, יום ההילולא של המגיד הגדול ממזריטש, ר' דב בער נ"ע, נתבשר גם תלמידו, בעל התניא, על שחרורו ממאסר. קיימא לן, רבי מפי רבי, שהמגיד ממזריטש קרא אליו, ימים ספורים לפני הסתלקותו, את תלמידו, מ„בני־היכלא", לאמור לו כהאי לישנא: „י"ט הוא יום שמחה שלנו". וכעבור ימים אחדים, בי"ט כסלו תקל"ג, הסתלק לעולמו. ובתאריך זה, לאחר עשרים ושש שנים, בי"ט כסלו שנת תקנ"ט יצא האדמו"ר הזקן ממאסרו. על חזונו זה של המגיד ממזריטש מתעכב האדמו"ר הזקן במכתבו ששלח מיד לאחר צאתו ממאסרו, לחברו מחותנו, ר' לוי יצחק מברדיטשוב, וזה לשונו: „ברם כגון דא צריך להודיע, כי יום אשר עשה ה' לנו, יום י"ט כסלו, יום ג', שהוכפל בו „כי טוב", יום הילולא רבא דרבינו הקדוש נ"ע. וכשקראתי בספר תהילים בפסוק „פדה בשלום נפשי" (תהילים נ"ה, י"ט), קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו, יצאתי בשלום מה' שלום".

ממכתבו של רבינו למדים אנו לדעת שי"ט כסלו הוא לאו דווקא יום גאולתו של אדמו"ר הזקן וחסידי חב"ד ההולכים אחר תורתו, כי אם יום גאולה לתורת החסידות בכלל, שהיא תורת הבעש"ט הקדוש.

י"ט כסלו מכונה בפי החסידים בשם ראש השנה לחסידות. כמודגש במכתבו משנת תרס"ב של האדמו"ר מליובאוויטש, ר' שלום דובער נ"ע, מיסד ישיבת „תומכי תמימים" המפורסמת, לבנו האדמו"ר ר' יוסף יצחק נ"ע, שהיה המנהל בפועל בישיבה זו. וכך הוא כותב: „בני שיחי, התאספו בי"ט כסלו הבא עלינו לטובה, התלמידים, ראשיהם, מוריהם ומשגיחיהם ותשמחו בשמחת החג אשר פדה בשלום נפשנו, ואור וחיות נפשנו נתן לנו."

✶

המתנגדים לתורת החסידות העלילו על רבנו כי הוא בוגד במלכות הגויים, ומשנודע לרבנו שבאו שליחי המלכות לאסרו, שלח הרבי שליח מיוחד לרבי לוי יצחק מברדיטשוב לבקש רחמים עליו ועל החסידות בכלל. שאל ר' לוי יצחק את השליח לשם אמו של רבנו, כנהוג, לשם עריכת פדיון נפש. אך השליח לא ידע את שמה. פתח הצדיק את החומש ונתקלו עיניו בפסוק „וירא יעקב כי יש שבר במצרים" וראה בעיני רוחו כי המלה „שבר" רומזת על ראשי תיבות „שניאור בן רבקה". הסיפור הזה איננו מובן די הצורך, שהרי המלה איננה משמשת הוכחה, כי שם אמו היה רבקה, אולי רחל או שם אחר.

מלבד זאת תמוה היה מאסרו של בעל התניא בעיני ר' לוי יצחק, השאלה שהעסיקה אותו היתה, מה ראתה ההשגחה לצוות ולייסר את קדוש עליון זה בבור הכלא? מה היא הכוונה העליונה הטמונה במאורע זה? והנה הפסוק „וירא יעקב כי יש שבר במצרים", שהזכיר לנגד

מייסד חסידות חב"ד

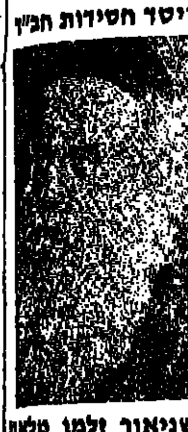
ר' שניאור זלמן מלאדי, האדמו"ר הזקן, „בעל התניא"

עיניו, האיר את מחשבתו. אותה בעיה שהתעוררה אצלו, הטרידה גם את יעקב אבינו. יעקב תמה: מדוע חייבים בני ישראל לרדת מצרימה, לעבור שיעבוד, ייסורים וגלות? מה התועלת שתצמח מזה? „וירא יעקב כי יש שבר במצרים", ראה יעקב בעיני רוחו, כי יש שבר במצרים (טמונה תקוה במצרים, ו„שבר" לשון תקוה). דווקא היסורים והגזירות שיעברו בתוך כור הברזל של מצרים יצרפו ויזככו אותם להיות ראויים לקבלת התורה. [illegible]

[illegible]

עפ"י הרצאתו של [illegible]

בשנת תקפ"א (1821) נוסד ישוב חב"די בעיר חברון על־ידי „אדמו"ר האמצעי", בנו וממלא מקומו של אדמו"ר הזקן, שאירגן את „העליה החב"דית" המפורסמת לחברון. בשנת תקצ"ד (1834) יסד האדמו"ר בעל ה„צמח צדק", הנשיא השלישי לשושלת חב"ד, ישוב חב"די נוסף — בירושלים. הרחוב בו התרכזה עליה חב"דית זו נקרא מאז ועד היום „רחוב חב"ד" (בעיר העתיקה בירושלים), ובית־כנסת שנוסד אז ברחוב זה נקרא „בית־כנסת הצמח צדק". עליות חב"דיות נוספות הגיעו במשך השנים הבאות והצטרפו לריכוזים החב"דיים הקודמים בצפת, בחברון ובירושלים, או שהקימו ריכוזים חב"דיים חדשים — ביפו ובמרכז הארץ. אדמו"רי חב"ד הקימו מוסדות תורה וחסד בארץ־ישראל, שיגרו לכאן ממיטב חסידיהם ודאגו לקיום הישוב ולהתפתחותו.

העליה המאורגנת החב"דית של פליטי רוסיה, עם קום המדינה, השתקעה בלוד ובכפר חב"ד והקימה ריכוזים ונקודות פעולה חדשים ברחבי הארץ ההולכים ומתפתחים, כשמתוספים אליהם עולים חב"דיים הן מארצות רווחה והן מארצות מצוקה.

עם שחרור ירושלים העתיקה במלחמת ששת הימים שוקם „בית כנסת הצמח צדק" ברחוב חב"ד ונעשה מרכז גדול לחסידות חב"ד.

ליד קרית־מלאכי הוקם ישוב חב"די בשם „נחלת הר חב"ד".

בדברי תורתם של אדמו"רי חב"ד לדורותיהם מוקדש מקום נרחב למהותה ומעלתה של ארץ הקודש. בהרצאות הרבי שליט"א לאחר מלחמת ששת הימים הזהיר הרבי ומסביר את ההכרח ליישב שטחי ארץ־ישראל שהשוחררו בעזה"י בידי חיילי ישראל.

עפ"י החוברת „על חסידות חב"ד"

בס"ד

להגנה לשמירה ולהצלה מפני אויב ומתנקם

מאורעות וסכנות כבדות מרחפות עלינו בשעה זו. חששות מתגנבים אל לבנו: „מה יהיה? מה ילד יום"?

בכוח האמונה והבטחון בבורא העולם ומנהיגו נתגבר על הכל. יש לנו על מי לחישען — על אבינו שבשמים! הוא ששמר עלינו עד כה, הוא שומר עלינו עתה, והוא ישמור עלינו גם בעתיד.

עלינו להבין, כי הדברים המתרחשים עתה בארץ ובעולם אין הם בדרך מקרה, אלא עומדים בזיקה ישירה למעשינו הטעונים תיקון.

אנחנו זקוקים לרחמי שמים, הן בדברים הקשורים בכלל האומה, והן בדברים האישיים של כל פרט ופרט. התשובה המעשית לקריאתו של הרבי מליובאוויטש, לקיים במיוחד את המצוות המפורטות להלן, תהי לבית ישראל להגנה ושמירה ולהצלה מפני אויב ומתנקם.

תפילין: בדוק את התפילין שלך, אם הן כשרות כהלכה, ומי שטרם הניח — יניחן מעתה ואילך בכל יום חול (מותר להניחם בכל שעה משעות היום)*;

תורה: למד תורה בכל יום, במשך הזמן שביכלתך. ודא שלא יעבור יום מבלי לימוד תורה*;

מזוזות: בדוק אם בכל חדר וחדר שבביתך ישנה מזוזה, ואם המזוזות כשרות כהלכה (מחוברים הפוסלים במזוזות: מזוזה מצולמת או מודפסת, אותיות קטועות או מחוקות)*;

צדקה: הכנס קופת־צדקה לביתך, כדי שתוכל אתה ובני ביתך לתת בה מעות לצדקה. עצם המצאות הקופה בבית, מביאה את ברכת השי"ת*;

ספרי־קודש: רכוש לך ספרי קודש, שימצאו תמיד בביתך (לפחות חומשים, תהילים, וסידור תפילה)*.

ובזכות שמירה על הדברים הללו נזכה לשלום ושלוה בארצנו הקדושה, ועם ישראל ישכון לבטח.

* המעוניין בהדרכה או בהכוונה יפנה נא למערכת.

קריאה לבנות ישראל

בהזדמנות זו הננו שמחים להצטרף לקריאתו של הרבי מליובאוויטש שליט"א, שכל בת ישראל, אפילו ילדות קטנות, תדלקנה נרות שבת. ומסביר הרבי: —

„בתקופתנו גדול החושך בעולם (שונאינו רוצים להשמידנו, והרשעות בעולם מתגברת) ולכן תפקידנו הוא —

להפיץ אור בישראל!

בת ישראל, ילדה יקרה,

החל ביום שישי זה הדליקו נר שבת יחד עם נרות האמא. קיימי מיחד עם כל בנות ישראל מצוות נר שבת —

ונזכה לחיי אורה!

המערכת

מערכת „התמורה"
דו־שבועון
גליון מ"ז, י"ד בכסלו תשל"ה
ת"ד 2842, רמת־גן
חש' בנק הדואר 4־63469־1
העורך: [illegible]

קורסים ליהדות ולמחשבת ישראל
בעברית, ברוסית ובאנגלית
למתחילים ולמתקדמים, לצעירים ולמבוגרים
בתל־אביב ובסביבתה, בשעות הערב.
✶
הסברת יסודות האמונה הישראלית
בבתי־ספר, בחוגי בית וכיו"ב
לקבלת פרטים בבקשה לפנות למערכת „התמורה".

צו החשמל
(הסדרת אריזתו והולכתו של זרם חשמל), תשי"ז—1956.

הודעה לצרכנים

מודיעים בזה כי בהתאם לסעיף 2 לצו החשמל (הסדרת צריכתו והולכתו של זרם חשמל), תשי"ז—1956 (1), נאסר השימוש בחשמל לצרכים אלה:

1. תאורת שלטי פרסומת וחלונות ראווה, אחרי השעה 21.30 בכל יום ועד לשקיעת החמה למחרתו.
2. תאורת שלטים של בית עסק המאורים אלה בשעות בהן אין בית העסק פתוח לקהל.

ההודעה שפורסמה בילקוט הפרסומים 2066 תשל"ה, עמ' 448 — בטלה.

תשומת לב הצרכנים מופנית לעונשים שהצו קובע לגבי העוברים על האיסור כאמור, דהיינו — קנס בסכום עד —1,000 ל"י או מאסר שנה אחת או שני העונשים כאחד.

תחילת תוקפה של הודעה זו ביום י"ז בכסלו תשל"ה, 1 בדצמבר 1974.

אריאל עמיעד
המנהל הכללי של חברת החשמל לישראל בע"מ

(1) ק"ת תשי"ז, עמ' 471.

יצרן או יבואן!
חברת שרותים ארצית
בעלת רשת סניפים ברחבי הארץ,
צי של עשרות מכוניות
וצוות עובדים יעיל
המגיע מדי יום למאות ביקורי בית
לנתינת שרותים
מעוניינת בהרחבת פעולותיה כ־
רשת שיווק
להפצה, שיווק, וקידום מכירות
למוצרים נוספים.
אם יש לך מוצר או רעיון
המתאימים לטיפול חברה כשלנו,
פנה לת.ד. 14142 תל־אביב,
עבור „רשת שיווק"
בציון פרטים עיקריים
ונשמח להפגש איתך.
סודיות מובטחת!

נמשכת ההרשמה
לזוגות צעירים דירות בנהריה

✶ 3½ חדרים 75 מ"ר		✶ 2½ חדרים 60 מ"ר	
תנאי תשלום למניעת הצמדה:		תנאי תשלום למניעת הצמדה:	
במזומן	65,000.— ל"י	במזומן	55,000.— ל"י
בתשלומים במשך שנתיים	20,000.— ל"י	בתשלומים במשך שנתיים	10,000.— ל"י
משכנתא בלתי צמודה	35,000.— ל"י	משכנתא בלתי צמודה	35,000.— ל"י
מבנקים לדירה	10,000.— ל"י	מבנקים לדירה	10,000.— ל"י
מחיר הדירה סה"כ	130,000.— ל"י	מחיר הדירה — סה"כ	110,000.— ל"י

סטנדרט גבוה ✶ תכנון מעולה

ח.ה.ב. - חברה להנדסה ולבנין בע"מ
רחוב הרצל 29, חיפה. טלפונים: 642593—04, 666274—04

הזדרז ושלח פתרונותיך לחידון הסמלים החדש

נציבות שירות המדינה
השירות להדרכה ולהשכלה
משרד העבודה
האגף להכשרה והשתלמות מקצועית

קורס
להכשרת מזכירות וכתבניות למשרדי הממשלה

קורס מיוחד להכשרת מזכירות וכתבניות למשרדי הממשלה בירושלים ובתל־אביב ייפתח בחודש ינואר 1975.

למגמה של מזכירות תתקבלנה מועמדות בעלות השכלה של 10 שנות לימוד לפחות.
הדרגות של מזכירות בשירות המדינה הן מדרגה ח' עד דרגה י"ב (1056 — 1336 ל"י לחודש בערך).
למגמה של כתבניות תתקבלנה מועמדות בעלות השכלה של 8 שנות לימוד לפחות.
הדרגות של כתבניות בשירות המדינה הן מדרגות ו' עד דרגה ט' (946 — 1113 ל"י לחודש בערך).
כמו כן מוזמנות נשים שעבדו לפני־כן במוסדות ממשלתיים או ציבוריים ומעוניינות לחזור לעבודה.

הקורס יימשך כ־3 חדשים (סה"כ כ־300 שעות לימוד) והלימודים יתקיימו בירושלים ובתל־אביב, לימודי יום או לימודים בשעות אחה"צ כפי שיקבע. למסיימות הקורס בהצלחה תוענקנה תעודות מקצוע מטעם משרד העבודה.
המשתתפות בקורס תהיינה פטורות מתשלום שכר־לימוד (לאלה שאינן משתכרות ישולם מענק לימודים עפ"י הכללים של משרד העבודה).
בוגרות הקורס תשובצנה בעבודה באחד ממשרדי הממשלה בירושלים ובתל־אביב במקצוע שלמדו בקורס.
לבוגרות הקורס שתתקבלנה לעבודה תוענק הדרגה בהתאם לתפקידים שישובצו בהם ובהתאם להשכלתן ונסיונן הקודם. התקדמות נוספת תהיה עפ"י מסלולי הקידום הנהוגים בשירות המדינה.

המעוניינות לעבוד במשרדי הממשלה ולהשתתף בקורס מתבקשות לפנות אל מחלקות הפקידים בשירות התעסוקה:
בירושלים: לשכת העבודה, רח' מסילת ישרים ע"י קופ"ח.
בתל־אביב: לשכת העבודה, רח' יבנה מס' 12
(ניתן לפנות גם ללשכת העבודה ברמת־גן).
שעות הקבלה: 8—9 לפנה"צ; 12—15 אחה"צ.
ההרשמה מסתיים ביום שישי כ"ט בכסלו תשל"ה (13.12.74)

הצטרפי לשירות המדינה

SECOND CHANCE
משרד העבודה | משרד החינוך והתרבות | אורט ישראל
המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית

היחידה לכתות קדם
נמשכת ההרשמה
לכתות הכנה מיוחדות בוקר וערב:
* קדם טכנאים
* קדם הנדסאים
* קדם מדריכים

מתקבלים בוגרי י"א
למעוניינים תנתן הכנה מיוחדת לקראת בחינות בגרות חיצוניות
לחייל מילואים משוחרר עפ"י החוק — לימודי חנם
בעת ההרשמה יש להציג:
● תצלום של תעודת השכלה.
● החייל המשוחרר יציג תצלום של תעודת זכאות ללימודי חינם.
● 30.— ל"י דמי הרשמה.
מנהל היחידה ייעץ לפונים כל יום ג' אחה"צ, במשרדנו הראשי בת"א.
פרטים נא לפנות: כל יום, בין השעות 08.00—19.00, ביום ו' עד 13.00.
תל־אביב, שד' דוד המלך 39, טל' 264193 | 267436
שד' החשמונאים 6, טל' 32634
ירושלים, רח' יפו 68 (בית סולכור), טל' 226456
כפר־סבא, ביה"ס „אורט" ליד המשטרה,
בימים ב', ד', בשעות 16.00—18.00.

ספר קראת
אופקיך הרחבת

אולפן עקיבא נתניה
מרכז ללימוד השפה העברית, תרבות ישראל וידע הארץ
משרד החינוך והתרבות
המחלקה לחינוך מבוגרים

מודיע על פתיחת קורסים
באכסניה החדשה שעל יד מלון החוף הירוק נתניה:-
1. כתיב נכון — 4 שבועות (פתיחה 8.12.74)
2. ערבית מדוברת למתחילים — 3 שבועות (פתיחה 22.12.74)
3. אולפן לעברית — 20 שבועות (פתיחה 26.1.75)

הקורסים מיועדים לעולים, תושבים ותיירים * שיטות הוראה אינטנסיביות * כיתות קטנות * 6—5 שעות לימוד ביום * פעולות חברה ותרבות * הקורסים מתקיימים בתנאי פנימיה * תושבים קבועים של נתניה והסביבה מתקבלים כתלמידים אקסטרנים.
● פרטים והרשמה: אולפן עקיבא נתניה, ע"י מלון החוף הירוק טל' 053-24506.

קורסים ל־
אנגלית מדוברת
נפתחים קורסים חדשים למתחילים ובכל הרמות
ההרשמה עד 5/12
ההרשמה והלימודים ב־ „אולפנים לאנגלית"
תל־אביב בבנין „גימנסיה הרצליה" רח' ז'בוטינסקי 106 בשעות 4 — 8 בערב
תל־אביב, במרכז, שדרות דוד המלך 11, 9—1 לפנה"צ, 4—7 אחה"צ.

חיילים וצעירים, שימו לב!
נותרו 4 חודשים בלבד עד לבחינות
לקראת שנת הלימודים הבאה!
מסתיימת ההרשמה לקורסי ערב
הכנה אנגלית לאוניברסיטה
* גם בכתב לקראת בחינות המיון באפריל 1975
ההרשמה עד 5.12
הכנה לטכניון
גם בכתב לבוגרי המגמות המקצועות לאוגוסט 1975
הקורס נפתח ב־26.11, נותרו מספר מקומות
תל־אביב, ירושלים, חיפה
מכון דן להשכלה ולהשתלמויות
פרטים והרשמה: בשעות 5—8 בערב
תל־אביב: בבנין גימנסיה „הרצליה" ז'בוטינסקי 106
ובמרכז, דוד המלך 11 9—1, 4—7, טל. 268128.
הלימודים בת"א בבנין גימנסיה „הרצליה"

תכנות מחשבים
נפתחים קורסי ערב
בתל־אביב • בחיפה
ירושלים ובאר־שבע
מתקבלים רק מסיימי 12 שנות לימוד בעלי נתונים מתאימים — לאחר מיון קפדני.
בוגרי הקורסים להכשרת מתכנתים בכירים, יקבלו הפנייה למקומות עבודה מתאימים בהתאם לחישגיהם.
לקבלת פרטים נא לצלצל:
לטל. 739193 ת"א וטל. 669041 חיפה
לכ' המכון להכשרה מקצועית:
ת.ד. 26135 תל־אביב (למספר 111)
נא לשלוח לי פרוספקט על הקורסים להכשרת מתכנתים בכירים.
שמי ....
גיל ....
השכלה ....
כתובתי ....

הטכניון מכון טכנולוגי לישראל
הפקולטה להנדסת תעשיה וניהול
המוסד ללימודי חוץ
רישום מועמדים לתארים
מגיסטר ודוקטור לסמסטר ב' תשל"ה
נמשך עד 31.12.1974
לרשות בית־הספר עומדים קרנות למלגות לסטודנטים מצטיינים.
המעוניינים בקבלת טפסים ואינפורמציה מתבקשים לפנות אישית, בדואר או בטלפון למזכירות ביה"ס לתארים מתקדמים, קרית־הטכניון, בית הסנט, חדר 405, בטלפון 04-238111 שלוחה 739.

הטכניון מכון טכנולוגי לישראל
המדור ללימודי חוץ חיפה
נותרו עדיין מקומות לקורס תכנות למחשבים אלקטרוניים
הקורס יפתח ב־15.12.1974
פרטים והרשמה:
המדור ללימודי חוץ, אחד העם 22 א', בבנין הטכניון הישן בהדר. טל. 667818, 661151 ת.ד. 4950 חיפה.

האוניברסיטה העברית בירושלים
1. האוניברסיטה העברית בירושלים מזמינה הצעות להפעלת חניוני רכב מקורים ופתוחים ולפיקוח על התנועה בקרית האוניברסיטה בהר הצופים.
2. את פרטי המכרז ניתן לקבל במזכירות מינהל הר הצופים, קרית הר הצופים, בימים א'—ה' בשעות 09.00—13.00.
3. מועד אחרון להגשת ההצעות 15.12.1974 שעה 12.00.

„משפחת המרגלים' מקהיר למדה כתיבת־סתר בבאר־שבע..."

— טענו המצרים כשדנו למוות את מוחמד ואינשיראח שאהין על ריגול לטובת ישראל, ואת בנם ל־5 שנות מאסר * פירסום הפרשה סמוך ליום השנה למלחמת כיפור נועד, כנראה, להבליט את חשיבות המודיעין המצרי, המתפאר כי „שיתק" את פעילות המודיעין הישראלי בתוך מצרים, מספר חודשים לפני המלחמה

מאת יעקב ברוז

ביום שני השבוע נגזר בקהיר דינה של משפחת שלמה, שהואשמה בריגול לטובת ישראל. האב, מוחמד יוסף שאהין, והאם, אינשיראח, נידונו למוות. על הבן הבכור, נביל בן ה־19, הוטלו חמש שנות מאסר. שני אחיו, מוחמד בן ה־17 ועאדל בן ה־15, נשלחו לבית־כלא לעבריינים צעירים.

הטרגדיה של המשפחה הומחשה בכל עוצמתה בתצלום, המראה את בני הזוג ואת בנם הבכור בשעת השמעת גזר־הדין בבית־המשפט. האם נראית כשהיא מתמוטטת ומתעלפת בזרועות בנה.

עיסוק־יחד של בעל ואשה בפעילות חשאית איננו תופעה נדירה. יעידו על כך הזוגות שהשתתפו ב„תיזמורת האדומה", זהו שמה של הרשת הנרחבת, בראשותו של ליאופולד טרפר, שפעלה בשליחות המודיעין הסובייטי נגד גרמניה הנאצית. רבים מזוגות אלה שילמו בחייהם על מלחמתם ברייך השלישי.

ב־1953 הומתו יוליוס ואתל רוזנברג בשל פעילותם החשאית למען ברית־המועצות. זוגות אחרים נתגלו, מבלי שי־יוטל עליהם עונש־מיתה. מוריס ולונה כהן עמדו בקשר עם הרוזנברגים, אך הצליחו להימלט מארצות־הברית בעוד מועד. הם נעצרו ב־1961 בבריטניה. באותו זמן הם נקראו פיטר והלן קרוגר ועבדו יחד עם איש־המודיעין הסובייטי, קונון מולודי, שנודע יותר בשם־הכיסוי שלו, גורדון לונסדייל. וקרוב יותר אלינו — די להזכיר את וולפגאנג לוץ ואשתו ולטרוד, שפעלו בשליחותה של ישראל וטעמו את טעמו של כלא במצרים.

תקלה במישדר

לעומת זאת, אין השתתפותה של משפחת שלמה, הורים וילדים — כב־מקרה משפחת שאהין — בפעילות־ריגול חיזיון נפרץ. מוחמד יוסף שאהין נולד ב־1938 בירושלים. אשתו, אינשיראח, ילידת מצרים. עד מלחמת ששת הימים שימש הבעל פקיד במשרד־העבודה באל־עריש. זמן־מה אחרי שוך הקרבות, שעה שביקשו רשות לחזור למצרים, גוייסו בני־הזוג — כך טוענים כלי־התקשורת הערביים — על־ידי המודיעין הישראלי.

מתיאורים המפורסמים שהופיעו ב־עתוני מצרים מתברר, כי המשימה ש־הוטלה עליהם היתה בעיקרה איסוף ידי־עות בעלות אופי צבאי. הם הודרכו ב־באר־שבע בשימוש בדיו סמויה, לכתיבת דו"חות. את אלה אמורים היו לשלוח לכתובות־כיסוי באירופה־המערבית, ש־נמסרו להם בטרם צאתם לקהיר. חלפה כשנה מבלי שבני הזוג ימלאו את התקוות שתלה בהם המודיעין הישראלי. לפי הגי־רסה, נסעו השניים ב־1969 לרומא. שם צויידו בדרכונים ישראליים וטסו ללוד. אחרי שמארחיהם בדקום במכונת־אמת ומצאום כשרים, הם השתלמו שוב בכתב־סתר ואומנו בקליטת שדרים ברדיו. מכאן ואילך הם היו מסוגלים לקבל הנחיות באלחוט. אולם את הדו"חות שלהם הוסיפו לשלוח, כמקודם, באמצעות הדואר.

כעבור שנה — טוענים כלי־התקשורת במצרים — שוב נסעו השניים — דרך רומא — לישראל. הפעם קיבלו שיעורים במלאכת־הצילום. כדי להקל על מאמציהם לצלם יעדים צבאיים, הם קנו מכונית באיטליה. הבעל שימש נהג והאשה צילמה, תוך כדי נסיעה. כשהמצלמת שיתפו גם את בניהם בידיעת פעילותם החשאית.

באחד הביקורים הנוספים בישראל, באפריל 1974, אומן שאהין בהפעלת מכשיר לשידור מהיר. זהו מכשיר ש־מעביר תוך שניות ספורות שדר. את המשדר עצמו — הכל לפי עתוני מצ־רים — מצאו בני־הזוג בקילומטר ה־108 בכביש קהיר־סואץ, שם הוטמן, כשהוא ארוז היטב, על־ידי המודיעין הישראלי.

בגלל תקלה שנתגלתה בו כעבור זמן־מה, יצאה מחדש אשת שאהין, בילוי בני, לישראל, על־מנת להביא עמה את חלקי־החילוף הדרושים. ב־5 באוגוסט, בעת שהיתה בארץ, נעצר בקהיר בעלה המע־... כנראה, ללא ידיעת ילדיהם. כאשר, מקץ שלושה שבועות, חזרה ה־אשה לביתה, חשבו בניה, כי אביהם נמ־צא בקנטרה. אותו יום נעצרה גם היא. כלי־התקשורת המצריים לא סיפרו כיצד נתגלתה פעילותם החשאית של בני הזוג.

מידע מוטעה

ההודעה על מעצרם של בני משפחת שאהין נמסרה לראשונה, באמצעות סוכ־נות הידיעות המזרח־תיכונית, ב־4 באוק־טובר השנה. היה זה ערב יום־השנה למ־ערכת יום־הכיפורים. נראה, כי הסיבה העיקרית לעיתוי פירסומה של הפרשה נעוצה ברצון להבליט את תפקידו של המודיעין הכללי במלחמה. שירות זה עו־סק הן במודיעין מסכל — כלומר במניעת פעילות חשאית זרה — הן במודיעין חיובי, דהיינו באיסוף ידיעות על מדינות אחרות. יתכן, שלדעת מנהליו, הוא לא זכה לנתח שהוא ראוי לו בתהילה, ועל־כן הוחלט למלא את החסר, אם גם באי־חור של שנה. זאת, אחרי שגם במצרים החלו נשמעים קולות, כי תבוסת יוני 1967 היתה תוצאה של מחדל מודיעיני.

כך, למשל, טען במאמר שראה אור בשבועון הלבנוני „כל שיא", ב־28 באוגוסט השנה, הגנרל בדימוס עבד אל־חמיד דגידי, המפקד האווירי באיזור ה־תעלה ובסיני במלחמת ששת הימים. ב־מאמרו הוא מאשים את הגנרל מוחמד אחמד צאדק — מי שהיה ב־1967 ראש מינהלת המודיעין הצבאי ולאחר מכן רמטכ"ל ושר־המלחמה — באספקת מידע מוטעה על ביצועי המטוסים שהיו אותה עת בידי חיל־האוויר הישראלי. אלמלא טעות זו, היו — לדעת הגנרל — האבי־דות הישראליות מגיעות „לפני אור ראשון ב־5 ביוני למאות אחוזים".

האשמה זו הופנתה, אומנם, רק אל המודיעין הצבאי, אולם על פי רוב, אין הציבור הרחב מבדיל בין שירותי־מודיעין אזרחיים וצבאיים. מכל מקום, במצרים עדיין זכור היטב, כי בעקבות מלחמת ששת הימים נידון למאסר ממושך דווקא מי שעמד אז בראש המודיעין הכללי — כלומר, השירות האזרחי — צלאח נצר, בין השאר, בשל „טעויות" מקצועיות.

בנסיבות אלו יש, כנראה, מי שמצא שמן הדין להסביר, כי לא רק צבאה של מצרים הפיק את הלקח הדרוש ממלחמת ששת הימים, כי אם למד אותו גם המו־דיעין שלה. הכוונה היתה „להוכיח", ש־כשם שנופצה אגדת „אי־מנוצחותו" של צה"ל, כן פורחה התהילה שאפפה את המודיעין הישראלי.

למחרת פירסום פרשת משפחת שא־הין, הופיע ראיון ב„אל־אהרם" הקהירי עם ראש המודיעין הכללי, אחמד עבד אל־סלאם תופיק. האיש מכהן בתפקידו זה מאז ראשית מרס 1973, אחרי ש־קודמו, עזת אל־דין מוחתאר, שרת בו כמחצית השנה בלבד. קודם לכן נשא בכהונה זו אחמד איסמאעיל, כיום שר־המלחמה. לדברי תופיק, נכנס הצבא המצרי למערכה ב־6 באוקטובר 1973 כשברשותו ידיעות מדוייקות על הכוחות הישראליים. הדבר הושג „תודות לאנשי המודיעין המצרי הפזורים בחוץ־לארץ ולאמצעים החדישים העומדים לרשותם בעבודתם", ומשום שהמודיעין „הפיק את הלקחים ממאורעות יוני 1967".

סוכן כפול

הוא הוסיף, כי מאז מלחמת ששת הימים נחשפו למעלה מ־80 מקרי־ריגול, לא כולם קשורים בישראל. לדבריו, הנ־חית המודיעין הכללי, חודשים אחדים לפני יום־הכיפורים, מהלומה על הסו־כנים של ישראל ושיתק את פעילות המו־דיעין שלה במצרים. זוהי, כמובן, יומרה לא מבוססת. שכן, מעטים ראשי השירותים הממונים על הריגול הנגדי בארצם, שהיו מוכנים להשמיע הצהרה כזאת. קשה להניח, שהוא לא קרא או לא שמע על דו"ח ועדת־אגרנט, שמתוכו ברור, כי לא מקור המודיעין הישראלי, אלא בהערכה...

יצויין, כי הדו"ח עורר, כנראה, עניין רב בעולם הערבי. הוא פורסם, למשל, במלואו ברבעון באנגלית „מחקרים פלש־תינאים" של מכון המחקרים הפלשתינאים בביירות. השבועון הקהירי „אח'ר סא־עה", מן ה־16 באוקטובר 1974, שלח „שי" לשופט העליון, אגרנט, בדמותה של כתבה על ספר, שנכתב על־ידי מאהר עבד אל מג'יד, שהוליך שולל — כך נאמר — את המודיעין הישראלי, שב־שירותו, כביכול, פעל — בעוד שלמעשה היה סוכן כפול, ומפעילו האמיתי היה המודיעין המצרי.

ראש המודיעין הכללי המצרי הזכיר בראיון שני מקרים בלבד. האחד — הוא גילויים של קצין־הנדסה וצעירה מצריים, שגוייסו לשירותה של ישראל. הם נעצרו ביוני 1973 והוצאו להורג במאי השנה. אם נכונה טענת השבועון הלבנוני „אל חוואדת", נתגלה הקצין המצרי — לט. קול. פארוק עבד אל־חמיד אל־פקי — בזכותו של פקיד דואר בלתי־הגון. הלה הסיר בול שמצא במיוחד חן בעיניו מ־גלויה שנשלחה אל הקצין מצרפת. ל־הפתעת הפקיד, נמצאה מתחת לבול נקו־דה שחורה, שעוררה את חשדו. בדיקה מעבדתית העלתה, כי היה זה „מיקרו־דוט", כלומר תצלום זעיר, שהכיל שדר מוצפן ובו הדרכה לאיסוף נתונים מפור־טים על בסיסי טילים. פארוק נעצר מיד. דבר מעצרו נשמר בסוד, כדי לא להרתיע את חברתו — היבה עבד סלים — ש־שהתה בצרפת מלבוא למצרים. לפי גיר־סה אחת, הצליח המודיעין המצרי למשכה ללוב. לפי גירסה אחרת היא נעצרה בנמל־התעופה של קהיר.

המקרה השני — גם הוא הביא, ל־דברי ראש המודיעין הכללי המצרי, ל־סתימת מקור של ידיעות חשובות לישר־אל — היה מעצרו של נביל שפיק אל־נחאס, ראש המחלקה הטכנית באירגון הסולידאריות האפרו־אסיאתית, שמושבו בקהיר. הוא נעצר ב־14 בנובמבר 1973, כלומר כמעט חודש וחצי אחרי ההתקפה המצרית־סורית ביום־הכיפורים. בעת מע־צרו נמצאו בביתו מכשירי־קליטה, דיו סמויה, מצלמה ורומן־בלשי של אגתה כריסטי, ששימש מפתח לצופן בין נביל לבין מפעיליו הישראליים.

עונשי מוות

המיסתורין היחידה, ללא ספק, הצלחה למודיעין המצרי. שכן — לפי עתוני קהיר — פעל האיש כ־15 שנה רצופות בשירותה של ישראל. הוא אורך־חיים נכבד לכל סוכן חשאי. לא ברור כיצד הוא נחשף, בדרכו בקודש, רמז המודיעין המצרי, כי בעצם הוא היה במעקב ו„נוטרל" זמן רב קודם לכן.

מינהג זה נקוט בידו, כנראה, משתי סיבות. ראשית, מתוך כוונה להתפאר. שנית, כדי לעורר ספק אצל מפעילי ה־סוכן שנחשף — במקרה זה בישראל — כי הידיעות שהמציא סוכנם היו, בצורה זו או אחרת, במיקרקו של השירות המצ־רי, יכול איפוא, להיווצר הרושם — כך מקווים המצרים — כי הידיעות הוחדרו בכוונת תחילה ואין, על־כן, להתייחס אליהן באמון.

כך הם טענו, לדוגמה, גם בפרשת עטיה פהמי איסקנדר, לשעבר מנהל מש־רד השיכון מאחוז סיני, שהוצא להורג ביולי השנה. הוא נרתם לשירותה של ישראל בעת ביקור בצרפת ב־1967. אחרי חשיפתו, טען המודיעין המצרי, כי הוא השגיח עליו פיקוח מרגע גיוסו.

המודיעין המצרי היה מאז ומתמיד יעיל יותר בסיכול פעילות חשאית — פנימית או זרה — מאשר במאמצי האי־סוף שלו מחוץ לגבולות מצרים. מטבע הדברים הוא, שכל שירות חשאי מצליח יותר כשהוא פועל בביתו, בסביבה המו־כרת לו היטב ושבה עולים לאין־ערוך האמצעים והנסיים העומדים לרשותו על אלה של מי שבא מבחוץ. אם נכונה קביעה זו, בדרך־כלל, היא נכונה כפליים במדינות, שהמשטר הנהוג בהן אינו הוש־ר ואינו דמוקרטי. בארצות כאלה מתר־כז עיקר התפקידים של השירותים החש־איים בשמירת המשטר עצמו. אף על פי כן, היו הצלחותיו של המודיעין הישר־אלי — גם לפי המסופר בעתוני מצרים — בלתי־מבוטלות. מעידה על כך גם העובדה, שכדי להרתיע אנשים מריגול למען ארצות זרות, עדיין מטילה מצרים — בניגוד לרוב מדינות העולם — עונש מוות על סוכנים חשאיים שנפלו בידה.

אמיר
חב' לנאמנות והשקעות בע"מ
בונה בפתח־תקוה
דירות פאר בנות 4, 3½, 3 חדרים
בכפר גנים, רחוב הרב ראובן כץ
מעלית ● טלפון פנים ● הכנה לטלפון חוץ ●
גז מרכזי ● אנטנה מרכזית ● חניה
* עבור בספך תקבל ערבות בנקאית
בפרטים נא לפנות: משרד אמיר, רחוב ההגנה 25, פ"ת
טלפון: 911878, בין השעות 16.30—19.00, 11.00—12.00.

מבצע מיוחד!! ברהיטי דנאל!!
מבחר מערכות סלון בעיצוב מודרני בינלאומי
ומבחר חדרי שינה מקסימים, פאר תוצרת אירופה.
אפשרות עד ל־15 תשלומים - ללא ריבית!!
ניתן להשיג מבחר מצומצם של סלונים מהמלאי הקיים ב־30% הנחה!!!
תוקף המבצע עד 16.12.74
כל הקודם זוכה!!!
חנייה חינם לכל מבקר — מובטחת. (בחניון הככר)
„רהיטי דנאל"
תל־אביב, רח' הובבי ציון 61 (ליד ככר דיזנגוף) טלפון 284647.
פתוח בזמן המבצע בשעות 16.00 — 19.30 אחה"צ.

חדש!!! הגיעו דגמי 1975
חדרי שינה מיובאים
רהיטי גבעת־ברנר
בואו לאולמי התצוגה המרווחים בגבעתיים־ר"ג
30 דגמים משגעים של חדרי שינה מטובי היצרנים והמעצבים באירופה
* חדרי שינה צבעוניים — אולטרא מודרניים
* חדרי שינה בסגנון קלאסי ועתיק
* יעוץ ארכיטקטוני והתאמה לדירתך (ללא תשלום נוסף)
* הספקה מיידית
ככר נח, כצנלסון 113, גבעתיים—רמת־גן, טלפון 731143

עכשיו הזמן לחסוך!!!
תסרוקת — 6 ל"י (כולל ספריי)
תספורת — 4 ל"י
צביעת שיער בקולסטון 18 ל"י (כולל תסרוקה)
החלקת שיער גבס או גילת — 50 ל"י
טיפול פנים — 10 ל"י
הוצאת שיער בשעווה — 12 ל"י
„דיאנה"
המכון הישראלי לספרות וקוסמטיקה
ת"א, רח' יורדות 4 (פינת דיזנגוף 190), טל. 229388

חימום ב־10 אג' ללילה
התנור באשרותכם לחסוך באגות לירות אם תרכשו מתנם... צריכת החשמל של הסרין המתמם היא רק 10 אגורות ללילה (באחריות) והוא מבטיח שינה נעימה ...
אחריות ושרות ל־10 שנים!
...

צור־שלום, אגודה הדדית בע"מ
שד' קרן קיימת 59, תל־אביב טלפון: 228568
הודעה
ביום ראשון, 1.12.74, בשעה 16.30, באולם „בני־ברית" רח' אסתר המלכה 7, תל־אביב, תתקיים
פגישת הסברה
למסירת אינפורמציה על ענייני האגודה. כל החברים והמעוניינים מוזמנים.
נא לדייק.
יהודה ווייס
יושב ראש האגודה

המועצה המקומית עומר
מכרז מס' 74/1
המועצה המקומית עומר מזמינה בזה קבלנים להג־שת הצעות לבצוע עבודות איסוף ופינוי אשפה מחצרות בתי הכפר עומר. את התנאים והנתונים לבי־צוע העבודה אפשר לקבל במשרדי המועצה המקומית בעומר.
ההצעות יוגשו לא יאוחר מיום 9.12.74, שעה 12.00, למשרדי המועצה המקומית.
המועצה אינה מתחייבת לק־בל את ההצעה הזולה ביותר או הצעה כל שהיא.
ב. גבר
ראש המועצה

חתונות ובר־מצוה
מ־22 ל"י לאדם
ברית מילה, חינה מ־10 ל"י לאדם
*) חדר חינם כליל הכלולות.
במלון דבורה — טלפון 244366

דוד הורוביץ

ה־29 בנובמבר 1947 - 1974

אין עוד דמיון רב בין האו"ם שהחליט בשעתו על הקמת מדינת ישראל - לזה שהעניק במה למנהיג המחבלים, יאסר ערפאת, וניכנע ללחץ מדינות הנפט

בימים אלה שב ומתעורר בנו זיכרון המאורעות שקדמו ל־29 בנובמבר 1947, יום הכרזת האו"ם על הקמת מדינת־ישראל.

ועדת האומות המאוחדות לענייני פלשתין סיימה את עבודתה בהגישה שני דינים־וחשבונות: אחד של הרוב, התובע להקים מדינה יהודית ולצידה מדינה ערבית; וזה של המיעוט, מעורפל בתכנו, המציע מין קונפדרציה בגבולות של פסיפס מטורף, שלא היה מתקבל על היהודים ועל הערבים כאחד, ומשום כך פירושו היה למעשה החזרת הארץ לשלטון בריטי, המושתת על „הספר הלבן".

בעת מינוי הוועדה של נציגי 11 מדינות, אשר לא היה להם כל אינטרס ישיר בשטחה של פלשתין, נאמר לנו: אם הדו"ח שלה יהיה חיובי, אין לפרש זאת כאילו הנצחון מובטח. אך יהיה בכך פתח למאבק על ענייננו בפורום העליון — העולם — עצרת האומות המאוחדות — אשר או טרם הסף ללעג ולשנינה. אולם אם פסק־הדין של 11 האומות הנייטרליות יהיה שלילי, יאבדו מראש סיכויינו בעצרת.

פריצת דרך

בז'נבה, שם חיברה הוועדה את המיסמך ההיסטורי שלה, עברו עלינו ימים קשים של מאבק, שיכנוע, זעזועים, נדודי־שינה ועמל ללא הפוגה. בלילה בו נמסרו לנו המיסמכים של הרוב והמיעוט בוועדה, הגענו לאפיסת כוחות.

הדו"ח ביושר כאילו פריצת דרך, התחלת הגשמת החזון, אך בליבנו כירסם הספק הגדול לקראת הדיון בעצרת. לא היתה זו עוד ועדה של 11 נציגים, שעם כולם אפשר היה לקיים מגע, לשכנע ולהיאבק, אלא כנס של אומות בעלות אינטרסים כלכליים ומדיניים.

יתר על כן, ברור היה שהחלטה על הקמת המדינה היהודית תיתכן רק אם אמריקה וברית־המועצות ישתפו פעולה, אך הן היו נתונות אז ב„מלחמה הקרה" האכזרית, הקשה והעקשנית.

עמדתן של שתיהן לא היתה ברורה. בארצות־הברית פעלו נגדנו כמה גורמים פוליטיים רציניים ובעלי־השפעה: שר החוץ וראשי מחלקת המדינה. ברית־המועצות גילתה אומנם, בנאומו של גרומיקו, פרצוף מדיני חדש לגבינו, אך בוועדת האומות המאוחדות התפלגו נציגיה: הצ'כי ליסיצקי — דיפלומט מנוסה, מסוכה, שקול, מהסס וחשדני — הצטרף לדעת הרוב בוועדה, ואילו הנציג היוגוסלבי, סימיץ' — אדם תרבותי ורחב־אופקים, ששימש יו"ר האסיפה הלאומית של מדינתו — הצטרף לדעת המיעוט.

מאחורינו לא עמדו דיוויזיות ולא מנגנון ממלכתי. אנו המשלחת של הסוכנות היהודית, באנו מצויידים רק בעוצמת הגורל היהודי המר, אחרי השואה באירופה, בזיקתנו לארץ־ישראל, בסבל הפליטים במחנות בגרמניה, בהתנגדות העקשנית של היישוב בארץ ובלחץ ובאהבת המוני ישראל בגולה.

הגעתי בערב לניו־יורק ובבוקר המחרת התייצבתי בלייק־סקסס, באותו בניין מוזר ללא חלונות, ללא פתחים לעולם החיצוני, המעניק תחושה של בדידות מעיקה.

בטרקלין הצירים המפואר, בו ניצבו כורסות מרופדות, התלחשו בפינה כמה מצירי העצרת. פתאום נעצר לידי הנציג היוגוסלבי בוועדת האומות המאוחדות, סימיץ', זה שהצטרף לדעת המיעוט בוועדה.

תמיכה רוסית

„אני מברך אותכם על הצלחתכם", אמר, וליבי החל לפעום בהתרגשות. „הגוש המזרחי התכנס אתמול בערב. הוחלט לתמוך בדו"ח של רוב הוועדה. היו בינינו ויכוחים, אך נאומו של ראש המשלחת הרוסית, וישינסקי, שיכנע את כולנו. הוא תיאר את גורל היהודים, את השואה ואת זכותכם למדינה עצמאית, שנקנתה בדם ובסבל, אשר לא היה להם אח ודוגמה בהיסטוריה".

סימיץ', איש ישר שהייתי אתו בקשרי ידידות על אף חילוקי־הדעות העמוקים בינינו, היה כן וגלוי בסיפורו — ולכן היתה בדבריו כעין בשורת הגאולה, קרן־אור בעלטת הימים ההם. אולם לא השלינו את עצמנו. ידענו שהרעיונות הנעלים אשר ביטא וישינסקי לא שימשו גורם יחידי וגם לא עיקרי להחלטת ברית־המועצות.

מוסקבה ביקשה כבר אז לחדור לזירת המזרח־התיכון. אולם שאיפה זו היתה אפשרית רק אחרי סילוקם של הבריטים מארץ־ישראל. הרוסים האמינו, כי יוכלו להשתמש בנו כמכשיר מדיני לצורך זה ולהיבנות ממלחמתנו במנדט הבריטי.

תעמולה עויינת

לעומת זאת, במשלחת של ארצות־הברית נתגלע קרע כבר עם פתיחת העצרת. ראש המשלחת, דיפלומט מעשי, קר ושקול — הרשל ג'ונסון — נראה תחילה אדיש, אך במרוצת הזמן חלה תמורה בהרי דעתו. הוא נדלק לרעיון המדינה ועשה כמיטב יכולתו להגשמתו. גנרל הילדרינג — מי שראה את מחנות הריכוז, את המשרפות ואת הפליטים היהודים במחנות בגרמניה, שם לחם בשורות צבאות הברית — היה כאחד מאתנו ללא סייג. דין ראסק — פקיד לא גבוה ביותר, שעתיד היה ברבות הימים להיות לשר־החוץ של מעצמת־על זו — היה זהיר, קר, מסוייג; בעוד כמה חברי המשלחת האחרים היו רחוקים מאד מהרצון לתמוך בשאיפותינו.

במקהלת המתנגדים בלט קולה של התעמולה הבריטית המגמתית, אשר היתה כולה מכוונת, כמובן, להכשלת הקמת המדינה ולהחזרת העניין כולו לרשותה של אימפריה. כתריסר מדינות ערב פעלו במרץ, ביחוד בקרב עמים מוסלמים, וניהלו תעמולה ארסית ומקיפה נגדנו.

אולם צל השואה, הזכות של העם היהודי לעצמאות ולבית משלו, עמדו לנו במאבק הקשה, באותם ימים בהם היה לרעיונות אנושיים ערך מגולי רב. לאלה יש להוסיף את לחץ דעת־הקהל היהודית בעולם, ואת המשקל הרב של אישיותו של וייצמן, אשר בסופו הבאנו נציגי מדינות לשיכנוע הסופי והמכריע.

ואומנם, המאמצים נשאו פרי בעצרת. שעת הדו־מיניונים הבריטיים תמכו בנו תמיכה מלאה ונש־ תדהמת במדינת־האם בריטניה.

לסטר פירסון, ראש המשלחת הקנדית, פעל במרץ לעיבוד התוכנית הכלכלית והטריטוריאלית של המדינה העברית, ואיים בהתפטרות כשקיבל הוראות המוחרות פעילות זו.

ברנזון, הנציג של ניו־זילנד, עשה הכל להבטחת ביצוע התוכנית.

פתח לאבדון

כשביקרנו, משה שרת ואנוכי, אצל המשלחת הצרפתית, כדי לשכנע אותם שלא יצביעו נגדנו, ציפתה לנו אפתעה: הם התלבטו אותה שעה בין נטייה להצביע בעד הקמת המדינה לבין הימנעות מהצבעה.

היהודים המטירו על ממשלתם מיברקים מתחננים להרשות להם להצביע בעד ההחלטה הרצוייה לנו. רשות זו לא ניתנה להם.

טרומן הוקסם מאישיותו של וייצמן והסכים לצירוף הנגב למדינה היהודית. הוא נתן את הוראתו טלפונית ישירות להרשל ג'ונסון, בעקפו את מחלקת המדינה.

לבסוף, בהצבעה בעצרת האומות המאוחדות, נתקבלה ההחלטה על הקמת המדינה היהודית בגבולות טובים לאין שיעור מאלו שקבעה ועדת 11 המדינות.

כך נסתיימה הדרמה בלייק־סקסס.

בזכרונות אלו יש משום טרגדיה לאו"ם, אם מתבוננים בהם על רקע מאורעות שנת 1974. הפלוטוקרטיה הערבית של נפט שולטת עתה באותה זירה, שבה נתקבלה ההחלטה ההיסטורית של ה־29 בנובמבר 1947.

אשר לישראל: הוכחנו, כי לא היינו רק משלחת של חולמי חלומות והוגי רעיונות. הקמנו מדינה היודעת להגן על קיומה ועתידה. ובה לא 600 אלף נפש כמו ביום הקמתה, אלא שלושה מיליון יהודים המושרשים בקרקע של ישראל.

לסבל היהודי, שהיה אולי הגורם המכריע בלייק־סקסס, אין עוד משקל רב. באו"ם של ימי ערפאת לא האדם קובע, אלא הנפט.

ברם, בתהליך קודר זה טמונה גם תקווה. הפלוטוקרטיה הערבית מגדישה את הסאה. היא נתונה לשיכרון ולתעתועי ה„היבריס", אותה מזיגה של יהירות, חוצפה ורדיפת שררה; ואמונה בלתי מוגבלת בכוח, אשר היתה תמיד פתח לאבדון לכל מי שהתמסר לפולחנה. ה„היבריס" של מעצמות־הנפט החל להטיל אימה על העולם ולהרתיעו. האנלוגיה בין מינכן ועצרת ערפאת נחשפת לעיני כל.

אכן, ב־29 בנובמבר 1974 הולכים ועולים בתודעת העמים הירהורי ספקות, שהם הסימנים הראשונים להתפכחות.

תיאטרונים ומוסדות נערכים לצימצומים

הפיחות וההתייקרויות נותנים אותותיהם בגופים אמנותיים ✡ סגן ראש עיריית תל־אביב: „נקטין את היקף הפעילות התרבותית, אך לא נפגע בגיוון" ✡ מנכ"ל „הבימה": „ההוצאות ענקיות" ✡ מנכ"ל הקאמרי: „ההיערכות מחדש היא צורך קיומי"

תרבות בתקופת מצוקה

מאת עמנואל בר־קדמא

לפני שבועיים הפעילה המשטרה לראשונה את התקנות החדשות בדבר הפיכתו של רחוב דיזנגוף, למשך השבת, לרחוב מיועד להולכי־רגל בלבד. תוך שעה קלה, עם שקיעת החמה של יום ו', 15 בנובמבר, נשתררה דממה בלתי־מוכרת ברחוב המואר ביותר במדינת־ישראל. כעבור יממה, כאשר כבר שטף הרכב הציבורי לאורכו של העורק, לא שבו החיים האינטנסיביים, שהם אופייניים לדיזנגוף, לפכות בו, ככבל מוצאי־שבת.

אותן מידרכות־של־מוצאי־שבת, העמוסות כל השנים בצפיפות של כתף־אל־כתף, כאילו נתרוקנו. תושבים מעטים שוטטו מול חלונות־ראווה מוארים־למחצה, בעוד בתי־הקפה משלחים נוכחות ריקה ולבנה אל הרחוב, שנשתחות קיצבו.

„כמו יום־כיפור", אומרת נערה לרעותה, תוך שהן מתבוננות אל תוכו של בוטיק, שהכריז על מכירת־חיסול ברבע־ה־מחיר, „בלי בלונים".

הלקוחות לא באו

למשפחת א. היו כרטיסים, לאותו מוצאי־שבת, להצגת „שלוש מסיבות" בתיאטרון הקאמרי. הכרטיסים נרכשו שבוע מראש, ההליכה להצגה היתה אמורה להיות ה„יציאה" הראשונה של הזוג הצעיר מאז קרוב לחודש־ימים. אלא שקרוב לארבעים־ושמונה שעות קודם־לכן — ליתר דיוק: בשעה שתיים־ושלושים בבוקר, אור ליום ו' — הוציא צו־הקריאה את ראש המשפחה, עמוס, ממיטתו החמה. בשבת אחר־הצהריים ניסתה רעייתו, זיוה, בחצי־לב, לגייס מי מידידותיה לארח לה לחברה, וללכת, למרות הכל, להצגה. אבל, כשלא נסתייע הדבר בידיה, לא הצטערה הרבה. ביטלה את הזמנת השמרטף, קיוותה שכוחם של הכרטיסים יהיו עדיין יפים לעת אחרת, והתיישבה מול הטלוויזיה על־מנת לחזות בשר־הבטחון, שסיפר על „כוננות חשרה בצבא הסורי".

כמו זיוה א., נהגו אותו ערב כ־25 אחוז מהקהל הצפוי של „שלוש מסיבות". 30 מנות אחרים נקטו יוזמה יותר ממשית, כאשר החזירו את כרטיסים לתופעת „לביעיית המועדון" ב„מועדון התיאטרון". אפילו שלישית „הגשש החיוור", הלהיט של העשור, לא הצליחה למלא כליל את אולם „אלחמברה" באותו ערב — אף שבאמתחתה הצגת הדיבה.

כיומת לדיזנגוף, שממו באותה מוצאי־שבת גם מיסעאות יפו העתיקה. כמעט איש לא נראה על מסלולי־האבן, לבד מקבוצה של יהודים אמריקניים, משתתפי קונגרס מסויים, שהגיעו לכאן בחמישה אוטובוסים ארוכים. הגלריות והחנויות־היעדיים המתינו ללקוחות שלא באו. הלקוחות גם לא תפסו את השולחנות הכחולים ב„מילק־בר" שבכיכר קדומים.

„כמו יום־כיפור", אומר איש הג"א, שעשן סיגריה תוך ישיבה על המדרגות.

בדיוק שבוע לפני־כן, בשעה שתיים אחר חצות, נדהמו המאחרים־בנשף לשמוע מעל גלי־האתר את הגזירות הכלכליות החדשות, שפירושן הידוק־חגורה ויציגי לגבי חלק־הארי של האוכלוסיה. הפיחות, קפיצת־המחירים הדרקוניות והקפאת־צריכת־חיבוא במיגזרים רבים, הציבו בבת אחת את אזרחי המדינה על מישור אחר של קיום. לפתע, בהחלטה ממשלתית אחת, עלה הכורת על עולם של מושגים קיומיים. אזרחים רבים יצטרכו מעתה לא רק להיפרד מחלומות ולמאוויים, אלא אף להיפרד ממושגים מתונים למדי של קיום שוטף ללא מצוקה. הכל, מעתה, ייגזר אחרת, ייחשב אחרת. על הכף — נאמר להם — עומד עצם קיומה הפיזי של המדינה.

ובטרם התאוששו האזרחים מהתדהמה, ובעודם רכונים על החישובים כיצד יסיימו חורף עם מחירי הסוכר, השמן, הביצים והלחם החדשים, קדרו, כעבור חמישה ימים, לאחם גויים. החשמל המוכר שוב ויומם בזימוזים של מתח גבוה.

כך, שבאותו סופשבוע של ה־16—15 בנובמבר, באנו לידי עימות מלא עם מצב, שבכמותו עלולים אנו למצוא עצמנו לעיתים תכופות. באותו סופשבוע ניתן לנו להציץ הצצה לראשונה כיצד ניראה תחת עול כבד של מצוקה כלכלית ומתח במחונה, והתמונה אינה ורודה. האוניה העמוסה הזאת, ששמה מדינת ישראל, נאבקת בים סוער, לית־מאן־דפליג, שהאוניה תצטרך להסתייע בטיפנה על־מנת לקבל את הקלילות, הגמישות והניידות, שלהן היא זקוקה לצורכי־המאבק.

מה, איפוא, נזרוק מהסיפון?

„את כל מה שהוא מותרות", אומרת הממשלה.

„את כל מה שהוא ביזבוז, כולל ביזבוז בהוצאות הממשלה", אומר האזרח הקטן (לטעמים באמצעות העיתון).

עקרת־בית לא־אחת תצטרך לתחום את תחום המותרות והביזבוז על גבול חבר־צה הנוספת, הרבע־עוף הנוסף, או ליטרת־החלב היתרה. שלא לדבר על מכוניות אמריקניות, רהיטים סקאנדינאביים, נעליים איטלקיות, בושם צרפתי או ויסקי סקוטי.

רבים, אשר יצטרכו לבצע את המשימה הבלתי־אפשרית של מציאת מיפגש סביר בין סוף־החודש ו„לוקש" המשכורת, יהיו נוטים, מן־הסתם, לשים „איקס" לאומי על כל מה שאינו במבט ראשון „חיוני". רק מה שנראה תמיד לרבים כ„לוקסוס", כמין תוספת־קישוטית, העומדת איי־שם בין עסקי־האוויר ורעות־רוח — הוא כל מה שנכלל במונח תרבות ואמנות. בהיבט בטחוני, אפשר לומר (כפאראפראזה על אימרת־כנף של קצין בכיר בצה"ל), ש„תרבות אינה יורה"; ובהיבט כלכלי — הרי ברי ש„תרבות אין אוכלים"...

מי שאומר „תותחים במקום גרביים", יכול לומר בקלות „חמאה במקום תיאטרון", „בשר במקום מוסיקה" ו„סוכר במקום ציור".

האומנם כך יאמרו? האומנם זו תהיה השקפת הממשלה, בבואה להקצות ממון לתרבות, ולאמנות? האומנם זו תהיה השקפת האזרח, בבואו לחלק את קיומו לפי הסכום העומד לרשותו?

סגן ראש עיריית תל־אביב והממונה בה על תחומי התרבות, הנוער והספורט, עו"ד יצחק ארצי, התריע כבר בקיץ שעבר, לאחר ששר־האוצר הודיע על הצעדים הראשונים של האטה במשק, מפני הנטייה „להשליך לים, קודם־כל, את הטלית והתפילין". אולם, מר ארצי, מוצא את עצמו היום אוטומאטית, כמו כל מי שחולש על תקציב כלשהו, במצב בו אפילו אם לא יחולו כל צימצומים בהקצבות — יורד ערך הסכום העומד לרשותו כמידת ההתייקרויות. הוא אומר: לפחות שלושים אחוז.

עיריית תל־אביב אולי לא תשליך לים את הטלית ואת התפילין, אך היא תקריב למולך־הצימצומים די הרבה „תשמישי־קדושה". בין היתר: תוקפא רכישת ספרים חדשים לספריות העירוניות; יוקטן שיתוף־הפעולה בין העירייה לבתי־ציבור ואירגונים שונים (הפירוש, בין היתר, דילול אירועים כמו „עיתון העיתונאים", ערבים ספרותיים וכו'); מוזיאון תל־אביב ייסגר למבקרים יומיים בשבוע, ובימים הנוספים יכונן מערך שעות־ביקור, שלא יצריך שעות נוספות של העובדים; ייסגרו בתי־נוער; יצומצם הפירסום העירוני של אירועי־תרבות; בניין הספריה העירונית, העומד בשלבי הקמתו האחרונים, ישולם — אך יינעל, בינתיים, בתקווה להתגבר על מחיר הריהוט, הציוד והאחזקה.

לעומת־זאת, יישארו בינתיים, בעינן, ההקצבות לתיאטרון הקאמרי (שהוא גם מוסד עירוני), למוזיאון העירוני ולאנסמבל הקאמרי של תל־אביב.

צריך לחשוב פעמיים

„המדיניות העירונית, בינתיים, היא של הקטנת היקף הפעילות תוך שמירת המסגרות", אומר מר ארצי. „האורח ידגיש, כי ההיצע העומד לרשותו יקטן בכמות, אך לא בגיוון". יחד עם זאת, מבטיחה העירייה לנקוט יותר מאמצים לבצע אירועי־תרבות בשכונות טעונות־טיפוח — כמו כמה מפרברי־יפו, רמת־החייל, נווה־שרת, או שכונת־התקווה (בה קיים „בית בארמור" — המעון עדיין המעלה מלאה), שכונות דרום־מערב העיר ויפו.

הגוף היחידי, בעל אחיזה העירונית, שלא נפגע, היא „קרן תל־אביב לספרות ואמנות". קרן זו, המחלקת כל שנה את הריבית שלה לפרוייקטים תרבותיים שונים, היא כמובן צמודה — וקופה הספר לא נפגע. לעומת־זאת, „תרבה, כוראי, השיר", שישארו לפיתוח ואין ספק שהוא הצורך לחשוב פעמיים על כל גרוש...

מה גם, מר ארצי ומפי כל מי שמטפל בנושא זה, שמעתי דברים, קצרים או ארוכים, בדבר „הצורך להיערך מחדש".

הגב' לאה פורת, הממונה על האגף לתרבות ויו"ר המועצה הציבורית לתרבות ואמנות במשרד החינוך והתרבות, מסרבת — חרף היותה עומדת בראש גופים הממונים על תקציב שנתי לענייני תרבות ואמנות בסדר־גודל של כ־50 מיליון ל"י לשנה — לראות את עצמה כגיזבר גרידא. היא מעדיפה הרבה יותר הגדרת־תפקיד, ששמעה מפי עמיתה, יו"ר המועצה הדנית לאמנויות: „אני רואה עצמי משול כאותו מחפש נפט, המהלך עם מוט־הניבוי ממקום למקום, מגיע לנקודה, ואומר: כאן. כאן כדאי לחפור". במלים אחרות: להאזין לאמנויות, למתרחש בתוכן, למצוא את מוקד־הפעילות האותנטי והמקדם, ולומר: הנה, את זה כדאי לעודד, את זה כדאי לטפח".

אולם, גם לאה פורת יודעת, שבמצב בו נתונות האמנויות הישראליות, לעומת הקציבי הקיום העומדים לרשותן, זהו עדיין שלב של טיפול־שורש ולא של טיפוח איכות־הפרי.

כאשר שואלים אותה אם „להיערך מחדש", פירושו, אולי, להפוך את התמיכה המוסדית המאסיבית של המדינה בגופים שונים („הבימה" — 3.5 מיליון ל"י לשנה; הקאמרי — 2.1 מיליון; תיאטרון חיפה — 1.5 מיליון, פלוס תמיכות קטנות יותר) לתמיכה פרוייקטיבית, היא אומרת, שהמרת אופי התמיכה תחסל את כל התיאטרון הרפרטוארי. בלי תמיכה כזאת, לא היו מתקיימים אנסמבלים, לא היו בתי־תיאטרון ולא היינו מגיעים להישגים מסוג ההישגים אליהם הגיע תיאטרון חיפה בשנה האחרונה, בתחום המחזה המקורי.

חימום עולה כסף

לאה פורת היתה רוצה להוכיח לתיאטרונים, הנהנים מהתמיכה המוסדית, שכדאי — אולי היום יותר מתמיד — למלא תפקיד אמנותי פעיל ומקדם ולמלא את הפונקציות של גוף תרבותי בעל התחייבויות ציבוריות, כלומר, לטפח ולעודד את היצירה המקורית, את הבמאי והשחקן המקומיים. קשה לדעת, אם יעלה הדבר בידה השנה, אך המועצה היתה רוצה להקצות פרמיות מיוחדות להפקת הצגות מיוחדות, או למימון הכשרה נוספת של מחזאים, במאים ושחקנים.

ברם, הבעיה של אחזקת גוף אמנותי, שיתקיים על רמה שתצדיק את עצמה במצוקות הזמן, אינה חלה רק על תיאטרון. כיצד מחזיקים את האנסמבל הקאמרי רב־המשתתפים? כיצד עונים על הבעייה, המוכרת והמחריפה, של תמיכה בתזמורת הפילהרמונית? כיצד „מחממים" תחזוקה של שני מוזיאונים גדולים, בירושלים ובתל־אביב, בצורה שתבטיח לא רק את תחזוקתם, אלא גם את מילוי מערכת תפקידיהם ותרומתם המקצועית־ציבורית לצריכתה התרבותית של האוכלוסיה?

כאשר באים אל הגופים עצמם, מתפרטות בעיות היומיום לאגורות וללירות.

מנכ"ל „הבימה", גבריאל צפרוני, הזהיר לא על תקציב שנתי של למעלה מ־4 מיליון ל"י, אינו מדבר כמעט על האלמנט האמנותי של קיום. אומנם, „הבימה" הודחה מהפקת מחזה של משה שמיר, משום שהפקתו תעלה, כמשוער, כשלושת־רבעי מיליון ל"י, וחשבו פעמיים לפני שתאשר סופית את „המלך ליר" משום שזה כרוך בכך־וכך שחקנים וכך־וכך תפאורות — אבל הלבטים העיקריים של מר צפרוני הם אחזקת הבית, הסגל הטכני והמינהלי ולהקת השחקנים.

„יש לנו", אומר מר צפרוני, „הוצאות־גג עצמיות. חימום עולה כסף, קירור עולה כסף, הניקיון — הון תועפות". בפני „הבימה", כמו בפני גופים מוסדיים אחרים, עומדת בעיית הגולת המלאה של הוצאות־הגג. כלומר, מכיוון שהבית והסגל בלאו הכי קיימים — הם חייבים להפיק תוצרת, שתצדיק את קיומם ואת ההוצאה הכרוכה בהם. לתיאטרון, בו כמעט ולא ניתן להחליף את האדם במכונה, קשה מאוד לצמצם בתחזוקה".

מי שכבר נערך, עוד לפני הגזירות האחרונות, לקיום של מצוקה — הוא התיאטרון הקאמרי. בשל האינפלאציה, צמצם התיאטרון צימצום פעילות. על אותו תקציב בעצם, בשיעור של כ־30 אחוז, תיאטרון זה, הגובה כיום מחיר־כרטיס מירבי של 14 ל"י (שתי ל"י נוספות במוצאי־שבת), לא יוכל להעלות את המחירים בצורה משמעותית (גם לא „הבימה" הגובה מחיר מירבי של 18 ל"י לכרטיס). אך ההכנסה, כמו של יתר התיאטרונים הרפרטואריים, באה בעיקר ממכירה מאורגנת של כרטיסים, בהנחה ממוצעת של 30—25 אחוז). בתנאים אלה, כשאין סיכוי שהוצאות הייצור תתכסינה על־ידי הקופה, יחד עם התחזקות מכרטיסים" אומר מנכ"ל הקאמרי, ישעיהו ויינברג, „ההיערכות מחדש היא צורך קיומי".

מתוך חזיית העתיד נערך הקאמרי לצימצומים כבר בראשית העונה. בעונה זו, לא יערוך התיאטרון הקאמרי שתי הצגות מקבילות, בעת־ובעונה אחת. כל ערב — הצגה אחת בלבד.

תוצאה ממשית אחרת של העידון החדש, לגבי התיאטרון הקאמרי, היא ביטולה של הפקה — ההצגה הבריטית „טריפ" („ילדי תירה"), למרות העובדה, שהבמאי המיועד, היי קירלוס, כבר שהה בארץ לצורך העבודה.

(כתבה ראשונה בסידרה)

לאה פורת

יצחק ארצי

„הנטייה — להשליך לים קודם־כל את הטלית והתפילין"

לעולים חדשים ולפטורי מס

הגיע קטלוג Quelle אביב קיץ 74'

למעלה מ־40 אלף פריטים
ב־850 עמודי קטלוג קוואלה הצבעוני והמפואר
איכות בינ"ל גבוהה במחירים מתחרים

* הלבשה והנעלה
* ארנקים ותיקים
* תכשיטים ושעונים
* ציוד לספורט ולקמפינג
* ציוד לצילום והסרטה
* אופניים וצעצועים
* אביזרים לרכב
* כלבים ומזון כלבים
* וילונות ומפיות
* כלי מיטה ומזרונים
* נברשות ומנורות
* מכונות תפירה
* כלי בית ומטבח
* כלי עבודה
* כלי כתיבה ושרטוט
* מכונות כביסה
* מכשירי חשמל ביתיים
* טלוויזיות
* מערכות סטריאו
* רדיו וטייפים
* מכונות כתיבה וחישוב

ועוד... ועוד... ועוד...

חדר שינה (מיטה כפולה, מזרונים, 2 ארונות לילה, ארון 4 דלתות)	מ־ $375.—
סלון קומפלט (ספה, שתי כורסאות, שולחן)	מ־ $270.—
אופניים (למבוגרים)	מ־ $45.—
אהל קמפינג (2 חדרים, 4 מ"ר)	מ־ $80.—
סירת גומי מתנפחת (אורך 3.10 מ')	מ־ $30.—
טלוויזיה (24")	מ־ $165.—
סכינים (6 חלקים, נירוסטה)	מ־ $13.—

אבקש לשלוח אלי את קטלוג קוואלה 74. מצ"ב 20 ל"י בהמחאה/המחאה דואר

שם ______

כתובת ______

ITC אולמי תצוגה
רח' שפע טל 10, תל־אביב, טל' 268834, 254361
(של מונטיפיורי - ע"י דרך פ"ת 128)

למד בגרות בביתך!

אנו נכין אותך בביתך, בזמנך הפנוי, ולפי הקצב המתאים לך. למועדי הבחינות תנוחים לך. טובי המורים בארץ יבדקו את שיעוריך. כל לומד רשאי להשתתף בהרצאות ותרגילי שיכום בשלוחות המכון הקרובה אליו – ללא תשלום נוסף.
הנחה של 10% לחיילים.

קורסים נוספים בכתב
- תכנות מחשבים
- רדיו אלקטרוניקה – כולל חלקים ומכשירים
- צילום – כולל מכשירי פיתוח והגדלה
- גרפיקה שמושית
- פרסום ויחסי ציבור
- אדריכלות פנים

לקבלת תכנית לימודים חינם פנה אישית או שלח התלוש הרצ"ב לת.ד. 28124 תל־אביב.
שם: .... מעוניין בלימוד: ....
כתובת: .... טל. ....

בכל מקום בארץ פנה אישית או בכתב ל ת.ד. 28124 ת"א	תל־אביב רח' פרומן 7 (תחנה המרכזית)	חיפה רח' בלפור 5 (בנין הוטר לסנן החיילן)	רמת־גן רח' ז'בוטינסקי 41 (ליד קולנוע רמה)	באר שבע רח' החלוץ 86 (מול קולנוע שביט)
	חולון – רח' סוקולוב 48 (ליד הסופרמרקט)	פתח־תקוה רח' התנות 17 (בסרבה)	ירושלים רח' אגריפס 8 (מול קולנוע ערן)	רחובות רח' יעקב 3 (מול אורה)

הכוללה הישראלית להשתלמות בהתכתבות

המכונים האמריקאים להשכלה בכתב

"גרפיקה"

נפתחים קורסי ערב בתל־אביב • בחיפה

מתקבלים רק בעלי כשרון ונתונים מתאימים לאחר מיון קפדני. בוגרי הקורסים יקבלו הפניה למקומות עבודה מתאימים – בהתאם להישגיהם.
לקבלת פרטים נא לצלצל לטל. 739193, תל־אביב, טל. 669041 חיפה.
או מלא ושגר:

לכבי המדרשה לגרפיקה ולציור, שליד „סטודיו ציור", ת.ד. 36239 תל־אביב (2)
נא לשלוח לי פרוספקט על קורסי גרפיקה
שמי .... גיל ....
כתובתי ....

האם אתם הורים מודרניים?

בירחון

אורים להורים

תמצאו רשימות ומאמרים מעודכנים ומהימנים שיסייעו לכם בגידול ילדיכם.

- ✱ חשנים המוגנחות – השנה השלישית היא אחת התקופות החשובות בחיי הילד, ואף על פי כן נתון החינוך בגיל זה בידיים בלתי מקצועיות והילדים נובלים בגנונים בלתי מתאימים – לאה ברינגאום
- ✱ שיחה עם אם – שיחת פסיכולוג עם אם, החוששת שבעלה מקנא „בתינוק שלנו" – יואל ארז.
- ✱ בלי אב – כיצד על האם לנהוג כאשר אין בבית דמות גברית שילדה יכול לצפות בהתנהגותה? – ורדת רואל (ויזלטיר).
- ✱ יש לי בעיה – היועצת בלחה וואלאך־גולדברג עונה לשאלות הורים ממכון ויצמן.
- ✱ גילויים חדשים במחקר הפוריות – שיחה עם ד"ר יצחק קוד ועם ד"ר דן איילון מבית החולים איכילוב – אסתר פושה.
- ✱ ילדים כממציאים – בתחרות חידושים והמצאות של בני נוער שנערכה מטעם מכון ויצמן הוצגו מכשירים המפליאים בחריפות, תחמצאה והדיון שבהם – רות מגה.
- ✱ כיצד לסייע לילד בבית כדי שיצליח בלימודיו בבית הספר? – יהושע מעשולי.
- ✱ טלוויזיה – כיצד לפתח בילד את הכושר להתמודד עם ה„אמת" של אמצעי התקשורת – צביה גינור.
- ✱ דף לטף – סיפור לילד מאת חיים גמד ושיר מאת נורית זרחי.
- ✱ ספרות ואמנות – ביקורת על ספרו של יצחק שלו „ילד חיה בירושלים" – צבי אפרת.
  תמיד חדש – המלצות על ספרי קריאה – ירונה חדס.
  ספרים חדשים – סקירת ספרי ילדים חדשים – מיכל מלאך.
- ✱ מה חדש במחקר – מדוע נשים חיות שנים רבות יותר מגברים – עבריה רוונטל.
- ✱ כיצד תנהג בהוריך – מדור ייעוץ לילד מאת נטליה (בת 12).

העיתון מומלץ על ידי משרד החינוך והתרבות
דמי חתימה לשנה 17.50 ל"י

גזור ושלח
לכבוד מינהלת אורים להורים, ת.ד. 303, תל־אביב
נא לשלוח לי מדי חודש בחודשו ובמשך שנה אחת 12 גליונות של „אורים להורים".
השם ....
הכתובת ....
מצורפת המחאה על סך 17.50 ל"י.

הסתדרות הפקידים
ארגון ספרני ישראל
אס"י

בחינות לספרנים

ייערכו בימים:
י"ד–י"ח שבט, תשל"ה
26–30 בינואר, 1975
בתל־אביב

ההרשמה תסתיים ביום 31.12.1974

טפסי הרשמה:
אס"י – הועד הפועל,
ארלוזורוב 93, ת"א

1.25 ל"י = 1 ל"י
אצל:
דחתי
חב' להשקעות
רח' הנביאים 24, חיפה
טל. 04-668874

עולה נויה
olelandia
design 2001

לאור ההצלחה...

אנו ממשיכים במכירת הפינוי של

רהיטי יבוא

במחירים שלפני הפיחות
ובהנחות עד 30%
על המלאי הקיים

נצלו את ההזדמנות לרכישת רהיטי יבוא מתוצרת גרמניה דנמרק ואיטליה – הכל באיכות מעולה ובעיצוב ברמה בינלאומית

מכירת פינוי
של המלאי הקיים, תתקיים
גם במוצ"ש 30.11.74
משעה 18.30 ועד 23.00

כל הקודם זוכה

אולם תצוגה ומכירות:
ירושלים, רח' שלומציון המלכה 12
טלפון 223792

אחים שרון בע"מ

שמחים להודיע ללקוחותיו על פתיחת

**חנות בסיטונאות וליחידים
למכירת מוצרי בשר, גבינות
סלטים ומוצרי דגים**

ברחוב אנילביץ מספר 3, רמת־אליהו, ראשון־לציון (צמודה לחנותנו)

הזמנות לחתונות ולאירועים
לטלפן מספר 948865

למכירה סוסיתא סטיישן

מודל 1968, מנוע טריומף
טסט 10 חודשים

לפנות: קיבוץ עין גב
טלפון 067-50282 – 067-50818.

ציוד לדפוס
למכירה

1. מכונת שידור אינטרטייפ C-4 4 מגזינים
2. מכונת היידלברג הצ־גליון אוטומטית, 52/74 ס"מ.
3. מכונת הדפסה נבולו אוטומטית, הצי־גליון מוקטן 45/59 ס"מ.

לפנות בכתב, לת.ד. 7128, רמת־גן.

נגריה

חב' ששון חוגי בע"מ

מציעה דלתות, משקופים וחלונות בכל המידות (דלתות אטומות וזכוכית) וכל סוגי מסגרות עץ

רחוב היצירה 26, רמת־גן

שרותי טרמומטיק

אספקת מים חמים וחימום מרכזי
מספק שרותי יעוץ ואחזקה, תיקונים וכל השרותים בתנאים טובים

שדרות נורדאו 44, תל־אביב, טלפון 233872.

קבלן שיפוצים

מבצע עבודות הריסה בניה תוספת חדרים, שפרוץ, ריצוף וכו'.
עבודה אחראית ומהירה, מחירים נוחים
448475

המוצא תיק עם מסמכים
ע"ש פאר יעקב
החשובים רק לבעלין
יתקשר ל־855517
ויבוא על שכרו.

המועצה האזורית מרחבים
מפגש מרחבים ד.נ. הנגב
טלפונים: 83014 – 057-83051

מכרז מס' 50/216 – שיפוצים ושבילי גישה במרפאות בישובי המועצה

1. המועצה האזורית מרחבים מכריזה בזה על קבלת הצעות מקבלנים לבצוע עבודות הנ"ל.
2. תוכניות מפרטים תנאי מכרז וטופסי הצעת מחירים אפשר לקבל כל יום בשעות עבודה רגילות בקופת המועצה תמורת תשלום (להלן התשלום) תשלום זה לא יוחזר.
   מכרז מס' 50/116; הסכום: 10.– ; העבודה תיגמר לחסתיים תוך 30 ימי לוח.
3. תנאי התשלום: 60% במזומנים בשלבי העבודה ו־40% אחוז בגמר מסירת כל העבודה בשטרות למשך 10 חודשים ללא רבית.
4. הצעת המחירים תבוסס ליום 15.11.74.
5. א. קבלן המעוניין לחשתתף במכרז זה יגיש למזכיר המועצה הצעת מחירים ב־2 עותקים על גבי הטפסים שהומצאו לו, וישלח אותם בדאר רשום במעטפת ההצעה שהומצאה לו לפי הכתובת מזכירות המועצה האזורית מרחבים, מפגש מרחבים ד.נ. הנגב או לשלשל לתיבת המכרזים במזכירות המועצה.
   ב. מועד אחרון להגשת ההצעות הוא 10.12.74.
6. להצעות יש לצרף 10% ערבות בנקאית למשך 3 חודשים להבטחת קיום המכרז + אישור מתאריך על רשומו וסוגו כקבלן מורשה לנושא על פי החוק.
7. הרשות בידי המועצה לקבל ההצעה כולה או חלק ממנה.
8. המועצה אינה מתחייבת לקבל את ההצעה הזולה, או הצעה כל שהיא.
9. הרשות בידי המועצה לפצל את העבודה.

חביב שרבף – יו"ר המועצה

הנדסת התפלה לישראל (תהליך זרחין) בע"מ
ת.ד. 18041, תל־אביב

מכרז מס. 545
מוצעים בזה למכירה 4 מדחסי קרור משומשים במצב טוב

ללא שימון, דגם 2A 105 K, מתוצרת חב' „וולצר". המדחסים הם בעלי שתי בוכנות דו־דרגתיות כל אחד, ומיועדים לעבודה באמוניה. תפוקת המדחסים היא כ־90 טון, לקירור בטמפרטורה של ‎-20°C. המדחסים נמצאים באתר חברתנו באילת, וניתן לראותם שם לאחר תאום עם מר חיים בן־חיים (טלפון 059-4402).
הצעות בצרוף ערבות בנקאית או המחאה לפקודתנו, בשעור של 10% מערך ההצעה, יש להגיש עד ליום 10.12.74 בשעה 12.00. החברה אינה מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.

האוניברסיטה העברית בירושלים

מכרז מס' מכ/7/74
האוניברסיטה העברית בירושלים מעמידה למכירה
כלי רכב

1.	טנדר דודג' קבינה כפולה	608-601	1971
2.	טנדר בדפורד מסחרית	605-982	1970
3.	טרקטור קטן ג'ון־דיר 110	53-690	1967

א. בקשר לבדיקת כלי הרכב וקבלת טפסים מיוחדים להגשת הצעות לקניה הכוללים השתתפות במכרז זה, יש לפנות למר נ. בושרי, מזכיר ועדת המכירות בבנין מחי' הספקה, קרית האוניברסיטה, טל. 61121 בימים א'–ה', בין השעות 8.00–10.00 עד לתאריך 10.12.74.
ב. לכל הצעה יש לצרף ערבות בנקאית על שם האוניברסיטה העברית, בגובה 5% מסכום ההצעה כערבות לקיום תנאי המכרז.
ג. תאריך גמר המכרז ב־11.12.74, בשעה 11.00.
ד. אין ועדת המכירות מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.

מכרז למכירת משאיות מק R-600

משאית מק R-600 מס' רישוי 115-304
שנת ייצור 1966 עם מערבל בטון
משאית מק R-600 מס' רישוי 115-305
שנת ייצור 1966 עם מערבל בטון
משאית מק R-600 מס' רישוי 115-522
שנת ייצור 1966 עם מערבל בטון

א) את המשאיות אפשר לראות במוסך למושב בחר טוב טלפון 02-911733/4.
ב) את ההצעות יש לשלוח ל„מושב מבואות ירושלים" ת.ד. 93 בית־שמש, עד תאריך 10.12.74.
ג) עדיפות בקניה תינתן למי שירכוש את שלוש המשאיות.

למושב מבואות ירושלים בע"מ

בנין משרדים למכירה במרכז ת"א

3 קומות, 1600 מ"ר
כולל: 75 משרדים, 2 אולמות
(למכירה בשלמות או באופן חלקי)
טלפון: 03-623073

יהושע בר־יוסף

ערביי ישראל והשטחים צריכים להתפכח

ההתרחשויות של הימים האחרונים ב־גדה, בירושלים ובכמה ישובים ערביים בקו־הירוק, חייבות לעורר אותנו ואת ה־ערבים גם יחד למחשבה נוקבת על עתידם של הערבים בתוכנו. מי שמתנחם בכך שרק חשבאב המשולהב – הוא שמתפרע ואין לבם של המבוגרים שלם עם זאת, זוהי נחמת־סרק. האמת האכזרית היא, שהשבאב אינו אלא שליח־הבית. דוברם של המבוג־רים המפוכחים כביכול. יאסר ערפאת הוא נציגם הבלעדי והממשי של ערביי־ישראל והגדה. לא בשל ההחלטות שנתקבלו בוועי־דת רבאט, או בשל הופעתו רבת התהילה בעצרת האו"ם. אלא בשל העובדה הפשו־טה שהוא מבטא נאמנה את השקפותיהם ו־תקוותיהם של רובם המכריע של הערבים לגבי ישראל. לגבי עצם השאיפה והתקווה לחיסולה של מדינת ישראל, אין הבדל בין ערבים קיצונים לבין ערבים מתונים; ההבדל היחיד ביניהם הוא בטקטיקה לקראת המטרה המשותפת. הגירסה הערבית לגבי הסיכסוך עימנו לא השתנתה כמלוא הנימה מאז מאורעות תרפ"א. כל שקרה מאז ועד היום לא השפיע על מהותה של ההתנגדות הערבית המאוחדת לעצם נוכחותנו כאן.

ועידת־רבאט, התהוללות הערבים בעצ־רת או"ם והתפרעות השבאב הערבי אצלנו, החזירו אותנו אל נקודת המוצא. מה שאמר האני אמין אל חוסייני בתרפ"א, אומר כיום כל ערבי המביע את דעתו בכנות.

✱

„גילוי" זה אינו בבחינת גילוי ל־מפוכחים שבינינו, שגם עד־כה לא נאחזו ב־אשליות סרק. הוא בבחינת רעידת אדמה חזקה יותר ממלחמת יום־הכיפורים. לגבי כל אותם אנשים טובים ונחמדים מבינינו שניסו להתאים את המציאות למאווי־לבם היפים והטהורים. שמחתנו תיתה גדולה אילו היתה לאשליותיהם המתוקות אחיזה כלשהי במציאות. כל שאני, למשל, חש הוא במעין הקלה של חולה שהרופאים גילו סוף־סוף את טיב מחלתו. אני יודע, שלאחר כל ש־קרה בעת האחרונה לא ימהרו אנשים כרבין, קול או אפילו חזן, להתפתות לאשליות מתוקות ומסוכנות. העולם הערבי שמסבי־בנו גרם לכך שהם יראו את המציאות ב־עיניים מפוכחות יותר.

אם נישאר מפוכחים, אין מקום לחרדה לגורל ישראל. אנו חיים תודה־לאל בתקופה שבה שלושה מיליון איש יכולים לעמוד בכבוד מול מאה מיליון, אם במלחמות קונ־בנציונאליות, ואם בדלית ברירה – ב־מאבק אימה לא קונבנציונאלית. עצם קיומם של מאה מיליון הערבים באזורנו תלוי ב־טובם של דבר בקיומנו אנו. שר־ההיסטוריה קשר את האזור בקשר אפוקליפטי של קיום בצוותא או השמדה בצוותא. והער־בים יגיעו למשמעותה המלאה של עובדה זו בפרק זמן קצר יותר משאנו משערים לעצמנו, ויבחרו על כורחם בקיום בצוותא.

✱

על מה אני חרד? על גורלם של ה־ערבים המצויים בתוכנו. אם הם לא יתפכחו בעוד מועד, לא תועיל להם הליברליות שלנו, על כורחנו ניהפך כלפיהם למוי־גש העומדים על נפשם. ונמדוד להם ב־מידת השינאה והזוועה שהם מודדים לנו. יותר או רע ימר לנו ולהם. ההמון של בית־שאן שרפה את גוויות המחבלים והרוצחים. גילה לנו, וחייב לגלות לערבים, מה יקרה כאן אם ערביי־ישראל והשטחים לא יתי־פכחו מבעוד מועד מהלוקם להשמיד את ישראל.

זו החרדה הגלומה בחזרה לנקודת־המוצא, והיא המציקה לי יותר מכל.

אליהו עמיקם

על היישות הראובנית והגדית

(שיחה עם איסר ערפד)

שמי איסר ערפד ואני משבט ראובן – הציג את עצמו מר איסר ערפד, לשעבר איסר רבי־נוביץ', יליד ברוקלין.

מר ערפד הוא עתה נשיא האיחוד של בני שבט ראובן ושבט גד, שהקימו לא מכבר מיס־גרת אירגונית משותפת. גם חצי־מנשה מת־ארגן עכשיו ואולי בקרוב יצטרפו לאיחוד – מספר איש־שיחי בסיפוק.

הוא מעריך את מיספרם של בני שני ה־שבטים ומחצית השבט ב־2 מיליון נפש ב־ארה"ב וכבמיליון ביתר חלקי העולם. מטרתם – לחזור לנחלת אבותיהם בעבר־הירדן מז־רחה.

— איך הגעת למיספרים אלה? – תמהתי.
— אינני יכול לגלות זאת עדיין, כל עוד לא הושלם גיבושה של ישות השבטים. שאתם, בני שבט יהודה, פסקתם, כי הם „שיבטי־ישר־אל האבודים..."
— ישות?
— כן, ישות, ישות!... מה אתה מתעלף?
— ישות פירושה – ייחוד. מה מייחד כיום את שבט ראובן? יש דת ראובנית? יש שפה ראובנית? היסטוריה, תרבות, מסורת, סיפ־רות, טריטוריה, בעייה ראובנית?...
— עצור פה, ידידי... יש בעייה ראובנית, יש טריטוריה ראובנית, יש היסטוריה ראובנית ועל־כן יש ישות ראובנית. אבל אם אתה רגיש כל־כך לעניני הייחוד שביישות, מדוע לא שאלת האם יש דת פלסטינית, שפה פלסטינית, היסטוריה, סיפרות, מסורת פלסטינית?
— שאלתי...
— אם כן, אל תספר מה שהשיבו לך. לי יש אותה תשובה. כדי להיות ישות, אינך זקוק כלל לכל רשימת הייחודים הארוכה שלך. דרו־שים לך שלושה דברים: א) כסף; ב) יחסי־ציבור, כלומר – תעמולה; ג) נשק. ועל הכל – דרוש מוח. המוח קובע את סדר חשיבותם של שלושת הכלים ואת דרך הפעלתם.

✱

— האם השגת את הכלים?
— כשיש מוח, הכל יהיה. את הכסף ה־ראשוני קיבלתי מראובני עשיר על בסיס מסחרי. ישות יכולה להיות עסק ריווחי ביותר, כמעט כמו מדינה.

כשיש כסף אפשר להתחיל בשלב הגיבוש הרעיוני. יש בדעתי עכשיו לשכור היסטוריון שיכין את הרקע ההיסטורי. הוא דווקא יש־ראלי. קוראים לו יענקל'ה סביל (בסמ"ך). היסטוריון מצויין ומלומד גדול. כל ימיו למד דברים בלתי־נכונים, עד שאינו יודע היום ימינו לשמאלו. ואת הדברים שלמד פתיו הוא סביבו בלחץ גבוה וגם בונה עליהם את עולמו המשעשע. הוא מתמחה בייצור עוב־דות היסטוריות, שאותן הוא ממספר תמיד: א)... ב)... ג)... וזה בדיוק מה שדרוש לנו. האמנה כבר מוכנה...
— איזו אמנה?
— האמנה הראובנית. היא מבטלת מכל וכל את היישות הירדנית, את הישות הפלס־טינית, את הישות הכוויתית ואת ישותן של כל נסיכויות־הנפט במפרץ הפרסי. כולן בטלות.
— ככה?
— ככה! קראת פעם את האמנה הפלס־טינית? האמנה הפלסטינית מבטלת את ה־יישות הציונית. האמנה הראובנית מבטלת את היישות הפלסטינית. מה יש? אבל כל זה אינו אלא שטות אחת גדולה. לא הכתוב באמנות קובע, כי אם המעשה.
— מה בדבר המעשה?
— או!... אנחנו ניפתח בפעולות־טרור כ־אלה, שכל הפת"חים, האש"פים והצבאות־ה־אדומים יאדימו מבושה. נשמיד, נהרוג ונאב־בד. אנחנו לוחמים למימוש תביעותינו הצוד־קות, ואם שמת לב – בלי שפיכות דמים אין תביעות צודקות. כל המרבה, הרי תבי־עותיו צודקות יותר. אר־קיי! אנחנו נרבה.

אתם, בני שבט יהודה, התעלמתם מאמת פשוטה זו. אסונכם היה, כי לא היה איכפת לכם מה יאמר העולם וניסיתם לא לרצוח, לא לאנוס, לא לחמוס ובאשר לגניבות – גנבתם רק זה מזה. עכשיו אתם משלמים את המחיר. ראה איזה פרצוף יש לכם בעולם, שהעלבתם אותו בטיפשות כזו.

אנחנו נכבד את דעתו של האדם באשר־הוא־אדם ואת מוסרו ו...נרצח. הראשונים ב־תור – קוני־העולם הערבים ומוכריו הכופרים.

✱

נעשה זאת לא רק מטעמי מוסר והתחש־בות בדעת קהל. יש כאן שיקול פרגמאטי חשוב. בשלב זה קשה לנו להשיג בסיסים לפעילותנו, ומשום כך איננו יכולים לחטוף או לשבות בני־ערובה לשם כופר או מימוש תבי־עותינו הצודקות.

על־ידי חיסול אישים, ולא רק ערבים (אנח־נו לא גזענים), נקבע מוניטין לאשנ"א – ארגון לשחרור נחלות־אבות.

ואז נוכל לגשת לשלב הבא: צבירת ה־אמצעים. כשהעולם כולו כבר ידע מהו אשנ"א ומה מעשיו, אשר יהיה לשגר איגרות ידידו־תיות לבעלי העולם. כאמור, לערבים ולכופרים כאחד. ובאיגרת ייכתב בכל האדיבות: כבו־דו מתבקש להרום את תרומתו לאשנ"א, כאשר ידבנו לבו, כלומר – בסך של מיליון דולר. מקווים אנו, כי כבודו לא יסרב ולא יפגר בתשלום לבל ייגרם מפח נפש לנו ומפח גוף לכבודו. בכל הכבוד (—) אשנ"א.

בנקים, מיפעלים, חברות ושלמי מס־מיניד מים – 5 מיליון דולר. על התומכים במחבלים הערבים יוטל קנס בסך של מיליון דולר. כשיהיה כסף, אשר יהיה לגשת לביצוע של השלב השלישי: טיהור שטי העולם מ־התעוקה הערבית האנרחית.

יש בפרוז ספר המוכר מילי קרקע־אוויר, את הטילים האלה נבנית בכל מטוס ערבי, שיעז להוציא את חרטומו מתחומת האווירי של מדינתו. באותו שלב נארגן גם את אש"א – אירגון לשחרור אירופה – ELO – ונכריז על תחרות בינלאומית להפלת מטוסים ערביים. חברות־התעופה הלא־ערביות תשלמנה אגרות־מעבר, ללא קשר לתשלומי־חובה.

הפעילות האווירית הענפה תבטיח לנו, ללא ספק, מקום בהנהלתו של ארגון־התעופה הע־עולמי. כתנאי להצטרפותנו נדרוש את סילוקם של הערבים ממועצת הארגון.

זה יהיה השלב השלישי. אם שמת לב, התוכנית בנויה לפי שיטתו של ההיסטוריון סביל: שלב א', שלב ב'...

והרי שלב ד': פגיעה מאסיבית באוכלוסיה האזרחית, לשם חיזוק תביעותינו הצודקות.

האמת היא, שיש עכשיו אצלנו ויכוח, אם לאמץ את השיטה הערבית לגבי מכת ילדים. מחייבי השיטה הערבית טוענים, כי בלי זה אין לנו שום סיכויים להתקבל לאונסק"ו. אחד־רי־הכל, אונסק"ו הוא אירגון לחינוך, וילדים שייכים לתחום החינוך, לא?

✱

השלב החמישי והאחרון יהיה שלב השיח־רור. אינך מצפה בוודאי ממני לפרטים אופר־טיביים. חסר לי רק, שזה יגיע לנחום ואחרי־כן לחביבו (בורגיבה). תצטרך להסתפק ב־ראשי־פרקים של התסריט, לפי שיטת סביל:

א) אחרי שלב הפגיעה באוכלוסיה אזרחית ובילדים – אני מוזמן לעצרת או"ם. המוסד הבינלאומי העליון מכיר באשנ"א כבנציגתם הבלעדית של העמים ראובן, גד וחצי־מנשה. הוא מכיר בזכותם המלאה לריבונות במיסגרת שתי מדינות ומחצית המדינה, אשר תוקמנה במולדתם ההיסטורית.

כל מדינות אירופה, אמריקה וחלק ממדי־נות אסיה ואפריקה מעניקות אותה הכרה ב־זכויותיהם הלגיטימיות של ה„שבטים האבו־דים".

ב) אשנ"א ואש"א מקימים אירגון גג ה־נערך לגיואהד – ברוטס, שמטרתו: החזרת זכויותיהם הלגיטימיות של הערבים ומעמדם מלפני 1917.

האירגון משתלט על כל מקורות־הנפט ב־מיפרץ הפרסי שמחוץ לגבולות איראן, מדינות אירופה מקבלות תמורת עזרתן מניות ברשות הבינלאומית לניצול מקורות האנרגיה העול־מיים אחרי בינאומם.

ג) טראנספר. המשך תחלופת אוכלוסין (מאז מלחמת העולם השניה כבר הועברו ממקום למקום 47 מיליון נפש) בסיסמה: כל אחד חוזר לנחלת אבותיו.

כל מי שאינו ממזר יש לו אבות וכל אחד זכאי לנחלה, שבה איש לא יוכל לומר לו: אתה זר כאן.

אנחנו נעביר את ערביי „ירדן" לנחלת אבותיהם בחדראמות, בתור מחוז חופאנית גרשת להשאר במקומותיהם רק לאלה, שישבו בנחלתנו עד 1917.

ד) כינון המדינות הדמוקראטיות ראובן, גד, חצי־מנשה.

את שיגשוג המדינות החדשה ואת אושר אזרחיה תבטיח העובדה, שלא יהיו בה לא ציונות ולא סוציאליזם. באין ציונות, לא תהיה סוכנות ולא המחלקות למניעת העליה. באין סוציאליזם – לא יהיה בה הפער הסוציאלי המזוויע בין ריבונים היושבים בחדרי בטחון בכל המובנים, לבין תת־אדם המופקר במיקל־טים שהם משתנות ציבוריות ומשתנות לסוסים.

אצלנו יחיו בני אדם באושר ובעושר, כ־עושרה של הארץ ולא כעניו של האביון הנש־לם. אנחנו נשאב אוצרות מים־המלח ולא מ־כיסו החרור של האזרח הקשוט.

על כן יתיישבו אצלנו מיליונים, כי אנחנו ניתן לאמריקנים את שאמריקה השוקעת אינה יכולה לתת להם – את התחייה, ולבני בריה־המועצות לא נציע סוציאליזם ואדוני במקום סוציאליזם מוסקבאי, לא, אדוני.

✱

מה יהיו היחסים בין רגוחים לבין מדינת־כם? זה תלוי, אם היא תהיה עדיין קיימת, נהיה מוכנים ללכת עמה לדינבת – להכיר בזכותה להתקים תמורת ויתורים טריטוריאליים משמעותיים ואף להחום על חוזה שלום.

אם היא תחוסל ויתכון במקומה פלסטין הדמוקראטית והחילונית של ערפאת, נשמיד את פלסטין עד היסוד וזה יהיה סופה של ה־נוכחות הערבית בארץ־ישראל עד סוף כל הדורות. לבני שבט יהודה ולבני לוי נרשה או להקים מרכז רוחני אוטונומי ביהודה.
— זה יפה מאוד מצדך.
— האמן לי, שזה הוגן מאוד, כי אתם, בני יהודה, התאבאתם, למרבה הצער, עד אובדן צלם. אתם הופכים לאט מעם לעדה. עדה־פסיכופאטים עיפת, מתורף־מתאבדים, ש־בו כל אחד רוצה לאבד לדעת את „רעהו".
אתם – סוסכם להיות השבט האבוד לאחר שהכרזתם על „אובדן עשרת השבטים".

✱

— סלח לי על השאלה, שמך הקודם היה רבינוביץ'. האם שינית אותו לערפד, כדי ש־יהיה מקביל לערפאת?
— לא בדיוק. ערפאת בא משורש „לערוף". אני לא אהיה ערוף, כמו ערפאת, אני אמצוץ את דמו של האויב כערפד.
מעולם של ערפדים, רוצים הערפדים שאחיו ערפדו, אר־קיי! נהערפד עם הערפדים ונוכל, כשם שיכולנו לגדול ולמוט כמהם. אנחנו בני בכורו של יעקב.

דידי מנוסי

1. פרשננו המדיני

מִדַּבֵּר שֶׁבְּרֶגַע מַצְחִיק בְּיוֹתֵר וּמַרְנִין אֶת יוֹמִי:
שֶׁדַּוְקָא אוֹפּוֹזִיצְיָה דּוֹרֶשֶׁת מֶמְשֶׁלֶת־חֵרוּם־לְאֻמִּי
כְּאוֹתוֹ הוֹלֵךְ־רֶגֶל (מְעוּט) הַפּוֹנֶה לְפָרָשׁ (הוּא הָרֹב)
וּמְנַסֶּה לְשַׁכְנֵעַ אוֹתוֹ, שֶׁבְּיַחַד לִרְכַּב יוֹתֵר טוֹב.

וּמַצְחִיק עוֹד יוֹתֵר שֶׁאוֹתָהּ אוֹפּוֹזִיצְיָה (דְּהַיְנוּ: מְעוּט)
מַרְגִּיזָה מְאֹד עַל שֶׁלֹּא מְקַבְּלִים דַּעְתָּהּ בִּשְׁלֵמוּת
וְאֵינָהּ תּוֹפֶסֶת שֶׁעֶצֶם סֵרוּב מִמְּשָׁל הַקַּיָּם
זֶה בְּעֶצֶם מוֹכִיחַ שֶׁאֵין שׁוּם מַחְלֹקֶת בֵּינָהּ לְבֵינָם.

לוּ עָמְדוּ לְהַחֲזִיר יִשּׁוּבִים וּשְׁטָחִים, לוּ דִּבְּרוּ עַל מְשָׂרוֹת,
הֲגִיוֹנִי לְהָקִים מֶמְשָׁלָה רְחָבָה עַל תִּיקִים וּמִשְׂרוֹת
וּבוֹאוֹת לְמַקְהוֹת אֶת עָקְצָם הַמַּטְרִיד שֶׁל חוּגִים קִיצוֹנִיִּים
בְּסִיסְמַת „אַחְרָיוּת קוֹלֶקְטִיבִית" שֶׁכֵּן הֵם יוֹשְׁבִים כְּבָר
בִּפְנִים

וְכָל מִי שֶׁיּוֹשֵׁב דַּי קָשֶׁה לוֹ לָקוּם מִכִּסֵּא הַכָּבוֹד
אִי לְכָךְ יִוָּתְרוּ מַה וָשֵׁם. זֹאת אוֹמֶרֶת יִתְּנוּ לַעֲבֹד...
וְאוּלָם — וּבְיִחוּד לְאַחַר וּלְאוֹר נְאוּם יַאסֶר בָּאוּ"ם —
כַּאֲשֶׁר אֵין עִם מִי לְדַבֵּר... מִי זָקוּק לְמֶמְשֶׁלֶת חֵרוּם?

(הַדֻּגְמָה הַטּוֹבָה בְּיוֹתֵר הִיא דַּוְקָא הַחֲזָרַת הַמַּפְדָּ"ל
לֹא מִפְּנֵי שֶׁהָיְתָה אוֹפּוֹזִיצְיָה בּוֹאת עַד שֶׁרַבִּין נִבְהַל.
בִּפְשָׁטוּת זֶה הָיָה צָרִיךְ לְמַעַן חוּק הָאֵנָף מִן הַצַּד
— יוֹם לִפְנֵי הַכְּרָזַת הַפְּחוּת — שֶׁיִּבְטְחוּ מֵרֹאשׁ
רַב מִקְלָט.)

לג.ב. רַק הַרְהוּר מִסְיֵם שֶׁלַּפֶּתַע עָלָה וְהִתְגָּרָה בִּי:
אִם הַחוֹזוֹת הַנַּ"ל בֶּאֱמֶת וְאָמְנָם יְדוּעוֹת גַּם לְרַבִּין?

2. פרשננו הכלכלי

יְדִידִי (אוֹפְּטִימִיסְט מִקְּצוֹעִי) מַמְצִיא מִן חַסְדּוֹ רַק מַתּוֹק
הִתְבַּטֵּא בִּפְנֵי בִּרְצִינוּת: שֶׁהִגַּנְתָּ כְּבָר הִגַּעְנוּ רָחוֹק
וְכָל מַה שֶּׁקָּרָה בַּ„מְּקוֹרוֹת" וּבַ„סּוֹלֶל בּוֹנֶה" וּבַ„צִּים"
זֶה סִימָן וְדַוְקָא חִיּוּבִי בַּכִּוּוּן שֶׁאֲנַחְנוּ רוֹצִים.

כַּאֲשֶׁר הַשִּׁיטָה־שֶׁל־סַפִּיר (הַמִּטְבָּע אֵינֶנּוּ שֶׁלִּי)
שֶׁהִתְחִילָה אֲנָשִׁיהָ בְּכָל מוֹקְדֵי־לְחַץ כַּסְפִּי־כַּלְכָּלִי
מוֹכִירָה אֵיכְשֶׁהוּ דּוֹמִינוֹ גַּם בִּתְלוּת בֵּין
אִישׁ רָם לְאִישׁ רָם.
מַר סַפִּיר זָז מִכַּדַּת הַחוֹף... כָּל הַיֶּתֶר נוֹפְלִים בְּתוֹרָם.

וְכָל מִי שֶׁעוֹד לֹא בְּנוֹפְלִים בְּוַדַּאי מְשַׁקְשֵׁק בִּמְסְתּוֹר
אוֹ מְחַפֵּשׂ לוֹ פְּרוֹטֶקְצְיָה כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ
מִן הַתּוֹר.
מִי יוֹדֵעַ אוּלַי זֶה יַגִּיעַ עַד יוֹ"ר וַעֲדַת הַכְּסָפִים
וְעַד לְמַבְקֵר־הַמְּדִינָה — בְּקִצּוּר יֵשׁ הַרְבֵּה צֵרוּפִים.

אַךְ מַגַּלַּת קוֹאֶה, בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר, עוֹד
הַבְּרִיא מִקְּלִים —
קֹדֶם־כֹּל (הוּא אוֹמֵר) בִּמְקוֹרָהּ נִשְׁאַר מְאוּמָּם הַשְּׁתוּלִים.
וְשֵׁנִית זֶה מַרְאֶה וּמוֹכִיחַ שֶׁגַּם אִם יֵשׁ גַּב נְבָאִים
הֲרֵי „לֹא לְעוֹלָם חֹסֶן" — וְזֶה לִידִיעַת הַשְּׁתוּלִים הַבָּאִים.

(הַדֻּגְמָה הַקְּרוֹבָה בְּיוֹתֵר בְּעִנְיָן קְצָת אַחֵר — הוּא דַּיָּן
שֶׁקָּשִׁים לוֹ הַבְּנַת בִּטְחוֹנִי וְשִׁלֵּט מֵרֹאשׁ הַבִּנְיָן,
וְאוּלָם כַּאֲשֶׁר הַקּוֹנְצֶפְּצִיּוֹת שֶׁלּוֹ עַל שִׁרְיוֹן מִלְחַמְתִּי
חֲמִשָּׁה גְּנֵרָלִים יָצְאוּ לְחַפֵּשׂ גּוֹג בְּשׁוּק הַפְּרָטִי).

הנ.ב. הוּא פָּשׁוּט מִקְּרָנוֹת בְּצוּרַת שְׁאֵלָה תְּמִימָה:
אִם סַפִּיר וְדַיָּן בֶּאֱמֶת כְּבָר עָבְרוּ מִלְחֶמֶת הַסּוֹסִית?

חיים חפר

כנס זורעי הפאניקה

ערב אחד. משמש את חסד משקיעה האחרון מעניקה • ערב אחד. מעלות רחוצת־הגשם מבריקות • ערב אחד. אומרים לילה טוב לילדים ונותנים נשיקה • והלילה — לצאת לרחוב אל כנס זורעי הפאניקה ••

אילו הייתם! איזה מעגנו! אשר בקושי במקום אחד לשבת • קוראים את הפאניקה באויר עם הרוח המנשבת • רואים אותה סביב, כלילת גון ונבע • יפה כמעט כמו אז, כמאי 67 • לוחצים ידיים לחברים, שולחים חיוך חמים • אומרים בהתרגשות: היו ימים, היו ימים • מתנקים במבטי תפה את הבאים • והם סופרים ומנהיגים, ועסקנים ועתונאים • גברים, נשים, זקנים — ראו־נא, מי זאת! • האין זאת ציפי מ"גשות ויגדיור העליונות"? • ומי הוא זה? האם אין זה שוב גימל המשוגר? • אשר כתב אז מאמר: "על אשכול להתפטר"? • הנה, הנה, אני רואה איך ארכה והולכת • שורה שלמה של כותבי מכתבים למערכת • עורכי־דין, פרופסורים — שורה ארכה, ארכה • של בעלי על־שים בקשת זריעת הפאניקה • אנשי פסד וקבוראיות נחרדה • הה, איך הם נבאו אז: ישראל צפויה להשמדה! • איך, תנו לנו מנהיגות אחרת! הם זעקו מן הטוהרות • וכמו ידיהם אף צבעו את הכתובת על הקירות! • כלם כאן, נרגשים, מתלהבים, ומדי פעם שואלים בעניין • מי יהיה הנואם הראשי הערב — בגין או דיין • בעצם, מוטב דיין. מישהו גם מציע נושא לנאום: • "מעולם לא היה מצבנו טוב יותר", עד "על לקקים ממשלת חרום" ••

הכנס נפתח. על הבמה אנשי־שם וקדמות • מעל ראשם הסיסמה: "הוקם ממשלת לכוד לאומית!" • על השלחן מיקרופונים, כוסות מיץ וקרחים •

הכל כמו אז — אכן, מה־טוב ומה־נעים שבת אחים • ואני שומע בחלומות מתוקים וחסרי דאגה • ובאזני מתנגנות המלים "מיקסר", "קניצה" ו"הכתיב המקלקה" • ואני שומע משפטים בוערים, סמוקי לחיים: • "בסיקה בגולן פרושה המעבת ירושלים" • "אסור לנו לקבל את החלטה 242" • וקריאות מן הציבור: "ממשלת השתיקות", ו"ממשלת המחדל" • ושאלות כמו "איפה האחריות" ו"איפה המצפון" • ואני מביט סביבי, אל הפנים הזוהרות שבאולם • אל התשוקה הזאת לחיות ב"ממשלת הקבינט", המאחדת את כלם • וחושב: מעולם לא היתה שמחה כזאת לפני שמגיע סוף העולם ••

הסכנות המאגיות. קריאת מדברי הטלוף (מיל.): אמ"ל חזק מאין כמוהו • מסכת התאששגים: הסכנות הכלכלית הצילתנו מתוהו ובוהו • לחמת הפניקטרון: מורקים ברנה... (למקהלה ובודדים) • תזמרת "שלישית הבלתי־קרצים" • בשירו "למה לא צומחים זרעי הפאניקה באדמות המקבוצים" • קנטטה: לא חשוב מה יאמרו הגויים העיקר מה יעשו היהודים • מקהלה מדברת: ששה מאמרים מעד ב"ידיעות אחרונות" וב"מעריב" • ולסיום: דואט "אחדות, לכוד, חרום" בבצוע משה קול ואהרון יריב • אכן, מטת הכנס לא הקוים. לא תקויב ••

יצאנו מן האולם. העתונאים רצו אל המערכות • בלית ברכה גם אנשי הטלוויזיה והרדיו ישדרו אותנו בכל המהדורות • וזה אולי יופיע גם ב"בי"בי־סי" וב"סי־בי־אס" ובכל הסוכנויות האחרות • והערבים נבאי ישתוללו כשישמעו את הנאומים והסצנות • ואנחנו עוד התקבלנו בחוץ, כל אנשי הנבואות השחורות • ושפשפנו את ידינו בהנאה! סוף־כל־סוף על האופציות סגורות ••

בועז עברון

בשבח המקיאבליזם

אילו רק הטעלנו אספקט של הכשרון המקיאבליסטי, שאנו מפגינים בפוליטיקה הבין־מפלגתית הפנימית שלנו, ביחסינו הבינלאומיים, היה בלי ספק מצבנו בעולם טוב יותר.

הנה, למשל, מנהיג ל"ע משה קול, יונה שביונים, קורא לממשלת ליכוד לאומי בתנאי שהליכוד יקבל את קווי היסוד של הממשלה הנוכחית. הליכוד, כמובן, אינו יכול לקבלם, בהיותו שבוי בסיסמאות האידיאולוגיות שלו. וכך יוצא משה קול צדיק בעיני הכל. מצד אחד הוא פטריוט גדול, חוזר על זעקותיהם של הפטריוטים המקצועיים ל"אחדות לאומית", ומצד שני הוא דוחק את הליכוד לעמדה, בה ייאלץ לסרב להצטרף לממשלה, ולטרפד בכך את התעמולה של עצמו. מקיאבליזם למתחילים — אך זה פועל.

השר אהרון יריב ניסה לפני כחודשיים לבצע תרגיל דומה, להכריח את אש"ף להכריז על נכונותו להודות בזכות קיומה של ישראל ולהפסיק את הטרור, אם רצונו באמת ובתמים בשלום ובפשרה, כפי שהוא מנסה באחרונה להציג את עצמו, ואם לאו — יוקע לעיני העולם כולו כאויב השלום ושוחר השמדתה של ישראל (שלא לדבר על הרווחים הצדדיים, שהיינו משיגים על־ידי ליבוי מאבקי־דמים פנימיים בקרב האירגונים הפלשתינאיים). הממשלה נסוגה מייד מעמדה זו, מפחד שאגתו של הימין העיוור, שאף הרתיעה מניהול משא־ומתן ממשי עם חוסיין — ובכך סללה את הדרך לתרועת נצחונו החוגגת והמנצחת של ערפאת באו"ם, בלי שהלה יצטרך לעמוד בשאלות מביכות מצד מדינאים ועתונאים, בלי שיצטרך כלל להשליך חזרה כדור כלשהו, מפני שמלכתחילה לא נזרק אליו כדור.

השגריר תקוע, מישרד־החוץ ועתונינו זועקים על פשיטת־הרגל המוסרית של האו"ם, משווים את ערפאת להיטלר, ובלי שאיש בחוץ יתייחס לכל זה ברצינות. ואנו מגיעים לעמדת התשפלה, שבה מלקטים הראויין והמלחמתיות כל מאמר המופיע בעתון כלשהו בעולם בזכותנו, אפילו הוא שבועון סוחרי וקטנטן בבוליביה. אגב, דומה כי לכבוד עצמנו גם מוטב שלא נפליג בהשוואה זו של ערפאת להיטלר. יש חוסר־פרופורציה מגוחך בהשוואה זו בין טיפוס כערפאת, מנהיגה של קבוצת אירגוני־חבלה קטנים, שנכשלו ברוב המכריע של פעולותיהם והמדבר בשם עם זעיר וחלש, מפורר וגולה במלקה, לבין הדמות האיומה ביותר בהיסטוריה, מנהיגת המעצמה הצבאית הראשונה בעולם. איש אינו יכול להתייחס ברצינות להשוואה כזו, גם לא אנו, ובהעלותנו אותה אנו מחוללים אינפלציה במונחים "היטלריזם" ו"נאציזם". אלה עוד עלולים להיהפך הגדרה לכל דבר שאינו מוצא חן בעינינו.

בעתונות סופר בשעתו, כי הכרזתו של יריב זרעה מבוכה ומחלוקת בשורות אש"ף, וכי נסיגתה של הממשלה מעמדה זו גרמה לאותו אירגון "תרבותי־מדעי" (לאחר ההכשר של אונסק"ו) להסתיר אנחת־רווחה. ועדיין מתקשה אני להבין איזה נזק יכולה היתה עמדה כזו לגרום לנו — אפילו היינו יוצאים מנקודת־השקפתו של הליכוד. מסתבר שגם עתונאים פקוחי־עין שהשקפותיהם רחוקות מלהיות זהות להשקפותי, כגון אהרן שמיר במוסף זה, תפשו את האיוולת של עמדתנו וקוראים לשינוי כל הטאקטיקה שלנו בכיוון הנרמז כאן. הם גם הצביעו על כך שסאדאת ואסד הרגו ופצעו ישראלים רבים יותר לאין־שיעור מאשר ערפאת, ובכל־זאת אנו מוכנים לדבר איתם. אפשר להוסיף, כי ישבנו ברצון למשא־ומתן גם עם נאצים־לשעבר, כגון הקאנצלר המערב־גרמני לשעבר קורט קיזינגר, כאשר שירת העניין את מטרותינו. הצרפתים ישבו עם הפל"נ, והאנגלים עם ה"מאו מאו". מתי נלמד להפריד בין הפוליטיקה לבין סנטימנטים, אידיאולוגיות והכרזות מוסריות? נאלת הדבקים בעמדות בלתי־מציאותיות כאלו עוד מעיזים לקרוא לנו, באנף השני, בשם "פיינגש"! אכן, לפני שמישהו מתיר לחביע דיעות פרי־לישיות בפומבי, ראוי לחייבו לקרוא בעיון את "הנסיך" וה"הגיגות" של מקיאבלי, כדי שיבין מושגי אל"ף־בי"ת במדיניות. זהו הספר שהיה מונח תמיד, כפי שמספרים, ליד מיטתו של סטאלין, ובידי מצוי עותק המכיל את הערות־השוליים של נפוליאון, בהן הוא מסכים, מתווכח או שולל את המלצותיו של הדיפלומט הפלורנטיני.

*

הגישה ה"מוסרנית" אל הבעיות שלנו נכשלת כשלון גמור גם מבחינה הסברתית. לא פעם אירע לי להתווכח עם עתונאים ואינטלקטואלים־זרים, בארץ ובחוץ־לארץ, על בעיותינו. מסתבר שהטיעונים הרשמיים שלנו כמו מעולם לא שיכנעו אורחים אלה. הנוהג להפגישם דווקא עם דוברי הצד הימני שלנו הוכנן כנראה על־ידי סוכן חשאי של אש"ף במישרד־החוץ, שכן אחרי פגישות כאלו מגיעים האורחים וחוזרים עד סף שינאת־ישראל.

הם היו שואלים אותי, למשל — מדוע לא נסכים לקבל רעיון כה יפה וליבראלי כמו זה של "המדינה הדמוקראטית חילונית" של אש"ף? על כך לא הגבתי בצעקה היסטרית שערפאת הוא היטלר, כנהוג בפי המארחים הרשמיים שלנו. אמרתי להם בשקט שאש"ף משקר להם, או שהוא מורכב מטמטמים מופלגים. שאלו אותי מדוע, והשבתי שתוכניתו של אש"ף, אם הוא מתכוון לה ברצינות, היא למעשה תוכניתם של החוגים הקיצוניים בישראל.

הם הגיבו בתדהמה: הכיצד?

אמרתי להם: פשוט מאוד. העם העברי בישראל מונה כשלושת מיליונים. כל העם הפלשתינאי, בשטחים ומחוצה להם, מונה בקושי שניים וחצי מיליון. מדינת "דמוקראטית חילונית" מאוחדת פירושה שליהודים יהיה הרוב, ושהם ישלטו בדין ובאורח דמוקראטי על כולה. והרי גם מנחם בגין מציע לספח את השטחים המוחזקים, ולהעניק לתושביהם אזרחות ישראלית. התוצאה המעשית תהיה זהה.

יתר־על־כן: שלושת מיליון היהודים הם בעלי כלכלה מפותחת ועשירה פי עשרים מזו של כל הפלשתינאים, והם מבחינה טכנולוגית, מדעית וצבאית חזקים לא רק יותר מהפלשתינאים, אלא יותר מכל מדינות המזרח־התיכון יחדיו. במסגרת "מדינה חילונית דמוקראטית" אנו עתידים לאכול את הפלשתינאים לארוחת־בוקר. הפלשתינאים, אם כוונתם באמת להשתחרר מאיתנו, צריכים לשאוף להיבדל מאיתנו, כדי שיוכלו להתגונן מפנינו.

מאחר שכל העובדות הללו ידועות לאש"ף היטב, הוספתי, מעיד הדבר כי סיסמת זו של "המדינה החילונית הדמוקראטית" לא נוצרה אלא למרוח חול בעיני החוגים הליבראליים במערב, ושמטרתו האמיתית של אש"ף היא לא רק חורבן המדינה, אלא גם גירוש רוב אוכלוסייתה היהודית. שכן אין אש"ף כולל בתעמולתו למערב את הסעיף הדורש את גירושו מהארץ של כל יהודי שהוא או אבותיו הגיעו ארצה לאחר הצהרת בלפור ב־1917, וזה הוא פוגע ב"תדמית" שלו.

*

טענה נוספת שהיו אורחים אלה מעלים, על יסוד תעמולת אש"ף, היא שהמשך העלייה היהודית מחייב הת־פשטות וכיבושים, ולכן חובה על ישראל לוותר על הציונות, אם רצונו לחיות בשלום עם שכניה (חד לשעה זו קראנו בקטעים שנתפרסמו באותו עתון זה מהמיפגש בין דוברי הפלשתינאים לבין פרופ' שאול פרידלנדר). על כך השבתי בנימוק שהשמעתי ב־אוזני לראשונה אחד מידידי: הם הריבוי הטבעי העצום של העם המצרי מחייב התפשטות מצרית? באותה מידה שהערבים זכאים להתנגד לעלייה יהודית, זכאים אנו להתנגד לריבוי הטבעי במצרים. בכלל, כל הטיעון הזה מושתת על מושגים של חברה מפגרת, חברה תעשייתית מודרנית נוטה דווקא לריכוז האוכלוסיה, לא לפיזורה ולהתפשטותה. עובדה היא, הוספתי, שאוכלוסיית ישראל נוטה לנוע לקראת האיזורים העי־רוניים המרכזיים, ולא לעבר הפריפריה. עובדה היא שאנו נתקלים בקשיים רבים ביישוב האוכלוסיה. ביישוב הגליל ה־מערבי והנגב, שעודם ריקים מתושבים. העולים החדשים רוצים להתיישב בתל־אביב, ולא במעלות ובדימונה. ומעל כל אלה — הנסיון מוכיח כי קצב גידול האוכלוסיה שלנו, פרט לעליית ההמונים החד־פעמית בתחילת שנות ה־50, אינו גדול יותר מאשר קצב הריבוי הטבעי של האוכלוסיה הפלשתינאית, כך שגם טיעון זה בסיסו כוזב בתכלית.

שוב ושוב נוכחתי כי הצגת פני הדברים, בלי סיסמאות תעמולתיות, בדרך של קבלת טענות היריב וניתוחן עד למסקנותיהן ההגיוניות, המוליכה את הכזב או את המומים האירונים של יום שבעמדתו, שיכנעה תמיד את בני שיחי. הרגשנות שבטיעון הרשמי שלנו אינה משכנעת, ונוטה דווקא לקומם את אלה שמלכתחילה אינם מושבעים של ישראל. למעשה, היא מ־שכנעת אפילו אותנו עצמנו לעמקים, בשמעי את התקליט השחוק שמשמיע תמיד שגרירנו הקודם בארצות הברית, תמהני אם לא היה משיג אותה תוצאה (מבחינה מעשית זה לא היה משנה הרבה, כמובן) רב יותר, אילו הפעיל אחרים מהניסוקים ששירשתו ... כאן, לפתוח לא היה מקום.

למדנו משהו!

האלימות המודרנית בעיני יעקב טלמון

עם הופעת ספרו החדש

מאת יעקב שביט

יעקב טלמון: בעידן האלימות; הוצאת ספרית אפקים, עם עובד, תשל"ה, 1974, 417 עמ'.

ההיסטוריה, אליבא דפרופסור יעקב טלמון, היא משל, שנמשליו תמיד טראגיים. היא טרגדיה, הבאה להוכיח פעם אחר פעם, כי הדרך לגיהנום רצופה כוונות טובות. היא גם אוטוביוגראפיה. יחסו האוטו־ביוגראפי להיסטוריה המערבית ולהיסטוריה היהודית החוכה בא לידי ביטוי בקביעות, שהן מופרזות בעיני, כי ההיסטוריון היהודי הוא כעין "מרטיר רווי־סבל מתמיד", או כי הוא, טלמון, בעל היכרות ארוכה עם התנועות הלאומיות באירופה. ניתוח פסיכו־תרבותי של ההיסטוריוגראפיה ופילוסופיית ההיסטוריה של טלמון, שיש לו לגיטימציה מוחלטת לשיטתו, יוכל, אולי, להסביר מדוע נתונה כתיבתו האינטלקטואלית בשבי האמוציה והמעורבות האישית־רגשית הכמעט אינטימית ואת הסטיות החריפות מאוד, שהיא סוטה מ"דרך־הישר" ההיסטוריה.

מהותו של ההיסטוריון

במקום אחד כותב טלמון, כי "ההיסטוריון המדעי מסתכן בגלישה לתחומי המטפיסיקה כשהוא בא להגדיר את "המהות האמיתית" את "הרוח האותנטית", או את "הכיוון הגנוז מראש" של ההיסטוריה בת אלפיים שנה, בגלגוליה על־פני עידנים, ציביליזציות ואזורים כה שונים זה מזה... שהרי ידוע לכולנו כי ספקולציות כגון אלו הן תמיד כשמן למדורה של אידיאולוגיות פוליטיות". הסכר הרציונאלי בפני גלישה כזאת היא החשיבה הדיאלקטית של "ההיסטוריון המדעי", כלומר ההיסטוריון האמפירי והאנליטי. החשיבה "הרואה במהפכה גם את שיאר של הישן וגם את שינוי צורתה של מציאות ישנה זו והפיכתה למצב־עניינים קטבי לה". אבל מעומס המשלים קורסת לעיתים תכונות המיתודה האנליטית, וההיסטוריון טלמון, המוקסם ומרותק למישחק־הגומלין הגדול והנורא בין הגזירה והרשות, הכורח וידי־המיקרה, והמשקיף על המאורעות ממרומי הפרספקטיבה הבהירה, שאינה הולכת שולל, "כורע תחת תחושת העקה הגורלית: אף־על־פי־כן ולמרות הכל — אשר אירע נגזר שיהא כך ולא אחרת, בדרך זו ואין בלתה". והפרספקטיבה הרחבה של ההיסטוריה היהודית מוליכה למסקנה הכאובה, שטיבה היה להוליך "דור אחר דור, מכוחה של גזירה נחרצת, אל סיוט שבקטסטרופה".

אזהרתו של ישעיהו ברלין מפני "הדטרמיניזם ההיסטורי" אין בכוחה להתמודד עם תודעת הטראגיות, ונדמה לי שבסופו של חשבון אין טלמון ער לאזהרתו של לואיס ניימיר (אין ספק, אגב, כי הכותב את תולדותיה של ההיסטוריוגראפיה המודרנית יראה בשלישיית ההיסטוריונים היהודים הגדולים ניימיר־ברלין־טלמון "אסכולה" אחת), כי תפקידו של ההיסטוריון להיות מצוייד בחוש־מידה המבחין בין הרציונאלי והאי־רציונאלי, בין התוכנית והשיקול המפוכח לבין מישאלות־הלב, הטראומות, הדיבוקים, הדעות הקדומות, המיקרה וכד'". תפקידו, או אולי מוטב לומר שליחותו של ההיסטוריון (כאינטלקטואל המצויד במידע הדרוש) היא לעמוד על כך "שעם כל חשיבות הלמידה מההיסטוריה, דבקות־יתר בה היא מקור סכנה, עילה לאוטומטיות של סחרורי וגורם משתק. לא אחת, דבקות כזו בהיסטוריה מוליכה שולל וממיטה אסון".

אבל ההיסטוריה יכולה להוליך שולל לא רק את המדינאי או המהפכן — המציע תרופה ומנסה להגשימה במציאות — אלא גם את ההיסטוריון הקובע דיאגנוזה (וטלמון אינו מסתפק בכך, ומציע תרופות משלו, לפחות לגילוייה של האלימות המזרח תיכונית, שלוחה מרכזית אחת של האלימות המודרנית). נדמה לי, כי זהו הבולט, המאפיין את המסות המעולות של טלמון, היא הדבקות הכמעט אובססית באנלוגיות היסטוריות ובחוקי־ברזל היסטוריים, סכמטיים וכוללים מדי. את לנין מתאר טלמון כמנהיג־מהפכן, שהיה מסוגל לחשוף במציאות זמנו את הגיון־הברזל של ההיסטוריה "כעין יריעה ההולכת ונפרשת בצורה גזורה מראש, שאין לעצור בעדה"; ודומה כי טלמון סבור שההיסטוריון, הפילוסוף של ההיסטוריה, ניחן בתכונה דומה. גם אם אינו הופכה לכוח־דחף המשנה היסטוריה, אלא רק מפרשה.

רק יומרה כזאת מסבירה את הידיעות הרחבות, והלא־תמיד רלוואנטיות, שמפרש טלמון באחדות מהמסות, ובעיקר במסה "מלחמת ששת הימים בפרספקטיבה היסטורית", ואת האמונה כי ההיסטוריון יכול שנתיים אחרי ההתרחשות (המסה התפרסמה לראשונה ב־1969) לדון בה "מפרספקטיבה היסטורית". אלכסיס דה־טוקוויל, שהיה בין הראשונים שהצביעו על אופייה של הדיאלקטיקה ההיסטורית המודרנית המשמשת בסיס לשיטתו של טלמון, כבר הצביע, בנאום־האקדמיה המפורסם שלו, כי ההיסטוריון מסוגל להבחין בזרמים ובתהליכים העיקריים טוב יותר מבני דורו האחרים; אך, לעומת זאת, הוא עשוי להיות עיוור לגמרי למה שמתרחש בהווה. הפרספקטיבה יכולה להאיר את המרוחקים, אך לערפל ולטשטש את הקרוב.

תשע המסות שבספר

בספר שלפנינו קובצו תשע מסות ארוכות, שהתפרסמו בשנים האחרונות בבמות שונות, בעיקר ב"הארץ" ו"בהתפוצות הגולה" ושקטעים מתוכן נכללו כבר במסות שכונסו בספרים אחרים. דומה כי אחדות מהמסות (על סוריל ועל לנין) הן חלק מהספר השלישי בטרילוגיה הגדולה של טלמון, שעד כה הופיעו שני כרכיה הראשונים ("ראשיתה של הדמוקראטיה הטוטליטארית" ו"המשיחיות המדינית").

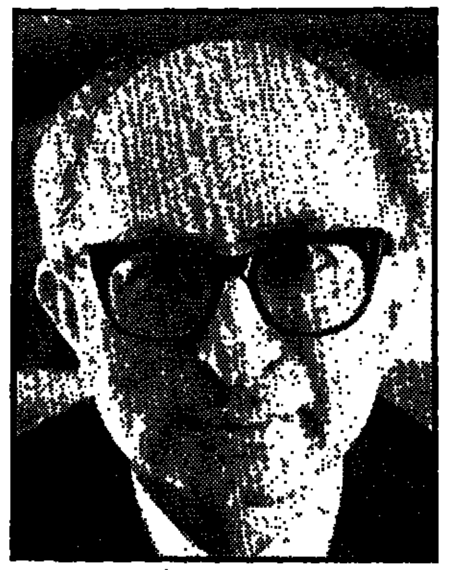
פרופ' יעקב טלמון

מעניין היה לבחון את תהליך העריכה, שעברה המסה "מלחמת ששת הימים בפרספקטיבה היסטורית", ולעמוד על התיקונים (ובמיוחד ההשמטות והתוספות) שהכניס לה טלמון אחרי 1969, כששילב בתוכה מסה ארוכה שכתב בעיקבות מלחמת־ההתשה, ושעוררה בזמנו פולמוס רב. אילו ביקשנו לבחון את התרומה המדינית שמציע טלמון, ולעמוד על מידת העקביות שבה, צריך היה להעמיד זה מול זה את חליפת־הדברים הידועה שלו עם פרופ' ארנולד טוינבי אחרי מלחמת־ששת־הימים, את פולמוסו עם השר גלילי ואת שתי הנוסחאות של המסה שבספר. אגב, במסה זו בולטת האמביוולנטיות האינטלקטואלית־אמוציונאלית בין השאיפה ל"צדק מוחלט" ו"שלום מוחלט" לבין סממנים של גישה פרגמאטית וריאליסטית יותר של ההיסטוריון, היורד ממרומי "הפרספקטיבה" אל המציאות הקונקרטית הסבוכה. תוך קריאה חוזרת במסה היתה לי הרגשה שמימד ה"משיחיות" גובר בטלמון (כי הטראומות הפרטיות, המייצגות עבורו טראומות של קולקטיב (של "ההיסטוריה"), מעבירות אותו מהתחום של "ההיסטוריון המדעי" אל הנבואה וחוקיות־הברזל.

באידיאל "השלום" וה"צדק", כשהוא מושם על־ידי טלמון לגבי הסיכסוך המזרח־תיכוני, לשיטתו הוא, יש כל הסממנים והמאפיינים של אידיאל ה"צדק" וה"שלום המוחלט" של נביאי מהפכה ומגשימיה, שכל כתיבתו של טלמון עומדת בסימן ההתפעמות הגדולה וההרדה העמוקה מפניהם. לא זה המקום לבחינה מפורטת של הטכסט, הנראה לי מאלף וחשוב לבחינת גישתו ההיסטוריוגראפית של טלמון יותר מאשר תרומה חשובה לניתוח המצב הפוליטי האקטואלי.

אעיר עוד, כי לא נראית לי עריכת המסות בספר, והמסה על לאסאל, הס והרצל צריכה היתה להופיע לפני המסה האחרונה, ולא באמצע הספר.

משיחיות בתוך ההיסטוריה

טלמון הוא היסטוריון אוניברסאלי, עם החיסרון הגדול של הצטמצמות בתחומה של הציוויליזציה המערבית היהודית־נוצרית (ועם חיסרון גדול לא פחות של היצמדות ארוכת־שנים לכמה הנחות גזורות־מראש ומכלילות מאוד על טיב היחסים האמביוולנטיים של היהדות והנצרות). טלמון הוא היסטוריון של שיטה, כמעט הייתי אומר היסטוריון מונותימאטי. דומני שהוא בר־פלוגתא חריף של גרשם שלום, הרואה את המשיחיות כפועלת במישור המטה־היסטורי, ולא ההיסטורי־ריאלי, ומכאן הוא סבור שהציונות אינה תנועה "משיחית", משום שהיא פועלת בתוך ההיסטוריה ולא מחוצה לה, "בקץ ההיסטוריה". אבל ההבחנה בין משיחיות "אמיתית" (השבתאות) לבין משיחיות "מסולפת", "כוזבת", אינה נראית הבחנה היסטורית. טלמון מגדיר "משיחיות", ובצדק, כרצון וכנסיון להגשים ב ת ו ך ההיסטוריה את האוטופיה, את חזון אחרית־הימים, הנבואי, את ביטול החלוקה של כוחות־אור המתמודדים עם כוחות־חושך כמיכלולים שאינם ניתנים לחלוקה. המשיחיות הפוליטית, החילונית, זו המניעה תנועות פוליטיות וחברתיות גדולות, תנועות המונים, על הסממנים האי־רציונאליים שבהן, היא הנסיון המכוון להגשים את האוטופיה בתוך ההיסטוריה.

בעיני טלמון אחד מיסודות מחשבתו של הרצל היתה האמונה המשיחית בניצחון הסופי והבלתי־נמנע של הטוב, וכזוהי האמונה המשיחית של מהפכנים אחרים. "אוטופיה", הרמוניה מוחלטת וסופית, היא אולי קץ ההיסטוריה, ולכן אינה יכולה לעולם להתממש, אבל לא זו סיבת השתתפה של המשיחיות החילונית, אלא המיפגש שלה עם המציאות הקונקרטית, הפער בין החלום והמעשה, בין היומרה והיכולת, בין התכלית והאמצעים.

יתר־על־כן, טלמון סבור כי מה שאיפיין את המהפכנים המשיחיים היהודים, הוא הטרגיה של הדוגמה הנוצרית של החטא הקדמון והרעיון "בדבר התהום הנצחית והבלתי נמנעת הפעורה בין הידיעה על מהות

(סוף בעמוד 5)

ידיעות אחרונות
יום ו' ט"ו בכסלו תשל"ה * 29.11.1974

על מראית־העין

אמצעי־התיקשורת ההמוניים, יתרונותיהם ומיגבלותיהם

מאת נתן רוטנשטרייך

א

השיפוט הכוללני והפוסל, המושמע מדי פעם בפעם נגד אמצעי־התיקשורת ההמוניים, אינו מוצדק. לפרקים מעלים אמצעי־התיקשורת דיונים ובירורים, שיש בהם עניין ונסיון של העמקה. אפשר היה לעקוב אחרי צד זה שבאמצעי־התיקשורת דווקא בימי הדיון על המדיניות הכלכלית, כאשר נעשו נסיונות הן להסביר את העניין שעמד על הפרק והן להאירו מצדדים שונים. לפרקים כישלון — אם הוא קיים — אינו בגין המאמץ של המופקדים על אמצעי־התיקשורת וטיב התיכנון שלהם, אלא בגין המשתתפים שאינם עומדים על הרמה הדרושה, ונמצא שהשעה העומדת לרשותם ושתוכננה כהלכה — נמצאת מבוזבזת.

גם מצד אחר מנסים לעיתים לא רחוקות להביא בפני הקהל אינפורמציה על הנעשה במציאות ממש; ואם מעלים גם דברים שאינם נוחים, אין הטענה צריכה להיות מושמעת נגד אמצעי־התיקשורת, אלא נגד המציאות הנחשפת, או נגד הסתח־הדעת שלבר מן המציאות הנחשפת, שרבים מאיתנו היו רוצים שתהיה מתחת לשטיח.

ב

השאלה היא רחבה, ואולי מותר לומר עמוקה הרבה יותר, כי היא נוגעת למה שאפשר לכנות התרבות של מראית העין; וזו כוללת גם משמע אוזן, אלא שהמושג מראית עין הולם יותר את העניין הנדון.

מראית עין משמעה אולי הרושם שהדבר עושה, ובחינת רושם הוא עלול להתפרש שלא כהלכה, כמו מעשה שאדם לא יוליך את בנו לבית־מישתה משום מראית עין, כלומר משום שהרושם העלול להיווצר הוא שהבן נתון בהוללות. אולם המובן שאנו משתמשים בו עתה במושג מראית עין פירושו רושם חיצוני בעלמא, רושם שאינו הולם את המציאות לאמיתה, ולא בכדי נשתגר בלשוננו הביטוי "תדמית", שאף משמעו הוא רושם שאין לו תמיד תימוכין במציאות.

אמצעי־התיקשורת, למרות המאמץ הנעשה לגבור על ההגיון או המיגבלות שבעצם טיבם, נוטים ליצור תמונת־עולם, המורכבת מסך־הכל של רשמים חטופים, שתוכנם הוא במה שהם, ושאינם מעידים או אינם מובילים להבנה של תכנים עמוקים יותר. אמצעי־תיקשורת אלה, כאשר הם אצים־רצים אחרי מאורעות חולפים, נוטים לתת כביכול את המאורע בשעת התרחשותו, או להשמיע קול כאשר הוא מושמע. מכאן שהמאורעות המוצגים והקולות המושמעים נתלשים מן המרחב של המציאות שבתוכה הם מתרחשים או מושמעים.

הקטעים הבודדים, קטעי מראות וקטעי השמעות, עומדים כביכול בדד. מכאן, מעיקרו של דבר, מראית־העין ומראית־האוזן — אם יותר צירוף זה — יש בהם כדי לעוות את התמונה ולמנוע הבנה נכונה. כל הבנה תלוייה בהבחנה בקשרים; אם אני מבין מלה בודדת, הרי אני מבין אותה משום שאני מבין את הקשר שבין המלה לבין המושא או הדבר שהיא מסמנת, או שאני מבין את הקשר בין המלה לבין מלה אחרת המובנת לי. ואם אני מבין פסוק שלם, הרי אני מבין אותו בשלימותו, כלומר בגלל הקשרים המקויימים בין המלים הבודדות. התלוש אינו בר־הבנה, ואילו אמצעי־התיקשורת נוטים, על־פי טבע ברייתם ועל־פי תרבות החטיפה וההאצה, העמידה עם השעון ביד המביאה להאצה, וכיוצא באלה המרכיבים של תרבות המהירות וההאצה — אמצעים אלה נוטים להביא בפנינו קטעי מציאות. הצידוק להבאת קטעים אלה הוא בזה שהקטע המוצג בשעת התרחשותו, כמו הפגנה, הוא אותנטי, הוא כמות שהוא ניתן.

אין בכוחם של אמצעי־התיקשורת לגבור על הדבקות באותנטיות זו למען עיקרון יסודי יותר, הוא עקרון העומק והרוחב, או עקרון ההבנה. גם כאשר האדם משמיע זעקה, הוא אותנטי; אולם לא תמיד זעקתו היא העניין המעיד על האדם והיא העניין שאדם מבקש למסור לנו באמצעות הריכוז הזה שבזעקה. אמצעי־התיקשורת מצד עצמם אין בכוחם, או אין בכוח התהליך של עצמם, לגבור על מיגבלה זו. יש צורך במאמצים מכוונים וערוכים, כדי להשתמש בהם מאכסימום של שימוש בכיוון להבנה, בניגוד לכיוון ההתרכזות ברגע החולף והחטוף.

ג

הדבקות הזאת במראית העין, המביאה להעדפת ראיית פני המציאות על תוכנה, באה לידי ביטוי בחברה המודרנית בעניין שחשיבותו אינה מבוטלת כל־עיקר. חלק לא קטן מהחוויה של החברה מתקיים בתוך ובאמצעות מוסדות. מטיבם של מוסדות הוא שיש בהם כללים של נוהל ונוהג. הללו אינם בני תרגום למראות עיניים, הם עניינים להבנה ועניינים שבהסתגלות בני־האדם. בני־אדם אפשר להראות על המסך, אך כללים אין להראותם עליו. סוף־סוף יושב־ראש אינו רק האיש שאפשר להציגו, אלא הוא איש המנהג בדרך מסויימת והמודרך על־ידי מיכלול של נהגים. כדרך שאומרים לפרקים שג'נטלמן הוא מי שנוהג כג'נטלמן. התהליכים שאפשר לכנותם בשפת של פילוסופים כתהליכים מתווכים על־ידי כללים — אינם בני הצגה, שלא כמו התרחשויות מצידן הגלוי והמוזקר לעין ומצד מראית־העין שבהם או שלהם.

לפיכך אין אתה מבין את מראה־העיניים, אם אין אתה מפרש אותו כשרוי בתוך המערכת של הכללים המקיימים את מראה־העינים. אין אמצעי־התיקשורת בחינת כאלה פוקחים עיניים להבנת המאורעות, משום שהם מנתקים את המאורעות לא רק מן המרחב שלהם, אלא גם מן המערכת של הכללים שבתוכם שרויים או אחוזים המאורעות. מכאן שיש באמצעי־התיקשורת, התופסים כביכול את המתרחש בבלתי אמצעיותו, כדי לחנך אותנו לתגובות בלתי־אמצעיות וליצור לא רק תרבות פופולארית, אלא גם תרבות פופוליסטית, תרבות הבנויה על תגובות חטופות של בני־אדם, שאינם מוכנים לכפוף את תגובותיהם לכללי נוהג ונוהל, כלומר אינם מוכנים להזרים את תגובותיהם למערכות של מוסדות ולכללי תיווך וריסון שיש במערכות אלה.

בשנים האחרונות אפשר היה לראות את מישקלם של אמצעי־התיקשורת בעניינים שאנו דנים בהם בארצות־הברית. כאשר הטלוויזיה הביאה לביתו של כל אדם את מראות־העיניים של מלחמת־וייטנאם, ומה שהיה רחוק בימים עברו נעשה קרוב בימים אלה. אפשר שהיה זה תהליך חינוכי חשוב, משום שהוא היה תהליך של פקיחת עיניים כפשוטו כמשמעו. אולם, לא כל עניין ניתן להיות נתפש ומובן באמצעות העיניים; ואמצעי־התיקשורת, היוצרים נטייה תרבותית למראות עיניים, יוצרים מניה וביה נטייה למראית עין. ואין זה קל לקבוע היכן יש להציב את קו התיחום בין השניים. אין זה דבר קל מלכתחילה, ואולי אין זה דבר קל אפילו בדיעבד.

ד

לא רק עניינים סודיים נמצאים נחשפים באמצעי־התיקשורת — ולעיתים קרובות מושמעות טענות נגד חשיפה או היחשפות זו. אך יש דברים שאי־אפשר לחשוף אותם, וכיוון שכך נוטים הבריות למחשבה שמה שאינו ניתן לראייה אינו קיים. או בלשון של חיוב; קיים רק מה שניתן להיראות. כאן טמון הקושי, וכאן עולה התומרה שבתרבות (שבתי גובות) שאמצעי־התיקשורת נוטים להוללם. בכוח אמצעי־תיקשורת אלה אין לגבור על הנטייה הזאת, כי היא טבועה בהם, ומיצוייה הוא חלק של מהותם. עלינו לחשוב על הטעלה ביודעין של דרכים לבירור ולהבנה שאינם מעוגנים באמצעים אלה. עלינו לחשוב על כך כיצד לתת ביטוי למימד העומק והרוחב בתוך עולם נפשי וחברתי, הנוטה לכרוך את עצמו למראית־עין.

בלי שנראה את הבעייה לא נוכל לחשוב על ריסון נכון ושיקול, שאינם בגדר צנזורה בלתי אמצעי התיקשורת, אלא הם מעוגנים בתרבות אחרת, מתחרה, שבתחרותה מתעשרת, אולי, עם התרבות של אמצעי־התיקשורת, אך תרבות אחרת ומתעשרת אינה בגדר של תרבות הנשחקת או נעקרת על־ידי מסלול תרבותי אחד ויחיד.

לפיכך צורך הוא שנהיה מפוקחים לגבי התרבות של פקיחת העיניים, כי אחרת לא היה יהיה עוד הבדל בין סומא לבין גלוי־עיניים.

ידיעות אחרונות
יום ו' ט"ו בכסלו תשל"ה * 29.11.1974

על מראית־העין

אמצעי־התיקשורת ההמוניים, יתרונותיהם ומיגבלותיהם

מאת נתן רוטנשטרייך

א

הטיעון הכוללני והפוסל, המושמע מדי פעם בפעם נגד אמצעי־התיקשורת ההמוניים, אינו מוצדק. לפרקים מעלים אמצעי־התיקשורת דיונים ובירורים, שיש בהם עניין ונסיון של העמקה. אפשר היה לעקוב אחרי צד זה שבאמצעי־התיקשורת דווקא בימי הדיון על המדיניות הכלכלית, כאשר נעשו נסיונות הן להסביר את העניין שעמד על הפרק והן להאירו מצדדים שונים. לפרקים כישלון — אם הוא קיים — אינו בגין המאמץ של המופקדים על אמצעי־התיקשורת וטיב התיכנון שלהם, אלא בגין המשתתפים שאינם עומדים על הרמה הדרושה. ונמצא שהשעה העומדת לרשותם ושתוכננה כהלכה — נמצאת מבוזבזת.

גם מצד אחר מנסים לעיתים לא רחוקות להביא בפני הקהל אינפורמציה על הנעשה במציאות ממש; ואם מעלים גם דברים שאינם נוחים, אין הטענה צריכה להיות מושמעת נגד אמצעי־התיקשורת, אלא נגד המציאות הנחשפת, או נגד הסחח־הדעת שלבר מן המציאות הנחשפת, שרבים מאיתנו היו רוצים שתהיה מתחת לשטיח.

ב

השאלה היא רחבה, ואולי מותר לומר עמוקה הרבה יותר, כי היא נוגעת למה שאפשר לכנות התרבות של מראית העין; וזו כוללת גם משמע אוזן, אלא שהמושג מראית עין הולם יותר את העניין הנדון.

מראית עין משמעה אולי הרושם שהדבר עושה, ובחינת רושם הוא עלול להתפרש שלא כהלכה, כמו מעשה שאדם לא יוליך את בנו לבית־מישתה משום מראית עין, כלומר משום שהרושם העלול להיווצר הוא שהבן נתון בהוללות. אולם המובן שאנו משתמשים בו עתה במושג מראית עין פירושו רושם חיצוני בעלמא, רושם שאינו הולם את המציאות לאמיתה, ולא בכדי נשתגר בלשוננו הביטוי „חזותית", שאף משמעו הוא רושם שאין לו תמיד תימוכין במציאות.

אמצעי־התיקשורת, למרות המאמץ הנעשה לגבור על ההגיון או המיגבלות שבעצם טיבם, נוטים ליצור תמונת־עולם, המורכבת מסך־הכל של רשמים חטופים, שתוכנם הוא במה שהם, ושאינם מעידים או אינם מובילים להבנה של תכנים עמוקים יותר. אמצעי־תיקשורת אלה, כאשר הם אצים־רצים אחרי מאורעות חולפים, נוטים לתת כביכול את המאורע בשעת התרחשותו, או להשמיע קול כאשר הוא מושמע. מכאן שהמאורעות המוצגים והקולות המושמעים נתלשים מן המרחב של המציאות שבתוכה הם מתרחשים או מושמעים.

הקטעים הבודדים, קטעי מראות וקטעי השמעות, עומדים כביכול בדד. מכאן, מעיקרו של דבר, מראית־העין ומראית־האוזן — אם יותר צירוף זה — יש בהם כדי לעוות את התמונה ולמנוע הבנה נכונה. כל הבנה תלויה בהבחנה בקשרים; אם אני מבין מלה בודדת, הרי אני מבין אותה משום שאני מבין את הקשר שבין המלה לבין המושא או הדבר שהיא מסמנת, או שאני מבין את הקשר בין המלה לבין מלה אחרת המובנת לי. ואם אני מבין פסוק שלם, הרי אני מבין אותו בשלימותו, כלומר בגלוי הקשרים המקויימים בין המלים הבודדות. התלוש אינו בר־הבנה, ואילו אמצעי־התיקשורת נוטים, על־פי טבע בריתם ועל־פי תרבות החטיפה וההאצה, העמידה עם השעון ביד המביאה להאצה, וכיוצא באלה המרכיבים של תרבות המהירות וההאצה — אמצעים אלה נוטים להביא בפנינו קטעי מציאות. הצידוק להבאת קטעים אלה הוא בזה שהקטע המוצג בשעת התרחשותו, כמו הסגנון, הוא אותנטי, הוא כמות שהוא ניתן.

אין בכוחם של אמצעי־התיקשורת לגבור על הדבקות באותנטיות זו למען עיקרון יסודי יותר, הוא עקרון העומק והרוחב, או עקרון ההבנה. גם כאשר האדם משמיע זעקה, הוא אותנטי; אולם לא תמיד זעקתו היא העניין המעיד על האדם והיא העניין שאדם מבקש למסור לנו באמצעות הריכוז שבזעקה. אמצעי־התיקשורת מצד עצמם אין בכוחם, או בכח התהליך של עצמם, לגבור על מיגבלה זו. יש צורך במאמצים מכוונים וערוכים, כדי להשתמש בהם מאכסימום של שימוש בכיוון להבנה, בניגוד לכיוון ההתרכזות ברגע החולף והחטוף.

ג

הדבקות הזאת במראית העין, המביאה להעדפת ראיית פני המציאות על תוכנה, באה לידי ביטוי בחברה המודרנית בעניין שחשיבותו אינה מבוטלת כל־עיקר. חלק לא קטן מהתוויית של החברה מתקיים בתוך ובאמצעות מוסדות. מטיבם של מוסדות הוא שיש בהם כללים של נוהל ונוהג. הללו אינם בני תרגום למראות עיניים. הם עניינים להבנה ועניינים שבהסתגלות בני־האדם. בני־אדם אפשר להראות על המסך, אך כללים אין להראותם עליו. סוף־סוף יושב־ראש אינו רק האיש שאפשר להציגו, אלא הוא איש הנוהג בדרך מסויימת והמודרך על־ידי מיכלול של נהגים. כדרך שאומרים לפרקים שג'נטלמן הוא מי שנוהג כג'נטלמן. התהליכים שאפשר לכנותם בשפת של פילוסופים כתהליכים מתווכים על־ידי כללים — אינם בני הצגה, שלא כמו ההתרחשויות מצידן הגלוי והמוזדקר לעין ומצד מראית־העין שבהם או שלהם.

לפיכך אין אתה מבין את מראה־העיניים, אם אין אתה מפרש אותו כשרוי בתוך המערכת של הכללים המקיימים את מראה־העינים. אין אמצעי־התיקשורת בחינת כאלה פוקחים עיניים להבנת המאורעות, משום שהם מנתקים את המאורעות לא רק מן המרחב שלהם, אלא גם מן המערכת של הכללים שבתוכם שרויים או אחוזים המאורעות. מכאן שיש באמצעי־התיקשורת, התופסים כביכול את המתרחש בבלעי אמצעיותו, כדי לחנך אותנו לתגובות בלתי־אמצעיות וליצור לא רק תרבות פופולארית, אלא גם תרבות פופוליסטית, תרבות הבנויה על תגובות חטופות של בני־אדם, שאינם מוכנים לכפוף את תגובותיהם לכללי נוהג ונוהל, כלומר אינם מוכנים להזרים את תגובותיהם למערכות של מוסדות ולכלי תיווך וריסון שיש במערכות אלה.

בשנים האחרונות אפשר היה לראות את מישקלם של אמצעי־התיקשורת בעניינים שאנו דנים בהם בארצות־הברית, כאשר הטלוויזיה הביאה לביתו של כל אדם את מראות־העיניים של מלחמת־וייטנאם, ומה שהיה רחוק בימים עברו נעשה קרוב בימים אלה. אפשר שהיה זה תהליך חינוכי חשוב, משום שהוא היה תהליך של פקיחת עיניים כפשוטו כמשמעו. אולם, לא כל עניין ניתן להיות נתפש ומובן באמצעות העיניים; ואמצעי־התיקשורת, היוצרים נטייה תרבותית למראות עיניים, יוצרים מניה וביה נטייה למראית עין, ואין זה קל לקבוע היכן יש להציב את קו התיחום בין השניים. אין זה דבר קל מלכתחילה, ואולי אין זה דבר קל אפילו בדיעבד.

ד

לא רק עניינים סודיים נמצאים נחשפים באמצעי־התיקשורת — ולעיתים קרובות מושמעות טענות נגד חשיפה או היחשפות זו, אך יש דברים שאי־אפשר לחשוף אותם, וכיוון שכך נוטים הבריות למחשבה שמה שאינו ניתן לראייה אינו קיים, או בלשון של חיוב: קיים רק מה שניתן להיראות. כאן טמון הקושי, וכאן עולה התמורה שבתרבות ושבתי גובות שאמצעי־התיקשורת נוטים לחוללם. בכוח אמצעי־תיקשורת אלה אין לגבור על הנטייה הזאת, כי היא טבועה בהם, ומיצוייה הוא חלק של מהותם. עלינו לחשוב על המעלה ביודעין של דרכים לבירור ולהבנה שאינם מעוגנים באמצעים אלה. עלינו לחשוב על כך כיצד לתת ביטוי למימד העומק והרוחב בתוך עולם נפשי וחברתי, הנוטה לכווץ את עצמו למראית־עין.

בלי שנראה את הבעייה לא נוכל לחשוב על ריסון נכון ושיקול, שאינם בגדר צנזורה של אמצעי התיקשורת, אלא הם מעוגנים בתרבות אחרת, מתחרה, שבתחרותה מתעשרת. אולי, עם התרבות של אמצעי־התיקשורת, אך תרבות אחרת ומתעשרת אינה בגדר של תרבות הנשחקת או נעקרת על־ידי מסלול תרבותי אחד ויחיד.

לפיכך צורך הוא שנהיה מפוקחים לגבי התרבות של פקיחת העיניים, כי אחרת לא יהיה עוד הבדל בין סומא לבין גלוי־עיניים.

האלימות המודרנית בעיני יעקב טלמון

עם הופעת ספרו החדש

מאת יעקב שביט

יעקב טלמון: בעידן האלימות; הוצאת ספרית אפקים, עם עובד, תשל"ה, 1974, 417 עמ'.

ההיסטוריה, אליבא דפרופסור יעקב טלמון, היא משל, שנמשליו תמיד טראגיים. היא טרגדיה, הבאה להוכיח פעם אחר פעם, כי הדרך לגיהנום רצופה כוונות טובות. היא גם אוטוביוגראפיה. יחסו האוטוביוגראפי להיסטוריה המערבית ולהיסטוריה היהודית החוכה בא לידי ביטוי בקביעות, שהן מופרזות בעיני, כי ההיסטוריון היהודי הוא כעין „מרטיר רווי־סבל מתמיד", או כי הוא, טלמון, בעל היכרות ארוכה עם התנועות הלאומיות באירופה. ניתוח פסיכו־תרבותי של ההיסטוריוגראפיה ופילוסופיית ההיסטוריה של טלמון, שיש לו לגיטימציה מוחלטת לשיטתו, יוכל, אולי, להסביר מדוע נתונה כתיבתו האינטלקטואלית בשבי ה־אמוציה והמעורבות האישית־רגשית הכמעט אינטימית ואת הסטיות החריפות מאוד, שהיא סוטה מ„דרך־הישר" ההיסטוריה.

מהותו של ההיסטוריון

במקום אחד כותב טלמון, כי „ההיסטוריון המדעי מסתכן בגלישה לתחומי המטפיסיקה כשהוא בא להגדיר את המהות האמיתית' את הרוח האותנטית', או את הכיוון הנגזר מראש' של ההיסטוריה בת אלפיים שנה, בגלגוליה על־פני עידנים, ציביליזציות ואזורים כה שונים זה מזה... שהרי ידוע לכולנו כי ספקולציות כגון אלו הן תמיד כשמן למדורה של אידיאולוגיות פולי־טיות". הסכר הרציונאלי בפני גלישה כזאת היא ה־חשיבה הדיאלקטית של „ההיסטוריון המדעי", כלומר ההיסטוריון האמפירי והאנליטי. חשיבה „הרואה במסכה גם את שיאור של הישן וגם את שינוי צורתו של מציאות ישנה זו והפיכתה למצב־עניינים קטבי לה". אבל מעומס המשלים קורסת לעיתים תכופות המיתודה האנליטית, וההיסטוריון טלמון, המוקסם ומרותק ל־משחק־הגומלין הגדול והנורא בין הגזירה והרשות, הכורח וידי־המיקרה, והמשקיף על המאורעות ממרומי הפרספקטיבה הבהירה, שאינה הולכת שולל, „כורע תחת תחושת העקה הגורלית: אף־על־פי־כן ולמרות הכל — אשר אירע נגזר שיהא כך ולא אחרת, בדרך זו ואין בלתה". והפרספקטיבה הרחבה של ההיסטוריה היהודית מוליכה למסקנה הכאובה, שטיבה היה להוליך „דור אחר דור, מכווחה של גזירה נחרצת, אל סיוט שבקטסטרופה".

אזהרתו של ישעיהו ברלין מפני „הדטרמיניזם ה־היסטורי" אין בכוחה להתמודד עם תודעת הטראגיות, ונדמה לי שבסופו של חשבון אין טלמון ער לאזהרתו של לואיס נמיר (אין ספק, אגב, כי הכותב את תול־דותיה של ההיסטוריוגראפיה המודרנית יראה בשלי־שיית ההיסטוריונים היהודים הגדולים נמיר־ברלין־טלמון „אסכולה" אחת), כי תפקידו של ההיסטוריון להיות מצוייד בחוש־מידה המבחין בין הרציונלי והאי־רציונאלי, בין התוכנית והשיקול המפוכח לבין מישא־לות־הלב, הטראומות, הדיבוקים, הדעות הקדומות, ה־מיקרה וכד'. תפקידו, או אולי מוטב לומר שליחותו של ההיסטוריון (כאינטלקטואל המצוייד במידע הדרוש) היא לעמוד על כך „שעם כל חשיבות הלמידה מההיס־טוריה, דבקות־יתר בה היא מקור סכנה, עילה לאוטו־מטיות של סחרורי וגורם משתק. לא אחת, דבקות כזו בהיסטוריה מוליכה שולל וממיטה אסון".

אבל ההיסטוריה יכולה להוליך שולל לא רק את המדינאי או המהפכן — המציע תרופה ומנסה להגשימה במציאות — אלא גם את ההיסטוריון הקובע דיאגנוזה (וטלמון אינו מסתפק בכך, ומציע תרופות משלו, לפחות לגילוייה של האלימות המזרח תיכונית, שלוחה מרכזית אחת של האלימות המודרנית). נדמה לי, כי התו הבולט, המאפיין את המסות המעולות של טלמון, היא הדבקות הכמעט אובססית באנלוגיות היס־טוריות ובחוקי־ברזל היסטוריים, סכמטיים וכוללים מדי, את לנין מתאר טלמון כמנהיג־מהפכן, שהיה מסוגל לחשוף במציאות זמנו את הגיון־הברזל של ההיסטוריה „כעין יריעה ההולכת ונפרשת בצורה גזורה מראש, שאין לעצור בעדה"; ודומה כי טלמון סבור שההיס־טוריון, הפילוסוף של ההיסטוריה, ניחן בתכונה דומה, גם אם אינו הופכה לכוח־דחף המשנה היסטוריה, אלא רק מפרשה.

רק יומרה כזאת מסבירה את היריעות הרחבות, וה„לא־תמיד רלוואנטיות, שפורש טלמון באחדות מה־מסות, ובעיקר במסה „מלחמת ששת הימים בפרספק־טיבה היסטורית", ואת האמונה כי היסטוריון יכול שנתיים אחרי ההתרחשות (המסה התפרסמה לראשונה ב־1969) לדון בה „מפרספקטיבה היסטורית". אלכסיס דה־טוקוויל, שהיה בין הראשונים שהצביעו על אופייה של הדיאלקטיקה ההיסטורית המודרנית המשמשת בסיס לשיטתו של טלמון, כבר הצביע, בנאום־האקדמיה המפורסם שלו, כי ההיסטוריון מסוגל להבחין בזרמים ובתהליכים העיקריים טוב יותר מבני דורו האחרים; אך, לעומת זאת, הוא עשוי להיות עיוור לגמרי למה שמתרחש בהווה. הפרספקטיבה יכולה להאיר את ה־מרחקים, אך לערפל ולטשטש את הקרוב.

תשע המסות שבספר

בספר שלפנינו קובצו תשע מסות ארוכות, שהתפר־סמו בשנים האחרונות בבמות שונות, בעיקר ב„הארץ" ו„בתפוצות הגולה" ושקטעים מתוכן נכללו כבר במסות שכונסו בספרים אחרים. דומה כי אחדות מהמסות (על סוריה ועל לבנון) הן חלק מהספר השלישי בטרילוגיה

פרופ' יעקב טלמון

הגדולה של טלמון, שעד כה הופיעו שני כרכיה הרא־שונים („ראשיתה של הדמוקראטיה הטוטליטארית" ו„המשיחיות המדינית").

מעניין היה לבחון את תהליך העריכה, שעברה המסה „מלחמת ששת הימים בפרספקטיבה היסטורית", ולעמוד על התיקונים (ובמיוחד ההשמטות והתוספות) שהכניס לה טלמון אחרי 1969, כששילב בתוכה מסה ארוכה שכתב בעיקבות מלחמת־ההתשה, ושעוררה בזמנו פולמוס רב. אילו ביקשנו לבחון את התרומה המדינית שמציע טלמון, ולעמוד על מידת העקביות שבה, צריך היה להעמיד זה מול זה את חליפת־הדברים הידועה שלו עם פרופ' ארנולד טוינבי אחרי מלחמת־ששת־הימים, את פולמוסו עם השר גלילי ואת שתי הנוס־חאות של המסה שבספר. אגב, במסה זו בולטת האמ־ביוולנטיות האינטלקטואלית־אמוציונאלית בין השאיפה ל„צדק מוחלט" ו„שלום מוחלט" לבין סממנים של גישה פרגמאטית וריאליסטית יותר של ההיסטוריון, היורד ממרומי „הפרספקטיבה" אל המציאות הקונקרטית ה־סבוכה. תוך קריאה חוזרת במסה היתה לי הרגשה ש־מימד ה„משיחיות" גובר בטלמון (כי הטראומות ה־פרטיות, המייצגות עבורו טראומות של קולקטיב (של „ההיסטוריה"), מעבירות אותו מהתחום של „ההיסטוריון המדעי" אל הנבואה וחוקיות־הברזל.

באידיאל „השלום" וה„צדק", כשהוא מושם על־ידי טלמון לגבי הסיכסוך המזרח־תיכוני, לשיטתו הוא, יש כל הסממנים והמאפיינים של אידיאל ה„צדק" וה־„שלום המוחלט" של נביאי מהפכה ומגשימיה. שכל כתיבתו של טלמון עומדת בסימן ההתפעמות הגדולה והחרדה העמוקה מפניהם. לא זה המקום לבחינה מפורטת של הטכסט. הנראה לי מאלף וחשוב לבחינת גישתו ההיסטוריוגראפית של טלמון יותר מאשר תרומה חשובה לניתוח המצב הפוליטי האקטואלי.

אעיר עוד, כי לא נראית לי עריכת המסות בספר, והמסה על לאסאל, הס והרצל צריכה היתה להופיע לפני המסה האחרונה, ולא באמצע הספר.

משיחיות בתוך ההיסטוריה

טלמון הוא היסטוריון אוניברסאלי, עם החיסרון ה־גדול של הצטמצמות בתחומה של הציוויליזציה המער־בית היהודית־נוצרית ועם חיסרון גדול לא פחות של היצמדות ארוכת־שנים לכמה הנחות גזורות־מראש ומכלילות מאוד על טיב היחסים האמביוולנטיים של היהדות והנצרות. טלמון הוא היסטוריון של שיטה, כמעט הייתי אומר היסטוריון מונותימאטי. דומני ש־הוא בר־פלוגתא חריף של גרשם שלום, הרואה את המשיחיות כפועלת במישור המטה־היסטורי, ולא ה־היסטורי־ריאלי, ומכאן הוא סבור שהציונות אינה תנו־עה „משיחית", משום שהיא פועלת בתוך ההיסטוריה ולא מחוצה לה, „בקץ ההיסטוריה". אבל ההבחנה בין משיחיות „אמיתית" (השבתאות) לבין משיחיות „מסור־לפת", „כוזבת", אינה נראית הבחנה היסטורית. טלמון מגדיר „משיחיות", ובצדק, כרצון וכנסיון להגשים בתוך ההיסטוריה את האוטופיה, את חזון אחרית־הימים, הנבואי, את ביטול החלוקה של כוחות־אור והתמודדים עם כוחות־חושך כמיכלולים שאינם ניתנים לחלוקה. המשיחיות הפוליטית, החילונית, זו המניעה תנועות פוליטיות וחברתיות גדולות, תנועות המונים, על הסממנים האי־רציונאליים שבהן, היא הנסיון ה־מכוון להגשים את האוטופיה בתוך ההיסטוריה.

בעיני טלמון אחד מיסודות מחשבתו של הרצל היתה האמונה המשיחית בניצחון הסופי והבלתי־נמנע של הטוב, וכזוהי האמונה המשיחית של מהפכנים אחרים. „אוטופיה", הרמוניה מוחלטת וסופית, היא אולי קץ ההיסטוריה, ולכן אינה יכולה לעולם להתממש, אבל לא זו סיבת השתתחה של המשיחיות החילונית, אלא המיפגש שלה עם המציאות הקונקרטית, הפער בין ה־חלום והמעשה, בין היומרה והיכולת, בין התכלית וה־אמצעים.

יתר־על־כן, טלמון סבור כי מה שאיפיין את המהפ־כנים המשיחיים היהודים. הוא הסרונה של הדוגמה הנוצרית של החטא הקדמון והרעיון „בדבר התהום הנצחית והבלתי נמנעת הפעורה בין הידיעה על מהות

(סוף בעמוד 5)

בועז עברון

בשבח המקיאבליזם

אילו רק הטעלנו אספקצהו של הכשרון המקיאבליסטי, שאנו מפגינים בפוליטיקה הבין־מפלגתית הפני־מית שלנו, ביחסינו הבינלאומיים, היה בלי ספק מצבנו בעולם טוב יותר.

הנה, למשל, מנהיג ל"ע משה קול, יונה שביונים, קורא לממשלת ליכוד לאומי בתנאי שהליכוד יקבל את קווי היסוד של הממשלה הנוכחית. הליכוד, כמובן, אינו יכול לקבלם, בהיותו שבוי בסיסמאות האידיאולוגיות שלו. וכך יוצא משה קול צדיק בעיני הכל. מצד אחד הוא פטריוט גדול, חוזר על זעקו־תיהם של הפטריוטים המקצועיים ל„אחדות לאומית", ומצד שני הוא דוחק את הליכוד לעמדה, בה ייאלץ לסרב להצטרף לממשלה, ולטרפד בכך את התעמולה של עצמו. מקיאבליזם למת־חילים — אך זה פועל.

השר אהרון ידיב ניסה לפני כחודשיים לבצע תרגיל דומה, להכריח את אש"פ להכריז על כוונתו להודות בזכות קיומה של ישראל ולהפסיק את הטרור, אם רצונו באמת ובתמים ב־שלום ובפשרה, כפי שהוא מנסה באח־רונה להציג את עצמו, ואם לאו — יוקע לעיני העולם כולו כאויב השלום ושוחר השמדתה של ישראל (שלא לדבר על הרווחים הצדדיים, שהיינו משיגים על־ידי ליבוי מאבקי־דמים פנימיים בקרב הארגונים הפלשתינ־איים). הממשלה נסוגה מייד מעמדה זו, מפחד שאגתו של הימין העיוור, שאף הרתיעה מניהול משא־ומתן ממשי עם חוסיין — ובכך סללה את הדרך לתר־פעתו החוגגת והמנצחת של ערפאת ברבאט. בלי שהלה יצטרך לעמוד ב־שאלות מביכות מצד מדינאים ועתו־נאים, בלי שיצטרך כלל להשליך חזרה כדור לכשוא, מפני שמלכתחילה לא נזרק אליו כדור.

השגריר תקוע, מישרד־החוץ ועתונינו זועקים על פשיטת־דגלו המוסרית של האו"ם. משווים את ערפאת להיטלר. ובלי שאיש בחוץ יתייחס לכל זה ברצינות. ואנו מגיעים לעמדת התש־פלה, שבה מלקטים הראויון והמלחיניות כל מאמר המופיע בעתון כלשהו בעולם בזכותנו, אפילו הוא שבועון סוחרי וקטנטית בבוליביה. אגב, דומה כי לכבוד עצמנו גם מוטב שלא נגליג בהשוואה זו של ערפאת להיטלר. יש חוסר־פרופורציה מגוחך בהשוואה זו בין טיפוס כערפאת, מנהיגה של קבוצת ארגוני־חבלה קטנים, שנכשלו ברוב המכריע של פעולותיהם והמדבר בשם עם זעיר וחלש, מפוזר וגולה במלכה, לבין הדמות האיומה ביותר בהיסטוריה, מנהיגת המעצמה הצבאית הראשונה בעולם. איש אינו יכול להתייחס ברצי־נות להשוואה כזו, גם לא אנו. ובהעלותנו אותה אנו מחוללים אינפלציה במונחים „היטלריזם" ו„נאציזם". אלה עוד עלולים להתחמק הגדרה לכל דבר שאינו מוצא חן בעינינו.

בעתונות סופר בשעתו, כי הכרזתו של יריב זרעה מבוכה ומחלוקת בשו־רות אש"פ, ושי נסיגתו של הממשלה מעמדה זו גרמה לאוחר אירגון „תרבות־מדעי" (לאחר ההכשר של אונסק"ו) להתמיר אנחת־רוחות. ועדיין מתקשה אני להבין איזה נזק יכולה היתה עמדה כזו לגרום לנו — אפילו היינו יוצאים מנקודת־השקפתו של הליכוד. מסתבר שגם עתונאים סקפטיים שהשקפותיהם רחוקות מלהיות נוחות להשקפותינו. [illegible]

[illegible] הטיעונים הרשמיים שלנו כמו מעולם לא שיכנעו אורחים אלה, [illegible] נוהג להפגישם דווקא עם דוברי הנס־ הימני שלנו [illegible] במישרד־החוץ, שכן אחרי פגישות כאלו מגיעים האורחים [illegible] עד סף שינאת־ישראל.

הם היו שואלים אותי, למשל — מדוע לא נסכים לקבל רעיון כה [illegible] וליבראלי כמו זה של „המדינה הדמו־קראטית החילונית" של אש"פ? על כך לא הגבתי בצעקה היסטרית שערפאת הוא היטלר, כנהוג בפי המארחים הרש־מיים שלנו. אמרתי להם בשקט שאש"פ משקר להם, או שהוא מורכב מטמט־טמים מופלגים. שאלו אותי מדוע, והשבתי שתוכניתו של אש"פ, אם הוא מתכוון לה ברצינות, היא למעשה תוכניתם של החוגים הקיצוניים ביש־ראל.

הם הגיבו בתדהמה: הכיצד?

אמרתי להם: פשוט מאוד. הנה ה־עברי בישראל מונה כשלושת מיליונים. כל העם הפלשתינאי, בשטחים ומחוצה להם, מונה בקושי שניים וחצי מיליון. מדינה „דמוקראטית חילונית" [illegible] שליהודים יהיה הרוב, ושהם ישלטו בדין ובאורח דמוקראטי על כולה. והרי גם מנחם בגין מציע לספח את השטחים המוחזקים, ולהעניק ל־תושביהם אזרחות ישראלית. התוצאה המעשית תהיה זהה.

יתר־על־כן: שלושת מיליון היהודים הם בעלי כלכלה מפותחת ועשירה פי עשרים מזו של כל הפלשתינאים, ובעלי יכולת טכנולוגית, מדעית וצבאית חזקים לא רק יותר מהפלשתינאים, אלא יותר מכל מדינות המזרח־התיכון יחד. במסגרת „מדינה חילונית דמו־קראטית" אנו עתידים לאכול את הפלש־תינאים לארוחת־בוקר. הפלשתינאים, אם כוונתם באמת להשתחרר מאיתנו, צריכים לשאוף להיבדל מאיתנו, כדי שיוכלו להתגונן מפנינו.

מאחר שכל העובדות הללו ידועות לאש"פ היטב, הוספתי, מייד הדבר ש־סיסמה זו של „המדינה החילונית ה־דמוקראטית" לא נועדה אלא לצרכי [illegible] בעיני החוגים הליבראליים במער־ב, ושמטרתו האמיתית של אש"פ היא לא רק חורבן המדינה, אלא גם גירוש רוב אוכלוסייתה היהודית. שכן אין אש"פ כולל בתעמולתו למערב את הסעיף הקובע את גירושו מהארץ של כל יהודי שהוא או אבותיו הגיעו ארצה לאחר הצהרת בלפור ב־1917, זה הוא פוגע ב„הדמית" שלו.

*

טענה נוספת שלהן אורחים אלה מעלים, על יסוד תעמולת אש"פ, היא שהמשך העלייה היהודית מחייב הת־פשטות וכיבושים, ולכן חובה על יש־ראל לוותר על הציונות, אם רצונה לחיות בשלום עם שכניה [illegible]

[illegible]

*

הגישה ה„מקיאבלית" אל הבעיות שלנו נכשלת כשלון גמור גם מבחינת ההסברה. לא פעם אירע לי להתווכח עם עתונאים ואינטלקטואלים זרים, ב־ארץ ובחוץ־לארץ, על בעיותינו. מס־

חיים חפר

כנס זורעי הפאניקה

ערב אחד. משמש את חסד השקיעה האחרון פאניקה ● ערב אחד. העלנו רחוצת־הגשם מבריקה ● ערב אחד. אומרים לילה טוב לילדים ונותנים נשיקה ● והלכת — לצאת לרחוב אל כנס זורעי הפאניקה ●●

אילו חיים! איזה הענוגנו אשר בקשי במקום אחד לשבת ● קוראים את הפאניקה באוויר עם חרוט מנושבת ● רואים אותה סביב, כלילת גון וצבע ● יפה כמעט כמו אז, במאי 67 ● לוחצים ידים לחב־רים, שולחים חיוך חמים ● אומרים בהתרגשות: חיו ימים, חיו ימים ● מחבקים בכפתי חבת את הבאים ● והם סופרים ומנהיגים, ועסקנים ועתונ־אים ● גברים, נשים, זקנים — ראו־נא, מי זאת? ● האין זאת ציפי מ„נשות ויגדיור העליונות"? ● ומי הוא זה? האם אין זה שין גימל המשורר ● אשר כתב אז מאמר: „על אשכול להתפטר"? ● הנה, הנה, אני רואה איך ארכה והולכת ● שורה שלמה של כותבי מכתבים למערכת ● עורכי־דין, פרופסורים — שורה ארוכה, ארוכה ● של בעלי על־שים בקשת זריעת הפאניקה ● אנשי פסד ומגוריאות נחרדה ● הם. איך הם נבאו אז: ישראל צפויה למשמדה! ● איך, חבו לנו מנהיגות אחרת! הם ועקי מן המוקרות ● וכמו ידיהם אף צבעו את הכתבת על הקירות! ● כלם כאן, נפגשים, מתלחשים. ומדי פעם שואלים בעניין ● מי יהיה הנואם הראשי הערב — בגין או דין ● בעצם, מוטב דיין. מישהו גם מציע נושא לנאום: מ„מעולם לא היה מצבנו טוב יותר", עד „יש להקים ממשלת חרום" ●●

הכנס נפתח. על הבמה אנשי־שם ונדמות ● מעל ראשם הסיסמה: „רוצים ממשלה לכונן לאמיתה!" ● על משלחן מקרופונים, כוסות מיץ וקרחים ● הכל כמו אז — אכן מה־טוב ומה־נעים שבת אחים ● ואני שומע בחלומות מתוקים ומסרי דאגה ● ובאזני מתנגנות המלים „מינכן", „כניעה" ו„הכתיב המפלגתי" ● ואני שומע משפטים בוערים, סמוקי לחנים: ● „בסינה בגולן פרושה הסכנת ירושלים" ● „אסור לנו לקבל את החלטה 242" ● וקריאות מן הציבור: „ממשלת משיחיות", ו„ממשלת המתון" ● ושאלות כמו „איפה האחריות" ו„איפה המצפון" ● ואני מביט סביבי, אל הפנים הזוהרות שבאולם ● אל התשוקה הזאת לחיות ב„ממשלת הבגידה", המאחדת את כלם ● וחושב: מעולם לא היתה שמחה כזאת לפני שהגיע סוף העולם ●●

התכנית האמנותית, קריאת מדברי האלוף (מיל.): אמ"ל מן מאין כמוהו ● מסכת התעשי־נים: הסכנה הכלכלית הצילתנו מתוהו ובהו ● לחמת הפניקטרון: מורקים ברנה... (למקהלה ובודדים) ● תזמרת „שלישית הבלתי־קרצים" ● בשיר: „לקח לא צומחים זרעי הפניקה באדמות המקומות" ● קנטטה: לא חשוב מה יאמרו הגויים העקר מה יעשו היהודים ● מקהלה מדברת: ששה מאמרים בעד ב„ידיעות אחרונות" וב„מעריב" ● ולסיום: דואט „אחדות, לכוד, חרום" בבצוע משה קול ואהרון יריב ● אכן, מסת הכנס לא הכזיב, לא תכזיב ●●

יצאנו מן האולם, העתונאים רצו אל המכונות ● בלית ברירה גם אנשי הטלוויזיה והרדיו צדקו אותנו בכל המהדורות ● וזה אולי יופיע גם ב־בי.בי.סי. וב־סי.בי.אס. ובכל הסתגות האחרות ● והערבים בואי ישתוללו כשישמעו את הנאומים והמצהרות ● ואנחנו עוד מתקהלנו בחוץ, כל אנשי הנבואות השחורות ● ושמשמנו את ידינו בהנאה: סוף־כל־סוף על האופציות סגורות ●●

למדנו משהו!

פרופ, בן־עמי שרפשטיין

המתקן הבלתי־מתוקן

אינני יודע אם הדבר נראה מוזר לכם, אך הוא נראה כך לי. היו בעולם מורים כה רבים, חכמים כה רבים, מתקנים כה רבים. האדם הוא החיה המתקנת, בעל־החיים הרוצה תמיד להיות טוב יותר, או מאושר יותר מאשר הינו; אך הוא לא הגיע עדיין לתיקונו. לפחות אין הוא חש עצמו מתוקן, והוא מוסיף לחכבן לשנות את עצמו לטובה. הקשיים הם ברורים למדי. „אין שום תרופה לרפא את השינאה", אומרים האשנטי, בני אפריקה. וודאי אין כל תרופה לרפא את היותך שנוא. המוסדות המכוונים לרפא את השחיתות נופלים לה קורבן. השוטר הופך גנב, הגנב הופך שוטר, השופט הופך תליין. סוכני האידיאליזם יורים בילדים, ומלאכי־השלום מתקוטטים ברחובות. אנו יודעים כל זאת, אף כי קשה לנו להאמין בכך. אנחנו רגילים לשבח אידיאלים וגיבורים, אך למצוא חולשות באנשים הדומים לנו, או גרועים מאיתנו.

אין אני מעמיד פנים כיודע את התרופה המעשית, כי אין תרופה כזאת, ודאי לא באיזשהו מובן דראמטי. אך אם אנו חושבים על חינוכנו במובן הרחב ביותר, אולי נוכל לתפוש חלק מן הסיבות לכישלון היחסי המתמיד שלנו.

*

אנו נכשלים, כמובן, מפני שקשה לנו לחנך אנשים טובים מאיתנו. אנו יודעים לא פחות דרכים להוריש את חולשותינו לילדינו מאשר להוריש להם את כוחנו. המלים שבהן אנו משתמשים בהורשת החולשה או הכוח שלנו, הן פחות חשובות מאשר הדרך והרוח שבהן אנחנו פועלים.

העלו על הדעת את הפחד שאנו מעבירים אותו בתהליך החינוך. תחילה פוחדים אנו שילדינו ותלמידינו יהיו שונים יותר מדי מאיתנו. נחוץ לנו שהם יהיו דומים לנו. דמיון זה מחזק את בטחוננו, הופך את המחשבה על הזיקנה לנסבלת ביתר קלות, שומר על העולם המוכר לנו ומעניק לנו משהו מן הרגש שאנחנו ניצחיים, מפני שאנחנו מורישים את אופיינו יחד עם צורתנו הגופנית. וכך אנו נוטים להעניש בני־אדם יוצאי־דופן. כאן מתחיל שיתוף־הפעולה המעוזן שבין המורה המחונן, החושש שתלמידו ימשיך לנושא, למידת התלהבות, או לעמדה שהם זרים לו, לבין התלמיד, הרוצה בציונים טובים, שהורגל לציית למוריו ושאולי משתוקק לוודאות. מה יכול להיות בלתי־נכון ביחס כה משביע־רצון לשני הצדדים? — רק שהיחס אינו משביע רצון, הוא מגביל מדי, הוא משעמם. הוא מפריד בין רגש למחשבה מופשטת, וביניהם לבין הנסיון כפי שאנו חייבים ללמוד לחוות אותו. הוא יוצר יותר מדי אנשים צייתנים ויותר מדי אנשים מורדים; הוא הופך את החיים לתפלים. מוזר. מתכוונים אנו ללמד מתמטיקה, היסטוריה ואזרחות, ואנו מלמדים אותם תמיד בד־בבד עם הבדידות, הכעס והרמאות. נדמה שהסכר את הלימוד לתאום של דבר־מה רע.

כיוון שאנו מלמדים את הפרדת השכלי מן הרגשי, אין אנו מצליחים ללמד היטב אידיאות. אנו המורים זהירים מדי, או חסרי־נסיון מדי, או בורים מדי מכדי להעביר לתלמידים את הרגש שהאידיאות נוצרות, כפי שנוצרים הילדים — מתוך צורך, אהבה ותקווה. כוונתי היא שהאידיאות צומחות, מתרחשות ולובשות צורה באיזו דרך חצי אורגאנית וחצי אינטלקטואלית מיסתורית. כדי להוליד אידיאות, כמו להוליד ילדים, עליך להיכנע לדחפיך ולא להיות זהיר עד הסוף. אך הדחף כשהוא לעצמו אינו מספיק. יש צורך גם בנסיון, בהבנה הנרכשת ממנו לאט־לאט.

*

כפי שמוכיחות הנסיבות, עושים אנו מעט מדי או הרבה מדי, או, לפעמים, שניהם גם־יחד. ניתן לומר שצרותינו הן גם אינטימיות ומדביקות. הרופא, המביא איתו את ספר הרפואה, הוא עצמו נושא את המחלה שאותה יזהה בספרו. אך ניתן לומר דבר־מה על סוג ההבנה, העשוי לסייע. כפי שאמרתי, בעייתנו החינוכית היא הפרדת הרגש העמוק מן השכל, או במלים אחרות הפרדת הספונטאניות מהשליטה עליה. מעט מדי מאיתנו מכירים את התכונות האי־רציונאליות העמוקות של המדע, ומעט מדי מכירים את התכונות הרציונאליות האפשריות של האמנות. רבים מדי חיים ביחסים כה שטחיים עם אנשים אחרים, עד שיכולים אנו לחוש את הכוח הנובע מתמיכה הדדית אך ורק ברגעים של משבר. לעיתים קרובות מדי רוצים אנו שרק האחרים יהיו לא אנוכיים.

כיצד פיתחנו את האשלייה, שיכולים אנו להעביר את תפקיד חינוך בנינו, במובן העמוק יותר, לבתי־הספר? ילדינו סופגים הדים מסובכים, חיוביים ושליליים, של משפחותיהם, כלומר של הוריהם, אחיהם, אחיותיהם, סביהם, סבותיהם וכל היתר. אלה נכנסים לתוך מהותם, וילדינו הם גם הדים ותגובות לילדים אחרים, השולטים ברחובות ואף בבתי־הספר לא פחות מאשר המבוגרים. כן, בתי־הספר משנים במידה זו או אחרת, ושמעתי על מורים שגרמו לשינוי גדול בחייהם של ילדים שתרשמו מהם ומההתלהבות המועברת מאדם לאדם, כניצוץ של להבה מלפיד אחד לשני. אך לרוב הילדים ברוב הזמנים, בתי־הספר אינם אלא פרוזדורים ארוכים ומייגעים, שעליהם לעבור דרכם לפני שמתירים להם להיכנס למה שנראה במבט ראשון כשמש הזוהרת של הבגרות. בסך־הכל הילדים יוצאים מבתי־הספר פחות או יותר כפי שנכנסו אליהם: אינטליגנטים או לא, בעלי דמיון או לא, חרוצים או לא.

כדי להבציא את עצמנו כטובים אולי מאשר הננו, עלינו להבין את המיגבלות של המלים כשלעצמן, של ספרי־הלימוד כשלעצמם ושל בתי־הספר כשלעצמם. עלינו לאבד את הרגש, הנוצר בקירבנו מנסיוננו ומנסיון אבותינו, שהחינוך, כדי להיות מועיל, חייב להיות בלתי־נעים. ועלי להאזין קצת פחות למחשבות השיגרתיות והבטוחות שלנו, וקצת יותר לקול ההססני והבלתי־בהיר של ילדינו. כל זאת, כפי שעלינו לדעת, הוא קשה, מפני ששייכים אנו לסוג בעלי־חיים. האדם, המתקן שעדיין לא הספיק לתקן את עצמו.

המציאות והחלום של בורחס

במלאת 75 שנים לסופר הארגנטיני הנודע

מאת עודד סברדליק

לחורחה לואיס בורחס מלאו 75 שנים. לכבוד מאורע זה הוציא בית־ההוצאה הארגנטיני EMECE לאור את כל יצירותיו בכרך אחד בן 1168 עמודים. וזהו סיכום של כמעט יובל שנים של יצירה פוריה בתחום הסיפור הקצר, השירה והמסה, שתוצאותיה הם ספרים בלתי־נשכחים כגון: „להט בואנוס־איירס", „ויכוח", „ההיסטוריה הבינלאומית של הקלון", „תולדות הנצח", „פיקציות", „האל"ף", „דו"חו של ברודי", „זהב הנמרים" ועוד.

כבן למשפחה אמידה, עשה בורחס מגיל צעיר שנים רבות באירופה, בה ספג תרבויות עתיקות ועשירות. אביו, אשר היה המתרגם הראשון של „המרובעים" של עומר כייאם לספרדית, נטע בליבו של חורחה לואיס הקטן את האהבה לספרות. וילד־הפלא תירגם, בגיל תשע, את הנובלה „הנסיך המאושר" לאוסקר ויילד, שראתה אור ביומון „אל פאיס". אך ורק ב־1923, עם הופעת ספרו „להט בואנוס־איירס", נפתחו הסכרים ליצירתו העצומה.

מהן סגולותיה של יצירה זו? לומר חורחה לואיס בורחס — פירושו לקרוא בשם למנוע העיקרי של הפלוגתות הספרותיות הלוהטות ביותר בארצו. שכן, אין עוד סופר שעורר מחלוקות כה סוערות בקרב אנשי הספרות הארגנטינאית. הוא בעל השפעה כה גדולה על עולם הספרות הארגנטינאית והלטינו־אמריקנית בכלל, עד שאי־אפשר שלא להתייחס אליו, בין לחיוב ובין לשלילה.

הביקורת אליו מתעוררת לפעמים, שעה שמערבבים את בורחס הסופר עם בורחס שבחר בשמרנות פוליטית. אכן, רק הכרת המציאות הלטינו־אמריקנית מאפשרת להבין עד כמה עשוייה העמדה הפוליטית להשפיע על השיפוט ביחס לכל נושא בחיי היום־יום. הימין הליברלי העלה על נס את היסוד האסתטי שביצירתו, וראה בו, שלא בצדק, את נציגה המובהק ביותר של האמנות־לשם־אמנות. באורח פאראדוקסאלי חזרו וחוזרים על דעה בלתי־נכונה זו סופרים מהשמאל הדוגמאטי, והלאומנים ממפלגות הימין. יתר על כן: יש המאשימים את בורחס בבריחה מהמציאות, בהיותו גולה ממולדתו. מעניין לצטט בהקשר זה מדברי הסופרים עצמם.

לאונידס בארלטה, סופר ששימש מאז ומתמיד „הד עצמי" של המפלגה הקומוניסטית הארגנטינית (פלג פרו־סובייטי), טוען כי בורחס הוא „יוצרם של זיופים, המעתיק סיפורים פרסיים". באותו נוסח מתבטא הלאומני אנטוניו קול. לעומתם, נתון חוליו קורטאזאר, מגדולי הספרות הלטינו־אמריקנית, להשפעתו הגדולה של בורחס על יצירתו, ומציין שכך הדבר ביחס לכל „השמות החשובים" של היבשת.

המספר ארנסטו סאבאטו כותב בספרו „היחיד והעולם": „מי שיערוך מחקר ביצירתו של חורחה לואיס בורחס, ימצא בה מאובנים משונים: כתב־ייד של כופרים, קלפים מחפיסה מזוייפת, דמויות מתימטיות, לואיס קרול, פראנץ קאפקא, מבוכים של כרתים, סימטאות של נמל... התערובת נראית בבירור: תמיד חוזרות אותן בעיות מטאפיסיות בלבושים שונים. קלף מחפיסה

חורחה לואיס בורחס

עשוי לשמש סמל והדגמה של רעיון החזרה־המתמדת של תופעות". בהמשך מוסיף סאבאטו: „בורחס אוהב להביך את קוראיו. דומה שאתה קורא סיפור בלשי, ולפתע אתה נתקל באלוהות".

המשורר חוסה יסאקסון הצליח, כמדומני, ביותר בתפישתו את בורחס. במסתו „המשורר בחברת ההמונים" כותב יסאקסון: „קיימים, כפי שהוא עצמו מכריז, שני בורחס. דבר אינו מונע בעדנו מלחשוד בקיומם של אחרים. לטיפוס של בורחס, המספר הסובטילי אך הצונן, בעל הסיגנון הגאוני אך האדיש, יכולים אנו להוסיף את בורחס העוסק בעיקשות בטראנסצנדנציה, הנחרד למול הסערות המשנות בכל יום את קיומנו".

אנו רואים, איפוא, את בורחס מוויות שלעיתים הן משלימות ולעיתים מנוגדות. הוא בעת־ובעונה־אחת משורר ופרוזאיקן, וסיפוריו יוצרים אוניברסום מיוחד לו. מן הדין לשאול עתה את שאלתם של אלה המסתייגים מיצירותיו: האם האסתטיקה בלבד היא עניינו של בורחס? האם מתרחק הוא מן המציאות שמסביבו?

קודם־כל, ולעולם לא די לחזור על כך, הסופר כותב ספרות. היסוד האסתטי, מיזוגי הפורמאלי, הוא שרביטו של היוצר, ובעזרתו הוא מנהל את ממלכתו. בורחס הגיע ביצירתו לשלימות של כתיבה, שבה תואר הפועל ותואר־השם מספיקים לתיאורו המדוייק של המעשה ושל הנושא. המישפטים הקצרים גזורים היטב, עד לפרט האחרון. אצל בורחס, כל סיפור הוא שלימות בפני עצמו, ובעת־ובעונה־אחת מתייחס הוא לסיפורים אחרים, בדומה לכוכבים בשיטה הקוסמית. האינטליגנציה והרגש מעורבים אצלו זו בזה בעירוב סולידי.

אך סופר גדול אינו מסתפק באמנות לשם האמנות עצמה. האמת היא, שאין ביצירת בורחס נושאים מתחום הביקורת החברתית, מהסוג המצוי בספרי חורחה אמאדו ומיגל אנחל אסטוריאס. אך אין דבר רחוק מן האמת כמו הקביעה בדבר בריחתו של בורחס מן הקיים. למציאות פנים אין־ספור, נכון, אין הוא מצלם מעשים. מציאותו עוברת לעיתים את גבולות החלום, כאשר קשה להבחין בגורם החלום במציאות המיידית. בא היוצר לעזרה. כך הוא כאשר יוצר בורחס מעשים לא־קיימים, תאריכים בדויים, וכאשר איזה שם, איזו עיר, איזה היסטוריון, שעליהם מרמז בורחס, אין להם עדות בהכרה האנושית. עובדה זו בוודאי אינה עושה אותם למציאותיים פחות. עולמו של בורחס אינו עולם של בריחה. זהו עולם של טראנסצנדנציה, משתקפים בו יחדיו הזמן המוגבל, האין־סוף, גורלו של האדם, כל המהויות המצויות בכל המהות. בורחס עצמו אמר: „הגורל אוהב חזרות, וואריאנטים על אותו דבר, סימטריות". ולפי מפתח זה התפתחה יצירתו של אחד הסופרים המפוארים ביותר בזמננו.

300 סופרים מ־30 מדינות ישתתפו בחודש הבא בקונגרס פא"ן בירושלים

מאת גיל סדן

בימים הקרובים יזכה סוף־סוף עם־הספר לארח את עולם־הספר. כ־300 אנשי־עט, המעטרים בשמותיהם כל רשימה מכובדת של ה„מי ומי" בעולם הספרות, יבואו לירושלים בחודש הבא לקונגרס ה־39 של פא"ן, האירגון הבינלאומי רב־היוקרה של המשוררים והסופרים. הם ישהו בירושלים שבוע ימים, ידונו בנושאים העומדים ברומו של עולם הספרות, כגון „ספרות לאומית כגשר להבנה בין בני אדם", יקבלו גם החלטות בעלות משמעות פוליטית ויבחרו את מוסדותיו של האירגון.

כ־30 מדינות הבטיחו לשלוח את נציגיהן לקונגרס זה, להוציא את המדינות הקומוניסטיות, החברות אומנם באירגון זה, שאחד מעקרונותיו הבסיסיים הוא חופש הביטוי, אבל מעדיפות להפגין חופש זה בכך שלא יבואו לישראל וקולן לא יישמע. גם טורקיה ואיראן אמורות היו להיות מיוצגות במיפגש. אבל לאחר „הוד־הור שני" הודיעו כי „בשל בעיות פוליטיות" יישאירו את נציגיהן בבית.

ייצוג מגוון

בין הסופרים הבולטים שיבואו: חתן פרס־נובל, הסופר הגרמני היינריך בל, שהיה בעבר נשיא פא"ן; איז'ן יונסקו הצרפתי; סול בלו האמריקני; רוברט גופין מבלגיה; וסקו פופה מיוגוסלביה; וג'ורג'יו באסאני מאיטליה.

לישראל כ־150 חברים בפא"ן. יו"ר הועדה המארגנת של הקונגרס, הסופר שמאי גולן, מקווה שהם יטלו חלק פעיל באירועי הקונגרס. „אם הם יואילו להטריח את עצמם מתל־אביב לירושלים". הרב־גוניות בייצוג הישראלי בולטת לעין: ישראל כהן, יו"ר אגודת הסופרים בצד נונקונפורמיסט כדוד אבידן; סופרים ומשוררים ערביים כמוצטפא מוראר ומישל חדאד, וסופר אידיש כאברהם סוצקובר.

הרצאת הפתיחה תושמע על־ידי היינריך בל, והיא תוקדש לנושא המרכזי של הקונגרס — המורשה והיצירה התרבותית בספרות בת־זמננו. אהרן מגד וחנא אבו־חנא ידברו בשם הארץ המארחת.

סעיפים אחרים על סדר־יומו של הקונגרס: תערוכה מיוחדת של כתבי־יד מפורסמים בספרייה הלאומית; ביקור ב„יד ושם", שלאחריו תהיה שיחה על מוטיב השואה בספרות העברית; פגישה עם סופרים חברי קיבוצים בגינוסר; פגישה עם סופרים ערביים בנצרת; ואירוח בבתי סופרים בירושלים.

הישג מרשים

מעבר לדיונים האקדמיים יקיו גם דיונים בעלי נימה פוליטית. הסופרים והמשוררים יתבקשו לתת דעתם מחדש על שאלת מיקומו של מרכז פא"ן. המרכז העולמי הנוכחי הוא בלונדון, אבל הצרפתים מבקשים להוכיח בכל פעם מחדש את ההגמוניה שלהם על התרבות העולמית, ויצאו כנראה להעתיק את המרכז לפאריס. הקונגרס ידון גם בשאלות של דיכוי חופש הביטוי, ותועלה כנראה בעיית חירות היצירה בצ'ילה. שמאי גולן אינו יודע אם הישראלים יבקשו לדון בעניין חירות האורח בבריה"מ.

גולן סבור שעצם קיום הקונגרס בישראל, חרף התנגדותן הטבעית של חלק ניכר מחברות האירגון, הוא הישג מרשים, שאותו הוא זוקף בעיקר לזכותו של הסופר חנוך ברטוב, שפעל לכך רבות.

הקונגרס ייפתח השמיני ב־16 בדצמבר בתיאטרון־ירושלים, בנוכחות ראש הממשלה, יצחק רבין ושר החינוך והתרבות אהרן ידלין.

הווי מוזר בקומה השתים־עשרה

מאת מנחם מיכלסון

„עיריית תל־אביב, האגף לתרבות, לנוער ולספורט. במיסגרת מיפגשי „יוצר ויצירה" אנו שמחים לארח את הרב עדין שטיינזלץ ביום... בשעה... בבניין העירייה... קומה 12 בכבוד מוזמן". — הזמנה זו התגלגלה אלי איכשהו בשבוע שעבר. זימנתי עצמי לבניין העירייה.

לא שחביב עלי הבניין רב־המבוכים, אלא שכותרת האירוע פתחה לי פתח כחורה של מחט לציפייה. ציפייה שניזונה מקריאה ומסיפורים של עדי־שמיעה־וראייה על דברים שקרו בארץ הזאת עוד טרם שצייצתי בחללה. על ערבים שבהם קרא ביאליק, למשל, משיריו בפני אולמות גדושים; על ערבים שבהם הוציא אלכסנדר פן את הקהל מכליו בשירים „אפיקורסיים". אמת, לא קיוויתי שהרב עדין שטיינזלץ ילמד דף גמרא מנוקדת; אבל שיספר על דרך עבודתו המיוחדת במינה — לכך דווקא ציפיתי.

אולם, מה שקרה בקומה ה־12 בבניין עיריית תל־אביב, היה אופייני למצעיי הבגרות שצמחו על פרצופו הפסבדו־תרבותי של עם־הספר.

בשעה היעודה, 5.30 אחה"צ, היו בקומה ה־12 — 18 איש, מתוכם — ארבעה מהעירייה, צלם ומקליט. כל הנוכחים, פרט לאחד, חבשו כיפות לראשיהם. ואף נתבקשו לחתום את שמם בחוברת עבת־כרס, המעידה, מן־הסתם, על היקף פעולות האגף לתרבות.

בשעה 6 הגיע הרב שטיינזלץ כשהוא מתנצל על האיחור. שכן הגיע מירושלים — ועדיין אינו יודע מה מצפה לו בהמשך „מיפגש יוצר ויצירה".

*

ואז זה התחיל. מר יצחק ארצי, מ"מ ראש־העירייה, דיבר על כך שדווקא בימים אלה אנו זקוקים לשיבה למקורות, לליכוד לאומי אמיתי, וסיפר לרב שטיינזלץ, כי התלמוד הוא נכס תרבותי שאין דוגמתו בעולם, והוא, למעשה, אוצר של ידע ומידע. ועכשיו, „רשות־הדיבור לידידי בסוק".

ידידי בסוק הודה לידידי ארצי; העתיר שבחים על ראשו של הרב שטיינזלץ; ציין באוזניו ובאוזני 18 הנוכחים, כי „הסכנה הגדולה ביותר לקיומנו היא ההתנכרות והניכור למקורותינו"; וסיפר זכרונות מהימים בהם היה פרקליט צבאי ונזקק לסוגייה מסויימת במסכת סנהדרין.

העסק עוד לא הסתיים בכך. הרב ד"ר יהודה מוריאל סיפר לרב שטיינזלץ כי הוא „מצא את סוד הפירוש, שהוא טוב לאדם הנאור והמשכיל; ויש בזה משום פקיחת עיניים גם לאדם שחסרה לו ידיעה מוקדמת, היכול בעזרת הפירוש להיכנס ולחדור לתוך העניין".

הרב שטיינזלץ נע באי־נוחות בכיסאו, אבל הוא היה רק באמצע הדרך.

מר מרדכי שטרן, הח"כ לשעבר, הדגיש, כי בפעולתו המבורכת של הרב שטיינזלץ יש ביטוי לאחריותו של הפרט הבודד. „אנו חיים בעולם של משוגעים", אמר מר שטרן, „די לראות מה שנעשה באו"ם. כולם משתחווים לפני אותו רוצח". שטרן הצטרף למברכים, וסיפר להם כי הרב שטיינזלץ „הוא צעיר ועוד ידו נטויה".

חלאה, ד"ר יחיאל צבי מושקוביץ, מפקח, סיפר על פגישה עם אביו של שטיינזלץ בשליחות סגן־שר־החינוך דאז ושר־החינוך דהיום; ועל פגישה נוספת בה מסיבה זו או אחרת, והדגיש כי ידיעתו של הרב שטיינזלץ „חובקת עולמות מדע".

*

רק לאחר שעה־ורבע של דברי־קילוסין פתח הרב עדין שטיינזלץ את פיו במיסגרת „מיפגש יוצר ויצירה". במשפט קצר העמיד את כל המקלסים והמהללים על מקומם הנכון: „יש לי הרגשה לא נוחה", אמר. „לשבת כאן ולשמוע את כל השבחים. כנראה, שזהו חלק מהיסורים, הממרקים עוונו של אדם". אחר־כך העלה אפשרות שזוהי „קונספירציה למשוך אותי לתל־אביב, אותה אינני מחבב".

כל הנוכחים העלו חיוך מדושן־עונג על פניהם, ושמעו על לבטיו של הרב עדין שטיינזלץ: „קשה לדבר על יצירה, כשאדם עדיין כרוך בתוכה". הוא חזר והדגיש, כי כל העניין לא נוח לו.

אבל, למניין וחצי היהודים שישבו שם, היה כנראה מאוד נוח. אחרי הכל, הם טילטלו את הרב מירושלים לתל־אביב כדי לספר לו כמה מיפעלו חשוב, וביחוד בתקופה קשה זו וכו' וכו'. גם מר ארצי היה שבע־רצון. הוא הודה לכל המקלסים, ו„לחתן המסיבה שהוציא אותנו לשעה קלה מאותה מועקה בה אנו חיים".

ואני שקעתי עוד יותר באותה מועקה.

*

שמשון חלפי, יועץ לראש האגף לעניני תרבות ואמנות מסביר: „הפעם, במיקרה, באו רק עשרה אחוז מאלה ששלחנו להם הזמנות".

— למי נשלחו הזמנות?

חלפי: „בחרנו בציבור דתי, בעסקנים עירוניים, כדי לציין את הערכת העיר והעירייה ליוצר וליצירתו".

— האם כדאי לבזבז את הופעת הרב שטיינזלץ על עסקנים, במקום להביאו למשל, אל תלמידי־תיכון לא־דתיים?

מר ארצי: „אל"ף — האולם בעירייה הוא קטן, ואנו רוצים להכליל, אחת לחודש, גם צד רוחני בתוך החיים האפורים והשיגרתיים שבבניין העירייה. בי"ת — זה נותן בראש־ובראשונה לאמן, לו אנו מביעים את הערכתנו. גימ"ל — אנו מקליטים, וזה חשוב מבחינה ארכיונית".

*

המיפגש הסתיים. המוזמנים כירסמו ביסקוויטים ושתו מיץ, ירדו במעלית ונסעו הביתה. הצלם והמקליט קיפלו את כליהם, הרב שטיינזלץ חזר באוטובוס לירושלים — והתלמוד המנוקד שלו הוסיף מספר שורות מנוקדות ומפורשות. הבל.

דעה אישית

על לשונות־פרה, אמנות ואנטי־אמנות

מאת אדם ברוך

על תערוכת „לשונות הפרה" של אביטל גבע, בבית־האמנים הירושלמי, כתבה בשבוע שעבר גברת מרים טל. לדעתה, אין לשונות־פרה יכולות לשמש חומר־גלם ליצירת־אמנות; וכן, שוב לדעתה, ניתן היה להסתפק בלשון אחת. בכך כרכה המבקרת הבעת־דעה בהצעת ייעול, והכל מסתכם בעיניה ב„אנטי־אמנות, נסיון להדהים את הקהל באתגר בלתי־סביר, בלתי־אסתטי ומיותר לחלוטין".

אני מבין „אמנות" באופן שונה, ומבחינתי התערוכה אינה מיותרת, ובוודאי שאינה „מיותרת לחלוטין". כמעט מיותר לחלוטין לומר, שקביעות חרוצות כמו „מיותר לחלוטין" הן ניסיון מיותר לחלוטין לצמצם את הגוף לכושר־ההסתכלות של צופה אחד מסויים.

תערוכת „לשונות־הפרה" ותגובות צופים ומבקרים עליה מהוות הזדמנות סבירה לנסות להיכנס לתוך השטחים המופקרים, הגדורים בתוויות של „אנטי־אמנות" מזה ו„אוואנגארד צרוף" מזה.

קודם־כל, מיספר תיקוני־גבול ותיקוני־תיאוריות זעירים. לשון־פרה יכולה לשמש חומר־גלם ליצירת־אמנות. עובדה, היא משמשת את אביטל גבע. ובעיקרון „האמנות" אינה מבחינה הבחנה ערכית בין לשון־פרה למיכחול. כי המדיום האמיתי של „האמנות" הוא הראייה (העין), ולא הבד המתוח או ציבעי־השמן. מי שמגדיר „אמנות" במיכחול מתעלם מהעובדה ההגיונית וההיסטורית ש„אמנות" היא המגדיר של עצמה, ואילו המיכחול הוא מכשיר שאפשר איתו ואפשר בלעדיו. להכחיש את הלגיטימיות של דבר כלשהו, כולל לשונות־פרה, כמוהו כהכחשות שהיתה רווחת כלפי הצילום כאמצעי והפיברגלאס כחומר־גלם. מקור הסלידה מלשון־פרה הוא חוץ־אמנותי. הוא קרוב יותר לאסתטיקה של נימוסי־שולחן ופחות לאסתטיקה של „אמנות", שאיש לא ירשה לעצמו היום לטעון בשמה טענות מוחלטות.

*

די בידוע „אמנותי" קלוש כדי לזהות את יצירת אביטל גבע עם „האמנות המושגית". לשונות־הפרה בנויות על־פי התחביר „המושגי". זהו תחביר הלוקח בחשבון, בין השאר, את התגובה השוללנית, כפי שלמד לקחת בחשבון השתאויות הריטויות לכבוד כל תצוגה מושגית, באשר היא מושגית.

התגובה „אנטי־אמנות" ו„לא אסתטי", שהיא תגובה ייצוגית ובינעירונית מאוד, היא בלתי־רלוואנטית וכמוה כהתפרצות לדלת־פתוחה ביחס לאמנות המושגית. בלתי־רלוואנטית משום שאינה דוברת אותה שפה, גם אם נידמה שמשתמשים בה באותן מלים. כהתפרצות לדלת־פתוחה, משום שאביטל גבע אינו מעוניין באותן „תרבויות" ו„אסתטיות", שהצופה „התרבותי" אינו מוצא בתערוכתו.

נקודת ההמראה או ההידרדרות של גבע היא הנקודה בה ניפרדת התנועה „המושגית" מפסי־הייצור של אמנות שאינה אלא הערה על 'האמנות' (ובהמחשה ישראלית: הסוריאליזם הישראלי, המעיר על זה האירופי; או בוגרי ביה"ס האנגלי סט. מרטין, שהעירו על יצירת מורם אנטוני קארו), ניפרדת ועברה לפס־ייצור המנסה לטפל ב„מצוי בין האמנות לבין החיים", והגיעה, כעבור זמן, למצב ממנו ברחה. למציאות של 99 אמנים מושגיים, השותפים לפס־ייצור אחד, שכולו הערה על יצירתו של אמן „מושגי" אחד, דניס אופנהיים או סמיטסון.

*

אביטל גבע הציב בפני הצופה בעייה: לצאת מעורו. הפיתרון כמעט בלתי־אפשרי. הצופה משתמש בכלים שסיפקה לו מסורת־התרבותית, כדי לפתור בעיות או להעריך תופעות שבתחום־השיפוט של אותה מסורת. לשונות־הפרה אינן חלק מאותה מסורת. חוסר־האפשרות הדוחף את האמנות „המושגית" לקירבתם של המדע והפילוסופיה, שבקשר סובלים חובבים מתעניינים ובוודאי אינם כרויים לחוות־דעתם.

אך הצופה התרבותי מסרב לשפוט ידו מתופעה „תרבותית" כלשהי, ומנסה, איפוא, גם להישאר בעורו וגם למצוא את הבשורה. הניסיון למצוא את הבשורה שבלשונות־הפרה גובל בהתעמלות אימפוטנטית, כפי שהדחייה מלשון־פרה מקורה בשרירי־הקיבה האנושיים, ולא בשרירי־הקיבה של האמנות. הבשורה המשוערת הראשונה היא: האמן רוצה להדהים את הקהל. התגובה: אותי הוא לא ידהים. אותי הוא לא ירמה. אותי הוא מצחיק. כלומר, נקודת־המוצא היא עויינות בוטה, ולא עניינית.

מי שחושב שגבע ביקש להדהים את הקהל, צודק. הוא ביקש. גם שמואל בק מבקש. גם ראושנברג מבקש, בלי „להבדיל". זוהי הדהמה שהיא טיבעית לכל מעשה־אמנות, ומכוונת לאותו צומת עדין או מסורבל של רגישויות, ציפיות, הגנות, מערכות־קליטה, קני־מידה תרבותיים ואסתטיים מישתנים — אך לא כמטרה קירקסית, סנסציונית וסאלונית בפני עצמה. מי שחושב כך על גבע, חשב כך ב־1948 על „הזמרת הקרחת" של יונסקו. והדוגמאות רבות.

מלשונות־הפרה אי־אפשר לנסח בשורה אחת ברורה. עובדה זו מעמידה את הביקורת במיבחן. היא מכריחה את הביקורת להתאמץ. אפשר להגביל את התערוכה לתחום־המחייה של אמנות־כספי־חברה, ולומר שזהו שירבוב לשון להצלחה המיסחרית של תערוכה זו או אחרת; ואפשר להפכה לתגובה אמנותית־פוליטית, ולומר שהיא מרכבת לשון כבדה וגסה לחורצי־לשון פוליטיים מסויימים. ואפשר להבין אותה כמאניפסט של אביטל גבע, המצהיר שהאמנות שווה כל הוצאה כספית, גם זו של לשונות־פרה יקרות; או שהאמנות אינה חייבת לשמור על טריות, כפי שלשון־פרה אינה חייבת. או להיפך, האמנות כן חייבת, ואילו לשון־פרה יכולה להיות גם משומרת.

אפשר לבטל את התערוכה מעיקרה, על־ידי הגדרתה כאנטי־תרבות. ואפשר להגיע לאותה הוצאת־ביטול ואי־הבנה על־ידי הערכתה באמצעות המילון־הביקורתי השגור, המחייב להעריך ולתאר ערכים פלאסטיים. כלומר, אפשר להתייחס לקומפוזיציה ולקו של קופסאות לשונות־הפרה, להשתמש בדימויים כ„אנרגיה עצורה", „אלימות סטאטית", „עוצמה סוריאליסטית", „לשונות־הרוע". לדון בחומריות ובגלמיות ובאכספרסיביות של לשונות־הפרה. בקיצור, לא לצאת מהעור, לא לדבר לעניין, לשפוט את הלשונות לפי חוק זר.

*

אפשר, כמובן, גם לראות את התערוכה בתחום „הדברים עצמם", דהיינו לשונות־פרה. כתערוכה שיש לשפוט אותה על־פי ההיגיון והתחביר ה„מושגיים"; היגיון וכללים המורים, מנוסחים ובעלי היסטוריה קצרה אך אינטנסיבית. שיפוט כזה יעריך, לדעתי, את לשונות־הפרה של גבע כיצירה שמרנית למדי, המנצלת באופן שמרני את ה„חירויות" שהעניק החזרם המושגי לאמן והעושה שימוש עייף ומרושל בפוטנציאל הפולמי־אמנותי, המצוי בעצם הפגישה, הנדירה למדי בישראל, בין אמנות מסויימת לקהל מסויים.

עיקר חשיבותה של התערוכה מונח בעובדה שאכן היא מוצגת בירושלים. בניו־יורק היא היתה, אולי, מהווה הוכחה לאקדמיזם הנוקשה ולקונפורמיות המכרסמים כל תנועה חדשנית שמגיעה לשלב ידוע של הגשמה ושל התאורחות. בישראל, בה האמנות המופשטת היתה עד לפני שנים תנועה האוואנגארדית, מקום עדיין לטוהר מתערוכתו הנוכחית של אביטל גבע על שאבלונה אישית ועל קונפורמיות של תנועה שלימה, וכשהתערוכה מוצגת בירושלים, מתחדדות הטענות והדעות ש„זה לא תרבותי" וש„זה יבוא זר". ולעומתן מתברר שאביטל גבע פועל, בעיקביות, ומכשיר בשפה לא־פופולארית ובכלים „לא־תרבותיים", שפה וכלים שסיגל לעצמו, ובחירה אישית מעוצבת של אמצעי־הביטוי, המהווים, כשלעצמם, הצהרה אמנותית אחת מתמשכת.

בתערוכות

מזרח ומערב: פגישה

תערוכתו של פימה בגלריה בינט, תל־אביב

מאת שרה בריטברג

פימה: דיוקן עצמי (רישום דיות)

הנה מיקרה בו חשובה הביוגראפיה של האמן. פימה (שמו האמיתי אפרים רויטנברג), בן להורים מרוסיה, שנולד וגדל בחרבין שבסין. למד ציור וקליגראפיה סינית, ואף הורה באקדמיה של שנחאי. עלה לישראל ב־1947, ומאז 1961 הוא מתגורר לסירוגין בפאריז ובירושלים.

מן הרקע הבינלאומי הזה צמח אמן מופשט, אירופי במהותו, שיסודות קליגראפיה סינית, הנמצאים בציוריו, מטביעים בו יחוד ממשי.

מי שראה את התערוכה הסינית הנדירה, המוצגת בימים אלה במוזיאון־ישראל (ותועבר לאחר־מכן למוזיאון תל־אביב), אולי הרגיש שמזרח ומערב עשויים להיפגש, למרות האימרה השגורה, הגורסת את ההיפך. הזרות והשוני בגישה ובתרבות הציור בין סין והמערב מזדקרים לעין, ובכל־זאת קיימת נקודה, בה מתרחשת פגישה, ויד לוחצת יד. זוהי האמונה המשותפת לשתי התרבויות, הסינית והמערבית, ביכולת הביטוי של הקו הבודד, המופשט.

התבוננות בנופים

מי שראה ואהב כיצד צייר סיני (שהוא תמיד נטורליסט) מקפיד על הנחת־המכחול הבודדת ועל הוצאת גוונים שונים ודקים של רגישויות מהנחה כזו, חזקה עליו שיבין ויאהב גם את הציור המופשט המערבי.

הקליגראפיה — אמנות הכתיבה הסינית, שהיא תחום־אמנות מיוחד, האופייני לסין ואין כמותו במערב — מדגישה את הצד המופשט באמנות הסינית ואת הזיקה שבינה לבין מיספר זרמים בציור המערבי.

אין תימה שפימה, אשר הכיר ציור וקליגראפיה סינית בטרם הכיר ציור מערבי, פנה דווקא אל תחום המופשט נוסח אירופה, שהוא אולי הקרוב ביותר ברוחו לציור הסיני. בציוריו הוא משלב אותיות של קליגראפיה סינית, שבשל אופייה המופשט משתלבת בצורה אורגאנית בציור. אין תימה גם שנקודת־המוצא של האמן, כמו זו של הציירים הסיניים, היא כמעט תמיד התבוננות מעמיקה בנופים, ורק לאחר־מכן באה ההפשטה.

תערוכתו הנוכחית של פימה בתל־אביב שהיא על טהרת צבעי המים, רישום הדיות והגואש (טכניקות סיניות כל־כך) עוזרת להבחין בשילוב המיוחד בין מזרח ומערב. אם כי גם בתמונות־השמן הגדולות שלו, שראינו בהזדמנויות שונות, קשה להתעלם מנקודה זו.

כושר־תימצות

כאקוורליסט יודע פימה היטב את הדיאלוג הזהיר שבין הצבע לנייר. כיוון שתכונתם הראשונה של צבעי־המים היא שקיפותם והאפשרות למהול אותם בריכוזים שונים, נסב המישחק הטכני, המקבל מימד הבעתי, על אותו ציר שבין שקיפות וצלילות לאטימות ולעכירות חלקית. המסכים השקופים של הצבע, המעוררים תחושה של תנועה וזהלה, כמעט עומדת, כדרך בה נספג הצבע בנייר, מקבלים לפתע תנופה ומימד דראמטי על־ידי אותות קליגראפיים. אותות אלה, המונחים בתנופת־יד מיומנת, פירושם תנועה מהירה, מין ברק פתאומי, המורה על כיוון לעומת המסכים הרוגעים והסטאטיים שמתחתיו.

הקשר ההדוק שיש לצייר עם נופים מבסס את שילובי הניגודים לא על מופשט טהור, אלא על מופשט שמקורו בטבע, בו מורות התנועות הפתאומיות על הדינאמיות של הנוף — ציפור במעופה, צמחיה פראית, מידרון תלול וכיו"ב; והכתמים הנחים מצביעים על היסודות השקטים באותו נוף.

מטבעם של צבעי־מים שאינם מצטלמים היטב. הצבעוניות, השקיפות, הגוונים הדקים והמעברים המדורגים — לא נקלטים היטב על־ידי העדשה. ואת המעט שקולטת העדשה מוחקת הגלופה בעיתון. לכן בחרתי להביא כאן, לשם אילוסטרציה, רישום דיות, שנושאו דיוקן עצמי של האמן. הוא אחד מתוך שורה של דיוקנאות עצמיים המוצגים בתערוכה, אך הוא היחיד בה, שמבוסס על דיות בלבד, ללא צבעי־מים.

רישום מצויין זה מדגיש את הנחת־המכחול הקליגראפית־דינאמית עליה כתבתי, את המעברים וההתרחשויות בדרכה של משיכת־מכחול בודדת, ואת כושר התימצות המיוחד, שמצליח למסור פנים, הבעה ותנועה במשיכות מכחול ספורות.

את ביטויו המיוחד של פימה בצבעי־מים יש לבוא ולראות בתערוכה עצמה.

תערוכות־יחיד בירושלים

מאת מרים טל

אברהם אילת בגלריה הקטנה

זו תערוכה בשלה ומרשימה של אמן עקבי ומעניין, חבר קיבוץ שמיר, המציג זה 12 שנה. עד כה שילב בסיגנונו אלמנטים חיוליים ואלמנטים גיאומטריים.

התצוגה הנוכחית שונה, אם־כי מהווה כעין המשך לסיגנון הקודם. הרישומים, שבוצעו בעיפרון רך „גרפיט", מאוכלסים מערכת קווית עשירה וממושמעת, שאפשר למצוא בה אלמנטים צמחיים, מוקדי אור, כעין סנה בוער, ריקודי צורות, גושים סגורים וחלקיקים מתפזרים. ישנם גם דפים בעלי מישטחים שעירים, חושניים, קטיפתיים.

פה ושם עוד מוצאים מלבנים קוויים או רמזים אחרים לצורות גיאומטריות. אך בדרך־כלל זו אמנות מופשטת־סמלית קורנת, עם הקבלות מרוייקות, וכעין שאלות ותשובות פלאסטיות. וזוהי יצירה מקורית ומשכנעת בהחלט.

נירה סביר בגלריה אנגל

תערוכתה של נירה סביר מפתיעה. זהו ציור מופשט טבעי לחלוטין, כמעט נאיבי. הצורות והצבעים בהירים, עזים, ללא שמץ של היסוס. מישטחי צבע, שירבוטים וצורות סרטיות ורשתיות מתלכדים לקומפוזיציה סבירה ורבת־קצב. לעיתים אפשר למצוא אסוציאציות עם קטעי מציאות, אך הגישה מופשטת, והאווירה אביבית־קיצית. צורות גדולות, פתאומיות, מסתערות על המסתכל. עצמים רבים פורחים בבדים אלה, אך אין דחיסות. יש פה ושם נקודת־מגע עם לאה ניקל, גם עם רפי לביא. אך זהו ציור עצמאי, מעט בארבארי, לא מעודן במיוחד, אך משכנע בפתיחותו, בחירותו, בצעירותו.

מכתבים לעורך

גם לשון־פרה היא חומר־גלם לאמנות

במאמרה של הגב' מרים טל, „אנטי־אמנות בבית־האמנים", שהתפרסם במוסף לספרות ביום שישי 22.11.74, כותבת המבקרת בנימה של התנצלות, כי היא „לא חושבת שתרבות היא מותרות; אבל מצד שני היא שואלת: „לשם מה היה צריך לבזבז כמות ניכרת של בשר מצויין לתערוכה זו, בה מציג אביטל גבע לשונות־פרה?

אינני מוצא כל הבדל בין ביקורת זו לבין גישתם של אנשי הטלוויזיה, שמסלו את האמן לב סירקין מלעשות מוזאיקה בדרך חברון־ירושלים, בגלל „הביזבוז האמנותי". או גישתם של אנשי מוזיאון־ישראל, שטענו כי ספריית אמנות היא מותרות. מדוע מוזאיקה או בדים לתמונות מונומנטאליות אינם מותרות? האם ידוע לקורא שמחירו של מטר־מרובע בד שווה למחיר חמישה ק"ג בשר, ושהסכום המושקע בעבודות המוזאיקה של לב סירקין יכול לפרנס 150 משפחות „בעיירות־הפיתוח שליד עין־שמר"? מדוע לא להיטפל לזה?

נראה לי שהשיטה לחקוף חוץ מציאות מחסה בעולם־המושגים הכלכלי־סוציאלי, אין בינה לבין הביקורת האמנותית ולא כלום. זוהי שיטה מצויינת, אבל דמגוגית. אינני חושב שיצירתו של אביטל גבע היא יצירת האמנות הטובה ביותר במאה ה־20, אך אנו חייבים להראות לקהל יצירות־אמנות מעין אלו גם אם אינן טובות, ולא להסתגר במיגדל־שן.

הביקורת של הגב' טל משקפת את השמרני והישן, ולא את החוויה בה אנו חיים היום. אנו מתקרבים לסוף המאה־העשרים, והגיע הזמן לתת את דעתנו על־כך.

יוסי גולדשטיין
מנהל בית־האמנים, ירושלים

קורס ללשון הפרה

ביקורתה של מרים טל על תערוכתו של אביטל גבע, בה הוצגו לשונות־פרה, „היא ממש שערורייה במלוא מובן המלה מכמה וכמה סבות". מרים טל אינה מבינה לא את לשון הפרה כחומר־גלם, ולא את כמות לשונות הפרה בימים אלה דווקא.

אני איני מבין את ההצדקה לכך שב„אי־תבונותיה", במיוחד בימים אלה, כאשר במקום לבזבז זמן ומרץ על מיתפחויביצים, היתה יכולה ללכת לעיירות פיתוח ולקיבוצים ולעזור שם. או לכל היותר לקחת קורס מזורז ללשון הפרה.

תל־אביב — רפי לביא

מרים טל מעירה:

א) לגבי יוסי גולדשטיין: גישתו היתה נכונה, אילו לשון־פרה היתה חומר גולמי לאמנות כלשהי. אולם המוזאיקה של סירקין היא אמנות, וכל סכום המוצא עליה — מוצדק; ואילו לשונות־הפרה נשארות, לדעתי, מחוץ לתחומי האמנות, למרות הנסיונות „לטהר את השרץ" בק"ן טעמים.

ב) למר רפי לביא: אני מייעצת לו לנהוג לפי „נאה דורש ונאה מקיים", ולא „נאה דורש" בלבד. מיכתבו הוא הוכחה מצויינת למידת האבסורד שבגישתו, ואין לי מה להוסיף על כך.

עקרונות מעצב המדינה

בעיקבות ספר חדש על דמותו של דוד בן־גוריון

מאת איל כפכפי

אברהם אביחי: דוד בן־גוריון מעצב־המדינה, הוצאת „כתר", 1974.

בסיונו של הספר להציג את בן־גוריון כ„מיקרה" של מנהיג, - המעצב מדינה, „מיקרה" שאפשר להסיק ממנו לקחים ו־להשוותו למנהיגים אחרים, הוא מגוחך. המחבר מוצא בסוף הספר טעם להשוואת בן־גוריון לצ'רצ'יל, לדה־גול ואפילו ללנין. ההשוואה כשלעצמה אינה מגוחכת, אך ל־מידת ה„מיקרה" של ב.ג. כמעצב מדינה היא המגוחכת והמוזרה, והמחבר למד ממנה לקח כללי לאמור: „מנהיגות יעילה של מדינה מתבססת על פתרון פרגמאטי של בעיות יסוד ומשברי יסוד בהתאם למטרות ולעקרונות היסודיים של המנהיג" (עמ' 2). כל מדינאי הינו פרגמאטי, ואין בכך כל רבותא לקבוע שהוא כזה. פתרונות מדיניים הם תמיד פתרונות פרגמאטיים. אך לומר כי ב.ג. פתר בעיות באופן פרגמאטי על־פי עקרונות־יסוד שלו, זו קביעה מרחיקת־לכת למדי. יצאנו בעיקבות המחבר לראות האם הוכיח זאת.

מטרה ואמצעי

המחבר מיטיב להראות כי בעקרונותיו של ב.ג. חלו שינויים אשר לא חלו בעקרונותיהם של חבריו לתנועה. ב.ג. החל כציוני וכסוציאליסט, וגמר כשאיננו ציוני ואיננו סוציאליסט, ועל כן לא יכולה לעמוד במיבחן התיזה היסודית של הספר כי כל בעיית החוקר אינה אלא הרצף ש־בין עיקרון ופרגמאטיות, או בין עיקרון למימושו. על כן, כאשר טוען המחבר כי „בטרם נבדוק את המנהיגות המעשית של ב.ג.: את עקרונותיו ואת שימושו הלכה למעשה, כדאי יהיה להבין את השקפת עולמו, את המסגרת המושגית שלו... הללו עיצבו את טיפולו הממשי במצבים ובבעיות" (עמ' 29), הריהו שוכח ליישב זאת עם תיאורו שלו עצמו על השינוי הטוטאלי שחל במערכת עקרונות זו.

שינוי זה נובע, לדעתי, מכך שהעקרונות אינם עבור ב.ג. מטרה למימוש, כי אם אמצעי; אידיאולוגיה ותעמולה בשירות המדיניות שלו, שאינה דווקא תמיד זו המוצהרת. כך משמשים שלילת הגלות והבוז אליה באיזה עירוב משונה עם התפישה האחד־העמית של עם־סגולה, כבסיס אידיאולוגי של מה שהמחבר מכנה „ישראלוצנטריות". והגדרת תחרות היהודית מתמצית ב„סטאטוס של מרות יהודית על יהודים" (עמ' 30). כאשר קובע ב.ג. כי היו בהיסטוריה היהודית שלושה מאורעות חשובים: מעמד הר־סיני, כיבוש הארץ על־ידי יהושע והקמת מדינת־ישראל, הרי זו איננה קביעה שבאמונה, אלא קביעה של האידיאולוג. זוהי קביעה שקובע ב.ג. במיסגרת תפקידו כמחנך, תפקיד שהמחבר עצמו מדגיש כי הוא „התענג עליו" (עמ' 43, ו־108). כל הקפיצה מעל הגלות שב.ג. ה„מתענג לחנך", ביצע אותה, אינה לגבי עניין של עיקרון לגביו, אלא אידיאולוגיה להמונים.

באופן זה הוא מתייחס גם לתנ"ך. דומני שלא מצאתי תיאור כה משכנע של השימוש הברוטאלי שהשתמש בן־גוריון בתנ"ך כמו זה המצוי בספרו של אביחי, האומר כי „התנ"ך תאם את צרכיו" של ב.ג., שהשתמש בו וכתפארת מליצותיו „כמו כל מנהיג לאומני אחר" (עמ' 33).

דומה כי המחבר הצליח להוכיח בפרק על הרעיונות, שכולם עד אחד: היסטוריה יהודית, ציונות, ערכי התנ"ך, הסתמכות על עצמנו (עמ' 42), הנקמה בנאצים, חלוציות וסוציאליזם, ואפילו אפלטון ובודהיזם — שימשו לב.ג. כמכשירים מדיניים־תעמולתיים.

מתפרק על ענייני פנים אנו למדים, כי לב.ג. לא היו כל עקרונות, חוץ מחיזוקה של סמכות המדינה בכל התחומים. חולשה אחת היתה לו: ותרנות כלפי הדתיים. המחבר ניתלה בנאומי ב.ג. על־מנת להאציל עליו עקרונות, אולם גם הוא עצמו מודה כי „כוחה של ישראל חשוב יותר מהתוכן של סיגנון החיים של החברה הישראלית" (עמ' 86), וזה נאמר בקשר לחופש המצפון וכפייה דתית.

מתפרק על המעצמות אנו למדים כי עיצב את קשרי המדיניות בלי להיוועץ בממשלה (שאלת גרמניה וההתקשרות עם שטראוס, עמ' 161־168) ושקיים בתוך מישרד הבטחון מישרד חוץ מקביל כנגד שרת ואחר־כך כנגד גולדה.

עיקרון נוסף של ב.ג. — כפי שהמחבר מציג אותו — הוא פיקוח אזרחי על הצבא. אם הקורא אינו „משוחד" על־ידי ידיעות מוקדמות כביכול, הוא ישתכנע כי עיקרון זה של ב.ג. היה חרש בתכלית ל„הגנה", וכי עד אז לא היתה ה„הגנה" כפופה למרות לאומית.

המחבר, כהרגלו, מסתמך על נאומיו של ב.ג., וכך יוצא כי האחדת הצבא, כפיפתו אישית לב.ג., פרשת „אלטלנה" ופירוק הפלמ"ח הינם פרשה אחת, שמשמעותם כפיפת הכוחות המזויינים למרות הלאומית. המחבר משתמש לכך ממש באותם „טריקים" שב.ג. השתמש בהם. כאשר הסמיך, ב„מדינת ישראל המחודשת" שלו, את הוויכוח על עניין הפלמ"ח לפרשת „אלטלנה", והוא מתבטא כך: „לאחר שפתר ב.ג. את הבעייה מימין, פנה אל השמאל". משמע, אותה בעייה עמדה בפניו עם „אלטלנה" ועם הפלמ"ח...

מלחמת־מנע

אילו מטרות ועקרונות הנחו את ב.ג. בתחום מדיניות החוץ והבטחון? על כך למדים אנו רבות מהספר: „מדיניות פעולות התגמול... נוסף למטרות המוצהרות שימשה... צרכים סמויים: לחחריף את הסיכסוך, להשיג הישגים דיפלומטיים או לשפר את האפשרויות לרכישת נשק; להביא ללחימה בפועל ממש; לשפר את המוראל והכושר הקרבי של צה"ל ולחריף את המוראל האזרחי" (עמ' 104). המחבר אף מזים את הדעה המקובלת כי פעולות התגמול הרתיעו).

בעניין מלחמת־מנע הקפיד ב.ג. „מטעמים פרגמאטיים" לדחות בתוקף כל רעיון כזה (עמ' 107) בעוד שחתר למלחמה כזו בפועל. המלחמה הוצגה מטעמים חינוכיים לא כמלחמת־מנע, אלא כ„מלחמה בלתי נמנעת" (עמ' 109) וכ„מסע ישועה" (עמ' 111).

בעניין ה„תוכנית הגדולה" של ב.ג. במלחמת השיחרור, הכוללת הסתערות על בריטניה והאשמים ועל הכוחות הפאודליים הקשורים בקולוניאליזם הבריטי, מציע המחבר שלא להיתפס להגדרות של „קנוניה", אך מורה בנכונותה של התיזה. מי שקרא את הוויכוח המפורסם בעין־חרוד על היחס לערבים, בו פסק ב.ג. כי אל לנו להתחבר עם האפנדים אלא עם הפועלים הערבים בלבד, עשוי לתמוה על גמישות עקרונותיו של הסוציאליסט לשעבר, המתחבר עם היסודות האשמים־בריטים במזרח התיכון. אך מהמחבר אין אנו שומעים דבר על כך.

בעניין המחלוקת עם שרת מוורים העקרונות עוד יותר. המחבר קובע ששרת היה בעד דיפלומטיה וב.ג. הציע „כמה צורות בלתי אמצעיות יותר של דו־שיח" (עמ' 117). מה פירוש הדבר?

אם העיקרון הוא הסתמכות על עצמנו, כיצד נערכו נסיגות בהולות ב־1949 וב־1957? על רצף זה בין עיקרון לפרגמאטיות אין אנו למדים. אם העיקרון הוא „או"ם שמום" (עמ' 168), כיצד מסתמך ב.ג. על „הלכות וסידורים" של או"ם? (עמ' 111).

האם נועדה ישראל להיות חלק מהמזרח התיכון? המחבר מביא שתי קביעות של ב.ג., סקטניות באותה מידה, ומנוגדות במישרין זו לזו (עמ' 122, 140, 153).

המחבר קובע כי יחסו של ב.ג. לערבים נקבע על־פי שיקולים בטחוניים (עמ' 123). אך הוא גם מודה כי ב.ג. זיהה עצמו עם הבטחון עד כדי כך שראה כל ביקורת על המימשל הצבאי כביקורת אישית וכפגיעה כלפיו (עמ' 127).

יד חזקה

המחבר מסמיך לנטייתו של ב.ג. למוד את הערבים במידתנו שלנו, מידת הערכים היהודיים (עמ' 130), את סירובו הכולל והעיקש לדון ולהתפשר בשאלת הפליטים הערבים, וקובע כי „סירוב כולל מעין זה חיזק את מדיניותן של המדינות הערביות לנצל את הפליטים ככלי מישחק כנגד ישראל". קשה לראות כאן את העיקרון, ועוד יותר קשה לראות היכן כאן הפתרון הפרגמאטי ברוח עיקרון זה. ואכן, טוען המחבר, כי לגבי הערבים היתה מדיניות ב.ג. מדיניות של יד חזקה מחד גיסא, ודיבורים צבועים על שלום מאידך (עמ' 151).

המחבר עסק בעקרונותיו של ב.ג., ועל כן מוכרחת היתה דמותו בספר להתעוות. הספר מציגו כאוטוריטניסט וכמחנך על עקרונות כמליצות שהוא עצמו אינו מאמין בהן כלל. אומנם כזאת ניתן לומר על כמה מדינאים, אך ספק אם יש בכך נחמה לגבי דמותו של ה„יחיד בדורו".

עדיין נותרת המלאכה שהחל בה ישראל בר (עם כל הביקורת שצריך להשמיע כלפי נסיונו): לתאר ולהסביר את מדיניותו של ב.ג. כתוכנית מדינית וכמאבק כוח מדיני כנגד תוכניות מדיניות מנוגדות של הוייצמניים.

גבריאלה אלישע

שבעה שירים קצרים

רַק בְּמָקוֹם אֶחָד (אוּלַי אֵינִי יוֹדַעַת הִיא רַבָּה כְּמוֹ דָּם
וּבְסִתְרָהּ יוֹדַעַת
יָדַי מִתְפַּשְּׁטוֹת לְדָמָהּ

*

אֱלֹהִים הוּא אָדָם גָּדוֹל הוּא יָכוֹל לָנֶצַח
לְהַמְשִׁיךְ לְלֹא הֶפְסֵק וְלֹא צָרִיךְ לָנֶצַח לְהִתְפַּלֵּל אַחַר
כָּךְ אֶפְשָׁר לְהוֹדוֹת

*

אַף הַצִּפֳּרִים חַיּוֹת בֵּין גְּבוּל לִגְבוּל
וְהֵיכָן לְהִמָּלֵט בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר גְּחוּלֵל
וּבַחֹרֶף הַזֶּה אֶת כָּל הָעִתִּים אֲנִי חוֹשֶׁבֶת

*

חֹסֶר אוֹנִים
לָגַעַת כִּי אֲנִי מִתְנַהֶגֶת
אֶל הָרָחוֹק מִתְנַהֶגֶת אֶל
יוֹתֵר אוֹר

*

מֵעַתָּה תִּהְיֶה רוֹכֶלֶת
לֹא תִּהְיֶה לָהּ רוּחַ בַּלַּיְלָה
וְתִהְיֶה בְּתוֹךְ כַּמָּה בְּגָדִים
לְאַט לְאַט הִיא תִּמְכֹּר כֻּתִּים

*

הִיא בּוֹכָה וְדִמְעוֹתֶיהָ תְּמִימוֹת מִמַּיִם שְׁלֵמִים
מְמֻלָּח דִּמְעוֹתֶיהָ שֶׁאָלְתִּי אֶת כֵּלֶיהָ
לָלֶכֶת מִקְשֶׁשֶׁת לְעֶבְרָהּ
מֶלַח דִּמְעוֹתֶיהָ עַל לְשׁוֹנִי וְאֵינֶנּוּ שְׁקֵטִים

*

הַיָּם
הֵצִיף אוֹתִי עַל מוֹשָׁבִי
הָיוּ לִי נְעִים
כְּמוֹ צְלָלִים
נִשְׁבָּרִים

מה לראות?

תל־אביב והסביבה

• מוזיאון תל־אביב: ביתן הלנה רובינשטיין — בן־גוריון תרמ"ז־תשל"ד, חייו ופעלו, לרגל יום השנה לפטירתו; הבניין החדש: יוהם רוזוב — תערוכת רישומים.

• שלי איידליין (גלריה צ'מרינסקי, גורדון 36): תערוכת תחריטים ברמה טכנית ואסטטית גבוהה.

• דוד שניאור (גלריה גורדון, גורדון 29): רשם ותיק מציג גלריה של דמויות.

דוד שניאור: רישום צבעוני
מתערוכתו בגלריה גורדון, תל־אביב

• עבודות על נייר (גלריה יודפת, דיזנגוף 190): מעבודותיהם של אביבה אורי, אבנר כץ, לאה ניקל, סטימצקי ופיסול של אוסוולדו רומברג.

• יובל ידיב (בית ליוויק, דב הוז 30): תערוכת ציורי־אקריליק בסיגנון אקספרסיוניסטי.

• ירון ספיר (גלריה דוגית, פרישמן 43): צייר צעיר ומוכשר מאוד המציג גישה מקורית ומעניינת לציור בצבעי־מים.

• פנחס אברמוביץ (מישכן לאמנות, חולון): הצייר הוותיק, שנימנה עם קבוצת „אופקים חדשים", מציג מעבודותיו.

ירושלים

• מוזיאון ישראל: ה„גרניקה" לפיקאסו (אגף הנוער); עתיק וחדש מתנת י. מיטשל; לזאיאן קלרג — תצלומים אמנותיים; גראפיקה בשירות הציבור; מרדכי מורה — תחריטים.

• בית האמנים — אביטל גבע: „לשון זרה"; ראובן מילר: ציורי־שמן; ודריאנה צוונג: ציורי־שמן.

• מרדכי כומפל (גלריה גורה, שדרות בן־מימון 1): תערוכת קולאז'ים.

• אברהם אילת (הגלריה הקטנה, שלומון 27): תערוכת רישומים (ראה ביקורת).

• נירה סביר (גלריה אנגל, שלומציון המלכה 13): ציורי־אקריל ופסטל (ראה ביקורת).

• גרהרט (גלריה דגוש, עין־רוגל 11): סידרה של ציורים ורישומים מיסטיים, בהשראת תורות ואגדות המזרח הרחוק.

• יוסף וקדסון (תיאטרון ירושלים): צייר עולה מברית המועצות, בציור אכספרסיוניסטי מובהק.

חיפה

• המוזיאון לאמנות יפאנית (שדרות הנשיא 89): הדפסים יפאניים מודרניים ובני זמננו.

• בית שאגאל (שדרות אר"ם) — אברהם תלמי: אינטרפרטציות מוסיקליות בציורי־שמן; אורה לחב־שאלתיאל: רישומים, הדפסים וציורי־שמן.

• גראפיקה ישראלית (גלריה גולדמן, שדרות הנשיא 93): הדפסים ישראליים מקוריים.

• יורם ליליך (גלריה רוטשילד, שדרות הנשיא 142): תערוכת רישומים.

• מוזיאון „בית אורי ורמי נחושתן" (אשדות יעקב הקיבוץ המאוחד): תמונות שמן של הצייר דודו רום.

• „בית ווילפריד ישראלי" (קיבוץ הזורע): ציורים והדפסים של שושנה לביזום.

באר־שבע

• ליטוגראפיות ותחריטים (גלריה הצריף, הפלמ"ח 127): מיצירותיהם של אמנים צרפתיים בני־זמננו.

• תערוכה קבוצתית (גלריה עומר): בין המשתתפים אורי ליפשיץ, הולצמן, גבעתי, אלקלעי, וכסלר ועוד.

אילת

• המוזיאון לאמנות חדישה: ציורי חנ"ך ונושאי הווי מאתיופיה; הפתיחה במוצ"ש 30.11.74.

ממכבש הדפוס

סיפורת

• מות איוואן אילייץ', האב סרגי, השטן, שלושה סיפורים מאת ל. נ. טולסטוי, תרגם מרוסית: א"ד יציב; הוצאת דביר, ספרית גביש. 171 עמ'.

• לא בת דורנה, סיפורים מאת נח טמיר, הוצאת ברונפמן, מהדורת „ידיעות אחרונות". 176 עמ'.

• דער בעל־תשובה, מאת יצחק באשעוויס, הוצאת י. ל. פרץ, 156 עמ' (ביידיש).

• ירח של נייר, רומן מאת ג'ו דייויד בראון, עברית: אליעזר כרמי, הוצאת מ. מזרחי, 347 עמ'.

• שתי ערים, מאת צ'רלס דיקנס, עברית: אברהם בירמן, הוצאת ספרים מ. מזרחי, 315 עמ'.

• העשיר והעני, רומן מאת אירווין שאו, עברית: אברהם בירמן, כרכים א' וב', הוצאת ספרים מ. מזרחי, 107 עמ'.

פילוסופיה

• מבוא לפילוסופיה, בעיות, משנות, שיטות, מאת ד"ר מ.ז. סולה, הוצאת קרית ספר, 328 עמ'.

• עולמו הרוחני של קרל מארכס, מארכס וברונו באואר, מאת צבי רוזן, הוצאת מסדה, 219 עמ'.

• קארל מרקס, חייו וסביבתו, מאת פרופסור סר ישעיהו ברלין, תרגם מאנגלית: אריה חשביה, עריכה מדעית והקדמה מאת ד"ר יגאל וגנר, הוצאת מורה, ביתן, מודן, 211 עמ'.

קבצים

• כחולמים, רשמיהם של חניכי עליית הנוער, בסוגיות המנסרות בחלל עולמנו, תירגמה והביאה לדפוס רחל לרר. הוצאת הסוכנות היהודית — עליית הנוער, 171 עמ'.

• הישראלי כיהודי, מתוך דברים בכנסי עיון לזכר סגן ישי רון, יצא לאור בהוצאת הקרן לזכר סגן ישי רון, גבעתיים, 231 עמ'.

• ערב וישראל, קובץ תרגומים מערבית, מס' 2. העורך: עמנואל סיון. הוצאת עם עובד והאוניברסיטה העברית בירושלים. עורך הסידרה: יהושפט הרכבי, 121 עמ'.

בכתבי העת

• מאזנים, ירחון אגודת הסופרים העברים במדינת ישראל, חוברת 6, כרך ל"ט, חשון תשל"ה, עורכים: ב.י. מיכלי וא.ב. יפה.

מועדונרדיו לספרות ולתרבות

בחברת המשוררים והסופרים אבות ישורון, מישל חזאי, חיים גורי, חנא אבו־חנא ואהוד בן־עזר. ישודר במוצ"ש (30.11.74), בשעה 10.05, ברשת א'. העורכים: דליה עמית ושמואל הופרט.

בשבועון לספרות

שישודר הערב (29.11.74) שעה 6.30 בגל א', יספר הסופר אהרן מגד על פגישתו עם משורר המחתרת הרוסי אלכסנדר גאליץ', במיפגש בינלאומי בכפר נופש צרפתי. עורכת השבועון: הדסה וולמן.

תיקון השמטה

במאמר „ביאליק בעיני מבקריו" מאת חיים גניה, שפורסם ביום ו' שעבר, נשמט שמו של מנחם פרי שכתב יחד עם יוסף האפרתי ד"ר את המאמר „על כמה מחכוונות אמנות השירה של ביאליק".

האלימות המודרנית

(סוף מעמוד 1)

הטוב לבין אי־היכולת לעשותו..." התהום בין המלכות הארצית ו„מלכות השמיים". ומכאן גם שאותה מהפכנות משיחית־פוליטית־טוטליסטית באה לעולם הנוצרי מהיסוד היהודי העמוק שבתוכו. זוהי אחת ההנחות הגזורות־מראש של טלמון על־אודות מערכת הזיקות והיחסים שבין היהדות והנצרות בגילגולן לעולם־המושגים־והערכים החילוני של המערב החדש.

הנחה זו נראית לי מבריקה, אינטואיטיבית, חושפת „חוק־יסוד". אך לא משכנעת ולא מוכחת במידת הצורך. המאה העשרים אינה „עידן האלימות". אלימות במובן של שימוש שרירותי בכוח ובעוצמה, תוך ביטול הסייגים לשימוש בהן, אינה תכונה ייחודית לעולם שאחרי מלחמת־העולם הראשונה (או שאחרי המהפכה הצרפתית). מה שמאפיין את האלימות במאה העשרים הוא המיפגש בין אלימות ישנה וקדומה לאפשרויות הטכנולוגיות העצומות של ההיסטוריה האוניברסלית והתרבות ההמונים. זוהי האלימות המודרנית. ש־ההיסטוריוסופיה של טלמון נעה בין תחושת הקץ שהיא מביאה בעיקבותיה, בין תקווה „משיחית" לעיקורה של האלימות, ובין חיפוש פתרונות פרגמאטיים, מלכתחילה חלשים וחסרי־סיכוי, להחלשתה ולהרפייתה.

אין צורך דומני לציין את ערכן של המסות כפרקים פרשומים במסה ומעשי היסטוריוגראפי, ואילו הייתי נזקק לסממן אפולוגטי כלפי מי שטלמון עוקץ בו היטב, ג'ורג' שטיינר, הייתי מסכם כי המסות הללו מוכיחות, אולי בצורה מוגזמת, כי „תודעת הקץ", התחושה העצבנית ורוויית המתיחות של המשבר העולמי, שאיפיינה את האינטלקטואלים היהודים הגדולים באירופה שלפני מלחמת־העולם ואחריה, לא נעלמה באווירת „הפרובינציאלית־הלאומית" של מדינת־ישראל. כדי להיות אינטלקטואל ואיש־רוח בעל פרספקטיבה היסטורית כוללת אין צורך לשבת דווקא בלונדון, שהרי מירושלים „הפרובינציאלית" העתיקה יצאו כמה ארטופיות אוניברסאליות גדולות.

„ערגליות"
העוגיות הטובות ביותר במחיר הזול ביותר!
המוצר היחיד אתו יוצאת האשה מחנות המכלת בלא כאב לב.

ועתה במבחר טעמים:
שוקולד, משמיש, תמרים, תות שדה, אננס,
תפוחים וערגליות קקאו במילוי תפוז.
מבצע מיוחד:
אריזת 227 גרם במחיר 3.20 ל"י

משרד התקשורת
תעריפים חדשים בדואר הבינלאומי

משרד התקשורת מודיע כי ביום י"ז בכסלו, תשל"ה (1.12.1974), נכנסים לתוקפם תעריפים חדשים בשרותי הדואר ומברקים להו"ל.

בדואר ים ויבשה:

מכתב	(עד 20 גרם)	— 1.00 ל"י	(במקום 0.70 ל"י עד כה)
גלויה		— 0.70 ל"י	(במקום 0.50 ל"י עד כה)

בדואר אויר:

לאירופה: מכתב	(עד 10 גרם)	— 1.10 ל"י	(במקום 0.80 ל"י עד כה)
איגרת אויר		— 1.00 ל"י	(במקום 0.70 ל"י עד כה)
גלויה		— 0.80 ל"י	(במקום 0.60 ל"י עד כה)

לאמריקה הצפונית והמרכזית:

מכתב	(עד 10 גרם)	— 1.70 ל"י	(במקום 1.30 ל"י עד כה)
איגרת אויר וגלויה		— 1.00 ל"י	(במקום 0.80 ל"י עד כה)

לאמריקה הדרומית:

מכתב	(עד 10 גרם)	— 2.00 ל"י	(במקום 1.50 ל"י עד כה)
איגרת אויר		— 1.00 ל"י	(במקום 0.80 ל"י עד כה)
גלויה		— 1.00 ל"י	(במקום 0.90 ל"י עד כה)

מברק רגיל:
לאירופה (מלבד קפריסין):
7 מלים ראשונות או חלק מהן — 13.30 ל"י (במקום 9.80 ל"י עד כה)
כל מלה נוספת 1.90 ל"י (במקום 1.40 ל"י עד כה)

לארה"ב וקנדה:
7 מלים ראשונות או חלק מהן — 14.70 ל"י (במקום 11.20 ל"י עד כה)
כל מלה נוספת 2.10 (במקום 1.60 ל"י עד כה).

פרטים נוספים ניתן לקבל בכל סניפי הדואר בארץ.

קצין חנוך ראשי — ענף הווי ובידור
מודיע
דרושים חיילים/ות, זמרים/ות, שחקנים/יות
להקמת להקת גייסות השריון
על המעוניינים להכין 3 — 2 קטעי משחק / שירה
המבחן יתקיים בתאריך: 6.12.74, באולם בית־לסין, ת"א, רחוב ויצמן 34, בשעה 09.00.

מרכז ההסברה
שרות הפרסומים
פרסומים למכירה

ישראל — שנתון הממשלה העורך: שלמה רוזנר
בתוכן: מאמרים בנושאי העלייה, הרווחה החברתית, המדע, איכות הסביבה, המירקם היישובי, הכלכלה, יחסי החוץ, האוכלוסיה, הבחירות לכנסת, ועוד. שמות חברי הכנסת, חברי הממשלה ועובדי מדינה אחרים.
400 עמודים — המחיר 8 ל"י

המיעוטים בישראל — מאת: אורי שטנדל
בתוכן: מגמות כלליות, ההתפתחות הדמוגרפית, המבנה העדתי, קווי הריכוזים הגיאוגרפיים, תהליכים כלכליים, המבנה החברתי, מערכת החינוך, המערך הפוליטי, ההסתדרות כגורם במיגזר הערבי, חיי התרבות, רשימה ביבליוגרפית.
170 עמודים — המחיר 4 ל"י

משק וכלכלה — מאת: משה פלבר
סקירה על 25 שנות צמיחה של המשק בכללו ועל ענפיו החשובים, התפתחותו, המשימות שעמד בהן והבעיות העומדות בפניו כיום. בחוברת גם הסבר למונחים כלכליים.
88 עמודים — המחיר 5 ל"י

יחסי החוץ של ישראל — מאת: פנחס אליאב
בתוכן: מכלול יחסי ישראל—ערב, ישראל בזירה הבין־לאומית, חלקם של קשרי החוץ בפיתוח המדינה הגורם היהודי.
97 עמודים — המחיר 4 ל"י

התיישבות וחקלאות — מאת: אבשלום רוקח
בתוכן: תולדות ההתיישבות הכפרית וההתפתחות החקלאית במשך שנות קיום המדינה, כולל סקירת הבעיות, פעולות התכנון והמחקר החקלאי וכן פירוט הנוסדות והגופים החקלאיים.
93 עמודים — המחיר 5 ל"י

שיעורים בממשל — מאת: שלמה רוזנר
בתוכן: מדינה ומהותה, תולדות המשטר בישראל, הרשות המחוקקת, הרשות המבצעת, הרשויות המקומיות, הרשות השופטת, נשיא המדינה, מבקר המדינה, ועוד.
80 עמודים מנוקדים — המחיר 3 ל"י

אנחנו, הם וארץ ישראל — מאת: רפאל רופין
בתוכן: היהודים — עם אחד, זכויות היהודים והערבים בא"י, „פלשתינה" ומדינת ישראל, הפליטים הערבים, התנועה הציונית ומדינת ישראל, איחוד ירושלים, האנטישמיות הערבית ושיתוף הפעולה הערבי־נאצי, ממשלות ערב והתנועה הלאומית הערבית, הטרור הערבי.
82 עמודים — המחיר 3 ל"י

חוקים להגנת הדייר — מאת: ד"ר זאב נגבי
הסברת החוקים בלשון פשוטה עם דוגמאות להמחשה.
36 עמודים — המחיר 2 ל"י

הוצאה לפועל של שטרות — מאת: דוד בר־אופיר
בתוכן: הדרכים לגביית שטרות שלא נפרעו במועדם מהם סוגי השטרות הניתנים לביצוע בלשכת ההוצאה לפועל, היכן וכיצד מגישים בקשה לביצוע שטר, ועוד.
27 עמודים — המחיר 3 ל"י

משפט אייכמן — עדויות — העורך: משה זיגנר
106 עדים מישראל ומחוצה לה מגוללים בעדויותיהם את פרשת השואה והגבורה.
1254 עמודים (שני כרכים) — המחיר 30 ל"י

קווים לתולדות השואה — מאת: ישראל גוטמן
ספרון מלווה תצלומים
בתוכן: תורת הגזע, השתלטות הנאצים על גרמניה, האנטישמיות כמדיניות רשמית, הגירת היהודים מגרמניה, גירוש היהודים מאוסטריה וצ'כיה, רדיפות בפולין, כיבושי הגרמנים, השמדה טוטאלית, מכונת הרצח, חיסול היהודים באירופה.
40 עמודים — המחיר 4 ל"י

על יהודי ברית־המועצות — העורך: חיים אופז
סקירות, עדויות, תעודות.
166 עמודים — המחיר 4 ל"י

להשיג את כל הפרסומים במקומות המכירה הבאים:
• ירושלים, תמיר בינשטוק, רח' בן יהודה 2, בנין סנסור, טלפון 224808
• חיפה, מדע, רחוב הרצל 49, טלפון 663694.
• תל־אביב:
א. ספרים לעם, רחוב יבנה 7, טלפון 621885
ב. שרותי הפצה של פרסומי הממשלה רחוב ב' מס' 29, הקריה, טלפון 255286
• באר־שבע, רודיק, רחוב גרשון 25, טלפון 73220.

• כל הרוכש 50 עותקים — מפרסום אחד או מפרסומים שונים — יקבל הנחה של 20 אחוזים בשירותי הפצה של פרסומי הממשלה, רח' ב' מס' 29, הקריה, תל־אביב.

מוסד ציבורי
מעוניין ב־6 חדרי משרד
בשכירות חדשית בבאר־שבע
בהצעות לפנות לטלפון (057)69471, בין השעות 9—12, למר אמיל או מר סרטור.

מבצע
עבודות מסגרות
גדרות, סורגים, סככות, מעקות, ויטרינות וגלריות
טלפון: 261502

קבוצת רצפים
פנויה
מעוניינת בקבלת עבודות ריצוף והרכבה
טלפון: 02-62030

לכל אשה ועקרת בית ולזוגות צעירים
בהוצאת אחיאסף — ברונפמן
הופיע ספר הבישול של
* burda *
בשפה העברית
המכיל 300 מתכונים וערכם הקלורי
כל מתכון מלווה תצלום. רוב התמונות בצבעים. הספר התואם למטבח הישראלי הכשר.
מחיר הספר הוא 42 ל"י. עד להודעה חדשה 35 ל"י בלבד
להשיג בחנויות הספרים ובספרי „א י ל"

המועצה האזורית מרחבים
מפגש מרחבים ד.נ. הנגב
טלפונים: 83014 — 057-83051

מכרז מס' 50/218
אוגרי חום בבי"ס מרחבים

1. המועצה האזורית מרחבים מזמינה בזה הצעות מספקים לאספקה והתקנת אוגרי־חום בבתי־ספר שבמרכז הבינספרי מרחבים כדלקמן:
בשלושת בנייני הכתות (B.A. א') שבביה"ס הממלכתי (חטיבת־ביניים) ובביה"ס הממלכתי דתי (יסודי, חטיבת־ביניים) יותקנו בגומחות המיועדות לכך, אוגרי־חום לפי הפירוט הבא:
16 אוגרים לכתות פנימיות בק. קרקע — 5 קילוואט כ"א
44 אוגרים לכתות גדולות (49 מ"ר)
6 אוגרים בחדרי מינהלה — 3 קילוואט כ"א
או חיצוניות — 6 קילוואט כ"א
9 טרמולופטים לחדרים קטנים
במנהלה — 2 קילוואט כ"א
סה"כ 66 אוגרים ו־9 טרמולופטים.
2. האוגרים ואופן התקנתם יהיו בהתאם לתקן הישראלי.
3. תנתן אחריות היצרן למשך שלוש שנים לתקינות פעילותם של האוגרים.
4. תנאי התשלום 50% לאחר התקנתם.
5. 50% בשטרות למשך 10 חודשים ללא ריבית, לאחר ביצוע כל העבודה.
6. הצעות יש להגיש בכתב עד 10.12.74 שעה 12.00.
7. הסברים נוספים במידה וידרשו ינתנו ע"י המתכנן במח' טכנית ליד תנועת המושבים רח' הארבעה 10 תל־אביב.
8. המועצה אינה מתחייבת לקבל את ההצעה הזולה ביותר או הצעה כל שהיא.

חביב שרבף — יו"ר המועצה

מרכז ההסברה
שירות הפרסומים
מדור הפצת הפרסומים
בירושלים
עבר
לרח' השורג 2, מול בנק ישראל, טלפון 02-223316
בהזמנות יש לפנות אך ורק לכתובת זו!

קולנוע „דרייב־אין" טל. 477177

בשעה 5.00
סרט חובה
לכל המשפחה

מחיר אחיד 3 ל"י

בן המלך והעני
The PRINCE and the PAUPER
עפ"י יצירתו הקלאסית של מרק טווין

בשעה 7.15
הקומדיה המקסימה

* פול סילברס
* קנת ויליאמס
* ג'ים דייל
* צ'רלס האוטרי

לגיון המדבר
FOLLOW THAT CAMEL

בשעה 9.45 שבוע שני

* אירן פאפאס
* תומאס מיליאן
* פלורינדה בולקן
* ברברה בושה
* ג'ורג' וילסון

„בובת השטן"
THE DEVIL'S DOLL
פורום פילם

במוצאי־שבת 30.11 בחצות ב־12.00
* כריסטופר ג'ונס
בודדים באהבתם
BRIEF SEASON

מועדון דרייב־אין
טל. 477177
הערב בשעה 10.00
תאווה מעבר לחוק
Walk The Line
גרגורי פק
טוסדיי וולד
סטלה סטבנס

מועדון קולנוע
בן יהודה
הערב ב־10.00
קלינט איסטווד
הארי המזוהם
הערב ב־12.00
ריאן אוניל
צעירים ומושחתים

מועדון
קולנוע גת
הערב ב־10.00 וב־12.00
לי מרווין,
גיהנום בפסיפיק
במאי ג'ון בורמן
(גברים במלכודת)

קולנוע
לימור
ת"א, אבן־גבירול
מציג הערב 29.11
ב־12—10
הסרט המלחמתי
מלחמתו של מרפי
* פיטר אוטול

כרסקקטיבה
לאונרדו דה וינצ'י 13, 255133
יום ו' 29.11 ב־2.30 אחה"צ וב־10.00 בערב
„אשת בתולות"
הירושי טשיגהארה
בחצות
„מזימות בינלאומיות"
חיציקוק
ב־10.00 וב־12.00 בערב
משרטי מקלארן

מועדון קולנוע חוד
הערב 29.11.74 שעה 10.00 בלבד
הסרט
בנותיות הסיציליאנים
אלן דילון * ז'אן גאבן
* לינו ונטורה
דיזנגוף 101, טל. 226226

קולנוע רמת־אביב
הצגת חצות
בשעות 10.00—12.00
ידע הבשרים
עם קנדיס ברגר

מועדון
האמנים
גילאי 18 פלוס
הערב ובמוצאי־שבת
יגאל בשן
זוכה פרס „כינור דוד"
רקודים עם להקת
„הנשרים"
והזמר מייק
שמירת טלולונים ורכב מובטחת
ביום שלישי ריקודים עם
עם הזמר מייק
ולהקת „הנשרים"

מועדון האורלוגין
רחוב בן־אביגדור 26
תל־אביב

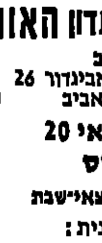

גילאי 20 פלוס
במוצאי־שבת
בתכנית:
יגאל בשן
זוכה פרס „כינור דוד"
ריקודים עם להקת
ה„סול מן"
והזמר ג'קי ברוון
בשישי הבא 6.12.74
המועדון נפתח מחדש
לגילאי 20 פלוס
בכל ימי רביעי
רקודים עם ג'קי ברוון
ולהקת ה„סול מן"

„סינמה 1"
ת"א, יונה הנביא 2 (שפת הים)
טלפון 57952
הערב 2 הצגות, בשעות 12—10
* סוזן ג'ורג'
בסרט המתח
מלכודת
לבייבי סיטר

מועדון „פריז"
הלילה בשעות 12—10
רחוב הירקון 106
בול מלון „רון", טל. 236605
* לי מרווין * ברט לנקסטר
* קלאודיה קרדינלה
בסרט המעולה
המקצוענים

מועדון 2.2
בטכניון
יום שישי, 29.11.74
* ריקודים לצלילי תקליטים
* בחצות בצ'רצ'יל:
מתי כספי
ונתנאלה
ישן וגם חדש
התחבורה אל הטכניון וממנו לכיוון הדר וקריות
מוצאי שבת 30.11.74
* 21.30 באולם צ'רצ'יל:
„סע לאט"
תכניתו החדשה של
אריק אינשטיין
והצ'רצ'ילים
* ריקודי עם ועמים
* דיסקוטק 2.2
(גם לאלה שחזו במופע)
הכניסה לסטודנטים (לפי תעודת סטודנט בלבד) ולבנות

אולמי גל
יד־אליהו
ליד בריכת „גלית"
ערב ריקודים
במוצ"ש, 30.11.74
בתכנית:
דודו טופז
זמר הנשמה דורסי
ריקודים עם להקת
„הפסגות"
הגרלות ופרסים

רות עוזיאל
פרפסיכולוגית, דור חמישי
למגידי עתידות ממוצא בדואי
מגלה עתידות בעזרת חגורה וקפה
עוזרת בפיתרון כל סוגי בעיות נפשיות, משפחתיות
בחירת מקצוע, נישואים, בעיות משפטיות,
מריבות וסיכסוכים, עסקים, ובעיות בכל
תחום של החיים.
מכתב תודה
...לפני זמן קצר הייתי שרויה עדיין
במצב קשה. הודות לעצתה הנבונה
ולעזרתה הנפלאה של גב' עוזיאל
הצלחתי להיחלץ ממשבר קשה
שלא ראיתי ממנו מוצא.
ר. מ.
הזמנות רק בטלפון
297191

תיאטרון באר־שבע
טרטיף
מאת מוליר
נוסח עברי וביום נתן שחם
מחר, מוצ"ש בבית־העם
ב־8.30 — פררה 8
מספר מצומצם של
כרטיסים להשיג בקופה.

הערב באלנבי
רחוב אלנבי 58
10.00 שעה
הסרט עטור האוסקרים
עם ג'ורג' ס. סקוט
פטון

ענבל
תיאטרון מחול
בתכנית: יעקב בחרון, אשירה לשבזי
כד, הורה
בתל־אביב — בית ארלוזורוב, בשעה 8.30
יום ב', 2.12 ● יום ג', 17.12 ● יום ב', 30.12
חדרה: יום ג', 31.12 — הצגת חגיגית בשיתוף עם עירית חדרה
דימונה: יום ה', 26.12 — אומנות לעם
צ.ה.ל.: יום ג', 10.12 ● יום ג', 24.12
* בחאן הירושלמי, כל יום ד' בשבוע, הצגה מיוחדת לתיירים.

הערב בבתי הקולנוע

תל־אביב־יפו
9.30—7.15
אופיר: „ריקו"
אורלי: „אהבה ראשונה" (שבוע 2)
אלנבי: „בראש מורם" (שבוע 2)
אסתר: „אמי אהובתי"
אורדן: „אוכפים לוהטים"
בן־יהודה: „משחקי אהבה נוסח שוודיה"
גת: „אמריקן גראפיטי" (שבוע 10)
גורדון: „הולך רגל"
דקל: „משאלת מוות" (שבוע 2) 10 ,8
דרייב אין: „בן המלך והעני" 5
„לגיון המדבר" 7.15
„בובת השטן" 9.45
„בודדים באהבתם" חצות
הוד: „גולד" 9.ח0 ,7
זהר: „אויבי אהובי" (שבוע 3)
זמיר: „חדיילת מקופנהגן"
חן: „גבר ושמו פלטפוט"
לימור: „הרומן המקסים" (שבוע 3)
מוגרבי: „משאלת מוות" (שבוע 2)
מקסים: „הטנגו האחרון בזאגארול"
מחמיד: „רחוב התשוקות"
מרכז: „רעם האגרופים"
סטודיו: „יחסים בצמרת" (שבוע 5)
סינרמה: „שלום לבלש" (שבוע 2)
סינמה 1: „קזבלנקה" (שבוע 2)
גת: „סרפיקו"
פאר: „פסק דין"
פריז: „תשפוכת קרני תנמה על צפורני החול"
פליל: „חכפילה" 9.15 ,7

צפון: „שני גברים בעיר" (שבוע 16)
רמת־אביב: „משחקי בילוש" 9.30 ,7
תכלת: „סידהארטה" (שבוע 2)
תל־אביב: „השוד המתוחכם"
תמר: „תשוקתה של מריאן" (שבוע 2)

חיפה
9—7
אורה: „במעגל החקירה"
אורלי: „ירח של נייר"
ארמון: „גבר ושמו פלטפוט"
אוריון: „המפתח המסתורית"
אורדן: „הולך רגל"
אמפי: „הפרחחים העליזים"
כרמל גנים: „הלב הפצוע"
חן: „האיש שלנו בוליט"
מוריה: „הבית בצל העצים"
מירון: „הסנטר השחור"
עצמון: „הרפתקאות במקסיקו"
פאר: „אמריקן גראפיטי"
רון: „העינים הנוצצות"
שביט: „קיד וקסידי"

ירושלים
9—7
אדיסון: „הבלונדינית מאיסטנבול"
אוריון: „קיד וקסידי"
אורנע: „הזהרו אנחנו עצבניים"
ארנון: „אושר לנצח"
אורגיל: „חכפיל"
הבירה: „ישנוני"
חן: „המרגלים" (שבוע 2)
ירושלים: „קברט"
מיטשל: „כלה ממין זכר"
סמדר: „הלילה הגדולה"
עדן: „הבוז"
רון: „סטאלג 17"

ר"ג־גבעתיים
9.30—7.15
אורדע: „שני גברים בעיר" (שבוע 3)
אורלי: „השעור הפרטי"
ארמון: „ירח של נייר" (שבוע 3)
אואזיס: „העוקץ" (שבוע 2)
גל־אור: „הינשוף"
חדר: „לפקח" (שבוע 2)
לילי: „הלילה הגדולה" (שבוע 2)
רמה: „ליל הכלולות של ד"ר דניאלי"
רמת־גן: „מרי המזוהמת ולארי המטורף"
שביט: „חווה המרסי"

אור יהודה
גולן: „3 העוקצנים" 9.15 ,7

אשדוד
9.30—7.15
אולימפיה: „העקרב הצהוב" 9.15 ,7
אשדוד: „ססממו"
אסתר: „עשרת הדיברות" 8.30 ,5
דגון: „אין עשן ללא אש"

אשקלון
9.30—7.15
אסתר: „ההזדמנות האחרונה"
חן: „הטוב הרע והמזוהם"
מאיר: „ברנשים וקשוחים"
רחל: „בחזרה למערב"

באר־שבע
קרן: „דרקון ורעם" 9.15 ,7

בת־ים
9.30—7.15
אורנים: „פרפר" 9.30 ,7
בתים: „תשוקתה של בתולה"
סביון: „7 נשים ארוטיות"
עצמאות: „העוקץ"
רמת־יוסף: „המציאות במערומיה"

הרצליה
דוד: „העוקץ" 9.30 ,7
דגניה: „אונטי" 9.30 ,7
חיכל: „אוכפים לוהטים" 9 ,7
תפארת: „דקמרון מס' 2" 9 ,7

חדרה
אורות (בית אליעזר):
„התחתונים המים" 8.30 ,6.30
גן זהר: „תיק תיק" 9.15 ,7
חוף: „נשואה ומתפרפרת"

חולון
9.30—7.15
ארמון: „העוקץ" 9 ,7
מגדל: „חמים וטעים"
סבוי: „חרות במרסיה" (שבוע 2)
רון: „חיכן בני ד"
רינה: „סיפורה של נימפומנית"

לוד
תרבות: „עיר ושמה גרהום" 9.15 ,7

כפר־סבא
חן: „לפקח" 9.15 ,7

פרדס־חנה
דקל: „צ'רלי ואריק" 8.30 ,6

פתח־תקוה
9.15—7
חדר: „המנדריך"
חיכל: „הרפתקאות במקסיקו"
שלום: „השועל בעל זנב הקטיפה"

ק. אונו
אור־און: הערב ב־9:
„הרי המזוהם הוזר"
מוצ"ש: „נשואין בהרצה" 9.15 ,7

קרית־ביאליק
סביון: „ירח של נייר" 9.15 ,7

קרית־חיים
בית העם: „ירח של נייר" 8.45 ,6.30
היובל: „קדמת עדן" 8.45 ,6.45

קרית־ים
ניצן: „3 טובים ואחד נוכל" 9 ,6.45

קרית מלאכי
9—7
בידור: „הצמד"
הוד: „מגרש השדים"

קרית־שמונה
חרמון: „היום אתמול ומחר" 8.30 ,6
שניר: „סידני וג'ונס" 9 ,6.45

ראשל"צ
9—6.45
ראשון: „חיבת האלימות"
נעמן: „הזהרו אנחנו עצבניים"
תפארת: „גורלה של אשה יפה"

רחובות
8.45—6.30
בית הפועלים: „קוראים לי הללויה"
הדר: „חופשה עד חצות"
חן: „הלידי חושקת ביהלומים"

רמלה
המגדל: „הזהרו אנחנו עצבניים" 9.30 ,7.15

רמת השרון
גיל: „מי רצה את שילה" 9 ,7

שדרות
חן: „ארטיסטים בסופרמרקט" 8.45 ,6.30

נתיבות
שביט: „הסנדק מחרלם" 9 ,7

נס־ציונה
נוה: „צ'רלי וחצי" 8.15 ,6.30

נתניה
אסתר: „שוגרלנד אקספרס" 9.15 ,7.5
יגיל: „אהבה היא עדינה ואכזרית" 9 ,7
סטודיו: „הצגת הקולנוע האחרונה" 7 ,5
שרון: „סקורפיו" 9.15 ,7

אלף לילה ולילה

התיאטרון הלאומי הבימה
הצגות בכורה
מקבט
מחר 30.11 ● יום א' 1.12
יום ב' 2.12 ● יום ג' 3.12
הצגות ה־300
הו, הו יודית
מחר 30.11 ● יום א' 1.12
יום ב' 2.12 ● יום ה' 5.12

התיאטרון הקאמרי תל אביב
בקור הגברת הזקנה
מוצ"ש 30.11 ב־10.8, 8.30
חיים חיים
יום א' 1.12 ● יום ב' 2.12
השחף
תיאטרון ירושלים
יום ה' 5.12 ● מוצ"ש 7.12
שלוש מסיבות
יום ה' 12.12 ● יום ד' 18.12

התיאטרון העירוני חיפה
הצגות בכורה
אל הצפור
בגרו: גבלה ציילמן
מחר 30.11 חיפה (8.30)
יום א' 1.12 חיפה (7.00)
נמר חברבורות
יום א' 1.12 ירושלים
יום ב' 2.12 ירושלים
פרסום בבקן

מה שאל רוטשילד את צור?...
איפה הכסף?
בקומדיה האקטואלית עם:
גבי עמרני
בקרוב!!!

הארוע הבידורי הגדול בתולדות המדינה
היכל החלומות 1974
משתתפים בתל אביב בלבד בהיכל הספורט
חנוכה
מ־8.12.74 עד 21.12.74
לבב המשפחה
* 70 משתתפים מחו"ל * תפאורה ענקית ומפוארת * תאורה ססגונית * פעלולים מרהיבים * 35 אמני קרקס בינלאומיים * 30 בובות ענק מספורי וסרטי הילדים * מצעדי ראווה של להקת המז'ורט מפריז בתנועה, קצב וצליל.
זמני ההצגות בהיכל החלומות:
יום א' 8.12 2 הצגות: 7.30—4.00
יום ב' 9.12 2 הצגות: 2.30 כל הכרטיסים נמכרו 6.00
יום ג' 10.12 3 הצגות: 11 לפנה"צ — 7.30 — 4.00
יום ד' 11.12 3 הצגות: 11 לפנה"צ — 4.00 — 7.30 כל הכרטיסים נמכרו
יום ה' 12.12 3 הצגות: 9.00 כל הכרטיסים נמכרו 7.30 — 4.00
יום ו' 13.12 2 הצגות: 10.00 כל הכרטיסים נמכרו — 2.30
מוצ"ש 14.12 הצגה אחת 8.30
יום א' 15.12 3 הצגות: 11 לפנה"צ — 7.30 — 4.00
יום ב' 16.12 3 הצגות: 11 לפנה"צ — 7.30 — 4.00
יום ג' 17.12 2 הצגות: 7.30 — 4.00
יום ד' 18.12 2 הצגות: 7.30 — 4.00
יום ה' 19.12 2 הצגות: 7.30 — 4.00
מוצ"ש 21.12 הצגת נעילה חגיגית בשעה 7.30
60.000 כרטיסים כבר נמכרו
הבינו כרטיסים מראש
מכירת כרטיסים מוקדמת:
תל־אביב: „רוקוקו", דיזנגוף 93, טל. 248824, 224661.
ירושלים: „כהנא", טלפון 222831.
חיפה: „קופת חיפה", טלפון 662344.
באר־שבע: „נאוה", טלפון 78701.
פרסום רץ

בית הצנחן
רמת־גן
מוצאי־שבת 30.11.74
רקודים
והרבה בידור
בתכנית:
ליאון ורדימון —
אמן ובדרן
(120 ק"ג של צחוק)
הזמר קלוט
מוסיקה לריקודים לצלילי
„הכוכבים הכחולים"
ע"י המיקרופון
דני אנג'ל

דיסקוטק
קליפסו
רמלה טל. 961998
המועדון היחידי מסוגו
המשלב בתוכו — אולם ריקודים, מסעדה ואולם להקרנת סרטים
בתוכנית הערב
אמן אורח
נסים סרוסי
אבנר דן
בילהה יבנה
וחופני
להקת
הקולות הגבוהים
מוצאי־שבת
אמן אורח
נסים סרוסי
להקת
הקולות הגבוהים
דורסי ודוי יאנג
יום שלישי ורביעי
דיסקוטק +
אמנים אורחים

ב„חאן" הירושלמי
החאן הירושלמי — רשות השידור
סדרת הקונצרטים של החוג למוסיקה קאמרית
קונצרט מס' 3
עם: יפים ברונפמן
(פסנתרן בן 16, עולה מבריה"מ)
בתכנית: * באך: פרלוד ופוגה
* בטהובן: „אפסיונטה"
* שופן: 12 אטיודים, אופוס 10
יום א' 1.12 בשעה 8.30 בערב.

אגודת הסטודנטים
אוניברסיטת תל־אביב
אודיטוריום בר־שירה
הערב בשעות 24.00, 22.00
סרט מעולה
*
מחר מוצ"ש בשעה 21.30
„קצת אחרת"

מופעי תיאטרון ★ בידור ★ מוסיקה

אגוד האמרגנים והמפיקים בישראל

מוישה ונטילטור
יעקב בודו
בקומדיה האקטואלית
הצגה אחרונה
לתושבי ת"א והסביבה
ביפו „אלהמברה"
הערב יום ו' 29.11 ב־9.45

הגשש החיוור
אופסייד סטורי
לתושבי חיפה והסביבה
ק. ביאליק „סביון" 29.11
הערב ב־8.45 וב־11.15
כרטיסים בחיפה:
„נובה", „גרבר"
ירושלים „בית העם"
מחר 30.11
יפו „אלהמברה" ב־8.30
2.12, 3.12, 4.12
כרטיסים ב„רוקוקו" ובמשרדים

אתי גרוטס
עליזה מזרחי
באר־שבע „קרן"
הערב יום ו' 29.11 ב־9.00
יפו „אלהמברה"
מחר 30.11 ב־9.30—7.00
גבעת אולגה „גל"
יום ב' 2.12 ב־9.00
פרדס חנה „דקל"
יום ג' 3.12 ב־8.30

ראובן בר־יותם
היידה יפו!
קומדיה משגעת על משוגע לכדורגל
חולון „רינה"
הערב יום ו' 29.11 ב־9.30
בית חנן „בית העם"
מחר מוצ"ש 30.11 ב־9.00
כפר ורבורג „פסמן" 2.12
ת"א „בית־החייל" 3.12
ירושלים „בית־העם" 4.12
הפצה „עתיד" 31688 ובמשרדים

תיאטרון יובל בעוז מציג:
ערב שירי המשוררת
רחל
דורית ראובני, חנן יובל, דני כץ
תל־אביב „בת־דור"
הערב 29.11 ב־9.30 וב־11.30
תל־אביב „בת־דור"
מחר 30.11 ב־9.15
ירושלים, יום א' 1.12
כל הכרטיסים נמכרו

בר מינן
מועדון אגוד הסטודנטים בת"א
מארח הערב את
אבי טולדנו
ריקודים לצלילי תקליטים
„עונות תשנח"
מחר מוצאי־שבת 30.11
ריקודים לצלילי תזמורת
הכניסה לסטודנטים/יות בלבד

מועדון התיאטרון
ת"א, רח' מנדלי 7 • טל. 230039
Lee עושה
אנשים יפים
הרביעיה חוזרת
הערב בחצות • מחר ב־10.30
ליא קניג — שמואל עצמון
בקומדיה „פיקניק לשניים"
הערב 29.11 ב־9.30
„מסע הקסמים"
הצגה לילדים בחג החנוכה
10.12 — 11.12 — 15.12

בירה ומצב־רוח
תוכנית פומבית של שידורי ישראל
יום א' 1.12 בשעה 9.30
ראיונות, עימותים, תוכנית אקטואלית, תגובות עיתונות, פזמון השבוע
מנחה: יעקב אגמון
מפיק: עודד פנחסי
במועדון התיאטרון, מנדלי 7, ת"א

תפוח זהב
שירי משה ארגוב
משתתפים: צילה דגן, דני מסינג, נעמי כפרי, עודד בן־חור
תל־אביב „בית החייל"
מחר מוצ"ש 30.11 ב־9.30
בקרוב תקליט ההצגה!

להקת „בורדת"
סיפורי פוגי
גבעתיים „שביט"
הערב יום ו' 29.11 ב־9.45
חולון „רינה"
יום ו' 6.12 ב־9.30

יהודה ברקן
נשבר לי...
תיאטרון „סדר" מציג
הצגות ה־100
גבעתיים „חדר"
הערב יום ו' 29.11 ב־9.15
חיפה „שביט"
מחר מוצ"ש 30.11 ב־9.15
צ.ה.ל. יום ב' 2.12

זאב רווח
אסיר 00
תיאטרון „סדר" מציג
הרצליה „דוד"
הערב יום 29.11 ב־9.15
ירושלים „בניני האומה"
מחר מוצ"ש 30.11 ב־9.15
צ.ה.ל. יום ב' 2.12
תל־אביב „נחמני" 3.12
כרטיסים „עתיד" 31688 ובמשרדים

אריה אליאס
זורבה היווני
עם: נחמה דוקה, מאיר ינאי
לתושבי חיפה, „אורה"
הערב 29.11 ב־9.15
לתושבי ת"א, „נחמני"
מחר 30.11 ב־9.15
צ.ה.ל. יום ב' 2.12
כרטיסים: „עתיד" 31688 ובמשרדים

יוסי בנאי
פרצוף של צועני
נעם סמל מציג:
הצגת השנה, פרס כנור דוד, 1974
ת"א „אהל" (ב. ארלוזורוב)
הערב יום ו' 29.11 ב־9.30
טל. הקופה 283894
ירושלים „החאן"
מחר מוצ"ש 30.11 ב־8.30

רבקה מיכאלי
בשעות נוספות
נעם סמל מציג:
רמת־גן „אורדע"
הערב יום ו' 29.11 ב־9.30
טל. הקופה 721720
עין השופט יום א' 1.12
גבעת חיים יום ב' 2.12
ת"א „אהל" יום ו' 6.12

ההנאות הקטנות שבחיים
ערב שירי ברטולד ברכט
נעם סמל מציג:
גירי אלוני — יוסי פולק
בני אמדורסקי
תל־אביב „צוותא"
מחר מוצ"ש 30.11
ב־8.30 וב־10.30 (2 הצגות)
וביום ו' 6.12 ב־9.00
ירושלים „החאן"
מוצ"ש 7.12 ב־9.00
תקליט ההצגה להשיג בחנויות!

ציפי ציפי
נוג נוג
ציפי שביט בהצגה לילדים
נעם סמל מציג:
ת"א אהל 9.12 ב־11 לפנה"צ
לחזמנת הצגות לחנוכה
בדור לעם, טל. 223101
דיזנגוף 108, תל־אביב.

תכניתו של דן אלמגור
טוב לאהוב
תיאטרון „לילך" מציג:
חיפה „ביתנו"
הערב יום ו' 29.11 ב־8.30
תל־אביב „אהל"
מחר מוצ"ש 30.11 ב־9.00
אילת „אילת"
יום ו' 4.12 ב־7.00 וב־9.30
התקליט בתקליטי ישראל

זכור להזמין כרטיסים בטלפון
בקופת התיאטרון בערב ההצגה
פרסום גלבקן

חיפה
מועדון התיאטרון
בימת הבידור הקל
642542
בהנהלת אלי צבאולי רח' יפה נוף 47 טלפון 660900
תכנית נובמבר ערב ערב (פרט לימי א')
* ציפי שביט — מנחה ומבדרת
* Lori Wells & The Brothers
שלישית זמר מאנגליה
* סמי אנד אווה
צמד סטריפטיז מצוין מפריס
Dickie & Dottie
צמד קומיקאים נחדר מאנגליה
* צמד חומה ומגדל

תיאטרון ירושלים
רח' ברנרד 20, טל. 87187
יום א', 1.12 (סדרה 1) יום ב', 2.12 (סדרה 2)
בשעה 20.30
הצגה שניה למנויים
נמר חברבורות
בביצוע התיאטרון העירוני חיפה
יום ג', 3.12 בשעה 20.30
תזמורת סימפונית ירושלים
מיצירות ק. סלמון, ליסט וסמטנה
יום ה' 5.12 מוצ"ש 7.12
למנויים סדרה 10 הצגה אחרונה בירושלים!
במקום ההצגה שבוטלה ב־6.11
שחף
מאת א. צ'כוב
בביצוע התיאטרון הקאמרי
תערוכת יחיד של הצייר יוסף יקרסון
פתוחה בימים א'—ה' בין השעות 10.00—18.00
וביום ו' 10.00—13.00

אלף לילה ולילה

גלי צה"ל

"משלגון"

מצעד הפזמונים העבריים

28.11.74

1. רינה טיל — צביקה פיק
2. נא — הגשש החיוור
3. מישהו היכה לך כחזון — אבנר גדסי
4. היכל החלומות — נועם קניאל
5. פגישה חצי פגישה — ערב שירי רחל
6. הבלדה על זוכמי ולכמי — אריק איינשטיין
7. כשיבוא שלום לארץ — אילנית ויגאל בשן
8. שירו שיר לשמש — אילנית
9. חיים משוגעים — שלמה ארצי
10. דודה דודו — יגאל בשן
11. אתה המלך — מלי פרונשטיין
12. אשת חלומות — ניסים פרופי
13. זאת שמעל לכל המצופה — הגשש החיוור
14. משחקים — דודו זכאי
15. שוב לאהוב אותך — ששי קשת
16. לא להיות שוב לבד — איתן הדר
17. יש ללכת עם הזמן — הנשמות הטהורות
18. קושיות — עירית דותן
19. שניינו — האחים והאחיות
20. תיקוות ימי — אלכסנדרית

הפינה לשיפוטכם

1. שיר המעלות — מיכאל פינגאני ורנת שבי התיקוה
2. לתשוחות למקטיים — גפי שושן
3. לא היכרתי אותך — אושיק לוי
4. חלום להקיץ — נשמה חשטלית
5. תפילה — אלי כהן

גזור ושלח

לדואר צבאי 1005 צ.ה.ל.
זה הדירוג שלי (סמן מספר השיר)

מהמצעד: 1........ 2........ 3........ 4........ 5........

מהפינה לשיפוטכם: 1........ 2........

שם........................

כתובת........................

בין המשתתפים יוגרלו פרסים

הסינמטק הישראלי

עיריית תא יפו · אוניברסיטת ת"א · הארכיון הישראלי לסרטים (חיפה)

הניאוריאליזם / פרנסואה טריפו
(שבוע ראשון)
בשיתוף עם המכון האיטלקי לתרבות

30.11 ב־18.30: פאיזה — רוברטו רוסליני (דובר איטלקית / ללא תרגום)
ב־21.00: ארבע מאות המלקות — טריפו (תרגום עברי)

2.12 ב־18.30: מותו של פסנתרן — טריפו (דובר צרפתית / תרגום אנגלי)
ב־21.00: מצחצחי הנעליים — ויטוריו דה סיקה (דובר איטלקית / תרגום עברי בצד)

4.12 ב־18.30: לחיות בשלום — לואיג'י זמפה (דובר איטלקית, תרגום עברי בצד)
ב־21.00: ז'יל וג'ים — טריפו (תרגום עברי)

5.12 ב־18.30: המתאגרף — רוברט וייז (תרגום עברי)
ב־21.00: ראשיתו של הראינוע — אדיסון, לומייר, מלייס, סמית, פאול (הסרטים אילמים ומלווים בנגינה על פסנתר)

לילדים ולנוער 5.12 ב־16.00: חבורה שכזאת סרט ישראלי

לחברי הסינמטק ניתנת עדיפות ברכישת הכרטיסים.
מזכירות הסינמטק: רחוב בוגרשוב 5 א', ת"א, טל' 246278

בית עובדי העירייה רח' פומבדיתא 4 תל אביב טל. 241231

ישראל גוריון

עומד לי על קצה הלשון

בערב שירים גסים (ארוטיים)

הערב יום ו' 2 הופעות ב־9.30 ובחצות

מחר מוצ"ש ב־10.30

מועדון 77, בן יהודה 77 ת"א
טל. 230000, להזמנות טל: 228680

תאטרון "מור" מציג

זה מסתובב

כנבודיים
יוסף מונדי

"הנסיונות הקודמים של הסאטירה המקומית כחוזרים לערבה ניכור התוקפנות המחשבה של סוגרי. סאטירה חריפה, אולי החריפה ביותר שנכתבה אצלנו", יורם סורת, "מעריב"

הצגות בכורה

ת"א "בית ציוני אמריקה" הערב 29.11 ב־10.30
תל־אביב "צוותא" יום ו' 6.12 ב־9.00

כרטיסים "רוקוקו" ובמשרדים ובערב בקופת טלפון 259341
הזמנת הצגות טלפון 456405

שמואל וולף · זכריה טוני · יוסי יבלונקה · עדה ספיר

תיאטרון "סדן" מציג

יהודה ברקן

בקומדיה המשעשעת

נשבר לי...

מאת: טודה בן נחום
במאי: אברהם דור
תפאורה: לידיה פינקוס גני
עם:
אורית ברוך
יוסף לוי
לואיס רוזנברג
נתן זאבי
ביגוד: בוטיק תשורות לונדון סטור

הצגות ה־100

גבעתיים "חדר" הערב יום ו' 29.11 ב־9.15
חיפה "שביט" מחר מוצ"ש 30.11 ב־9.15
צ.ה.ל. איי־שם יום ב' 2.12
ת"א "ב. ארלוזורוב" (אהל) יום ג' 3.12 ב־8.30
נתניה "אסתר" יום ה' 5.12 ב־8.30

כרטיסים "עתיד" 31688 וביתר משרדי הכרטיסים.

הפיק, אברהם לויא, טל' 248012

המערה

מועדון לילה ישראלי · יפו העתיקה · כיכר קדומים 14 · טל' 829018

ערב ערב
עם
מייק בורשטיין
לאחר מסע הופעות ממושך בחו"ל

* מיכאל איינהורן — קסילופון
* להקת המחול הישראלית
* תזמורת המועדון

דני פלץ מציג:

ג'ימי לויד JIMMY LOYD

ושלישית הג'ז של ריקי בירמן "אדום עתיק"

שירים מתוך מחזות מוסיקליים
שירי ג'ורג' גרשווין
ספיריטואל שירי נשמה
שירי נט קינג קול

תל־אביב "בית לסין" הערב יום ו' 29.11 ב־10
כרטיסים "הדרך" ובמשרדים. לחיילים בק. העיר. טל. קופה בית לסין ויצמן 34, 252691.

ב"חאן" הירושלמי

יום ו' — 29.11 (3.00) סרט לילדים "סרטי תום וג'רי". 29.11 (11.00 + 9.00) סינימה־חאן: "חגגב שבא לסעוד" עם ראיין אוניל וניקלין בוסט. מוצ"ש — 30.11 "פרצוף של צוענו" עם יוסי בנאי, (בשעה 8.30). יום א' 1.12 (8.30) קונצרט מוסיקה קאמרית עם יפים ברונפמן. 2.12 (8.00) "משרתם של שני אדונים". 3.12 (8.30) ערב עם אריק איינשטיין. 4.12 (9.00) ערב פולקלור לתיירים עם "ענבל". 5.12 (8.00) "משרתם של שני אדונים". הקברט הסאטירי של החאנברט, פתוח ערב ערב חוץ מיום רביעי ושישי משעה 9.00.

לחבורה דתיים ולסטודנטים

ב"ח במוצ"ש ט"ו כסלו 30.11.74 מחשעה 8.30

באולם בני־ברית רח' קפלן 10 ת"א

בתכנית: אורח מאיטליה

TONINO POLIZZI

מפסטיבל סן־רמו 1974

תרקידכם תזמורת **החורוסקופ**

מועדון לילה

קרוואן

יפו, טל. 829255

ערב ערב החל מ־9

בואו לבלות בחרכז הבידור תבנית בינלאומית עשירה המוחלפת מדי חודש

בשבת ב־5.30 תה מנחה

המועדון הנבחר 1974

דיסקוטק כריש רמלה

פתוח בימים: שלישי, רביעי, שישי, שבת

הערב, יום ו', 29.11
* כוכב הזמר היווני **טריפונס**
* שימי תבורי
* להקת הצמרת **"החדים"**

מחר, מוצ"ש, 30.11
* כוכב מצעד הפזמונים **ששי קשת**
* שימי תבורי
* להקת הצמרת **"החדים"**

בימים שלישי ורביעי **דיסקוטק** ואמנים אורחים מהארץ ומחו"ל

גדול הפנטומימאים בעולם הליצן המוסיקלי

דימיטרי

בתכנית חדשה

חיפה "אודיטוריום" מחר מוצ"ש 30.11 ב־8.30
תל־אביב "נחמני" יום ב' 2.12 ב־8.30
ירושלים "בנייני האומה" האולם הגדול יום ג' 3.12 ב־8.30
נהריה "חוד" יום ד' 4.12 (הצגה לקיבוצים)

כרטיסים: ת"א אוניון, פתיד, רוקוקו, קסטל, ויתר המשרדים. חיפה: משרד גובה. ירושלים: כהנא וכנ"נאים.

נוגה—גרנר

מועדון הצפון

מזמינכם לרקוד ולבלות במוצ"ש 30.11.74 ובכל מוצ"ש החל משעה 8.30

באולמי רות

רחוב בן־יהודה 84, ת"א (מול קולנוע "בן־יהודה")
עם להקת **"המשכנעים"**
ליד המיקרופון רוני מנדס

בתכנית: **ארז חלוי** (חוזה פליסאנו הישראלי)

אבישלום דרורי

מהפנט

* היפנוזה שימושית
* גמילה מעישון בעזרת היפנוזה
* לימוד אנגלית בעזרת היפנוזה
* הרזיה בעזרת היפנוזה
* בעיות!!
* יעוץ בענייני משפחה

פרטים: תל־אביב, טלפון 289835

אנדרומדה

מועדון סטודנטים בבת־ים, שד' העצמאות 56 בית שפרינצק

ב־29.11 משעה 21.00

ריקודים + סרט מעולה

צוותא לתרבות מתקדמת

ליל שבת 29.11 — ב־9.00: "מחכים לגודו" מאת: ס. בקט, בימוי: עדנה שביט. — בחצות "קצת אחרת", שלמה גרוניך — פסנתר, שלמה אידוב — גיטרה, שם־טוב לוי — חליל.

שבת 30.11 — ב־11.11 בבוקר: סדרת 11:11, מנהל מוסיקלי: נועם שריף. בתוכנית: התזמורת הקאמרית חולון, המנצח: שלום רונלי ריקליס, הסולן: גיורא פיידמן — קלרינט. ג' גבריאלי — קנצונות. א. היידן — התעלות — ביצוע בכורה. פ. מנדלסון — שמיניה אופוס 20.

מוצ"ש 30.11 — ב־8.30 וב־10.30: "החנאות הקטנות שבחיים" — ערב שירי ברכט בביצוע: מירי אלוני, בני אמדורסקי, יוסי פולק.

יום א' 1.12 — ב־8.30: התיאטרון האנגלי של רחובות מציג: "עיירתנו" — מאת טורנטון ויילדר.

יום ב' 2.12 — ב־9.00: "מחכים לגודו" מאת: ס. בקט.

יום ג' 3.12 — ב־9.00: אריק איינשטיין בשורים. בחלק הראשון של התכנית: להקת תמוז — שלום חנוך, אריאל זילבר, אדם זיידל.

להקת מחול בת־שבע

תל־אביב — אולם התיאטרון הקאמרי
יום ה' 5.12, מוצ"ש 7.12 — בשעה 8.30 בערב

גבעת חיים — איחוד, יום ג' 10.12 ב־9.00 בערב

בתכנית:
נסיך האפלה, תא, לקוי חמה, אדם וחוה

כרטיסים
בת"א: "כנף", במשרדים ובקופת הקאמרי בכל יום.

בימת צוותא מציגה

"מחכים לגודו"

מאת: ס. בקט · בימוי: עדנה שביט

הצגות אחרונות

הערב 29.11 בשעה 9.00 בערב
ב־2.12 וב־25.12

בהשתתפות: שמעון לב ארי, אלי כהן, שי דנוז, גד קינר, יצחק וייס.

דני פלץ מציג:

ג'ז של חצות

עדנה גורן
דני גוטפריד
ושלישיתו

ת"א, "בית לסין", הערב, 29.11 בחצות

כרטיסים הדרך ובמשרדים, לחיילים בקצין העיר. קופת בית לסין, ויצמן 34, טל. 252691. הזמנת הצגות טל. 234863.

בימת צוותא מציגה

הערב, ליל שבת 29.11, בחצות

"קצת אחרת"

קולות וכלים, עם: שלמה גרוניך פסנתר, שלמה אידוב גיטרה, שם־טוב לוי חליל

ובמוצאי־שבת 30.11, ב־9.30, באולם ברשירה, אוניברסיטת ת"א.

צבא הגנה לישראל · שנת הלימודים תשל"ה

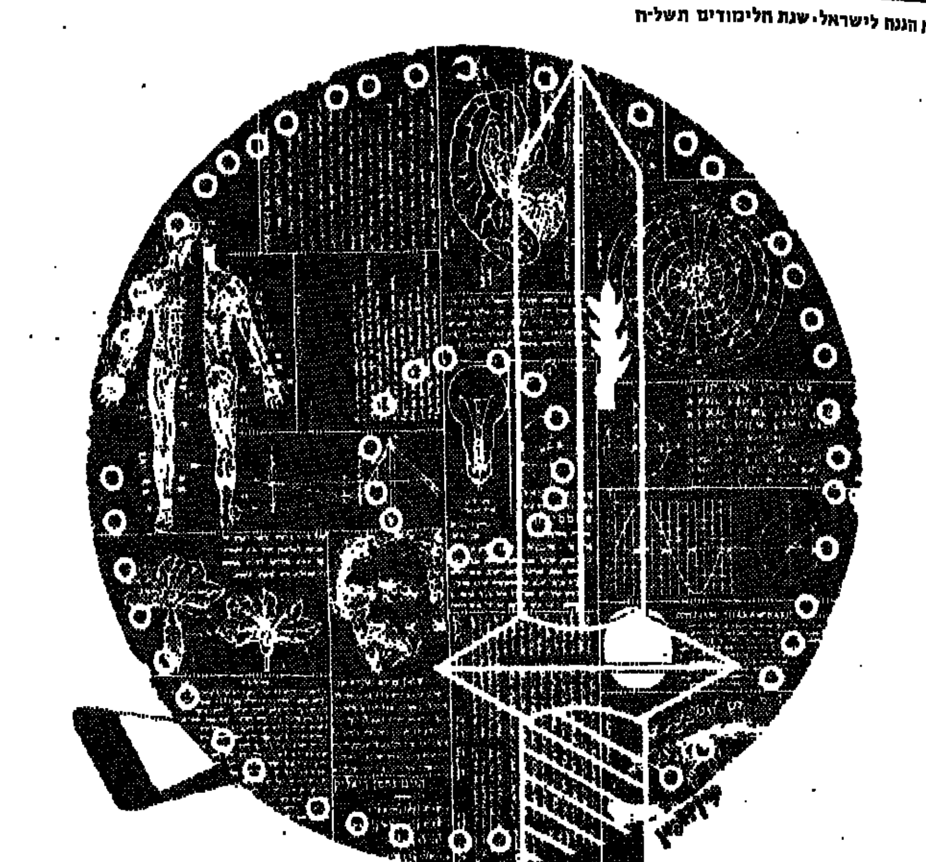

בן 14 — לפנימיה צבאית!

ההרשמה לפנימיות הצבאיות לכתות ט'—י'

תחל ב־8 דצמבר 74 ותסתיים ב־17 ינואר 1975

יכולים להרשם תלמידים בעלי אזרחות ישראלית, הלומדים בכתות ח' או ט'.

בעת ההרשמה על המועמדים להביא העתק ציונים של סיום כתה ז' (לנרשמים לכתה ט') והעתק תעודת הציונים של כתה ח' ושליש א' כתה ט' (לנרשמים לכתה י'). כמו כן על המועמדים להביא תעודת זהות של ההורים, בה הם רשומים.

צה"ל יעניק מלגות והנחות מדמי הפנימיה לתלמידים מעוטי יכולת, נוסף להנחות הניתנות בשכר הלימוד המדורג.

- פרטים והרשמה בכל לשכות הגיוס האזוריות בימים א', ג', ה' בשעות 07.30—14.00.
- פרטים בכתב: ניתן לקבל ע"י פניה לד.צ. 1191 צה"ל.

במשעט ובבטחה
העורף לפנימיה הצבאית
הפנימיה הצבאית של צה"ל
נתיב ההצלחה לנבחרים שבנוער.

הטלוויזיה הלימודית

מעוניין לרענן ולשפר את ידיעותיך בשפה האנגלית?

מלא את התלוש ושלח 25 ל"י לכתובת הרשומה. אנו נשלח לביתך את חומר העזר.

השעור הראשון ישודר ב־18.12.74

לכבוד
BRUSH UP YOUR ENGLISH
יחידת הקשר לטלוויזיה הלימודית
רח' טשרניחובסקי 17, ת"א

ר"ב המחאה ע"ס 25 ל"י לפקודת המרכז לטלוויזיה לימודית, עבור הקורס BRUSH UP YOUR ENGLISH
נא לשלוח את חומר העזר ל־
שם.....
כתובת.....

למדי מקצוע ב־3 חדשים

במקום מגוריך — בכל הארץ

נקבנות

בשיטת IBM

מקצוע שאין בו אבטלה והשתכרי טוב יותר. לאחר שנכשירך תוך 3 חדשים, נפנה אותך למקום עבודה מתאים ללא תלות בגיל והשכלה

לימוד
בוקר • צהרים • ערב
לפי בחירה

קורס בתבניות חינם למעוניינות

• תעודת הסמכה •

פרטים והרשמה במשרדי "המכון להכשרה מקצועית"
בשעות 9—1 לפנה"צ 4—8 אחה"צ

תל־אביב: רח' סלומון 7 (תחנה המרכזית)
רמת־גן: רח' ז'בוטינסקי 61 (מול קולנוע רמה)
חיפה: רח' ביאליק 17 (פינת רח' הרצל)
חולון: רח' סוקולוב 48 מול הסופרסל
פתח־תקוה: רח' החשמונאים 17
ירושלים: רח' אגריפס 8 (מול קולנוע עדן)
רחובות: רח' יעקב 3 (מול אורה)
רמלה: רח' גורדאו 8 (המכון תקוותנו)
באר שבע: רח' ההלוץ 86 (מול קולנוע שביט)

אנגלית * הנה"ח * גרפיקה * בגרות

המכונים הבריטיים THE BRITISH INSTITUTES

המכללה העברית להשתלמות בכתב

בחר לך את המקצוע המתאים לך ביותר
ולמד אותו **בהתכתבות**
באמצעות המכונים הבריטיים,
בשיטה המבטיחה לך הצלחה בלימודים.
37 שנות נסיון ו־125,000 בוגרים מרוצים מדברים בעד עצמם.
מיטב כוחות ההוראה האקדמית בארץ
עומדים לשרותך בלימוד המקצועות הבאים.

לשם קבלת פרטים מלאים ופרוספקט סמן ב־X ושלח אלינו את התלוש בהקדם.

לכב' המדור ליעוץ מקצועי, המכונים הבריטיים
ת.ד. 33114 תל־אביב

☐ אנגלית *
☐ שפות אחרות *
☐ הנה"ח כל הסוגים
☐ גרפיקה שימושית
☐ אלקטרוניקה ורדיו מעשי
☐ בגרות ומוקדמות *
☐ הכנה לטכניון * במתמטיקה ופיזיקה

29.11 י"א

שם............ כתובת............

*לחיילים משוחררים
ע"פ החוק לימודים חינם

משרדי ייעוץ והכוונה: תל־אביב: המדור לייעוץ מקצועי, ת.ד. 33114, שד' רוטשילד 93 • חיפה: רחוב נורדאו 30 • ירושלים: רח' ההסתדרות 22.

אלקטרוניקה ורדיו מעשי * הכנה לטכניון

אתה לומד בכל שעה פי 5 יותר אנגלית,

צרפתית, ספרדית, גרמנית

וכל שפה לועזית

במעבדה הלשונית

AUDIO ACTIVE COMPARATIVE

שעורים פרטיים 10.- ל"י לשעור

קורסי הכנה לאוניברסיטאות במסגרת מרוכזת

*לחיילים משוחררים
ע"פ החוק — לימודים חינם

מכון ישראלי לשפות

היחיד עם מעבדה לשונית A.A.C.

תל־אביב: אבן־גבירול 30, טלפון 252337
רמת־גן: שפירא 4, פינת ארלוזורוב 83, טלפון 723466
חיפה: נורדאו 30, טלפון 667040
אשקלון: בנין העיריה, המדור לתרבות, טלפון 4—2241־051
ירושלים: בית הפקיד ע"ש מ. שרת, מסריק 10, טל. 66380, 68383

סונול

דרוש

מנהל חשבונות בכיר

דרישות התפקיד:
- הכנת דו״חות כספיים חודשיים ושנתיים.
- הדרכה וניהול צוות.

כישורים:
- מנהל חשבונות מדופלם.
- 3 שנות נסיון או יותר.
- שליטה מושלמת בעברית ובאנגלית.

התנאים ייקבעו בהתאם לכישורי המועמד.

המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב בצירוף קורות חיים אל הממונה על כח־אדם, סונול, ת.ד. 214, חיפה.

— סודיות מובטחת —

החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות

דרושות

כתבניות / פקידות

עם נסיון של 3 שנות עבודה לפחות. ידיעת אנגלית הכרחית.

פקידות / כתבניות

עם ידיעת גרמנית וצרפתית.

על המועמדות לפנות אישית למשרדנו רח׳ קרן היסוד 11, ירושלים, בין השעות: 8.00—10.00.

דרוש

מחסנאי עצמאי למחסן תקליטים

הכישורים הדרושים: נסיון ברישום וניהול כרטסת מלאי, ידע באנגלית, כושר ארגון, חרוץ ובעל יוזמה.

עדיפות תנתן לבעלי רכב.

נא לפנות בכתב עם קורות חיים ל:

איטרוניקס בע״מ

נא לפנות בכתב עם קורות חיים ל:

דרושים

1. מהנדס מכונות

לתפקיד מהנדס המפעל. עדיפות לבעלי נסיון בתכנון ציוד הרמה ומערכות הידראוליות.

2. חרטים מעולים

בוגרי בתי ספר מקצועיים.

תנאים טובים בהתאם לכישורים.
סודיות מובטחת!

שרות מוסמך ובלעדי למנופי „איל"

הידקו הידראוליקה ומכונות בע״מ
קרית גת, אזור התעשיה, ת.ד 214 טל. 051-91050

לחברה ארצית לתאום ופקוח הנדסי

דרוש מהנדס בכיר

בעל נסיון של 8 שנים לפחות
לתאום, תכנון ורכוז הפקוח על
הבצוע באתרים בצפון הארץ.
— רצוי תושב חיפה —
תנאים טובים למועמד המתאים
סודיות מובטחת
לפנות לת.ד. 157, רמת־גן עבור מס׳ 742

מכתשים באר־שבע
מפעלים כימיים בע״מ

דרושים למחלקת אחזקה

- ✱ **טכנאי מכונות**
התפקיד: אחראי על אחזקה במיתקני ייצור, כולל אחזקה מונעת.

- ✱ **חשמלאים**
רצויים בוגרי בתי ספר מקצועיים במגמת חשמל ו/או בעלי נסיון בעבודה במיתקני ייצור.

- ✱ **חשמלאי מערכות**
בוגרי חיל אויר במקצוע הח.ט.מ. ו/או בעלי נסיון במערכות משולבות של חשמל מיכשור פניאומטיקה.

- ✱ **צנרים**
לתפקיד: הקמת מערכות צנרת במיתקני תעשיה ואחזקתו.

- ✱ **מסגרים**
מסגרי מכונות עם נסיון במערכות הנעה.

- ✱ **מכשירנים**
בעלי ידע בסיסי במערכות מיכשור לתעשיה ו/או ידע באלקטרוניקה ובמיכשור.

תנאי תעסוקה מעולים למועמדים המתאימים

— סודיות מובטחת —

מועמדים יפנו בכתב בציון נסיון קודם ופרוט קורות חיים למחלקת כח אדם, ת.ד. 60 באר־שבע 84100

למפעל פיתוח באלקטרוניקה

דרוש/ה שרטט/ת

נסיון קודם הכרחי. העבודה בת״א

✱ בתשובה נא לפנות לת.ד. 17021 תל־אביב מיקוד 61170 (עבור ב.א.) בצירוף קורות חיים.

— סודיות מובטחת —

תמי (איכוי) מכון למחקר ולפתוח

ת.ד. 313, חיפה

דרושים

★ **מהנדסים כימאים**
לעבודה מגוונת בשטח מחקר ולפיתוח תעשייתי. כולל תכנון ותפעול מתקנים חצי־חרושתיים.

★ **מהנדס מחצבים / כימאי**
לעבודות מחקר ופיתוח בשטח השבחת מחצבים.

★ **הנדסאי / טכנאי מכונות בכיר**
העבודה כוללת תכנון הנדסי, ארגון העבודה ופיקוח.
כישורים: בוגר בית ספר מקצועי, נסיון של 5 שנים לפחות.

על המעוניינים לפנות בכתב ובצירוף קורות חיים ונסיון לת.ד. 313, חיפה, עבור „מהנדסים/הנדסאי".

RAMADA CONTINENTAL
מלון רמדה־קונטיננטל
רחוב הירקון 121
תל־אביב

מדינת ישראל
שרות התעסוקה
רח׳ יבנה 12 ת״א
מח׳ בתי מלון

למלון חדש ומפואר

דרושים

קופאים	קצב
חדרניות	מלצרים/יות מכל הסוגים
טבחים מכל הסוגים	עובדי מטבח ומשק
שוערים	בל־בוים

נא לפנות: למזכירות המלון בין השעות 09.00—16.00
לשרות התעסוקה בין השעות 13.00—15.00

למפעל העומד לקום באזור הדרום דרוש

חשב

בעל נסיון בנהול מערכת כספים של מפעל בהקמה

המועמד ישתתף בצוות הנהולי של המפעל, ומתפקידיו הקמה ונהול של כל המערכת הפיננסית.

יועדפו מועמדים צעירים

בעלי תואר אקדמאי בכלכלה או נהול כספים. דוברי אנגלית. והמעונינים לעבור לגור בבאר־שבע או בסביבתה.

מובטחים תנאים חלוציים.

נא לפנות בכתב יד בפרוט קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 1736 ת״א, עבור מס׳ 176.

סודיות מובטחת

הלוח הכפול | ידיעות אחרונות | הארץ
המשרד הראשי: שדרות רוטשילד 76, תל־אביב
טלפונים: מחלקת מודעות 611141,
המחיר: יום חול: 2.90 ל״י לשורה / יום ו׳: 3.75 ל״י לשורה

אלקטרה

למפעלנו בראשון לציון

דרושים:

- ● **מזכירת אנ.ף**
נמרצת, בעלת נסיון של שנתיים לפחות בעבודות משרדיות ופקידות טכנית, ניהול משרד וקשר עם אנשים.
- ● **פקידה**
לעבודות מזכירות, בעלת נסיון.
- ● **טכנאי ייצור**
למחלקת הנדסת ייצור, לעבודה בנושאי שיפור שיטות וחקר זמנים.
- ● **מסגר־שרברב**
בעל נסיון של 5 שנים בעבודות אחזקה.
- ● **צבעי ריסוס**
למצבעה העובדת בשיטות מודרניות (סרט נע). דרוש נסיון של 3 שנים.
- ● **מחסנאים**
בעלי נסיון בניהול מחסן. רצוי מש״קים אפסנאים בעלי שלב 7-9 או מפ״טים.

✱ תנאים טובים למתאימים
✱ 5 ימי עבודה בשבוע
✱ הסעות למפעל.

לפנות אישית, טלפונית או בכתב, למחלקת כח־אדם, רח׳ יוסף ספיר 1, אזור התעשיה ראשון לציון, טלפון 046858, או בערב, טלפון 256630.

לחברה ציבורית בתל־אביב

דרושים

- ✱ מזכירה כתבנית
- ✱ כתבניות נשיונל
- ✱ עובד במיון דאר
ואריזתו בחבילות; שליחויות היו, רצוי בעל תלת אופנוע
- ✱ שליח פנים
לאיסוף דאר וחלוקתו, עזרה לארכיון בעבודות טכניות

המעונינים יפנו בכתב לת.ד. 7045 תל־אביב

חברת שיווק ארצית

מחפשת

מנהל סדנא

בעל רשיון ממשלתי או מועמד לקבלת רשיון לניהול סדנה.

מועמדים מתבקשים לפנות לת. ד. 8751 תל־אביב עד יום 10.12.74 בציון תולדות חייהם, כישוריהם ונסיונם המקצועי.

תנאי שכר טובים.

— סודיות מובטחת —

דרושים • דרושים • דרושים

„אשטרום"
חברה להנדסה בע״מ
למפעל למבנים טרומיים
באשדוד
דרוש

טכנאי לבקרת טיב

לפנות ת.ד. 89 אשדוד
או בטלפונים: 055-22204, 055-31874

לחברת בנין
דרוש

מנופאי לעגורן לינדן

לפנות למר ישראל אולק
משעה 7.30 עד 3.30 לטלפון 753775

לצה״ל

דרושים

א. ספרים
העבודה באזור סיני.

ב. כבאי אש

מקצועיים בעלי כושר גופני טוב והשכלה יסודית, משוחררי צה״ל עד גיל 30. יתקבלו מועמדים מתאימים גם ללא הכשרה מוקדמת ויוכשרו במסגרת עבודתם.

מקומות העבודה בכל אזורי הארץ

בדבר פרטים יש לפנות לטלפון (03) 692133 ויוזמנו לראיון התאמה.

חברה ארצית להנדסת חשמל
מחפשת

חשמלאי

לתפקיד מנהל סניף בחיפה

הכישורים הדרושים:
1. השכלה (מהנדס, הנדסאי או חשמלאי)
2. נסיון בביצוע לפחות 5 שנים. חשמל, תעשיה ומגורים.
3. נהול צוות עובדים וקבלני משנה.
4. עריכת חשבונות

תנאים טובים למועמד המתאים
סודיות מובטחת
לכתוב לת. ד. 7080 חיפה.

כור־תל בע״מ
מוצרי פלסטיק לבניה

דרושים

* **מנהל חשבונות עצמאי**
* **תמחירן**

מקום העבודה: ירושלים

נא לפנות בכתב בפרוט קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 10377 ירושלים.

תנאים טובים למועמדים המתאימים.

לחברה מסחרית גדולה

דרושה מרכזנית

(למרכזיה עם 20 קוי חוץ)

לפנות לטלפון 285151
בימים א׳—ה׳ שעות 8.00—16.00
לרחל

דרושה עובדת נקיון

(אפשרי גם זוג)
לעבודה במשרד גדול בת״א

תנאים טובים

נא לפנות אישית אל חברת אומטיסו, רח׳ הרב קוק 5, תל־אביב

משק עין גב מחפש

חשמלאי מוסמך

תנאים: מגורים במקום
התקשרות לשנה אחת לפחות

על המעוניינים לכתוב קורות חיים, נסיון אישי. לפנות לקיבוץ עין־גב, דאר עין־גב ולציין חשמלאי.

לבית חולים בילינסון
דרושים

חשמלאים מוסמכים

לעבודת אחזקה

על המעונינים אשר בידם רשיון בעל תוקף, לפנות ישירות למחלקת המנגנון בבי״ח בילינסון

מלונות דן

למלון דן־קיסריה
בקיסריה
דרוש

מלצר ראשי

נא לפנות אישית בשעות העבודה למנהלת המלון בקיסריה

דרושים לנו

טפסנים

לעבודה בת־א

★

לפנות
לטל. 767260

למוסד ציבורי גדול

דרושים

מהנדסי בנין

✱ לנהול פרוייקטים מגוונים בתחום ההנדסה האזרחית (בניה, סלילת כבישים והקמת מתקנים) בדרום הארץ.

✱ מהנדסים בעלי ניסיון של 5 שנים לפחות ושולטים בשפה העברית יפנו הצעותיהם בכתב לת.ד. 7061 ת״א 61070 מס׳ 143 (15) לא יאוחר מ־15.12.74.

✱ בהצעות יש לפרט: השכלה מקצועית, ניסיון בעבודה ורקע צבאי

דרושה

אשה לניהול משק בית

אשה מסודרת ואחראית
בגיל 20 עד 35
לעבודה במשרה מלאה.
תנאים טובים למועמדת המתאימה.

נא לפנות טלפונית לטלפון: 744614 בצהריים. רק בשעות אחר הצהריים.

לחברה פיננסית גדולה

דרוש מנהל כח אדם

הכישורים הדרושים:

- ✱ השכלה מקצועית מתאימה
- ✱ 5 שנות נסיון לפחות בניהול מח׳ כח אדם

מקום העבודה: תל־אביב

על המעוניינים לפנות לת.ד. 7095 תל־אביב עבור מס׳ 97

למוסד מכולבתי דרושים ליחידה טכנולוגית

1. מהנדס מכונות בכיר (רצוי בעל תואר שני + עשר שנים נסיון)
2. טכנאים מכניים, בוגרי בי״ס מקצועי, 5 שנים נסיון
3. טכנאי אלקטרוניקה, בוגרי בי״ס הנדסאים / מקצועי.
4. שרטטי אלקטרוניקה, בוגרי קורס מוכר
5. שרטטי מכניקה, בוגרי קורס מוכר.
6. מהנדס אלקטרוניקה לתחום ת״ג
7. כתבים טכניים בעלי נסיון של שלוש שנים בכתיבה
8. כימאי, בוגר אוניברסיטה ונסיון של שנתיים
9. עובד מעגלים מודפסים, בעל הכשרה בסיסית
10. מחייטות מלחימות

תנאי העסקה לפי כשורי המועמד

לפנות בצרוף פרטים לת. ד. 33344/ס ת״א. סודיות ותשובה מובטחות

שפות והשכלה תיכונית | למד והשכל | קורסים והכשרה מקצועית

בחר לך קורס

השתלמות בטלוויזיה
הקורס מיועד למהנדסים, הנדסאים, טכנאים, ואלקטרונאים סוג 2, 3.
הלימודים מתקיימים במעבדה, קיימת אפשרות ללמוד גם בכתב בצורה משולבת.

עגורנאים צריח נייד ומחפר
נדרש נסיון של 3 חודשים כעוזר לעגורנאי.
הלימודים מתקיימים בתנאי פנימיה.

חשמלאי מוסמך ב. עוזר
מתקבלים בוגרי 10 שנות לימוד.
הלימודים במשך שנה.
הקורס מתקיים בת"א.

לחיילים משוחררים ע"פ החוק לימודים חינם

פרטים והרשמה: כל יום בין השעות 08.00–19.00 ביום ו' עד 13.00
תל אביב: רח' בורשוב 66, טל. 225690, 225795. חיפה: רח' הנביאים 20, טל. 666182, 664671
שד' דוד המלך 39, טל. 267436, 264193. באר שבע: רח' הפלמ"ח 47, טל. 77781
ירושלים: רח' יפו 68 (בית סולכור), טל. 226455

המכון להשתלמות מקצועית משולבת
משרד העבודה · אורט ישראל

כל מה שרצית לדעת על:

קבלת תואר אקדמאי מוכר B.A. BS.c. בביתך, בזמנך הפנוי (גם לחסרי תעודת-בגרות) *חינם לחיילים משוחררים

תעודת בגרות ללא בחינה במתמטיקה 4 מקצועות בלבד בביתך, בזמנך הפנוי *חינם לחיילים משוחררים

אנגלית שוטפת בזמן קצר בביתך, בזמנך הפנוי

פנה לנציגות WOLSEY HALL-OXFORD בישראל טל. 247295 לקבלת פרטים נוספים וידיעון חינם, או מלא ושלח את התלוש:

WOLSEY HALL-OXFORD
רחוב בר-כוכבא 28, תל-אביב (עי' כיכר דיזנגוף) ת. ד. 11030
נא לשלוח אלי ידיעון חינם (ללא כל התחייבות מצידי) בנושא: ○ תואר אקדמאי ○ בגרות ○ אנגלית (סמן בעיגול המתאים)
שם מלא וכתובת: ....

האם אתה אוהב לצייר?

האם אתה מתעניין בגראפיקה? האם אתה מוכן ללמוד את אמנות הגראפיקה בביתך בזמנך הפנוי? סטודיו ש"פ בשתוף המכונים האמריקאיים להשכלה בכתב יכתנו בביתך את כשרונך והתאוכחך למקצוע הגראפיקה!

לכבוד "המכונים האמריקאיים להשכלה בכתב" ת.ד. 28124 תל-אביב, למס' 77
אבקשכם לשלוח אלי, ללא כל התחייבות כספית מצידי, חוברת הסברה ומבחן התאמה כשרון למקצוע הגראפיקה.
שם: ....
כתובת: .... טלפון: ....

המכונים האמריקאיים להשכלה בכתב

קורסים מזורזים

למבוגרים, לנוער ● קורסי בוקר, צהריים וערב

הנהלת חשבונות

בהדרכת רואי חשבון מוסמכים ● מבחני גמר בבית הספר ● סוגים: 1 + 2, 2, 3.
בוקר חדש: 5.12 — ערב חדש: 8.12

נקוב בשיטת IBM

● כולל קורס חינם בכתבנות ● קורס מזורז ●
● נפתח ביום חמישי ●

פקידות ומזכירות

קורספונדנציה ● כתבנות ● חשבונאות
בוקר חדש: 4.12 — ערב חדש: 5.12
קורס מזורז לכתבנות לעברית/לאנגלית נפתח כל יום

● הכנה לקבלת סוג מטעם משרד העבודה
● תעודות הסמכה ● הפנייה לעבודות.
● אחריות להצלחתך ●

שרותפ

תל-אביב, רחוב דיזנגוף 82, (ליד ככר דיזנגוף)
תל-אביב, אלנבי 140 (התחנה המרכזית). טל. 615314
ירושלים, מרדכי בן-הלל 10 (פ' בן-יהודה). טל. 232748
רמת-גן, רח' ז'בוטינסקי 54 (מול רמה). טל. 724335

הנהלת חשבונות לכל

חדש !!
3 מסלולי לימוד:
* קורס יום מזורז (1)
* קורסי ערב רגילים 1, 1+2, 2, 3
* הנהלת חשבונות בכתב, בתנאים מיוחדים.
לימוד חינם לחיילים משוחררים וכאים
הפתיחה: 19.12.74

לביא
ת"א, סמולנסקין 7, פינת בן-יהודה 90, טל. 232611

טכניקום

בשנת יובל ה־15 לביה"ס
15% הנחה לכל הנרשמים
15 מלגות ללימוד חינם
לחיילים משוחררים ע"פ החוק לימודים חינם

נפתחים קורסי יום וערב להכשרה מקצועית בפקוח משרד העבודה
* אלקטרוניקה+טלויזיה * פקידות בנקאית
* חשמלאים מוסמכים * מזכירות
* שרטוט בנין וארכיטקטוני * הנהלת חשבונות
* עיצוב פנים־שרטוט
* שרטוט טכני (מכונות)
* מכינה להשלמת השכלה כללית

יובל 15 שנים 1960-75

חיפה־הרצל 44 ת"א בן יהודה 28

טכניקום

בתאריך 2.12.74 ייפתחו קורסי ערב
חשמלאים מוסמכים
בפקוח משרד העבודה

חיל־הים

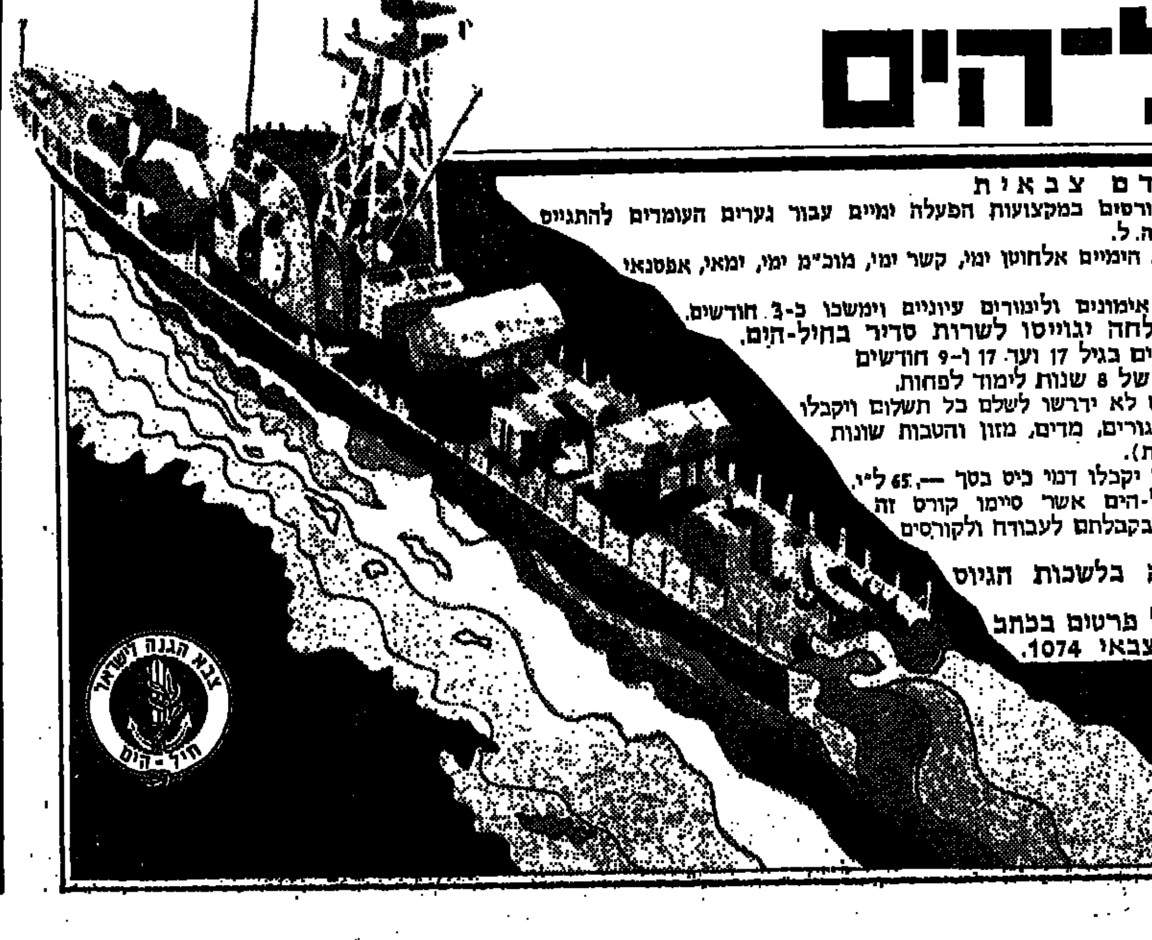

הכשרה קדם צבאית
חיל-הים פותח קורסים במקצועות הפעלה ומיים עבור נערים העומדים להתגייס לשרות חובה בצה"ל.
נלמדים המקצועות הימיים אלחוטן ימי, קשר ימי, מוכ"ם ימי, ימאי, אפסנאי טכני ימי.
הקורסים כוללים אימונים ולימודים עיוניים וימשכו כ-3 חודשים.
המסיימים בהצלחה יגוייסו לשרות סדיר בחיל-הים.
● מתקבלים נערים בגיל 17 ועד 17 ו-9 חודשים בעלי השכלה של 8 שנות לימוד לפחות.
● החניכים בקורס לא ידרשו לשלם כל תשלום ויקבלו בעת הקורס מגורים, מדים, מזון והטבות שונות (שק"ם, ונסיעות).
● החניכים בקורס יקבלו דמי כיס בסך —.65 ל"י.
● למשוחררי חיל-הים אשר סיימו קורס זה ניתנת עדיפות בקבלתם לעבודה ולקורסים של צי הסוחר.
פרטים והרשמה בלשכות הגיוס האזוריות.
המעונינים לקבל פרטים בכתב יפנו אל דאר צבאי 1074.

עמוס קינן

להרים את הראש

הסכנה האורבת למדינת היהודית אינה סכנת השמדה. ישראל אינה עומדת עם הגב אל הקיר. הסכנה האמיתית האורבת לנו, היא כאשר אנחנו במו ידינו בונים קיר, שמבעדו נחדל לראות את העולם.

הציבור הישראלי אינו עדר מבוהל, צה"ל אינו עומד בידיים ריקות לחלוטין מול סכנות. אין אנו נעדרי תושיה ותעוזה, ויש לנו גם אומץ לאומי. הישראלי אינו זה המשליך את נשקו ובורח, או המשליך נשקו ומרים את ידיו. הישראלי אינו זה הנואש מכל תקווה כאשר הוא במצב של מעטים מול רבים, ולישראלי יש אינסטינקט המורה לו לתקוף כדי להגן על עצמו. אין שום מקום לשום הקבלה בין מצב שהיה קיים בגולה, והמדובר גם במצב נפשי ובאופי הקיבוצי, ובין מצבנו כאן. תולדות ישראל בארץ ישראל, מאז מתיישבי גדרה ופתח תקווה, "השומר" ו"גילי", ההגנה והפלמ"ח והאצ"ל ולח"י, יצרו טיפוס של ישראלי המוכן, ואף מסוגל, לגונן על קיומו. למרות העצמותם הכלכלית והפוליטית של הערבים, למרות שיכרון העצמי, אין הם מסוגלים להכחיד את מדינת-ישראל. דיבורים על סכנת השמדה הינם דברי-הבל, וגרוע מכך: אלה דיבורים המוליכים אל התאבדות, מולידים יצר של הרס עצמי.

גם האדם הבודד, וגם כל קיבוץ אנושי מוגדר כלשהו, בונים את יחסם אל החיים לפי מידת שאיפותיהם, ולפי תוחלת חייהם בהתאם לשאיפות שיצרו לעצמם. מי שלא עמד על ראש איגרא רמא, ממילא אינו נופל לבירא עמיקתא. מי שלא שאף אל דברים שהם למעלה מיכולתו, מי שלא שילה עצמו שאומנם אכן השיג דברים שהם למעלה מיכולתו, ממילא אינו מתאכזב ואינו נואש ביום בו נוכח שדברים אלה אבדו לו. בשנת 1948 עמדה מדינת-ישראל במצב הרבה יותר קשה, הרבה יותר נואש, מאשר כיום. אולם בשנת 1948 היתה משימתו של הישראלי צנועה מאוד: להקים את מדינת היהודים הראשונה לאחר 1,800 שנה. משימה אפשרית, טבעית ומובנת מאליה, אלמנטארית, אכזיסטנציאלית. אין חיים חברתיים ולאומיים אלא במסגרת מדינית. אין עצמאות אלא בהקמת הכלי שיבטא אותה. ואידך, צא וזילמד.

*

האמולה שולטת בחברה הישראלית. היום בו הפכה להיות חברה חולה, היה היום הראשון לאחר מלחמת ששת-הימים. זה היום בו החל השיכרון המטורף, היום בו התחלנו לחיות בעולם דמיוני בלתי-ריאלי, עולם שממנו אנו מסרבים להתעורר כיום, אפילו במחיר עצם חיינו וקיומנו.

שיכרון: שיכרון פוליטי, כלכלי ורי... וכל השיכרונות גומעים אחד מהשני. הטירוף המשכר הזה של היות ישראל מעצמה עולמית. האשלייה שהפלשתינאים אינם קיימים, שביהודה ושומרון נשלוט לנצח ולנצח-נצחים. שהעולם יעמוד דום ומצדיע לעוצמתנו, שאנו יכולים להכתיב לרוסים ולסינים את העובדות. הטירוף של ארץ-ישראל הגדולה, החכרת שהערבים הוכו לנצח ויותר לא ירימו ראש. שהם לעולם לא ישובו לצאת נגדנו. שהם ילמדו לחיות תחת שלטוננו ויוותרו על שאיפתם הטבעית לעצמאות ולהגדרה עצמית, שהם ישלימו עם עליונותנו ופשוט יכריזו ראש בהכנעה ויקבלו את הנוכחה.

הטירוף המיסטי: אלוהי הנביאים חזר להיות מה שהיה בתקופת המרכיאית, השבטית: אדוני צבאות. תורת המוסר הפכה לתורת הכיבוש, הנחלות, ההתפשטות. המצוות הנעלות ביותר הוחלפו במצוות הקשורות בהשתלטות על עם אחר. וכאן אין הבדל בין דיכוי הומאני ובין דיכוי סתם, כי ההבדל אינו במהות המוסרית: יש רק מהות אחת, כלומר דיכוי. הטירוף המיסטי ניזון מן הטירוף הפוליטי, ולהיפך.

הטירוף הכלכלי: ים של עבודה זולה מציף את השוק העברי. [illegible]

תגאה, בן למעצמה עולמית. הוא יהודי שאינו עובד. יש לו חוטבי-עצים ושואבי-מים. עוצמתו הכלכלית תלויה במציאותם של חוטבי-העצים, קח ממנו את חוטבי-העצים, והוא אינו מסוגל אפילו להבעיר אש להתחמם בחורף.

הטירוף החברתי: זניחת כל ערכים, בגידה בערכי המוסר של הציונות ושל תנועת-העבודה. לולא תנועת-העבודה ולולא ערכיה, לא היתה הציונות מתגשמת לעולם. רק הפועל העברי והאיכר העברי הם שיצרו את הלוחם העברי, ולא להיפך. המותרות והזילות, המאר המטורף, כל אלה ניזונו מארץ-ישראל הגדולה, האימפריאלית. כל עוד לא היתה ישראל אימפריה, אולי נועדו לה חיים צנועים, אבל חיים. אימפריות הבנויות על נתינים משועבדים, סופן תמיד להתפרק. השיכבה השלטת בישראל המסה ושדודה, התעשרה ושמנה ובעטה, ויש בה כל סימני-ההיכר של שחיתות וריקבון, האופייניים לאימפריות עייפות. אין להפריד את הטירוף הכלכלי מן הטירוף הפוליטי. אחד נולד מהשני. לאחר מלחמת ששת-הימים קיבלנו גוף גדול ואיבדנו את הנפש. מדינת-ישראל קוללה בקללת פאוסטוס, ומכרה את נפשה. ללא הנפש, אין מה שישמור על רצון החיים.

*

הדיכאון העובר בימים אלה על החברה הישראלית הוא דיכאון של עשירים שירדו מגדולתם. דיכאון של תקיפי עולם שמעדו את הרגל. דיכאון של אימפריה המאבדת את אחוזותיה.

הישראלי של היום רואה במסירת יהודה ושומרון לשלטון ערבי התאבדות. יהודה ושומרון הפכו לסמל של חיים, לתכלית החיים. קח מאיתנו את יהודה, ואבד לנו רצון החיים. קח מאיתנו את שומרון, ואנו נכפה על עצמנו מלחמת-התאבדות, שמצדה תהיה לעוטתה. אותו סמן חיצוני של זוהר, מדומה וגדולה מזוייפת, הפך אצלנו הסמל המקודש ביותר של חיינו. לא על ערכי מוסר אנו נתבעים כיום להשליך נפשנו, לא על עבודה עברית, על זכות לחיות כפועל עברי חופשי בארצו החופשית, לא על עצם קיומנו ללא שיעבוד לשלטון זר וללא השתלטות על עולתנו, היום אנו נתבעים להשליך נפשנו כדי להמשיך לשלוט בבני עם אחר, ולהיות תלויים בהם לפת-לחמנו.

*

וכאשר נותרנו בודדים בעולם כולו עם חלומות-הזוהר שלנו, אנו נתפסים לדיכאון. ואין לנו מנהיגות אמיצה שתקום ותאמר לנו: די, די בחלומות-זוהר, להתנער, להרים את הראש. לחזור להיות עם קטן, מוצק, גאה, בטוח בעצמו ובצדקתו. ובטוח בצדקתו, כי רק על חייו הוא ורק על עצמאותו הוא מגן, ולא על אימפריה שכבש ולא על זכות לשעבד נתינים. ואלה המוסכים בנו דיכאון, אומרים לנו שלא נותרה כל ברירה. שהעולם נגדנו. שאנו צפויים להשמדה. שעלינו להתאזר ולהקים ממשלת אחדות לאומית כדי לגנות את הצר. אלה בוגי האימפריה הקיקיונית. אימפריה מתמוטטת. אלה הם משחיתי רוח-החיים ורצון-החיים האמיתי שלנו. אלה הם המביאים אותנו אל סף ההתאבדות מדעת.

*

"וימן ה' אלוהים קיקיון ויעל מעל ליונה להיות צל על ראשו להציל לו מרעתו וישמח יונה על הקיקיון שמחה גדולה. וימן האלוהים תולעת בעלות השחר למחרת ותך את הקיקיון וייבש. ויהי כזרוח השמש ... ותך השמש על ראש יונה ויתעלף וישאל את נפשו למות ויאמר טוב מותי מחיי. ויאמר אלוהים אל יונה ההיטב חרה לך על הקיקיון ויאמר היטב חרה לי עד מות. ויאמר ה' אתה חסת על הקיקיון אשר לא עמלת בו ולא גידלתו שבן לילה היה ובן לילה אבד. ואני לא אחוס על נינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתים עשרה ריבוא אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובהמה רבה."

יותר לא נוכל לחסות בצל הקיקיון. אולם אנחנו יכולים להתגבר ולבנות לנו בית אמיתי. כל מה שצריך לשם כך הוא רצון של אמת ונעוזת, ומנהיגות שתבוא ותאמר לנו בגילוי-לב לחזור אל עצמנו. [illegible]

„עזוב את הכסף — תן פח נפט !"

סילבי קשת

גונדר אברהם

אם יורקו את השם חיים לנדאו בחלל הכיתה בשיעור לאזרחות, ספק יידעו כל התלמידים מיהו בדיוק. וזאת על אף העובדה כי ח"כ לנדאו מכהן מאז הכנסת הראשונה, הם יידעו לבטח מיהו בגין מיהו באדר.

בשבוע שעבר נטל על עצמו ח"כ לנדאו, חבר ועדת החוץ והבטחון מטעם הליכוד, משימה שבאופן טבעי יאתה לח"כ גאולה כהן. הוא הגיש הצעה לסדר-היום, בה טען כי רשות-השידור הפכה למכשיר מפלגתי ופוגעת במורל הציבורי. היא מטיפה ארס ומותירה מאחוריה אדמה חרוכה מבחינות תרבותית.

בתמור בלתי-צפוי דיבר על הופעותיו והתבטאויות של ראש-הממשלה וטען כי עם מגבלות דיבורו "אין הוא כידוע לא דמוסתנס ואף לא ציצרו", כבר משעמם לראותו ולשמוע השכם והערב בטלוויזיה וברדיו. לדבריו, מרבים להופיע קבוצות-שוליים דמיטוקיות ומטבוריאינטלקטואלים פלשתינאיים.

על אף העברית הצחה שלו וקולו העמום והמהוסס משהו, אין גם ח"כ לנדאו שייך לקטגוריה של דמוסתנס וציצרו. במשך כל תקופת כהונתו בכנסת לא זכור נאום שלו שהשאיר רישום כלשהו. הוא מתמחה בעיקר בצעקות-ביניים. נדמה לעיתים, כי לא תמיד נוח הדבר למנהיגו, מנחם בגין, אך יחד עם זאת הריהו צריך שמלאכתו נעשית בידי אחרים.

לנדאו הוא מאחרוני המשפחה הלוחמת בהיררכיה של חירות. נאמנותו לבגין היא ללא סייג, ללא גבול. נאמנות עיוורת צייתנית, מוחלטת. הוא פונה אל בגין בשם מנחם (מלעיל) ובגין קורא לו אברהם. הגאור במחתרת בהיותו ראש המטה של אצ"ל, היה גונדר אברהם.

המהנדס בר-הורין, שטיפל בבנייה, יעץ לו באריכות שיתפתך בעיסוק בפוליטיקה.

יומן בקפל הגרביים

הוא הגיע לתפקיד זה, במינויו של בגין, ישר מהטכניון, שם גמר את חוק לימודיו כמהנדס בניין. מאז לא עסק במקצועו. כאשר נבנתה מצודת זאב ... מונסקי, לא נכלל בועדה המיוחדת.

פרס לבגין. שהבריטים לא הצליחו לשים ידיים עליו, היה לנדאו היחיד מבין צמרת אצ"ל שמעולם לא נאסר.

הוא היה עליו בורג מיניסטריאלי. הביא לבגין חומר, מוציא, דואג למשלוחים לכל חלקי הארץ, רץ לבתי דפוס להדפיס כרוזים, מתאם פגישות שונות.

היה לו אז יומן קטן, שהיה נוהג להצפין בקפל הגרביים, כתוב בכתב זעיר ומסודר, שם היה מציין לעצמו פרטים, פגישות, סידורים. היום יש לו פנקס שחור שכאשר מדובר על סידור כלשהו, הוא שולפו ורושם בו. "אני", אומרים בחירות, "יודעים שהעסק קבור".

אברהם, די!

ברור כי הוא ממשיך לכהן בכנסת בגלל צייתנותו המוחלטת לבגין. בעוד שאחרים כאריה בן-אליעזר המנוח, היו לעתים נוהגים לחלוק על בגין, היה הוא תמיד לצידו. על אף היותו אדם שובייל, הוא נוח לרגוז ולהתפרץ. בגין נוהג לתת לו להתפרץ קצת. ואז הוא מהסה אותו בשקט: אברהם, די!

לנדאו משתתק מיד. וכשבגין כועס עליו, ניכר הדבר מיד. אז שוב אין הוא אברהם, כי אם "לנדאו".

הוא נוהג לעשות גלים ורוח. במצודה מכנים אותו חיים ונטילטור, אברה'מל ונטילטור. הוא אינו אחוז ביוהרה, אך יחד עם זאת אין בו אישיות חזקה מספיק כדי לעורר שינאה. הוא יבש כעץ-אשות וחסר הומור. לעתים בצעקות ביניים יש לו הבריקות קטנות, אך לא הומור.

כאשר נואם בגין, על אף שדבריו צפויים מראש — יש קשב דרוך. כשלנדאו נואם, אפילו אם יאמר את הדברים המרגיזים ביותר, אין התרעשות.

לנדאו הוא גבר דק, גאה, מקפיד מאוד על לבושו הצנוע. הוא חי בצניעות מרבית. בקופסת הסיגריות שלו מצוי סכין-גילוח. בעזרתו הוא חותך את הסיגריות שלו לחצי או לשליש, מטעמי בריאות. אומרים עליו שבמישכן הכנסת הקודם, היה נוהג להביא כריכים לפיגוע. בחוץ-לארץ הוא נוהג להתגורר במלונות הזולים ביותר.

רכוב על הגל

בהיותו בר-מזל, הוא יוצא או מתחמק מכל פורענות, כשעודנו רכוב על הגל. במשך שנים היה יו"ר סניף מרחב תל-אביב של חירות, עד שבא יוסף קרמרמן, הפך את הקערה על פיה וסילקו מהתפקיד. טבעי הדבר, כי אדם המאבד עמדת-כוח מואת — הסניף הגדול ביותר בארץ — גם המניות שלו יורדות. אצל לנדאו, לא זו בלבד שלא איבד מגבוהו, אלא שבבחירות האחרונות היה יו"ר ועדת המינויים של חירות. ואז הגיע רגע החשבון עם אנשי קרמרמן, שאותם ניסרל. רק קרמרמן החזק נכנס לכנסת.

בממשלת הליכוד הלאומי, היה שר הפיתוח. אומנם לא פרחו לו אלף פרחים במשרדו, אולם הוא השתדל מאוד. הוא אוהב לדבר על טכנולוגיות ועל חקר ביצועים. לזכותו ייאמר, כי שלא כאחרים לא עשה במשרד כל מינוי מפלגתי. הוא לקח כמנכ"ל שולימים בן 28, יוסף וודרי, שאינו איש חירות. אחרי שבגין המהנדס הצליח עליו, וודרי נשאר גם בעיון גבתי.

אין לו קבוצה של אנשים ההולכת איתו. אומרים, שאם תקום ממשלת ליכוד לאומי הוא רואה עצמו שוב שר. אחרים טוענים שהוא מוללה לא לרוץ יותר, לא לממשלה ולא לכנסת בבחירות הבאות. אומרים שעל אף שכנותו לדיר באורך בשיכון החותקים ברמת-גן, ועל אף הדירות המוצתרות ביוקם, הוא מאלה הנשארים אותו "לפרוש בכבוד".

הוא דוקטרינר מרובע וחסר להלהיות. הוא התנגד להקמת סיעת חירות בהסתדרות, ונשאר חבר הסתדרות העובדים הלאומית.

על בגין, אומרים, שהוא התגלמות של מפקד. בשעת משבר הוא עומד על קור-רוחו. לנדאו, לעומת זאת, הוא פאניקר לדברי אנשי חירות.

אחרים מוכנים להגדיר אותו במשל. "הוא באמת מאמין שיום אחד תתהפך הארץ כולה, ותלך אחרי תורת ז'בוטינסקי".

פרשת השבוע

וישלח

מאת מנחם בקר

במתח פרשת „וישלח" מתואר בדראמטיות רבה המיפגש בין יעקב לעשו, עם שובו של יעקב לארץ לאחר שהות של עשרים שנה בנכר. לעצם המיפגש מייחדת הפרשה פחות מעשרים פסוקים (בפרק ל"ג), לעומת זאת מתוארות בהרחבה ההכנות הנעשות במחנה יעקב לקראת הפגישה הגורלית בין שני האחים (בפרק ל"ב).

לדברי הקדמונים, קיננו בלבו של יעקב חששות כבדים ערב המפגש עם אחיו. אותה שעה נוכח, בוודאי, יעקב בדברי האיום שהשמיע עשו לפני יותר מעשרים שנה: „יקרבו ימי אבל אבי, ואהרגה את יעקב אחי" (כ"ז, מ"א). משום כך התקין עצמו יעקב לשלושה דברים: לדורון (= למשלוח מתנה לעשו), לתפילה ולמלחמה.

דרך זו של יעקב אבינו צריכה, לדעת חז"ל, לשמש קו־מנחה גם לבניו של יעקב בכל הדורות. כך שנינו במדרש רבה, שבשעה שהלך רבי יהודה הנשיא אל המלכות הנוכרית שמשלה אז בארץ (מלכות רומי), היה מעיין בפרשת „וישלח". כוונת מדרש זה היא, שרבי יהודה עיין בהתנהגותו של יעקב אבינו קודם פגישתו עם עשו, כדי ללמוד מכך כיצד עליו לנהוג בפגישה עם המושלים הנכריים שבימיו.

ואף אנו בזמן הזה עשויים ללמוד פרק חשוב מהתנהגותו של אבי האומה. ערב המיפגש הגורלי עם אחיו העוין, בראש ובראשונה עלינו לתפוס את הדרך הסלולה של ישראל בכל הדורות: להתפלל לשוכן במרומים ולבקש את עזרתו לבני עמו. יחד עם זאת עלינו להתקין עצמנו בעת ובעונה אחת „לדורון ולמלחמה". מצד אחד עלינו לעשות כל מה שאפשר כדי לפייס את צוררי ישראל במה שבידינו להעניק להם משלנו. ובאותו זמן עלינו להתכונן במלוא כוחנו לעימות המלחמתי, למקרה שהאויב יבחר את דרך המלחמה.

פרשת „וישלח" משמשת, איפוא, דוגמא מאלפת, שסיפורי־התורה אינם רק מעשים שהיו לשעתם. אלא יש בהם מוסר־השכל והנחייה לבני אברהם יצחק ויעקב בכל מקום ובכל זמן.

„הצילני נא מיד אחי, מיד עשו" (ל"ב, י"ב)

חכמי־ישראל עומדים על כפל־הלשון בפסוק זה: „מיד אחי מיד עשו".

רש"י מפרש: „מיד אחי — שאינו נוהג עמי כאח, אלא כעשו הרשע". ויש המוצאים כאן רמז לשתי השיטות, שבהן נוקטים שונאי ישראל במל־חמתם ביהודים: א) רדיפות גלויות, עד כדי נסיונות של רצח והשמדה; ב) העמדת פני ידידים ואוהבים, תוך כדי חתירה מבפנים.

משום כך מבקש כאן יעקב בקשה כפולה מאת ה': א) הצילני נא מיד אחי" — משונאים המעמידים פני אח ואוהב, אולם חותרים נגדי בסתר; ב) „הצילני נא מיד עשו" — משונאים המניפים בגלוי דגל שנאת־ישראל.

ממדרשי חז"ל

„וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו" (ל"ב, ד')

אמר להם יעקב למלאכים: אימרו לו לעשו: אל תאמר ,כדרך שיצא יעקב מבית אביו הוא עומד; שנאמר: „כי במקלי עברתי את הירדן" (ל"ב, י"א) — שלא נטלתי מאבי כלום, אלא בשכרי קניתי כל חללו, שנאמר: „ועתה הייתי לשני מחנות" (שם). אם לשלום אתה מותקן (= מוכן) — אני כנגדך (= אני מוכן לשלום); ואם למלחמה — אני כנגדך (= אני מוכן למלחמה).

*

בשעה שאתה רואה השעה חצופה (= קשה) — לא תעמוד כנגדה, אלא תן לה מקום (= המתן עד שתעבור השעה הקשה). שכל מי שעומד כנגד השעה — נופל בידה; וכל מי שנותן מקום לשעה — השעה נופלת בידו.

בוא וראה: יעקב ברח מפני השעה (= מילט עצמו בשעת הסכנה), שנאמר: „ויברח יעקב שדה ארם" (הושע י"ב, י"ג); ונפלת השעה בידו (= ועשו אויבו הלך מפניו), שנאמר: „ויקח עשו את נשיו... וילך אל ארץ אחרת מפני יעקב אחיו" (ל"ו, ו').

חסידים מספרים

מדוע לא היו כלבים במנחת יעקב?

רבי יוסף דוב סולובייצ'יק, רבה של בריסק דליטא (1820—1892), היה מגדולי הרבנים בדור ותומך נלהב בתנועת חובבי־ציון, שקמה בסוף ימיו באירופה המזרחית.

פעם נסע רבי יוסף דוב ברכבת, בחברת כמה ממקורביו, והגיעה שעת תפילת מנחה. ביקש הרב להתפלל במניין של עשרה, ועינו נפלה על שני יהודים מן ה„משכילים" דאז, שהיו מסובים באותו קרון. אולם משמשמעו אלה, שהרב מבקש לצרף אותם לתפילת מנחה בציבור, נשמטו מהמקום כאחוזי אימה ומיהרו לעבור לקרון אחר. כיוון שכך נתבלבל המניין, והרב ומקורביו נאלצו למגינת לבם להתפלל ביחידות. בתום התפילה הקצרה נראו שני ה„משכילים" חוזרים לקרון ותופסים שוב את מקומותיהם, כאילו לא אירע דבר.

אמר אותה שעה ר' יוסף דוב למקורביו: תמהני על מעירים בבראשית רבה, שיעקב אבינו היה כל כך משופע בעדרי צאן ובקר, עד שהיה יכול לשלושים ריבוא כלבים כדי לשמור על העדרים העצומים שברשותו.

למקרא מדרש זה, הייתי תמה כל ימי: הלא יעקב אבינו שלח מנחה לעשו אחיו מכל הבהמות שברשותו: עיזים ותיישים, רחלים ואילים, פרים ופרות, עיירים ואתונות. מדוע לא שלח בתוך המנחה הגדולה הזאת גם כלבים... לשמור על העדרים האלה?

אולם עכשיו — הדגיש ר' יוסף דוב בחיוך — נתיישבה לי תמיהה זו. אומנם רצה יעקב לצרף גם כלבים למנחה ששלח לעשו, אבל מדרכם של כלבים לברוח מן המנחה...

משהו סתום בצינורות הפיקוח

(המשך מעמוד 4)

— יו"ר מועצת המנהלים (דירקטוריון) של „סולל בונה" ומנכ"ל החברה. יש להניח כי צבי רכטר מקיים קשר יומיומי עם צבי רכטר ומקבל ממנו דיווח שוטף, אבל מבקר ההסתדרות מתח עליו ביקורת חריפה על כך שאת כל עיסקותיה הפיננסיות עשה על דעת עצמו מבלי להיוועץ עם הדירקטוריון ומבלי לדווח על כולן (החלטות בדבר חלק מהעיסקות הללו צורפו לאחר מכן לפרוטוקולים הרשמיים של מועצת המנהלים).

לפי הגורל הוא שמועצת המנהלים של „סולל בונה" לא מצאה את עצמה, משום־מה, נפגעת מצעדיו של היו"ר והמנכ"ל צבי רכטר, וקיימה ישיבה מיוחדת שבה הביעה הוקרה עמוקה ואמון על פעילותו הרבה, למען שיגשוגו של „סולל בונה". אומנם אין חולקים על כך שרכטר, כמו מרבית המנכ"לים של הקונצרנים ההסתדרותיים הוא מוכשר ובעל יכולת רבה בעולם העסקים, אבל יחד עם זאת אי־אפשר לשכוח משפט שאמר בעת מתן תשובה לחברי ועדה מבקר ההסתדרות: „כאשר עוסקים במיליארדים של לירות, לא שמים לב על המיליונים". זאת אמר האיש אשר כיהן בעבר כחבר משק מעלה החמישה וכי־נובר מפא"י.

וכאשר נמסר לרכטר כי הוועדה המרכזת של ההסתדרות החליטה על מינוי יו"ר מועצת מנהלים בשכר במקומו, שיפקח עליו שעה שימשיך להיות מנכ"ל בעל סמכויות מקוצצות, הסתייג מכך ואמר: „לא בכל מוסד מישקי הסתדרותי יש צורך ב־יו"ר פעיל למועצת המנהלים"... לעומת זאת הוא הסכים להקים לאלתר ועדת כספים ב„סולל בונה", שתלווה את פעולותיה של החברה — כפי שתובע מבקר־ההסתדרות.

הסכמה זו היא מגוחכת: חברת העובדים תבעה מספר פעמים מ„סולל בונה" להקים ועדת־כספים, אך במכוון או שלא במכוון, היתה „סחבת". קשה לקבוע אם ועדה מעין זו היתה יכולה לבלום את צעדיו של מנכ"ל חזק ובעל מעוף מסוגו של רכטר. אבל העובדה שקונצרן הסתדרותי יכול היה להרשות לעצמו „לצפצף" על ההוראות, אומרות דרשני.

עובדה היא גם, שמזכ"ל ההסתדרות טרוד בענייני מדיניות מקצועית וסוציא־לית — והם רבים עד אין־ספור — ואין שעתו פנויה להתפנות לענייני המשק ה־הסתדרותי, ואילו המזכיר החדש של חברת העובדים, מר אפרים ריינר, מכהן בתפקידו רק כמה חודשים ועדיין אינו יכול להזין את כל העניינים.

על פרשת אי־הקמתה של ועדת הכספים אמר שילה, המכהן בתפקידו כמישנה ל־מנכ"ל חברת העובדים מזה חמש שנים: „היו קשיים אובייקטיביים בהקמת הוועדה. אני מניח שהיא תקום תוך זמן קצר".

— מדוע לא קיימת בקונצרנים ובגופים המשקיים הגדולים של חברת העובדים הפרדה בין יו"ר הדירקטוריון לבין המנכ"ל?

משיב שילה: „בדירקטוריון של „סולל בונה", כמו בשאר הקונצרנים המרכזיים של חברת העובדים — „כור", „בנק הפועלים", „תיעוש", „שיכון עובדים", „כין־חקי"ל" — קיימות בעיית התפקידה ואיושה של מנכ"ל צית יו"ר הדירקטוריון ובעיית תיפקודו של הדירקטוריון עצמו. הבעייה אינה חדשה וחברת העובדים נתנה את דעתה עליה כמה פעמים. השאלה הסבוכה שאנו מתחבטים בה היא, האם הדירקטוריונים של הקונצר־נים המרכזיים צריכים לפעול כמועצות צי־בוריות־פוליטיות בראשות המנכ"לים — כפי שהם פועלים כיום — או שיש להקים גוף ניהולי מרכזי בעל סמכויות מוחלטות, ש־יהיה אחראי לסידורי הניהול, להמשך העס־קים ולהוצאות הכלכליות ואשר בראשו תעמוד אישיות כלכלית בלתי תלויה".

לבעיית היחסים שבין יו"ר מועצת המנ־הלים לבין המנכ"ל ישנן השלכות שונות, בקונצרן ההסתדרותי הגדול ביותר, „כור", שמחזורו הכספי האחרון מסתכם ב־3.5 מי־ליארד לירות, מכהן אלוף (מיל.) מאיר עמית הן כיו"ר מועצת המנהלים והן כ־מנכ"ל. אין חולקים על כך שעמית נחשב לאחד המנהלים הטובים ביותר במשק הישר־ראלי, אף כי היתה לו „מעידה" כאשר התמוטט קונצרן „אוטוקארס", שבו היתה „כור" שותפה.

בשלב מסויים כיהן כיו"ר מועצת המנ־הלים של „כור" מר אביגדור ברתל, מנכ"ל בתי הזיקוק בחיפה, אך הוא פרש מתפקידו, כאשר נשאל לסיבות הפרישה השיב: „מאיר עמית הוא מנכ"ל מוכשר ויש לו גישה ישירה לוועדה המנהלת של חברת העובדים שהוא אחד מחבריה. מדוע אני צריך להיות צינור הדיוור?" (מסתבר כי כל מנהלי הקונצרנים ההסתדרותיים הם חברי הוועדה המנהלת של חברת העובדים — הגוף המרכזי שתפקידו להנחות אותם ולפקח על פעולותיהם).

בחברת „שיכון עובדים" ההסתדרותית היתה תופעה מסוג אחר: עד למינויו כשר השיכון היה מר אברהם עופר מנכ"ל החברה ויו"ר מועצת המנהלים שלה. על דעת ראשי חברת העובדים לא עלה מעולם על הדעת למנות מעליו יו"ר פעיל, בשל מעמדו הבכיר במפלגת העבודה ואופיו האישי של עופר; ואילו חברי מועצת המנהלים הם ברובם פונקציונרים. רק לאחר פרישתו של עופר ומינויו של מר מנחם חלר כמנכ"ל „שיכון עובדים", היתה יכולה חברת העוב־דים למנות באחרונה יו"ר פעיל בשכר — מר יורם רוזין, לשעבר אחד המנכ"לים של בנק הפועלים.

בבנק ההסתדרותי, אשר צמח וגדל ב־שנים האחרונות במידה מפתיעה תחת ני־הולו של הכוכב הכלכלי הצעיר יעקב לוינסון (ראש הממשלה יצחק רבין הציע לו, כזכור, את תיק שר האוצר בממשלתו, אך הוא סירב) קיימים שני מוסדות־על והם מועצת המנהלים וההנהלה.

מנכ"ל הבנק, יעקב לוינסון, נושא ב־תואר יו"ר ההנהלה (לצידו מכהנים עוד חצי תריסר מנכ"לים), אך הוא גם משמש כיו"ר מועצת המנהלים ללא תואר. מאחר שאין בנמצא בעל התפקיד כזה. לוינסון אינו זקוק, אולי, ליו"ר מועצת המנהלים, בשל כישוריו ואורח התנהגותו. אבל זוהי שאלה עקרונית.

השאלה שוב מתעוררת לגבי מוסדות כלכליים הסתדרותיים אחרים: האם תפקיד יו"ר מועצת המנהלים הוא תפקיד ריק מ־תוכן כאשר אינו נמסר לידיו של המנכ"ל?

המישנה למנכ"ל חברת העובדים אומר: „הפירסומים האחרונים גרמו לנו עוול רב. בשנת 1973 נאמד מספר המועסקים במשק העובדים בכרבע מיליון, המהווים כ־22 אחוזים מכלל המועסקים במדינה. התוצר הנקי מהווה כ־20 אחוז מהתוצר הלאומי. משק העובדים מהווה את אחד היסודות האיתנים של המדינה ומי שמכיר את העניי־נים מקרוב יודע, כי עיקר ייחודו בעבודת הצוות הקיימת בקונצרנים ובמפעלים. כל אחד מהמינויים עובר דרכנו ואנו מקפידים על כך שיהיו מנהלים הראויים לעמוד ב־ראש חברות ציבוריות".

בהקשר לכך ראוי לציין דברים שכתב באחרונה מנכ"ל „כור", מאיר עמית, לעובדי הקונצרן, בעקבות הפרשיות האחרונות: „אנו רגישים מאוד לתפקידנו ומעמדנו. אנו יודעים כי אנו מופקדים על משאבים צי־בוריים. אנו ערים לכך כי בגלל גודל מפעלנו ורב גווניותו אנו פגיעים יותר. הקפדנו לעשות הכל כדי לשמור על אחריות ציבורית מלאה".

היה זה אומנם טבעי, שלפני זמן קצר שיגר מנכ"ל ההסתדרות, ירוחם משל, חו־זר אל ראש הממשלה, שבו תבע לפעול למען הכנת סדרי פיקוח בחוק כדי לערוך את הקמת המסגרת המקיפה לפיקוח על כספי הציבור המושקעים בחברות שהשליטה היא כולה — או בחלקה בידי הממשלה.

אך מוטב היה, לו ההסתדרות היתה מק־דימה ופועלת למען הקמת צינורות וחוגי פיקוח ובקרה יעילים ומשופרים יותר ב־ביתה היא.

תשעת נימוקי רבין

(המשך מעמוד 3)

פרש כסגירה כללית של אופציות מדי־ניות להשגת שלום.

המחייבים: זו טענה מגוחכת. שכן, אם קיימת אופציה כזו, היא נסגרת מראש בידי הקואליציה עצמה. מפ"ם טוענת שאין לרדת מרמת־הגולן — דבר המונע, כביכול, שלום עם הסורים. ל"ע תובעת רצף טרי־טוריאלי בין אילת לבין שארם א־שייך — דבר המונע, כביכול, שלום עם המצרים. הממשלה כולה מאוחדת בעמדתה שירוש־לים תישאר לעולם מאוחדת — דבר המקו־מם את כל העולם הערבי. אדרבא, החלטת הממשלה בדבר פיתוח מעלה־אדומים — והחלטות דומות לגבי מקומות אחרים ה־צפויות לבוא — הן־הן הסוגרות אופציות. התוכלמה המדינית הגדולה ביותר באה דווקא כאשר בישראל שלטת הממשלה ה„יונית" ביותר שהיתה לה אי־פעם.

רבין: מפ"ם תטיל וטו. חד־משמעי, נגד צירוף הליכוד. חשובה לראש־הממשלה השותפות עימה בהסתדרות, כדי להעביר את המדיניות הכלכלית. הוא חושש יותר ממעילות אופוזיציונית של מפ"ם בתחום הכלכלי מאשר בתחום המדיני.

המחייבים: זוהי בעיה פנימית של המערך. נסיון־העבר הוכיח שאפשר להת־גבר עליה.

בעיות פרסונליות

רבין: קיימת התנגדות נמרצת של חנ־גת הסיעה מפא"י וחלק ניכר מחטיבת אחדות־העבודה (חבר־הכנסת אברהם גיבל־בר מאחה"ע, אמר: „זה לא יקום; המחיר הוא פרישת מפ"ם, ובכך אין אנו רוצים").

המחייבים: אם רבין יחליט שהוא רו־צה בצירוף הליכוד לממשלה, הוא יוכל להע־ביר הכרעה חיובית במוסדות מפלגתו.

רבין: התנגדות הליכוד למדיניות ה־ממשלה בנושאים שונים, אינה טאקטית אלא מהותית.

המחייבים: הליכוד נמצא באופוזיציה. מתבונן למלא את תפקידו. אם היו מצר־פים אותו לממשלה, הרי מטבע הדברים היה נושא באחריות להכרעה. מכבר הכ־ריז הליכוד שבממשלה יקבל הכרעות רוב. אדרבא. יש דיעות בליכוד הגורסות שאל לו להצטרף לממשלה, בתנאי־השפל בהם היא נתונה, ולסייע בחילוצה.

נימוק נגדי נוסף: אצל אישים אח־דים נוצר הרושם שבעיות פרסונליות הן המעכבות את רבין מלהרכיב ממשלה עם הליכוד. שכן, הממשלה מונה היום 21 חברים. לליכוד יגיעו שבעה־שמונה שרים, דבר שיחייב את הממשלה בצורה משועת. ברור שכל סיעות הממשלה יצטרכו „לקזז" שרים אחדים (השבוע אף נערך חשבון שלחטיבת מפא"י יש שני שרים מעל למיכסה המגיעה לה, ואם המפד"ל ול"ע „יוותרו" כל אחת על שר — תיגדל הממשלה ב־2־3 שרים ו„זה לא נורא"). אז־אז תתחיל מחלוקת חריפה בסיעות ה־קואליציה סביב השאלה מי יפורש. מאידך, צפויים גם ויכוחים בתוך הסיעות הליכוד, לגבי נציגיהן.

במהלך המגעים השבוע היו אף ש„זרקו" את שמו של מנחם בגין כמועמד למנן ראש־הממשלה. טענו עוד, כי לפחות תיק בכיר אחד חייב להימסר לידי הליכוד, כמו, למ־של, האוצר. הגיב אחד מראשי „העבודה": „השתגעתם, רבינוביץ יוותר על התיק?" ובכלל, האוצר הוא התיק הבכיר היחיד שנמצא בידי איש חטיבת מפא"י (רבין אינו נחשב לאיש מפא"י...).

בשלב האחרון של השיחות הביע רבין ספק אם הליכוד יואות להצטרף לממשלה, על יסוד קווי־היסוד של הממשלה — הנימוק התשיעי והאחרון בסידרת נימוקי־הנגד של ראש־הממשלה. היה זה חבר־הכנסת אברהם ורדיגר, מהחזית התורתית, שאל את רבין במישרין: „אשאלך שא־לה לא כאיש־מפלגה, אלא כאזרח: מה עמדתך לגבי הקמת ממשלת ליכוד לאו־מי?"

רבין השיב בערך כך: „אין מדינה ללא מדיניות. אין ממשלה ללא קווי־יסוד. איני מאמין שבמצב הקיים של הפערים שבין המערך והליכוד, ניתן יהיה לצרף את הליכוד. ותהיה והליכוד יאמר כן לקווי־היסוד — יהיה על המערך להחליט. בעקי־רון יהיה קשה למערך לסרב להצטרפות הליכוד על יסוד קווי־היסוד הקיימים. אבל עד כמה שאני מכיר את הליכוד ועוקב אחר הופעות מנהיגיו, איני מאמין שהם יצטרפו על יסוד קווי־היסוד אלה".

נחושה דעתו של רבין שלא לשנות אף תג ופסוק בקווי היסוד. „תהיה זו תעודת־עניות לקואליציה כולה. אם נקים ממשלה חדשה תוך שינוי בקווי היסוד".

חבר־הכנסת יהודה בן־מאיר מהמפד"ל ויצחק ברקאי מל"ע שאלוהו בלשון מפור־שת: „מדוע, למעשה, אינך מזמין את ראשי הליכוד לשיחות־הבהרה?"

„לא, לכך אין רבין מוכן. הסיבה, כפי שהתרשמו האישים שנועדו עימו, היא פשו־טה. אם יזמינם לשיחות תהיה זו הכרה מצידו של רבין בצורך להקים ממשלה עם הליכוד. בפגישה עצמה מאד „יתכן ש־ראשי־הליכוד לא יסכימו עם קווי־היסוד הקיימים. בגין — אמר רבין — יציע נוסחה חדשה, כללית יותר, שאי־אפשר יהיה לסרב לה. בעקרון היא תבוא תחת קווי־היסוד הקיימים, במערך תקום לכך התנגדות. אז יבוא הציבור ויטען: ל־אחר שאתה, רבין, הסכמת בצורך לצרף את הליכוד לממשלה — מדוע אתה מתחמק על ניסוח של קווי־יסוד? מה חשיבותו בכלל אם המדינה נמצאת במצב הקשה בו היא נמצאת?

„תשאלו אותם..."

לאור התרשמות זו העיר אחד מנציגי המפד"ל: „אם תתן לנו אור ירוק, נוכל לברר את יחס הליכוד לקווי־היסוד של הממשלה".

רבין: „אור ירוק איני יכול לתת לכם. אבל אתם מספיק אינטליגנטים"...

לשאלה דומה של אנשי ל"ע, השיב רבין: „כשתראו את אנשי הליכוד, תשאלו אותם".

שאלה זהה לראשי המפד"ל הציג גם נשיא־המדינה, אפרים קציר. ואכן, ראשי ל"ע ומפד"ל מבררים עתה נושא זה עם הליכוד. מזכ"ל המפד"ל, צבי ברנשטיין, אף העביר לבגין עותק של קווי היסוד וההסכמים הקואליציוניים.

השבוע ניסחו השר ישראל גלילי וח"כ בגין במשותף שתי הצעות החלטות [illegible] הכנסת כולה. בעניין [illegible] שנים אלה היו, כזכור, [illegible] רבות של ממשלת הליכוד. [illegible] אמר בגין לא בלי משמץ אירוניה: „כאשר [illegible] הליכוד [illegible] אומרים עלינו: „אי־אפשר להקים איתם ממשלה". [illegible] משותפת [illegible] עם המערך — אומרים: [illegible] ממשלת ליכוד לאומי".

[illegible] בכנסת היתה, כי ממשלת אחדות לאומית לא תקום בקרוב. חבר־הכנסת [illegible] צוטט כאומר: [illegible]

„הגיע הזמן לשים קץ"

(סוף מעמוד 5)

בבית־החולים גילו הרופאים כי מייק סובל מדיכאון עמוק. הוא קיבל טיפול מתמיד בגלולות־ארגעה, ומצבו השתפר. בשבוע שעבר החליט מייק לצאת מבית־החולים ולהתגורר עם ידידים בבית קטן בכפר סנט־סרג, בהרים בקירבת ז'נבה.

בשיחתו הראשונה עם עתונאי מאז נסיון ההתאבדות, סיפר לי אתמול שמעון ויינטראוב על השלבים האחרונים של הדראמה:

„ביום ה' שעבר באתי לז'נבה, כדי להיפגש עם מייק. נסעתי להרים, שם התגורר, ומצאתיו שוב מדוכא מאוד. למדתי ממנו, כי החליט להפסיק את הטיפול בגלולות־הארגעה. טילפנתי לבית־החולים, והרופאים באו כדי לבדוק אותו. לאחר שיחתם עמו, הסכים מייק לחדש את הטיפול. ב־10 בערב שכב לישון, והכל נראה שוב תקין. נסעתי חזרה לז'נבה ושכרתי חדר בבית־מלון.

המירפסת הקטנה בלמה את נפילתו

„למחרת, ביום ו' מוקדם בבוקר, הוא שוב טילפן לי ודיבר בהתרגשות רבה. רצה לראות אותי מייד. ידידיו, עימם התגורר, הסכימו להסיעו לעיר, והוא בא להתארח במלון בערך ב־9.30 בבוקר. הוא סעד בחדרי, יחד עמי ועם המזכיר שלי, הוא נראה מדוכא. אך לא כמו לפני שבועות מיספר. בערך ב־11.45 עזבתי את מייק ואת מזכירי בחדר, ויצאתי להתקלח. שניות אחדות לאחר־מכן דפק המזכיר על דלת חדר־האמבטיה, וצעק: ,הוא קפץ! הוא קפץ מן החלון!'

„מיהרתי אל החלון. לא היה מה לראות. האנשים התהלכו כרגיל. לא היתה התקהלות. הכל נראה כשורה. רק אז ראיתי את מייק יושב על רגל אחת. כולו שותת דם. במירפסת בקומה השלישית. המירפסת הקטנה בלמה את נפילתו, הוא ישב ורק הסתכל מסביב".

לבוש בחלוק בלבד. רץ שמעון במדרגות ודפק על דלתות של חדרים שונים בקומה ג', כדי לגלות על איזו מירפסת נפל מייק. כמו בכל טראגדיה, גם כאן היה נופך הומוריסטי: „מצאתי את מייק לבסוף בחדר, בו שהה זוג אנשים. בריטיים כנראה, ספל תה. נשאלתי לחדר, מילמלתי דברי התנצלות. הם הרימו את ספליהם, ואמרו באדיבות: בבקשה, גש למירפסת. אל תפריע לעצמך. אפילו כאשר אנשי האמבולנס הוציאו את מייק על גבי אלונקה, הם אף לא הרימו את מבטם, כדי לראות מה קורה".

שמעון סיפר לי, כי על אף השברים הרבים בגופו, לא התלונן מייק אפילו פעם אחת, ולא הראה סימני כאב. בבית־החולים שאל את שמעון ואת הרופאים: „מה קרה, בעצם?" ושאלה מספר אף מילה.

„אך בשבת בבוקר שוב שקע בדיכאון. מצבו הפסיכולוגי החמיר במידה כזאת, שלאחר שני ניתוחים ברגליו, סירבו הרופאים לנתח את רגלו השמאלית: „אין לו די רצון להישאר בחיים". מאז משתדלים הרופאים, אמו ושמעון לשכנעו להציל את חייו. אך עתה נכשלו מאמציהם. מייק ברנט עדיין רוצה למות.

הלוח הכפול ידיעות אחרונות הארץ
המשרד הראשי: שדרות רוטשילד 76, תל־אביב
טלפונים: מחלקת מודעות 611141
המחיר: יום חול: 2.90 ל"י לחלה / יום ו': 3.75 ל"י לשלה

פרקי היום בתנ"ך
● מלכים א' (ג—ו).

המשנה היומית
● כלים, י"ט (ד—ו).

הדף היומי
● בכורות, נ"ו—נ"ז.

ההלכה היומית
● [illegible]

הדלקת הנרות
ירושלים ● ע"ש 4.08 : מוצ"ש 5.18
תל־אביב ● ע"ש 4.17 : מוצ"ש 5.15
חיפה ● ע"ש 4.07 : מוצ"ש 5.12

תורנויות בתי חולים
● היום: הדסה (פנימית), איכילוב (כירורגית).
● שבת: איכילוב (פנימית וכירורגית).

● רחובות: טל' 951333. ● ערד: טל' 057/97222 ● ראשל"צ: טל' 942888 ● בת־ים: טל' 868888

קופ"ח לאומית
● תורנויות לילה בכל סני־פי מד"א ברחבי המדינה

תורנות בתי מרקחת
ליל שבת:
● בני, דיזנגוף 174, טלפון 222860.
● פרנקל, רח' המלך ג'ורג' 28, טל' 223721.
● יאני, יהודה הלוי 67, טל' 612474.
שבת:
● נורדאו, בן־יהודה 168 טל' 242073.
● מושקוביץ, המלך ג'ורג' 25, טל' 282050.
● מעיין חיים, שד' ירושלים 40, יפו, טל' 821607.
מוצ"ש:
● בני, דיזנגוף 174, טל' 222860.
● פרנקל, המלך ג'ורג' 28, טל' 223721.
● יאני, יהודה הלוי 67, טל' 612474.
[illegible]
● נתניה: ליל שבת — ת־נשיא, ויצמן 36, טל' 23689 שבת — הרסה, הרצל 24, טל' 22248.
● חוף השרון: ליל ויום שבת — כפר ריבליו, הרצליה־פיתוח, וינגייט 142.
● פתח תקוה: ליל שבת — אסותא, ברון הירש 21, טל' 911710. שבת — הירוקה, שטמפפר 24, טל' 916046.
● רמת גן ובני ברק: ליל שבת — רמת, ז'בוטינסקי 41, טל' 781874. שבת — חן, ז'בוטינסקי 98, טל' 704434.
● בת־ים: ליל שבת — בלפור, בלפור 90. שבת — עזרא בלפור 185.
● חולון: ליל שבת — דרור, ההסתדרות 80. שבת — אסותא, טרומפלדור 4.
● באר־שבע: שבת — בריאות.
● אילת: ליל ויום שבת — מיכליז.

תורנות רופאים לפי המקומות
תל־אביב
● ד"ר הראכן, רח' אפשטיין 6, טל' 448281.
● מד"א, טל' 101, 614333. רופא כוונן תורנות משעה 8 בערב עד 7 בבוקר, המבקר חולים בבתיהם.
הרצליה
● מד"א, טל' 101, 981808.
קופת חולים „מכבי"
● תל־אביב: יום שבת (מ־14.00 עד 7.00 בבקר למחרת) ד"ר מרק רונה (כללי) שד' נורדאו 444406, ד"ר אנגל יוסף, כבר מלכי ישראל 10 (ילדים) 208021.
● גוש דן: יום ששי — ד"ר פוטשקין (כללי), רמת־חן הראל 4, 744364. נכ' ד"ר בונזחורסקי (ילדים) ר"ג, הרצל 48, 788861.
● ליל שישי מד"א בערב רופא תורן במגן דוד אדום ר"ג הגלגל 42, 781111.
● יום שבת — ד"ר צמח (כללי) ר"ג קריניצי 8, 721656. נכ' ד"ר ניסנבאום (ילדים) ר"ג שרת אהרונסון 28 — 760877.
● מוצ"ש מד"א בערב רופא תורן במגן דוד אדום ר"ג הגלגל 42, 781111.
● ירושלים: עד בוקר יום א' — מד"א, טלפון 101.
● חיפה: משעה 20.00 בערב עד 7 בבוקר יום א' — מד"א, טלפון 101.
● לוד: טלפון 902188, מ־19.00 בערב עד 7 בבוקר.
● חולון: טל' 848188, מ־12 בצהריים עד 7 בערב.
● נתניה: 23888/4.
● אשדוד: טל' 22222.
● פתח־תקוה: טל' 912888.
● צפת: מד"א, טל' 88888 מ־18.00 יום ו' עד 7 בבוקר שבת.
● הרצליה: מד"א, טלפון 981833.

בתי כנסת
● השבת בבית הכנסת הגדול בת"א, אלנבי 110, יעבור לפני התיבה החזן מר יצחק שמירא: ערבית — 4.30 שחרית 8.00. ביום הרביעי, כ' בכסלו תשל"ה (4.12.74) בשעה 7.30 בערב, יתקיים שעור בגמרא ע"י יו"ר החברה מר אברהם חצרוני בנושא: „הלנת שכר שכיר בהלכה". הציבור מוזמן.

מבצע פרסים חורף 1974
הלוח הכפול
בשיתוף עם חברת Metz
עורכים הגרלה מדי יום ביומו על הפרסים:
1. טרמולופטר (מפזר חום מרחבי)
2. 150 ל"י במזומן
בימי ששי יוגרלו:
1. 2 טרמולופטרים (מפזרי חום מרחבי)
2. 200 ל"י במזומן
בפרס היומי זכו:
1. טרמולופטר — פרנקו יצחק, דרך הנצחון 59 ב', יד־אליהו.
2. 150 ל"י במזומן — פני סלמון, רח' הרצל 52, בתיים

ההגרלה בפקוח רואה חשבון ומתפרסמת למחרת היום.
מסור מודעתך - עוד היום - ללוח הכפול
הלוח הכפול הלוח הנפוץ ביותר במדינה

דירות

● בכפר סבא במרכז 3 חדרים קומה א' טל. 927081.
● פתח תקוה גובל בנוה־עוז 3 חדרים למסירה מיידית 910288.
● רמת גן הרצל 76, אואחי 4 חדרים 4 מסוארים נוף מרהיב — 800,000 טלפונים 228865 — 202984 ובערב — 786711 ללא מתווכים.
● בחולון חייב להמכר! במחיר מלפני הפיחות 3 מרפס נבות 842367 — 142,000.
● 3 חדרים ק"ב הגאונים 3 חולון טל. 502830.
● בחולון בנאות רחל 3 חדרים מיידי פינתית 768016 — 796712.
● בהרצליה ב', 4 חדרים לוקסוס 180 מט"ר טלפון 937871.
● בהזדמנות במרכז הרצליה 3 חדרים + פינת אוכל 5—037505.
● בהרצליה, בהזדמנות, במרכז, 3 + 2½ חדרים — 983849.
● דירת 3 חדרים בנאות אפקה קומה ד', טל. 726817.
● ברחוב שקט ליד כיכר דיזנגוף 3 + ס"א ק"ג — 284454.
● פנטהאוז בגבעתיים 220 מ"ר על תכנית תשלומים נוחים 229250—8.
● ברמת השרון, ברחוב אוילת, דירת 3 חדרים טלפון 474606.
● דירת פאר 3 חדרים, בבלי 340,000 טל. 463401.
● דירת 3 חדרים ברמת־גן, ק"ג 170,000 ביום 905751 בערב 612060 לא בשבת.
● בתל גיבורים, חולון; יפה ומסודרת 3 חדרים 847927.
● 3 ברמת אליהו 205,000 חייב — אריאב 3/9 טלפון 88735.
● 3 גדולים 100 מט"ר, פרץ 41 תל־אביב — 021373.
● בפ"ת קומה ג' 3 חדרים + ס"א + חניה + גג באזור מעולה 230.000 רחוב ח"ם 93 טל. 912824.
● באשדוד אזור ו' 3 חדרים + ס"א ק"ב טלפון 055—31155 ח"י 893, בבית 03-761720, 17—8.
● דירת פאר בת 3 חדרים בתוכנית ל' כל השכלולים במחיר ללא תחרות. ישקו, 51039.
● בקיראון 3 חדרים, ק"ה, חזית, פינתית. 755820.
● בתל־אביב בנין שלוש קומות: 12 יחידות דיור + 3 חנויות ברחוב הרצל, בהזדמנות יוצאת מהכלל, כל הקירים ונכח. לפנות תיווך „שלום", ת"ד 1010, באר־שבע, טלפון 057-70128.
● בפתח־תקוה 3 חדרים + פינת עבודה במקום נהדר, 918040.
● 3 חדרים, ע"ע + ס"א, מטופחת בגבעת רמב"ם — 201862, 175,000.
● 3 חדרים + ס"א 125,000 בהרצליה שביב, טלפון — 920300.
● למכירה או להחלפה בבתים דירת 4 חדרים + פינת אוכל + 2 כ"ש, קומה ב' (אמשרי מרוחקת), טלפון 877072 בערב, בן־עמר רוד.
● ברמתגן 3 + חצי בהזדמנות למחיר החלטה, מי־כיעון 215, טל. 742187.
● דירה 3 חדרים בחולון + תוספות כל היום 857707.
● בהזדמנות ברחובות דירה 3 חדרים חדשה כניסה תוך 3 חודשים 952744.
● דירת 3 חדרים בחולון — טלפון 855897 בעבודה 56094.
● בחולון דירת 3 שלושה חדרים + חול + מעלית + הסקת מים חמים 892281 מ־18.00.
● בר"ג שלושה חדרים ק.ג. ארבע שנים 899388.
● למכירת שלושה חדרים לוקסוס, חניה, פינתית, קרובה לים 1 בתיים 860488.
● בהזדמנות כמו 3 בר"ג במקום שקט ויפה ק.ג. 78056.
● בפתח תקוה שכון ופספטל 3/23, 3 חדרים 310,000 טלפון 903778.
● למכירת דירה במצב חדשה, 3 חדרים רחוב רוטשילד + פינת אורליב פ"ת + מעלית, גג מרכזי, טלפון מגירי ארונות, מטבח פורמייקה, מים חמים מרכזיים — כניסה מיידית, (185,000) — 441178.
● ברחובות 3 חדרים חדשה + ארונות קיר בהזדמנות — 03-957270.
● בחוד וקטן ממקום שקט בית 3 חדרים מצב טוב מאבה לוקסוס כל מיני תוספות, ארונות + מרפת חצי דונם + מחסן ומוסך בהזדמנות 240,000 981085 8.00—18.00 16.00—19.00 לא בשבת.
● בגבעתיים 3 חדרים למרכז בית עם מעלית מקום שקט לוקסוס. הרבה תוספות. בהזדמנות 205,000 981085 9.00 — 18.00 19.00—16.00 לא בשבת.
● ברמת אביב 3½ (הסקה ומעלית, קומה ד') טלפון 410091.
● בחולון 3 + ס"א 3 מיזוג אויר [illegible] 27 לא בשבת רגאל.
● בצפון ת"א 3 + ס"א + הסקה + חניה + מעלית, שבים 880,000 — 012748.

● בהרצליה 3½ עקיית בהזדמנות מיוחדת חייבת להימכר כניסה מיידית טל. 984781.
● בראשון לציון מסוארת, 3 חדרים + פ.א. חניה, מים חמים וגז מרכזיים. ק.ג. חזית עם ריהוט למסירה מיידית — 949448.
● בהרצליה ב' ליד כפר שמריהו למכירה דירת 4 חדשה + חיטום כניסה מיידית, „גרב" 930068 987068.
● ברמת־אביב, 3 למגורים — לעסק מסוארת, ק"ק + ס"א, 410157.
● ברחובות 4 חדרים + ס"א 3 מרפסות מחסן חניה 3 כווני אויר ק"ב 951048.
● בחולון, דירת פאר 4 חדרים דו־קומתי, מקום אקסקלוסיבי + ריהוט. טל. — 845306 שמואלי.
● בנאות־ידתל 3 חדרים + ס"א + 2 ארונות קיר — 853022, 190,000 להתקשר — 10—11 מגור מיידי.
● בפתח־תקוה דירה 3 חדרים לוקסוס 210,000 רוטשילד 180 910203.
● בראשל"צ 3 מרווחת ארונות קיר שרותים כפולים — רוטשילד 104 קחלין.
● בראשל"צ 3 ארונות קיר פינת אוכל, 940617.
● ברחובות דירה יפה 3 חדרים ק"ד, טלפון 950950.
● ברחובות 4 ק"ק 130 מ"ר — נבאי, רח' חגרא 6 ע"י ישיבת הרוים.
● בראשל"צ 3 חדרים + גג גרוף צמוד, 049185.
● בחולון דירת חדשה 3 חדרים לחזית, טלפון 846318.
● ברעננה בהזדמנות דירת פאר 115 מטר כניסה יוני, 450040 — 441085.
● למכירת דירת 3 בטעון אביב 150,000 ל"י, טלפון — 470537.
● דירות בנות 4 חדרים בפ"ת במקום שקט ומרכזי, הסקה מרכזית, מעלית, חניה, לבנות 723633 מ־11—18 — 17—10.
● סלון + 3 חדרי שינה, מרכז ר"ג, שקט. לטלפן — 728341 מ־9—10, לא בשבת.
● הזדמנות נדירה. 3½ חדרים מסוארת 120 מ"ר, חניה, מעלית, שרותים כפולים, מזגנים, מטבח, ארונות קיר — 205,000 ל"י, חובב לראות, ז'בוטינסקי 22 רמת־גן, עירין, גם בשבת, טל. בעבודה — 731141.
● בנני צהלה דירת 3 חדרים, חדשה. 200,000 - 471103.
● בבתים 3 חדרים + ס"א ק"ב ע"ע מיכוני ושקט, מיגוני חור שנת. 864780, 864221.
● בחולון דירת 3 חדרים קומת ב' טל. 803019.
● בראשון־לציון שכונת אברמוביץ 4 בבניה, לוקסוס, ק"ג + מעלית. 947725.
● באזור: מיידי, 3 מפסיסים במחיר חישן, 112,000 — 850404.
● בטעון־אביב, 3 חדרים, מיידי, 02-528351, 03-447094 בשבת 03-922450.
● ליד נורדאו 3 + 12 ק"ב בהדרה, „ישראדור" — טל. 295428/4.
● רחוב בהזדמנות לרגל נסיעה 2 דירות לוקסוס 3—4 חדרים בהרצליה. טלפון — 930258/9.
● למכירה דירת לוקסוס 4 חדרים בנאות שר' הן 17 טל. 03-24084.
● בבנייברק 3 וחול גדול ומואר, ק"ב חזית, 787081.
● למכירה בחולון 3 חדרים חזית ק"א ע"ע מיגוי 9 חדשים, 845117.
● בהזדמנות דירה חדשה 3½ חדרים ברח' פועלים בתים, מיידי, 725682.
● בגבעתיים כבר נוח 3 חדרים ימים קומה ב' 260,000 ל"י, 725682.
● בלב ת"א, במקום שקט, ק"ג, 3 + ס"א + 3 מרפסות, טל. 287889 (פרט לשבת).
● 4 חדרים בארלוזורוב ליד דיזנגוף, הסקה, חניה ומעלית, טל. 286385 גם בשבת.
● בבתיים למכירת דירה בת 3 חדרים עם ריהוט רגי + פינת אוכל ו־2 מרפסות — טלפון 888280.
● בבבלי 3 חדרים, ק"ב + מ.א. מעלית, חניה, טלפון 489586.
● למכירה בהזדמנות דירה 3 חדרים בבניה בראשון לציון, טלפון 868124 אחה"צ.
● ברמת־גן 3 חדרים מפוארים ארונות קיר חדר שינה מבוביה נהדרת 766998.
● [illegible] 3 חדרים ק"ב בקנייה העירית — 240842 (210,000).
● 3 גדולים בהזדמנות פינוי מיידי נורדאו טרומפלדור בני ברק — 410606.
● בבבלי 3 ק"א ע"ע, 3 ארונות קיר, הסקה, מעלית, חניה במאפון, 19.00—17.00 טלפון 452568.
● במרכז רמת גן ברחוב שקט דירת 3½ חדרים למנות. 750854.
● בראשל"צ 4 חדרים מרכזי ושקט, מעלית, קומה 3 — 946107.

● בהרצליה 4 155 מ"ר מסוארת ותוספות 270,000 082088.
● בחולון, 3½ חדרים, ק"ג אילת 56, 841802, פרץ.
● במכנית ל' 3 חדרים מורי־גנ, חדשה, בבניה מתקדמת. הזדמנות. במחיר לפני הפיחות, טל. 448265.
● ברמת אביב 3 חדרים + ס"א 97 מט"ר שכלולים וחניה, כניסה מיידית — 800,000 טלפון 416084.
● רעננה כמעט חדשה 3 חדרים קומה ב' שיפורים ארונות קיר וחנית ברש, רח' שברץ 3.
● בנות־אביבים למכירת דירת 4 חדרים + הסקה + מעלית + חניה + טלפון + מוגן להתקשר: 417278.
● בהזדמנות! דירת 3 חדרים, כביש הטייסים 80 + טלפון 801034 נוריאלי.
● חברת צאנאנא בע"מ מציעה למכירת דירות בנות 3—4 חדרים בהרצליה הנמרה כניסה מיידית, טלפון 240221.
● למכירה ברמת־השיא, בת־ים דירות 3½, 4 חדרים כניסה מיידית, טלפון 811035-6.
● דירת מסוארת 3½ חדרים (היתה 4½ לפני שינויים). ע"י היכל־התרבות 880,000, טל. 280610.
● ברח' הירדן ברמת־גן (מול קולנוע קסם לשעבר) בבית רב קומתי 3 ו־4 חדרים בביצוע מעולה. כולל הסקה מרכזית. „רסקו" ת"א רח' הר־סיני 1, טל. 622311.
● ברמת יוסף 3 חדרים + ס"א, ק"ב, חזיתית עם רחוב הריש 205,000, טל. 806108.
● ברחובות באזור דתי דירת 3, 3½ חדרים אפשרות טובה בכל דירה, לוקסוס מלא גמר חור שנת, לפנות: קלרין, רחובות, רח' בית הפועלים 6.
● דירה בת 4 חדרים, חדשה ומרווחת פינתית במחיר הזדמנותי, פרטים: קלרין, רוטשילד 33 בתים.
● דירת גג מיוחדת ומסוארת בת 3 חדרים במחיר 260,000 ל"י, במקום מרכזי בבתים, 3 כיווני אויר, מיטב השכלולים קומה 7 טל. 870587.
● דירת גג מסוארת ומשוכללת, במקום מצוין בבתים, קומה 7 פינתית, מחיר 420,000 פרטים. טל. 876221.
● דירות איכות בנות 4 חדרים ברחוב האצ"ל רמת־גן ר. מגירו ושות' מהנדסים בע"מ, רחוב הרואה 17, רמת־גן טלפון 788157.
● דירות בבניה 5—4 חדרים בהרצליה ורעננה לטלפן 985788.
● עצור!!!! טלפון 023055 ונקבל מודעתך טלפונית במחירי המערכת!
● בכפר סבא בהזדמנות דירת מסוארת 4 חדרים + חדר ארונות ק"א מעל עמודים 923184.
● ברחובות דירות לוקסוס 3½, 4½ חדרים, חלל מרכז הדירות מ־145,000 הרצל 190 448307 652877 אחה"צ.
● יפו, דרך בן־צבי — חדשה 3 חדרי + מעלית (80 מ"ר) 471335 בערב וגם בשבת.
● לזוג צעיר בקרית ביאליסטוק / יהוד, דירה 3 + מ"א ק"ר. ע"ע חדשה בתנאים נוחים, 880615.
● הזדמנות ברחובות! 5 חדרים משוכללת 135 מ"ר גג משרד + חצר ופתח — 951246.
● דירות איכות בנות 3, 3½, 4 חדרים ברחוב האצ"ל רמת־גן, ר. מגירו ושות', מהנדסים בע"מ רחוב הרואה 17 רמת־גן, טלפון 738157.
● 3 חדרים למכירה ברמת־גן חזית קומת ג' 762097.
● דירת 3 חדרים רח' אילת 32 חולון משפחת נפש.
● למכירת קוטג' אקסקלוסיבי 280 מ"ר שטח המגרש 650 מ"ר, פרטים בהרצליה פיתוח, רח' שלמה המלך 75 ניב־טל.
● למשפחות דתיות, דירות מרווחות 4—3—2 חדרים ברשכת משה (שכונה דתית ליד כפר סבא), 2 חדרים חלל מ־135,000, 3 חדרים חלל מ־157,500, 4 חדרים חלל מ־181,000, אפשרות למשכנתא, במקום בית ספר וגן דתי, כניסה 5 חודשים, „אפריקה ישראל להשקעות" בע"מ, טלפון 03-751640, 03-50281.
● הרצליה למכירה 4 חדרים ברחוב הטוב ביותר מול גן, 280,000 לירות, טלפון 950268/9.
● הזדמנות! ארבעה חדרים בסביבת היכל התרבות ק"ל 344690.
● בבלי 3 חדרים + ס"א + ארונות קיר (בלא מעלית) 446776.
● דירת שלושה חדרים 01 מ' ברמת הנשיא [illegible] 20/08 14—18 858067 בת־ראשון.
● למכירת 3 חדרים, שד' ירושלים — נחל הבשור — יפו, טל. 828145.

● בגבעתיים 3 חדרים, קומה ג', רח' קרית יוסף 20, כניסה מרץ' בגולפון 18 — בנוי מעולה, גז, אנטנה ריהוט מרכזיים, טלפון פנים ארונות פורמאיקה — חניה צמודה, ארמה פרטית, טוכן בינואר, פרטים בטלפונים: 419698, 450755, רק בשעות 16.00—18.00 כל יום מלבד ששי ושבת.
● בגבעתיים דירות 3 חדרים בקומות שלישית ורביעית הכניסה בדצמבר, לפנות במקום, הסרי 3.
● לזוגות צעירים נותרו מספר דירות בנות 3 חדרים במחירים הישנים. „מורדן לייף" הרצל 74 ראשל"צ.
● במורדן לייף דירות בכל הגדלים במחירים הישנים בתנאי תשלום נוחים. הרצל 74 ראשל"צ.
● רק 2000 בראשון־לציון 4 חדרים — 205,000 כולל שרותים כפולים, חניה, מטבח פורמייקה מלא, 40,000 משכנתא, משרד מכירות דירות „מוני" רוטשילד 40 טלפון 941869 „יוטה" מגדל שלום טלפון 54504.

● „רסקו" בונה עבורך בנתניה, רח' קרית יוסף 20, וילות דו מפלסיות וקוטג'ים במספר מצומצם — בקרבת מלון ארבע העונות, מול חוף הים: בקרית ביאליסטוק, יהוד — דירות רווחות 3 ו־3½ חדרים; בקרית ביאליסטוק, יהוד — קוטג'ים דו משפחתיים 4 חדרים במחירים מיוחדים: בחולון, גבעת הפרחים, דירות רווחות 4 חדרים עם פינת אוכל; באשדוד, ברובע י"א — דירות רווחות 4 חדרים בבתים רבי קומות בתיכנון מעולה; באשדוד, ברובע ח' — דירות רווחות 3 ו־3½ חדרים בבתים רבי קומות בתכנון מעולה. פרטים נוספים: „רסקו" תל־אביב רח' הר סיני 1, טל. 622222; או „רסקו" אשדוד, רחוב קיבוץ גלויות 24, טל. 24231.
● במרכז ראשון־לציון דירות רווחות 3½—3 חדרים. תנאי תשלום מיוחדים + משכנתא. פרטים: אלאלונים טל. 03-205256 במקום — רח' הנורד העברי פינת מרגולין — בשעות 15.30—19.00.

● בהזדמנות משק חקלאי בסביבות חדרה כולל בית 3 חדרים 28 דונם, פרדס נאמן 063-28956
● בהרצליה פיתוח באיזור אקסקלוסיבי וילות 3 מפלסים. פרטים: אלאלונים טל. 03-208256.
● בשכ"ת באפקה וילה מרווחת 5 חדרים + טלפון, 740882, מ־12.
● קוטג' תלת מפלסי 6 חדרים + 2 מרתפים גדולים בראשון־לציון, דירות „מוני" רוטשילד 40 טל. 941800.
● בהרצליה בשכונת הסועלים וילה במצב טוב מגרש 500 מ"ר בהזדמנות 260,000 טל. 081085, 9.00 — 18.00, 16.00—10.00, לא בשבת.
● ברמת־אפעל להשכרת קוטג' חדש 6½ פרוהם 716078 מ־14.00.
● להשכיר קוטג' 4 חדרי שינה חימום, קירור, הרצליה פיתוח 08-251857.
● וילה על 504 מטר קרוב לים בבתים. אזור שקט — 458404 טלפון 500,000.

● תברת ס. גרינבר בע"מ — מציעה למכירת דירות 4 חדרים בהרצליה הצעירה, כניסה מיידית, טל' 232766 (כולל שבת).
● פתרון לבעייתך ברכישת דירה — מכר דירות „גן" הידועות בטיכון בפתח־תקוה, משכנתא והלוואות לא צמודות — „גן" חברה לבניה, חיים עוזר 20 פתח־תקוה.
● 3 חדרים מרכז הרצליה 3 ל"י 130,000 חדרים 155,000 כניסה שנה 981085 10.00—16.00, 18.00—8.00 לא בשבת.
● 3 חדרים במרכז הרצליה כניסה שנה תנאים נוחים ערבות בנקאית 185,000 אפשרות משכנתא דירה 4 חדרים, 129 מ"ר 240,000 ל"י. כל הדירות כולל דלק מגורת של. מנוי מטבח פורמייקה לוקסוס מלא 9.00 981085 — 18.00, 16.00 — 10.00 לא בשבת.
● בחוף השרון, למכירה דירות בנות 3—4 חדרים. פרטים: אשגו את מיכון חבילה 21 טלפון 926187.

דירות למכירה 3 חדרים ויותר

● במרכז רמת־גן 3½ כמו 3 פינתית, מסודרת, 3 כוונות גדולות, 3 כווני אוויר, ז'בוטינסקי 116, 788704 כניסה ב', דירה 4, 10—16.
● 3½ חדרים, יפה, רמת־השישה, בתיים, טל. 800883.
● הזדמנויות בלתי רגילות בתוכנית ל': 3½ מסוארים 355,000, 4½ מסוארים 315,000 הכוהאו 4½ חדרים 400,000 באפקה, וילה מסוארת — 3½ 310,000 + הרבה הצעות אחרות בת"א (מטרביצה), „שרון" בן־יהודה 153, 949478.
● 3½ (מרפר) ברחוב בזל (ליד המיכה) מתאים למשרד, 240,000 „שרון" טלפון 849476.

● בצפון תל־אביב דירות — 4—3½ — 3 ופנטהאוזים „סקלנים אלעזר" יהודה המכבי 37 תל־אביב.
● ב„דירון־דירות" 3½ חדרים מ־184,000 4 חדרים מ־108,000 כפר־סבא ויצמן 66 — 927541, רעננה אחוזה 100 — 921963.
● בנתניה 3—3 חדרים, חנויות ומשרדים, „דירון־דירות" הרצל 80 — 058-25198.
● בכניסה לצהלה דירות מסוארות בנות ארבעה חדרים תכנון מודרני 110 מ"ר מכוניות. פרטים: „סטריפרומו" אצל רבקה — דירון אבן־גבירול 80 טל. 207371 — 252478/9.
● ברחובות, במקום מרכזי ושקט, דירות פאר 3—4 חדרים, גנו מרחיב, המכירה במשרד אלי ירידה, רח' לוין אפשטיין 17, רחובות. 03-525187.
● בנתניה 3—4 חדרים לוקסוס מלא הסקה מרכזית, חניה צמודה, „בירנבוים" טלפון, אבן גבירול 40 תל־אביב 209826.
● פתרון לבעייתך ברכישת דירה מכר דירות „גן" הידועות בטיכון בפתח תקוה משכנתא והלוואות לא צמודות „גן" חברה לבניה, חיים עוזר 20 פתח־תקוה.
● במרכז ראשון־לציון דירות רווחות 3½—3 חדרים. פרטים: אלאלונים טל. 03-205256 במקום — רח' הנורד העברי פינת מרגולין — בשעות 15.30—19.00.
● בפתח תקוה ובכפר סבא, דירות 3 — 3½, 4 חדרים בהזדמנות. 4½ חדרים באפקה, וילה בשלמה, כניסה תוך 12 חודש, מראות נוף. כור־דוד 7 פתח תקוה טלפון 03-908882.
● בחולון ברח' ההסתדרות 9 דירות 3½ — 4 — 4 לוקסוס מלא, ש.פ. רוטשילד 32 בודים טל. 871088.

● באשקלון „אמרידר" וילה 3½ מרתף חדר כביסה 900 מטר בהזדמנות, 03-412981 03-418882.
● בית + גינה + מוגת מבנת חדש, 225,000, שכון ח', בנייברק, 780008.
● מחפשים לקנות ברמת־אביב דירה בבית מורי חד קומתי או קוטג' טל. 748885.

קבלנים מציעים

● בחולון חברת ת.ח. בונה דירות יוקרה באזור אקסקלוסיבי ברחוב עטו יוראעל 11, דירות בנות 4 חדרים. 2 דירות בכל קומה, 3 כווני אויר, מעלית, חימום, מים חמים מרכזי, ארונות אמריקאיים, כל האביזרים והכלים הצבעוניים. המכירה התחלה. לפנות חברת ת.ח. רחוב הנקין 62 חולון, טלפון 846750.
● בפתח־תקוה למכירה דירות 3—3 חדרים לכניסה מיידית ודירות בכל הגדלים לכניסה תוך 6—4 חודשים במחירים שלפני הפיחות חברת נכסים רח' הנגה 17 פתח־תקוה.
● האחים סלמן קבלנים מציעים דירות מפוארות 3 חדרים בשכונה הנרטניה בסיפון (בשעות 524728) 22967, לא בשבת.
● בפתח־תקוה במקומות שונים דירות רווחות 4—5 חדרים פרטים ש. ברקת חברה קבלנות לבניה, רח' פרוסקין 15 פתח־תקוה פינת ברכובא טלפון 918508 בשעות 17—10.
● בראשון־לציון ונתניה — 3 ו־4 חדרים בתנאי תשלום נוחים ל־24 חודש. דירות „מוני" רוטשילד 40 ראשון־לציון: טלפון 941800; נתניה, הרצל 41 טלפון 058-28877.
● למכירה דירות בהרצליה במחיר 185000 בבניה במרכז 3½ גדולים [illegible] 084801 משרד 786614.

● דירת 3 חדרים וחדר חלבשה מטבח מסואר גג פרטי גדול קומה ג' בלי מעלית ליד שרתון בהזדמנות לטלפן חיים בין 4—6 אחה"צ טל. 441762.
● ברחובות אנו הכתובת לעסקי דירות יד שניה באמצעותנו תשיג מבוקשך — 951246.
● ברחוב ברנשטיין־כהן 12, דירות 3½—3 חדרים אפשרות לשנויים ע"י הקונה פרטים: „ממר־מרדמן" אצל רבקה — דירון אבן־גבירול 80 207371 252478/9.
● בהזדמנויות נדירות למכירה ברמים, ובשכ"ת למגורים ולמשרדים 025629.
● מחפש דירה באזור מסויים? במחיר מסויים? שרות דור מתאים באלנבי 123 נותן לך דף מחפש ובו כל הדירות.
● למכירה דירות בתל־אביב המתאימות לדרישותיך. מבוקשות מ־100,000 עד 600,000 „יעלה מקוח־ישראל" תל־אביב 012725.
● דירת 4 חדרים ברח' דויפין ת"א, מעלית, חניה, הסקה, „רונאל" — 224114.
● הזדמנות 3 חדרים למכירת חדשה כביש הטייסים „אוהד מורים" 721778.
● דירה חדשה ברמות חצור כפר 524286, בערב 522976.
● בכפר סבא דירה די מפתי, במקום פנטסטי, טלפון 925512.
● נחדרה: + ש.א. ושכלולים ק.ג., בני ברק — ר"ג, 788640.

● „אירס 80" — שכונת וילות יוקרה מתוכננות לתחליא, ברעננה ברח' הטייסים באיזור וילות, 4—3 חדרי שינה, סלון, שרותים כפולים, מטבח מרווח, גינה, חצר שירות ומירב החדושים והשכלולים „ממרס" ניהול הכון סיתות, מגדל 28 תל־אביב טלפון 451810 450270.
● נותרו שני קוטג'ים אחד בהרצליה ואחר ברעננה פרטים: „על אלונים" טל. 03-205250.
● לא מתוכים למכירת וילה לוקסוס מול אכרית בהרצליה פיתוח 4 מפלסים 3 חדרים + חדר משחקים גודל 3 + חדרים. 3 אמבטיות בשלב גמר במחיר 860,000 084801 משרד 786614 — פרטי.
● ברעננה קוטג'ים מ־530,000 „דירון־דירות" אחוזה 100 — 021003.
● בהרצליה קוטג'ים מסוארים כולל מרתף מואר סלון + 4 חדרי שינה חדר ארונות 2 חדרי אמבטיה פרטים: „ממר־מרדמן" אצל רבקה דירון אבן־גבירול 80 טל. 207871 202478/9.
● בהרצליה קרוב למרכז 6 חדרים + מטבח רבבת קרקע 300 מט"ר מסירה מיידית לטלפן 985788.
● ליד נתניה וילה + 2½ דונם 890,000, „ישרון" 240470.
● למכירה מיידית בית קטן בגבעת־רמבם 2 דירות + חניה (טלפון 10—12 268071).
● בהרצליה פיתוח וילות ומגרשים למכירה „חוף מיהוה" 089006.
● בכפר, שטחיו למכירה וילה 4 על דונם לא מרוחוטה + ל"ג, חסום ונמטים, „גדע" — 937088 030088.
● בנווה־[illegible] וילות אחוזינות בשכונה, כשלושה מפלסים, תכנון וביצוע מעולה, פרטים: „רסקו" תל־אביב, רח' הר־סיני 1 טל. 622211.
● להשכרה, וילה בבבלי: 3 חדרי שינה, גן, 761510 — 911060.

וילות ובתים

● בסביון וסביבתה מבחר של וילות למכירה. אנו לשרות סביון — חברה לנכסים וניהול בע"מ, טלפון 03-751640, 757191.
● הרצליה פיתוח למכירה קוטג'ים 3, 4, 4 חדרי שינה מוכנים לכניסה מיידית ובשלבי בניה, אנגלו־סכסון — 930261/2.

המשרד הראשי: שדרות רוטשילד 76, תל־אביב
טלפונים: מחלקת מודעות 611141
המחיר: יום חול: 2.90 ל"י לחלה / יום ו': 3.75 ל"י למלה

● למכירה דירה בת 3 חדרים במצב מצויין ברחוב מהר"ל 3 טלפון בשבת 234814.

● למכירה דירה חדשה 4 חדרים ברמת השרון טלפון — 255383, 205023.

● בצהלה 3 חדרים + מ.א. ק.ב, מחיר 170,000 טלפון 427583.

● בצפון ת"א דירה מפוארת בת 4 חדרים (לא מתווכים).

● דירת 4 חדרים חדשה, מפוארת כולל ריהוט וכל תחזוקה, —.400,000 ל"י. לפנות: בלום 6, ראשון־לציון, משעה 10.00, דירה 2.

● כניסה מיידית 3 חדרים ב' שכ' שפירא, מאיר בעל הנס 26, ת"א, 225228.

● 3 + גג + חדר על הגג מעל גג, כל חשיבולים „רונאל", 224114.

● דירת 3 חדרים מרווחת קומפלט ברמת־השרון. 651443.

● בקרית ביאליסטוק 4 חדרים חדשה, ק"ב ריהוט, חדר שינה. 750436, 755627.

● 3 חדרים וטלפון בנוף גנים (צומת גהה) להתקשר — 750800.

● ברמת־גן 3 חדרים חדשה עם תוספות 220,000, 798485, בעבודה 758421, פרטי.

● ברעננה במרכז דירה 3 חדרים בהזדמנות 140,000 — 921810.

● בראשל"צ, דירה בת 3 חדרים מיידי, 940549, קובוביץ.

● ברעננה, 3 חדרים מפוארת לבעל נסיעה, טל. 430421.

● בבנין 4 דיירים — דירת פאר חדשה בתל־אביב — 4½ חדרים, 214063, 701068.

● בראשון־לציון מרכז, 4 חדרים מרווחת + פינת עבודה, טלפון 042249.

● בבתים 4 + מ"א מפוארת חדשה, חזית 807008, 885310.

● ברחובות 3 חדשה לכניסה מיידית, 125,000, „דרלינג" בע"מ, בית־המועלים 6.

● בראשל"צ 4 חדרים למחיר חלומי, אשר־לנין 7/4, בני מה ר', משפחת גרוס.

● בבתים רמת־יוסף, 3 + מ"א ושיפורים, 148,000 עינהר 860207.

● בחולון 3 + מ"א + מ"ע + ארונות, מ"א ע"י, 166000.

● ברמת־השרון, 3½, מ"ב, מקסימה, במחיר חישן — 470745.

● בבתים בהזדמנות 3 חדרים בתשלומים, אילנה, חביאים 18.

● בבתים, 3 + מ"א, 100 מטר, 875580, פרט לשבת.

● בראשל"צ 3 כמעט חדשה, כניסה מיידית, 100 מ"ר, קומה ג', ארונות 20 — 08-58751, ויסנר.

● בתל־גנים גבעתיים 3½ + ריהוט מפואר 400,000, טלפון 041849.

● בקריית־אליהו דירה יפה מסודרת, 3 חדרים, טל. 80047.

● בחולון, 3 חדרים יפים, חזית, סוקולוב 88, יצחקי.

● בגבעתיים, 3 חדרים, ק"ב, חזית, לפנות טל. 238540.

● בבתים בהזדמנות במרכז 3 + חצי מקסימה, עדרות, 800054.

2-2½ חדרים

● בהזדמנות 2 חדרים + ארונות בקריית־אליהו, לחינרדיה 17, גיאת.

● 2 חדרים, פינתית, 3 כיווני, בני־ברק, סוקולוב 59, פינת ז'בוטינסקי 786035 שאול.

● דירת 2½ חדרים במרכז העיר ק"ב בבית משותף ברחוב אחד־העם 18 ראשל"צ + טלפון, 3 כווני אוויר במצב תקין. על המעוניינים להתקשר טלפון 941178 יצחק שלינגר רח' דרור 16, ראשל"צ.

● בבתים 2½ חזית, פינת אוכל, טלפון עם ריהוט אקסקלוסיבי בכל חבית 220,000 ל"י, טל. 876529(03).

● ברמת־גן 2½ 200,000 רח' צור 16, כניסה דרך הרואה 110 בכר.

● ברמת־גן 2½ 145,000, 3½ חדש 280,000, 115,000, 788001.

● שני חדרים לוקסוס ק"א ע"ע 180,000 דיזנגוף 278 ת"א, שעון בין השעות 7—8 בערב.

● למכירת דירה 2 חדרים במרכז ג' קומה א' 760310.

● ברמת־גן 2½ חדרים + חניה ברחוב אלימלך, טלפון 725813.

● ברמת־אביב 2½ ק"ק מקום מצה + חצר 180,000 טלפון 415640.

● דירה למסור 2½ חדר ב' רמת השרון 470814.

● דירת 2½ חדר בבתים עם כל חשיבולים במחיר הזדמנותי לפנות: אריאל, גבעתי 26 בתים.

● בבני־ברק 2 חדרים + הול, פנוי מיידי, 787808 — 60325.

● דירה 2 חדרים בלפור 99 בתים 826125 משעה 10.00.

● 2 + חצי מטבח גדול וארונות במקום מרכזי ושקט בר"ג טלפון 780316, 10.00—16.00.

● בחולון דירת 2 חדרים + הול, מסודרת יפה. טלפון 531040.

● ברמת־גן 2½ גדולים להתקשר ביום שישי ובשבת משעה 10.00 706424.

● דירת 2 חדרים גדולים + הול, ק"א במרכז רמת־גן ברחוב שקט. דחוף מיידי טל. 787084.

● דחוף! למכירת דירה 2½ כ"פ בבתים + טלפון + מעלית 840245, 50408.

● בהזדמנות 2½ חדרים חדשה מרווחת, הסראי 17 חולון גישר.

● בדרום צהלה 2½ גולדנגט, טל. 474005 כל היום.

● ברמת־אביב בהזדמנות ב־100,000 דירת 2 חדרים מקסימה 410750.

● הרצליה בהזדמנות 2—3 חדרים במקום מרכזי תחל מ־120,000 לירות 080258/0.

● בפתח־תקוה לכניסה מיידית 2 כמו 3 מסודרת טל. 608447.

● 2 חדרים + הול צעלר אבא הלל 80, ר"ג.

● 2 ברמת־השקמה ק"ב, רח' יהושע 1 ר"ג לפנות כל היום ליצחקי.

● למכירת דירה 2 חדרים ק"ב חזית מסודרת 705888.

● דירת בת 2½ חדרים שכון בבלי ק"ב מעלית, חסקה, ארונות קיר. 449730.

● בקריית־אונו דו־משפחתי 2½ 420 ממ"ר 160,000, ירושלים 28.

● בבבלי 2½ בבית 5 שנים מצב מצויין. 454485.

● בתים 2 והול בהזדמנות בצלצון 16 קרקע למגורים, מעברה, קליניקה ולמלאכה. בבית 808705 — בעבודה 871732.

● בחולון, ספרה, 2 + הול ומטבח גדול עם אפשרות לבנות 60 מ"ר, 850808.

● בגבעתיים 2 חדרים פינוי מיידי, שיינקין 56, עזר, מ־18.00.

● בבני ברק 2½ חדרים מהודרים מטבח מודרני, — זוהר, רבי עקיבא 164.

● בפתח תקוה בהזדמנות 2 + ½ חזית, טל. 004171.

● למכירת דירה חדשה 2½ חדרים בפתח תקוה — טלפון 007514.

● דירת 2½ משופצת ק"ב, בכת־ים רחוב שקט, כניסה מיידית — 507768.

● בצפון 2½ מרווחים ק"ב לחזית 210,000 „אילרון" — 24010-6.

● בחולון — 2 חדרים, רח' ויצמן 14 בחצר הראשונים.

● 2 גדולים + הול משמים ע"ע 702376 נורן, בר"ג.

● בצפון ת"א 2½, ק"ב, שלושה כיוונים — טלפון 412072.

● ברמת גן 2½ חדרים, ע"ע חדר שינה מסודר ועוד — 240801, 170,000.

● בבתים למכירה 2½ חדרים אמשר מרווחת טלפון 236376.

● דירת גג 2 גדולים 75 מ"ר + שיפורים, 288576.

● בקרית שלום בהזדמנות 2 + מ"א + תוספות בר־שוכסקי 36 ק"ב אפשרות לבניה — זוזחוני.

● ברח' בורושוב 2 + הול + מרפסת סגורה ק"ג מסיבה מיידית — 286204.

● בצפון דיזנגוף דירת גג 2, 444318 — מוצאי שבת כל ערב אחרי 19.30.

● בחולון 2½ לוקסוס ק"ה בתוספות, חתחזורות 178 — טוגלוביץ.

● 2 חדרים 84 מ"ר ק"ג בצפון 024165 / 254646.

● בר"ג 2 מרווחים חזית ע.ע. 705108 — 185,000.

● למכירה דירה 2½ חדרים קומה ג' טל. 875803.

● מיידי 2½ בעוזיאל ר"ג 08184 נעמי 17—8.

● 2 גדולים + הול + מרפסת סגורה ותוספות, חזית, הרואה 120 רמת־גן.

● (—115,000) ברמת־גן 2½ קרמר רשקו 68 מ"ר, הצור 16 (מתרואה 110) — גולן.

● בצפון תל־אביב סלון + חדר ע"ע + ארונות טלפון 400070 בצהרים.

● ברחובות 2 + הול, ק"א קול, גוש עציון 19, 057081.

● בחולון 2½ חדרים קומה ב' מרווחת יפה 848701.

● 2 + חצי + הול ותוספות ז'בוטינסקי 78 בני ברק — 705228 מאר.

● בבתים 2½ ק.ב. בחזית מרווחת + תוספות יפות. — חביבה רייק 12 גינצבורג.

● ביד אליהו 2 + מ"א שקמה פרוז 17, דרשן.

● ק"ק 2 חדרים ע"י בית הכימה 200,000 262040.

● למכירה דירת 2 חדרים ביאליק רמת־גן טל' 735234.

● ברמת־גן 2½ לוקסוס כמו עם חדשה מרווחת ק.ג. + חניה מ־14.00 028130.

● בבתים 2½ חדרים גדולה התגנה 20 דירה 7.

● דו־משפחתי 1½, 750 מ"ר בגדרה 110, טל. 083039 מ־6—4 לא בשבת.

● למכירת דירת מרווחת חזית 2½ חדרים, במרכז בת־ים, טלפון 867078.

● בצפון ת"א, 2 חדרים + הול, בקומת גג, 218051.

● בבתים דירה נהדרת ע"ע, סלון + 2 חדרים חזית, כי מרכז, מול שדרה, חנות צמודה, לפנות 260384, מ־19—18.

● 2 בדרך ההגנה מול תחנת הדלק, ק"ג, 86021.

● דירה חדשה בבתים 2½ חדרים עם מעלית, 880018.

● בבתים 2 חדרים, זסנוף 3, קמחי, טל. 835456.

● בבתים 2 חדרים, יפה, ק"א, הרצל 30, גרינמן.

● בבני־ברק 2 חדרים גדולים + הול, מינתאו־כל וסוגו 789808, לא בשבת.

● 2½ יפים, שר' נורדאו 68, ק"ג, חזית, טל. 012770.

● בבבלי, 2 ק"ג, ע"ע, ללא מעלית, 180,000 440820.

● 2½ יפים + ארון קיר חדש + מ"א 170,000 — 786366.

● 2½ הול משופצים, ק"ב, חזית, אקסקלוסיבית בבלוה, 242104.

● למכירה דירה בתל־אביב, 2 חדרים גדולים + 3 מרפסות סגורות בסביבות ארלוזורוב, 200,000 ל"י, לפנות ל־ טל. 964518 בין 13—17.

● מיידי! במרכז רמת־גן 2 גדולים + הול, 110,000 ל"י, 828068 בעבודה.

● בפתח־תקוה 2 + ½ ק"ג חזית, ברסם, (ר' סבנס 17, 910078.

1-1½ חדרים

● למכירה בסביבות תבואות דירת 1½ חדרים גדולים, קומה לוקסוס, 180,000 ל"י טל. 780777, 414728.

● חדר להשכרה בני־ברק שבזי 18 704186 נפתלי טולי.

● דרושה שותפה לדירה, להתקשר — 415957.

● במרכז רמת גן דירת 3 חדרים חדשה מעלית טל. 008140, 0—4.

● להשכיר בת"א דירה דיקה 2 חדרים ומטבח (שרותים כפולים) טל. 267440.

● דירת 3½ חדרים חדשה רמת־גן גבול צפון ת"א — 242770.

● 3½, חסקה, גז, מעלית, כניסה מיידית, האמוראים 3 רמת אביב 220332 מ־18.30 — 20.30, 23.00, 16.00.

● בצפון 3 מרווחים + טלפון ע.ר. 473804-08 בימים ב', ג', ו' 20.00 — 18.00.

● דירת 3 חדרים בקרית־שרה, חולון, לפנות טלפון 801560 לגליה (גם בשבת).

● חדר עם כל הנוחיות, טלפון 204180 6—7.

● בקרית אונו 1½ בשכ"ח ארון קיר ק.ב. 702234.

● בשכ"ח דירת 3 חדשה בהרצליה רח' סוקולוב — 721086.

● דירות בנות 3 — 3½ 4 חדרים להשכרה. שרותים כפולים + טלפון, חסקה, מעלית, חניה בצפון ת"א. לפנות 728828 מ־11—13 מ־17—19.

● ברמת־השרון דו־משפחתי 5 חדרים, מפוארת, בקרב — 452080.

● בצפון ת"א 2½ חדרים, „מרינ'ירה", גז. 200503. 447060.

● 2 דירות חדשות בנות 4 חדרים ב"א, חסקת מרכזית, גז, מים חמים ומעלית, בי בבלי (ברמת־אילן (מול האוניברסיטה) 220050 אחה"צ.

● בחולון בשכ"ח 3 חדשה ריקה עם טלפון, 850805.

● 2½ קיב ז'בוטינסקי 155 מעלית, מים חמים טלפון 11.00—18.00 מ־50588.

● 3 חדרים בצפון, חדר מטבח וחולה, 825682 289487 — 441888.

● במרכז קיראון 3 חדרים + ארון קיר — 767584 אחה"צ.

● בשכ"ח שמח 220 מ"ר במרכז תל־אביב טל. 255803.

● 3 חדרים לעסקים חימום מרכזי ק"ב בהרצליה 600— 088400 פרט לשבת.

● במרכז ת"א 3½ חמ העבודה 20 דירה 4 בערב.

● בשכ"ח 2½ + נוחיות + מרפסת סגורה (80 מ"ר) ברחוב בלפור 220058.

● מפתח תקוה ליד בוליב' סון 3½ חדשה טלפון 20.00 — 16.00 מ־450080.

● ברמת־אביב 3 חדרים + מ"א מרווחת עם טלפון ק"ר 012008.

● להשכרה דירת חדר + שירותים בכניסה נפרדת, טל. 501048.

● 3 מרווחים גם למשרד לפנות שינקין 5, בכניסה. 240108 707801.

● דירת 3 חדרים מרווחים ק"ב, בגבעתיים 233516 מ־11.00.

● דירת 4 חדרים בגבעתיים 900 לחודש, טל. 748639 מוצ"ש.

● ברמת־גן, דירת 3½, חרש, + טלפון, מ"א, ריקה 786371.

● ברמת־אביב ליד האוניברסיטה בשכ"ח 4½ חדרים 160 מ"ר קומה ד' מעלית וטלפון להתקשר 418010 8—10 אחה"צ.

● 2 יפים, חרב הרצוג 40 780077 בני ברק ונגול רמת־גן.

● הרצליה להשכרה 4 + גג מרווחת קומפלט מקסימה! טל. 030258/0.

● להשכרה דירת 3½ חדרים חדשה לתקופה של חצי שנה בפתח־תקוה 008802.

● 4 בשכ"ח חדשה, ריקה לוקסוס + חסקה ברמת אילן 788007.

● בפתח תקוה דירת 4 חדרים בבית חדש, מעלית ו־חניה סביבה יפה 015201, 015189.

● דירת חדר עם כל הנוחיות רח' פרץ חקיימת 80 תל־אביב, כניסה ב' אחרי סלור טוביה, טל. 800729 לפנות במקום. מיום שלישי משעה 9.00.

● בצפון דירת 1½ מתאים גם למשרד, 40,000 ל"י (טבו) טל. 440717 180,000 בערב.

● דירת חדר בצפון קומה ד' 40,000 ל"י (טבו) טל. 418403.

● 1½ חדרים פרטר נגות, בבני ברק טל. 700870 — אחה"צ.

● למכירה 1½ במרכז תל־אביב קומה גג טל. 289779.

● 1½ ק"ק + הול + מרפסות למגורים משרד ליד בית החייל 448059.

● דירה יפה, חדר וחצי, מרכז, ע"י העוריה סוגן + טלפון, 120,000, טל. 225012.

● 1½ במרכז + מרפסת גדולה טוב גם לעסקים טל. 237758 מ"א 5.30—

דירות בדמי מפתח

● ברמ"ש דירה 4 חדרים גדולים, מתאים גם למשרד או לבית מלאכה בסביבת ה־דאר, רח' מקוה ישראל, טל. 521179(03).

● 2½ חדרים בקומת כ' להשכיר ברמ"ש ברחוב בל־פור 65, לפנות טל. 021830 משעה 20.00—16.00.

● 2 חדרים + טלפון קומה ג' בלב תל־אביב, 012404.

● בהזדמנות!! (1½)2 חדרים מרווחת בצפון תל־אביב במרטים — 244561.

● בת"א קרית שלום דירת 2 חדרים טל. 008040.

● 2 חדרים + ½ חדר גדול כניסה מיידית, מ־10.00 אחה"צ. פינקלשטיין, סמילנסקי 28, פתח־תקוה, 010033.

● דירה בת 2½ חדרים — שטח ברוטו 95 מ"ר, קומה ג', חסקה, מעלית, סביבה מפוארת, טל' 262007, ת"א.

● בראשון־לציון, 2½, חדשה, 88 מ"ר, כניסה מיידית 702252-03.

● 2 + חדר אוכל, יפים (ליד מ"ת מול בבלי) מעלית + חניה בהזדמנות — חייבת למכור! 296303 — 452004.

● בגבעתיים 2½ חדרים + מ"א ארונות קיר ל"ח 40 — 71.

● בגבעתיים 2 פרטר — 135,000. אמיר, המעין 8 מ־18.00.

● בדרך חיפה 2½ חדרים סורב חשבלולים, טל' — 460654.

● למכירה מבעל הבית 2½ חדרים, חזיתית, במרכז ת"א בבית משותף, מחיר 102,000 ל"י, הדירה מושכרת ושכ"ד משולם ע"י הדיירים בהתאם לחוק. לפנות כפר־שמריהו, ת"ד 351 או טלפון 932870, בין השעות 8—9, 14—18, 10—16.

● 2 חדרים גדולים + הול מואר בגבעתיים, רחוב קק"ל 202170.

● ברמת־אביב 3 חדרים + מ"א מרווחת עם טלפון 012008.

חדרים מרוהטים

● במרכז חולון חדר נוח ליד כניסה נפרדת.

● בגבעתיים חדר להשכיר לבחורה. טלפון.

● חדר בשכבי חיבה לזוג מאם ת.ר. אביב, ראפא.

● להשכיר חדר מרוהט לשניים בדירה ברח' לה־גוארדיה 31 יזדאליהו עם טלפון.

● בשכ"ח 320 חדר + שרותים, כניסה נפרדת.

● להשכיר בצפון חדר עם טלפון, שרותים כפולים.

● בשכ"ח חדר לבחורה כבר דיזנגוף טל. 281058.

● להשכרה חדר מרוהט + שמוש בטלפון ובמטבח 11.30 — 898505.

● חדר מרוהט, מטבח, מקלחת, רמת־גן.

● במרכז חולון משרד בשכ"ח מסודר + טלפון.

● חדר מרוהט + שימוש במטבח לאשה צעירה.

● בשכ"ח דירת משרד מרוהט + טלפון בצפון תל־אביב — 240842.

● חדר מרוהט יפה במרכז רמת־השרון לבחורה.

משרדים

● משרד יפה 3—6 חדרים להשכרה ברמ"ש ברחוב מקוה ישראל 3 ק"ב טלפון 611652.

● למכירת משרדים מכל הגדלים במקום המרכזי ביותר בחולון (אמשר לתאם הגודל לפי הצורך) לפנות: טלפון 4.30—6.30 בשעות 847760 אחה"צ.

● בנתניה למכירה או להשכרה משרד 180 מ"ר מור או עם חסקה מרכזית קומת קרקע בנין „טונה" הרצל 41 טלפון 058-28277.

● בשכ"ח דירת 3 חדרים בבן־יהודה 15 מתאימה למשרד או לבית־מלאכה טלפון 61458/0 לפר רונה.

● במרכז חולון משרד בשכ"ח מסודר + טלפון. 887478.

● משרד למכירה 68 ממ"ר נמו ברח' חשמונאים פינת קרליבך „רונאל" 224114.

● להשכרה מיידית 9 חדרי משרד יפים עם טלפון ו־טלקס במרכז ת"א, לפנות ל־ טל' 36318.

● בהזדמנות למכירה ולהשכרה דירות ומשרדים בתל־אביב וסביבתה. רכטשאפן, אלנבי 128, 615575.

● בהזדמנות משרד קטן + טלפון, בכיכר המושבות — 625629, 900.

● משרד + טלפון, ק"ש, בשכ"ח, בצפון תל־אביב — 444832.

● דירת 3 חדרים, מתאימה למשרד בתל־אביב, רח' בר־כוכבא, טל' 65483, 220281.

● להשכרה חנות קטנה + טלפון למשרד או לכל מטרה 22530.

● כרח' ברנשטיין־כהן 12 — דירות 3—2½ חדרים אפשרות לשנויים ע"י תקופה מרטים: „מטריפרטון" אצל רגנהרדרון אבן־גבירול 80 — 267371, 262478/9.

● בשכ"ח 3 חדרים + הול גדול במרכז אבן־גבירול — 418718, 424048.

מחסנים

● למכירת מחסן 185 מ"ר בסביבות דיזנגוף וז'בוטינסקי לפנות 881752 בערב.

● למכירה מחסן בקריית ה־מלאכה גודל 710 מ"ר בי־גובה 5.5 מטר ונלריה 420 מ"ר על הקרקע עם גישה לרכב. 2,100,000 ל"י או הצעה קרובה במזומן משכנתא לחברת בערך 850,000 ל"י, לפנות 248406.

● מחסן להשכרה בסביבות בר־כוכבא 100 מ"ר לפנות 629654.

● למכירת מחסן ליד בזל לכל מטרה, 237643.

מבני תעשיה

● למכירה יחידה בבנין תעשיה בגבעתיים לפנות 742880 או 741838.

● בקריית־אריה למכירה בנין לתעשיה 250 — 450 מ"ר + טלפון 204467.

● הרצליה פיתוח למכירה או השכרה 2 קומות במבנה תעשייתי אנגלו־סכסון — 03-0261/2.

● למכירה ולהשכרה אולמות תעשיה עם כח בקרית אריה פתח־תקוה, ובאזורי תעשיה חולון טל. 87208 בערב — 750003 001483.

● להשכרה ביחוד מבנה תעשיה 650—450 מ"ר. מתאים גם למחסן. לפנות ת.ד. 10540 ת"א.

● בנתניה באזור התעשייה למכירה מבני תעשיה בתת. דירות „טונה" הרצל 41 נתניה, טלפון 058-232771.

● למכירה/השכרה מבנים ל־תעשיה: כל הגדלים בסביבות ת"א ובאזורי תעשיה: הרצליה פיתוח, ראשון ואזור. טל. 641917 10—18.

בתי מלאכה

● בתי מלאכה באזור התעשייה בחולון למכירה וללשכיר בכל הגדלים „גולדברג" בבלפור 47 בתיים טלפון 805068.

● בית מלאכה בשכ"ח להש־כרה + חדר וגלריה 40 בנות חסקה טל. 014638.

חנויות

● למכירת חנות בכר יהודה מרכז בהזדמנות לכל מטרה 442984.

● למסירה חנות גדולה ב־פיס, ברחוב שלמה־המלך. 248089.

דירות להחלפה

● מעוניינים למסור דירה בכפר סבא בתמורה עבור בית או משק בסביבה 259803.

● 2½ בצפון ת"א להחלפה בדירה דומה בירושלים לשי תיים. 02-528408.

אולמות

● אולמות בתל־אביב, ק"ב מוכר, לשמחות ואירועים בכל ההזדמנויות.

● אולמות ומחסנים להשכרה ולכל מטרה בכל האזורים. 03-8280164.

● להשכיר אולם 140 מ"ר בת באזור התעשייה.

ביקוש דירות

● מחפשת בירושלים דירה 2 חדרים מרוהטת + חסקה וטלפון ברחבת טרה מצות טל. בערב 0820-1919.

● דרושה דירה בשכ"ח, — קניה, דמ"פ — ערבויות מוכסנות — 58806.

● דרושה ברחובות דירה לקניה 3 חדרים ודניה, ל־ כניסה מיידית טל. 959186.

● דרושות דירות בתל־אביב, וסביבתה. בשכ"ח, בדמ"פ, ולקניה, „לעם" מקום־ישראל 3 תל־אביב. 012725.

● דרושה דירת 2½ מרוהטת (בצפון) בשכ"ח + טלפון + ארונות. טלפון 04-2511044.

● דרושה 3 חדרים לוקסוס או וילה בהרצליה פיתוח — 448785.

● רוצים לקנות דירה בת"א 1½ — 2 חדרים — טלפון 025825.

● דרושה בהזדמנות דירה לקניה 3—5 ברמת אביב, בבלי ותכנית ל' — 209202.

● אמן צעיר מחפש מקום לגור במקום שקט ביותר בתל־אביב, דירה גג מרווחת בעלת מרפסות ואולם, מחפש ארכיטקטוני מיוחד, טלפון 03-241208.

● מחפשים דירת 3—2 חדרים בבת־ים או בהכנה 87746 טלפון 82 ברכבת.

● מחפש דירת להשכרה ל־ קרוב יום ב' טל' 717766.

● דרושה דירה של 3—5 חדרים, רמת־גן, תל־אביב, רמת אביב, תכנית ל', 206602.

● ברמת יונה דירה 2 חדר 3 חדרים בצפון ת"א 12½ טל' 18.30 — 17.30.

● בשכ"ח דירת 3½ שכונת דירות 5 חדרים ברמת השרון + טלפון ק.ב. 4.8.1974.

● דירה מרוהטת 3 חדרים + טלפון 700 ל"י + טלפון 221078.

● דירת 2 מרוהטת בצפון 700 ל"י + טלפון 221678.

● בראשון לציון בשכונת אברמוביץ 3½ מרוהטת עם דוד שמש ביום שישי עד 14.00 041108 ביום שישי אחה"צ ובשבת 041000.

● בר"ג דירת חדר מרוהטת כל השרותים לצעירה. — 780515.

● בת"ח דירת 2½ חדרים מרוהטת, טל. 017797, כניסה מיידית.

● בפתח־תקוה בשכ"ח 3½ חדרים מרוהטים + טלפון, לפנות שטמלר, נורדוי 22.

● מיד מרכז קיראון דירת 2 חדרים קומפלט, לצלצל לפני 8.00 בבוקר ובערבים 7036571.

● בצפון תל־אביב דרושה שותפה לדירה מרוהטת + טלפון 206002.

● בבתים 3 להשכרה או ל־ שותפות מיידי, מרוהטת — 240942.

● בחולון 2 חדרים. + הול מואר + טלפון מרפסת מר־ חסה קומפלט. 703018 ביום 283211 אקרלינג.

● מעוניין בשותף לדירה מרוהטת ויצמן 12 יחסור, ל־ משה.

● בקיראון 3 מרוהטת מלא + טלפון ק.ב. לשנה + טל' 756318.

● בפתח־תקוה 3 + חצי מסירה מיידית, — 018470 016020.

● מחפשת שותפה לדירה ב־ צפון — 350 ל"י, 243702.

● ברחובות 3 חדרים מרוהטת חדשה, ק"ב להתקשר 060-2271.

● 2 חדרים, מרוהטים ברמת־גן להתקשר 747866 מ־6.30—8.30, 11.00.

● בגבעת למכ"ם 3 חדרים לוקסוס ק"ב כניסה בבר־אור אפשרי בלי ריהוט, טל' 12—10 17—10 253003.

● בגבעתיים, במרכז גבעת רמבם, דירת חדר מרוהטת + שרותים נפרדים, טלפון 03-280164.

● ברמת האוניברסיטה, בבר־אילן 4 חדרים + טלפון, מרוהטת אפשרות ריקה, טל' 750894.

● דירה מרוהטת קומפלט, בת 3 חדרים + טל' 706078.

● לזוג 3 מרוהטת פינתית, במרכז רמת־גן, טל' 740355.

● דירה מרוהטת קומפלט 3½ חדרים, 3 רוח קומה נמוכה + ריהוט, טל' 1600 763704, 247780.

● 2 ומ"א מרוהטת ברחוב שלג, 10.00 — 17.00, 289508.

● 2 חדרים מרוהטת + טלפון, בר"ג, 700 ל"י, טלפון 736040 בערב.

● דירת חדר במרכז חולון 450 ל"י, טל' 848442.

● ברמת יוסף דירה 2 חדרים חצרות 3 דירה 9 שישי 20.00—17.00, שבת 11.00—14.00 בלפור 33 בת־ים.

● דירה מרוהטת 3 חדרים + טלפון ברמת־גן להתקשר 744144.

● דירת 2 חדרים מרוהטת קומפלט טלפון, בין 50340, 08805.

● דירת גג מרוהטת בשכונת „הבימה", 2 + הול ו־גג גדול, טלפון להתקשר אחרי 5, 243007.

● ברמת־גן שני חדרים מרוהטים + טלפון + גז + מקרר, 700314.

● להשכרה לשנה דירת 3 חדרים ליד כבר דיזנגוף טל. 47810.

● מחפש דירה באיזור מסוים? במחיר מסוים? שרות דחף מחשב באלנבי 112 נותן לך דף מחשב עם כל הדירות המתאימות לדרישותיך.

● בצפון לזוג 2½ יפה קומה חמישית + טלפון.

● חדרים חצי מרוהטת בירושלים, בשכ"ח למסירה מיידית. טלפון 020004.

● להשכיר דירת 3 חדרים + טלפון ברח' ארלוזורוב, לפנות אחה"צ לבערב. 254014.

● בשכ"ח בר"ג 4 חדרים חדישה מרוהטת + טלפון — 787418.

● 2½ חדרים בחולון מרכז גן + פרינ'ירר, טל. 785040, 18.

● דירת 3 חדרים מרוהטת 700 ל"י, מחי"ל 12 כביש חטיבות, עזרא, אחה"צ.

● דירה 1½ בסביבות כבר דיזנגוף לבודד/זוג צעיר — טל. 463700.

● שותף/ה לדירת 3 חדרים וסלון בצפון טל. 440317.

● ברמת־גן דירת 2 חדרים מרוהטת + טלפון. טלפון 471050.

● בחולון דירת 2 חדרים מרוהטת + פרינ'ירר וגז — 845178.

● בנות אביבים 4 חדרים מפוארת מרוהטת קומפלט ל־ השכרה לשנה או יותר מ־ 10.12.74, 416040, 419070.

● רמת־גן 3 חדרים + טלפון, הכל כביש, ק"א מ־17.00—20.00, 11.00—14.00.

● 2½ + מ"א מרוהטת ומטבח + טלפון, 30068 חולון, כניסה מיידית.

● בערב, 4 חדרים, כניסה מיידית. לפנות למשפחת זוהר. אלמלוית 4 בתיים.

● בהרצליה דירה חדישה 4 חדרים + טלפון להשכיר — הוצאות בערב.

● 3 חדרים מרוהטים + טלפון סביבת הבימה טלפון 225149, 61036.

● בשכ"ח דירת פאר 4 חדרים כל חשבולים חניה צמודה — 701003, 70408.

● בשכ"ח 2 + טלפון ברח' אכו נבירול 40 בני ברק.

● להשכיר דירת 3 חדרים ק"ג בקיראון לפנות 380053.

● להשכרה בשכ"ח דירות מרוהטות וריקות בכל הגדלים עם טלפון ובלי, חוור טורים 721774.

● 2 חדרים + הול גדול + טלפון ע"י השלישיות בר"ג 55. להתקשר 75466 חוץ משבת.

● בשכ"ח ברח' בלפור בבתים 4 חדרים, 700 ל"י 224481.

● דירת 3 חדרים בראשון לציון, לפנות אופיר ויצמן 18.

● ברמת־גן דירה בת 3 חדרים להשכרה. להתקשר — 783628.

● ברחובות בשכ"ח 3 חדרים ריקים וטלפון. 848108 בערב.

● דירת 3½ חדרים חדשה ברחובות. טל' 767713 (עופר).

● בהרצליה, ברמת הטייסים 3 חודשים, ק"ד, 700 ל"י, „ריביירה", 702027.

● בגבעת־צהלה 3 חדרים חדשה עד אוגוסט, 057 (באר־שבע).

● ברמת־גן 2½ חדרים + טלפון, 700 ל"י לחודש — 702640.

● בצפון אביב דירת 3 חדרים, מרווחת, טל' 709545.

● להשכיר דירת מרוהטת חדשה 3 חדרים בשכ"ח, טלפון 531507.

● ברמת־אביב 2 חדרים + טלפון + ארון קיר, טל' — 412774.

● בגבעתיים החשמונאים 46 2 חדרים טלפון גז מקרר — 020056.

● דחוף! דירת חדשה 3 חדרים מתנים 90 ליר כביש חסייסים משפחת רוז.

● בפתח תקוה 3, טלפון, גז, מקרר 001034 גם בשבת.

● 2½ בצפון ת"א לשנתיים, משפ' גרנות. יוזרי הסירה 21.

● להשכיר דירה בת 3 חדרים + 2 מרפסות סגורות עם רהוט חלקי 006408 בי־שעות העבודה.

● להשכרה דירה 3 חדרים ריקה רמת אביב בעבודה 6.30.

● דירה ריחה 2 חדרים ו־ הול ברמת גן 288378-08.

● להשכרה במרכז רמת־השרון דירה 3½ חדרים טל' 065022.

● ברמת גן ע"י הפרק 3 חדרים + הול בשכ"ח טלפון 217871.

● להשכרה דירה לוקסוס ב־מרכז חולון 3 חדרים מעלית חסקה מים חמים טל' 246154, 22.00—14.00.

● ברמת אביב 2 חדרים + טלפון + ריהוט חלקי 440818.

● בבתים 4 חדרים, חדשה מיידי, מעלית חסקה חניה 689305.

● 4 ריקה חדשה + מעלית בשכונת רחיות ברמת־גן — 762401.

● בבתים דירה 3 מרוהטת קומפלט 600 ל"י 066050.

● בשכ"ח 2½ חדרים בדרך השלום כניסה מיידית טל' 86482.

● בבתים 3 חדרים חדשה מיידי, מעלית, חסקת 888806.

● בחולון 3 חדרים חדשה, ריקה לשנה, 670051, 650519.

● בכפר סבא חדשה 4 חדרים נות שלושה, חסקה אמשרי רהוט חלקי. 470852.

● להשכרה דירה מרוהטת 2½ + מרפסת ביד אליהו טל. 260016, בשעות הערב.

● בת"א מיידי דירה חדשה שלושה חדרים וטלפון — 03-012110.

● דירת מרוהטת, ברמת, 2½ עם כל הנוחיות טל. 003844.

● דירת 3 בשכ"ח במרכז רמת גן לרופא, משרד, 782780.

● בגבעתיים ברחוב השלום דירת 3 חדרים מרוהטת + טלפון להתקשר 471410.

● ברמת אביב 2½ מיידי 410821 טלפון 600.

דירות מרוהטות

● דירה נהדרת 3 חדרים ב־בתים טלפון 418440.

● בצפון ת"א 3 חדרים ה־ קת מעלית חניה שקט מיידי 14—17, 442175.

מידון הסמלים
החדש
הפרס הראשון
מכונית סובארו

המשרד הראשי: שדרות רוטשילד 76, תל־אביב
טלפונים: מחלקת מודעות 611141
המחיר: יום חול: 2.90 ל"י לחלה / יום ו': 3.75 ל"י למלה

● בגדרה בהזדמנות 2 דונם אחרונים טאבו 92,000 — טל' 035210.

● למכירה מגרש בשיכון־דן 615 מ"ר 475756 בערב.

● באישור בהזדמנות מגרש רובע הווילות (ר') 450 מ"ר 03-858716.

● תיווך בזק 055-91728 מציע לקבלנים ולמשקיעים מגרשים לבנית מיידית ואדמות חקלאיות בגדרה ובנגב. יבנה.

● להשכיר מגרש 3½ דונם בתרצנו, מול אמישראגז, חזית לכביש ראשי, טלפון 458444 בעבודה.

● למכירת במרכז טבריה מגרש עם רשיון 7 דירות, 04-525821.

● מגרש בתל השומר לבניה בסימטה, בעבודה — 744888, בבית — 748474.

● מעוניין במיגרש לבניית וילה או שתים במרכז הארץ טלפון 756684.

עסקים

● להשכרה מכבסה עובדת או לכל מטרה ברמת־אביב ברנסון 4, טל. 474808.

● למכירה בשכ"ח חנות מע־דנים משגשגת בצפון ת"א פרנסת לשתי משפחות !!! בשעות הערב 450248.

● דרוש בעל חנות במקום מרכזי, המוכן לקבל דברי קונפקציה מסריגה בקונסיגנציה. ת.ד. 4005 תל־אביב.

● להשכרה פרסומרית + חומרי ניקוי במרכז בתים בתנאים נוחים לרגל נסיעה. 873888.

● למסירה בחיפה בדמי מפתח במכונת עם הציוד, טלפון 08-208443 לפנה"צ.

● בשכ"ח חנות בגדי ילדים במרכז ר"ג אחה"צ 725084 785728.

● מתפרה 11 מכונות מעוני־נת בעבודה קבועה. 03-470070 — בערב.

● מחפש שותפות בבית־מלאכה בענף האלקטרוניקה — 449785.

● בפתח־תקוה, להשכרה/למכירה, מכולת מבוססת, פרנסה לשתי משפחות. 900815.

● למכירת בראשל"צ מסיבה בריאותית מיני־מרקט + אטליז לשתי משפחות — 840571.

● בשכ"ח לעסק 2 גדולים + טלפון בכבר המושבות. 55840.

● דרושים משווקים לתנורי חשמל לחימום אזור הצפון ודרום. לפנות טלפון — 840282.

● ברחובות תמורת 75,000 ל"י תוכל להיות שותף פעיל במשרד תווך מבוסס ובנוסף ל־50% מעסקי התיווך תקבל משכורת חדשית. 051240.

● נגריה להשכיר באזור התעשיה פתח תקוה טל. — 280847.

● 20%—24% רוכית תקבל בערבות בנקאית או בערבות מוסדות ציבוריים. — פרי להשקעות בע"מ לילנבלום 30 טלפון 08-58403.

● 185,000 דירת גדולה + מכולת ברמת עמידר רמת־גן — 740184.

● בעל רכב מגור, מחפש סוכנות למוצרי אוכל, או תכשירי ניקוי, טל. 240807.

● למכירת חנות מכלת מרכזית בנס־ציונה, 83 מ"ר, מ־טאת זיקה. טלפון 050200.

● למסירה חנות למוצרי בשר ונקניק במקום מרכזי בתל־אביב, הכנסה טובה. לפנות לת.ד. 2180 תל־אביב, עבור „חנות".

● למכירת מסעדת מועלים באזור התעשיה ר"ג, טלפון 788007 אחה"צ.

● בהזדמנות למסירה נגריה עם המכונות. להתקשר טל' 250480.

● למכירה מחסן בקרית ה־מלאכה גודל 710 מ"ר בגובה 5.5 מטר, ונלריה 420 מ"ר על הקרקע עם גישה לרכב. 2,100,000 ל"י או הצעה קרובה במזומן משכנתא לחברת בערך 850,000 ל"י. לפנות 248400.

● מסעדה טובה ומעולה ב־ים במקום מרכזי למכירה 864078.

● לעסק טוב בשלבי פיתוח דרוש איש לניהול כללי + השקעה. 012020 — 010708.

● מעוניין למכירה בשכ"ח חנות לעבודה, לפנות טל' 03-228518.

● דרוש אדם להפעלת סוכנות ארונות והרכבה, שינה ב־ראשל"צ ונתניה. 88688.

● בהזדמנות עסק מיצריה ב־מקום מצויין או עיזור. 700038.

● למכירה: עסק עובד בענף הבטחונות, עם סחורה, מרפי כלבשש, החנות בשכ"ח 254620.

● בראשל"צ ברמ"ש חנות ל־צעצועים ומכשירי כתיבה — ספר המכירות, 6.8.

● מכולת שיטת שירות עצמי טובה בחולון, הכנסה יפה, בשעות 10.00 בין 361279 — 18.00.

● לעזור מכרז מחפש משו למוצר עם שוק בקשר ת.ד. 30293 ת"א.

● לכנגת לשכירת גן ילדים עובר בכבר־סבא, עם ארוחות צהרים, טלפונים 931850 — 930771.

● מספרת ברחוב חכובשים 42 למסירה בדמ"פ, טלפון 840178.

● למכירת טרקטור עם מקום עבודה באיזור המרכז — 959714.

● בוטיק להלבשה למסירה, מרכז בכפר־סבא, ויצמן 82 — „קברם".

● מספרת נשים למסירה ברעננה בשטח, לקוחות קבו־עים, במרכז מתח־תקוה, טל' 910875 בערב.

● בעל חנות גדולה מעוניין בסוכנות מוצרי חשמל ב־דרום. 057-91015.

● למסירה במרכז טבריה מספרה עם כל הציוד — 04-525821.

● לרגל נסיעה למסירת חנות לבגדי ילדים בשכ"ח, יפה וב־מבוססת בגבעתיים, 740516 בערב.

● למסירת חנות לסנדלרות, אפשרי שותפות, 826880 — 861832.

● מעוניין להשקיע ולעבוד בחוות לגידול פרחים. נא לפנות ל־4200-051 ראול, ב־ימים שישי, שבת וראשון.

● דרוש שותף פעיל או שקט, השקעה 100,000 (לפחות), ב־ענף יצור הלבשה וטקסטיל. ת.ד. 1894 תל־אביב 97610/5.

● נהג צעיר בעל נסיון עם טנדר פג'ו 74 מעוניין ב־עבודה, אפשרי חלקית. טל' 468011.

● מבצעים תיתור וכיסוי פתים מכל הסוגים, עד 3 מטר אורך ב־5 ס"מ עובי. לתשכיר גליוטינה וברקטים — לפי שעות. לבורנאנו, גולי ציון 8 יפו, טלפון 822057.

● סקלת עבודות תדפסת בעברית. קליין הרוה, טרומ־פלדור 15 רחובות.

הכשרה לעבודה

● קורסים לספרות נשים ו־קוסמטיקה מכון דיואנה, יהד־פת 4 פנת דיזנגוף 100 — 229368.

הצעות עבודה

● למחלקת החשבונות של פרסום ארטון דרושה קופאית מנוסה עם ג' בתנה"ח לפנות שד' רוטשילד 98 בשעות 15—18, אל צור.

● תופרות ומתלמדות בתנאים טובים למפעל ליצוא. גלופר, 793111.

● למפעל למוצרי פלסטיק באזור התעשיה, בהרצליה ב', דרושים מסגרים — מנלפ־נים, מנהלי משמרת לייצור להתקשר 2-937791.

● לחברת ברינקס (ישראל) בע"מ דרושים עובדים לעבו־דה בסחוניות. הכישורים הנדרשים: כושר גופני טוב, רשיון נהיגה מעל 4 טון. למתאימים שיעמדו בבחינות תשולם משכורת התחלתית של כ־1,000 ל"י. אפשרות קידום לעובדים טובים. לפנות: תל־אביב, מגדל שלום, קומה ג' טל. 58797, ירושלים טלפון 229772.

● בהרצליה! דרושה אשה לעבודות בית וטיפול ב־2 ילדים בגיל בית־הספר, בצהלה — טל' 476901.

● דרושות בהכנסייה! אחת לתדפסה בעברית ואחת ל־תדפסה בערבית + נער ל־שליחויות. להתקשר למספר טלפון 80008, 88095.

● דרושות רחוב בחורות ל־אחר שרות צבאי, בעלות פו־שר בריאות תקין לעבודה קבועה בסירת עירונית בי־חולון. עבודה קבועה עם אח־גרים, אירואלי לוועצות קי־בוץ. תנאים טובים. טלפון 449832.

● — 150 ל"י ליום במכי־רות לצעירים/ות וסטודנ־טים/ות — „ליטור" אלנבי 164 תל־אביב טל. 614211.

● דרושות תופרות וגזרניות לעבודות ריפוד, תנאים טו־בים. שרוני ושות' בע"מ — טל. 258615, ת"א.

● מחפש עבודה! השרות החריש רחף מחשב אלנבי 128 מוצא עבורך את העבודה ה־מתאים לדרישותיך.

● דרושה מטפלת + משק בית ליום שלם במרכז ת"א, אפשרי עם לינה. לטלפן — 621568 בכוקר.

● ספרית טובה דרושה ל־סלון דורה, בן־יהודה 100, טל. 220382.

● דרוש פורע למכונות אינ־טרלוק. לפנות ת.ד. 14170 תל־אביב.

● למשווקים! עתי"ל 1900 !! לבחורות — 1600 !! „המרכז", ארלינגר 1 בתחנה המרכזית.

● דרוש טבח מעולה למסעדה נדולה בת"א. תעבודה חיא מ־שעה 4—7 ללא משמרות, שב־תות וחגים. 416066.

● מעוניין בהכנסה נוספת? אם אתה שכיר מעל גיל 30, נשוי ואב לילדים ומעוניין בעבודה נוספת בנחינה. ירי־שלים, ת"א — פנה ל„מגנן", סוכנות לבטוח בע"מ, טלפון 03-417284.

● מעמד מעולה דרוש לבית רמום. לפנות לרח' הרכבת 60 ת"א, טל. 32243.

● למשרד תוסס וריגוסי ב־מרכז ת"א דרושה כתבנית מנוסה. שעות כל יום 14—8 ופעמיים בשבוע גם 10—16. טל' 59431, לאסתר.

● דרוש חותך מעולה לאני־נים קטנות. 750000 — גחום.

● למשרד רואה־חשבון דרו־שה פקידה + ידע בהדפסה ובהנה"ח. 626044.

● דרושות ישתי תלמידות דחוף לספרת „חן", רחוב דויאל 26 רמת־גן, טלפון 707640.

● למפעל אופנה דרושה מנ־הלת חשבונות לחצי יום. טל. 225072.

● 2½ שעות בבוקר רק ל־ בעלי וספה/טילון, — 850 780225, לפנה"צ.

● דרושה ספרית סוג א' טל' 478503.

● דרוש נהג למפיליס, לפ־נות: קרית המלאכה, שד' חר־ציון 106 תל־אביב קומה ג', סלסטר.

● למכון למחקרי שוק וגי־אוסופיקה דרוש חשב מש־כורות, יועצ בעל נסיון ו־ידע בהנהלת חשבונות. נא לפנות מלפונית אל מר שלמה לוי, טל. 846112, חולון.

● דרוש עוכר בעל תכשרה טכנית וכושר ניהול במפעל להתינת מינירלים כסביבות תל־ירוחם תנאים טובים. לפ־נות לת.ד. 20608 ת"א או טלפון 03-5848/9 למר ספסי.

● דרוש איש דוכרת פולנית לאחה"צ + לינה, לאיש מבוגרת 268729.

● במתח־תקוה למפעל מזון דרושה פקידה מנוסה — 8.00—16.00 רצוף. לפנות: בפרט נסיון קודם ויעבר גד־יש לת"ר 884/35 פתח־תקוה.

● דרושים יוצקים לא מקצועיים לעבודות אלומיניום, רח' חשומר 83 בני־ברק, טל. 750236 — 741894.

● דרושים סוכנים חנמצאים בענף החלבשה לאזורי חיפה, ירושלים וה"א, טרינה אני־תר, 03—701803.

● דרושה מנהלת משק בית בישול, כביסה, נקיון, אפשר עם לינה, שכר גבוה, 410924.

● עבודה נעימה וקלה לצעיר אינטלגנטי בעל טילון ל־עבודה משרדית קלה ולשלי־חויות לחצי יום. לפנות לטל. 234815 ת"א.

● דרוש/ה פקיד/ה עוזר/ת למנה"ש לשעות לפנה"צ. ב.ס.ח.ה, אבולעפיה 28.

● דרוש טבח ראשי בעל נסיון עבור מוסר בראשל"צ, טל. 948150.

● ברמת־אביב דרושה מטפלת לתינוק, 2.30—7.30 טלפון 411140.

● להברת יועצים דרושה! מרכזנית/פקידת קבלה ליום שלם 207776 (16.00—8.00).

● בשיכון דן דרושה אשה לילדים מ־10—2.30, 464022 בערב.

● דרושים בחורים אחרי צבא לעבודה בבית־מלאכה, 83212 — 87884.

● דרוש מטעיל לטופס 558 באזור ת"א מ־8.00—15.00 — 055-22809.

● דרוש מסגר עצמאי לעבו־דה זמנית או קבועה באיזור הרצליה תנאים טובים לאדם המתאים טל' 455184.

● איש שרות תיקונים לתרי־סים רכב על תנאים טובים 012020.

● לאולם זו תעשיות אלו־מיניום דרושים מרכיבים מעולים יפו 824958.

● דרושה פקידה כתבנית ב־עברית עם ידע באנגלית ל־3 שעות לפנות לת.ד. 83197 ת"א.

● דרוש/ה עוזר/ת לבריכה לפנות עלובר גולת בניסין 46 ת"א.

● דרושה עוזרת לעבודות בית + טיפול ב־2 ילדות ב־גיל גן עם או בלי לינה. טלפון 457090.

● דרושים נגרים לרהיטים ובניין נלבוע טל' 89501 ת"א.

● דרושה אשה מבוגרת ל־מגורים עם אלמנה בפתח־תקוה, תנאים טובים למוס־רת המתאימה. לפנות 911717 בין השעות 1.00—2.00 בלבד.

● דרושות תופרות למכונות אוברלוק ומיוחדות, גם מת־למדות. תנאים טובים. שוי־נה כפורטוואר בע"מ. בת־ים, סרית־גבולב, רח' גוטמאנ 25 (אוטובוס 85 לטלפן אחרי שעה 10.00 טל' 804784.

● למשרד רואי חשבון דרוש בוחן. לטלפן 224370 ב־6—4 אחה"צ.

● לטוצר ביתי מבוקש דרו־שים מפיצים בכל הארץ. דרו־שה השקעה מ־177 ל"י — 03-618040.

● פקידה אנגלית־עברית, חד־פסה באנגלית על בוריה 44 שעות עריפות לתושב אזור קרית אונו, משרד קטן ו־נעים. טל. 751005 בערב — 22—19.

● „מפקר" דרושה מנהלת חשבונות. 93851.

● דרושים המלאים לעבו־דות חשמל־תעשיה — טלפון 840192 בערב.

● דרושות פועלות לזיגזג (אוברלוק), „כלרנו", חמרנה 14 ת"א. 826120.

● דרושה פקידה מתחילה חיודעת עברית על בוריה והדפסה במכונה עברית — 16—8 222547.

● למספרת „פינקו" ת"א ירמיהו 41, דרושה דחוף סמ־רית.

● דרוש פועל רפד ת"א. יפת 13 יפו, 822543.

● דרושים סוכנים בלעדיים להפצת חמרוקים בצפון וב־דרום. 286123.

● דרושה עוזרת רציונית ל־שלוש פעמים בשבוע בגבע־תיים, טל. 783616.

● דרושה מטפלת אצל מודה, טל. 703126, לא בשבת.

● דרושות כתבניות עברית למקום מצלאות, מקום, לפטם־דות ערב לפנות: לישכה ה־עתונות המטפלתית, רחוב איהמר בזאבי 9 ת"א טלפון 263111.

● ברחובות דרושה מטפלת צעירה לבת שנתיים לחצי יום — 958008.

● רווחים: צעירים! לסמי־נרים ולצעירים/ות בהכצה בשעות הפנאי, — 281045 14—18.

● יהלומים!! דרושים פוע־לים לכל התלקים בתנאים טו־בים. טל. 00180, נמוי.

● עוזרת למשק בית עם לי־נה בנות אבובים טל' 03-221500.

● דרושה פקידה למשרד לעבודות עפר טלפון 796050.

● דרושה עובדת משק בית ח־4 שעות כל יום. רצוי עם המלצות להתקשר 282523 ביום ו' מ־16.00, ביום שבת בשעות הבוקר.

● לנגריה רהיטים דרושים נגרים טובים, ומתלמדים, תחיי למליפורה וצבע מוקסו 85850.

● דרושה מטפלת ל־2 ילדים בפתח־תקוה. טלפון 006003, חוץ משבת.

● דרושים לבית מלאכה סמ־ני חתם וסמנר, אחים מורחון ז'בוטינסקי 187, רמת־גן.

● דרוש נער לשליחויות לפ־נות לאותו חירש מנעים טלפון 46 ת"א בין השעות 4.00—7.00.

● דרושה ספרית בצפון ת"א. טל. 440258 מ־20—21.

● דרושה מטפלת עם לינה + עוזרת בבית לילדה בת 4 ברמת־גן, טל. 704163.

● דרושה מטפלת צעירה ו־אחראית לשני ילדים לשעות מ־1 עד 5 טל. 224532.

● שומרים לעבודה קבועה במשמרות בגיל מילואים כו־שר גופני ידיעת עברית, מש־כורת הודשית מצויינת. לפ־נות למודיעין אורחי בירוש־לים, בן־יהודה 12, בת"א דרך חיפה 21 כחיפה שער פלמר 1.

● עובדים למחלקת חבילות משעה 12.00 בצהרים. לפנות לחברת „מיסקר" בלפור 9, תל־אביב.

● בחולון דרושה עוזרת בית חודשית חצי יום, 852098.

● דרושות תופרות מכונות לקונפקציה לזיגזג ושני מח־טים (ג'ינס) למתאימות תנ־אים מצויינים. סימפולו, נוח־שאגו 13, ק"ב, תל־אביב ע"י התחנה המרכזית.

● דרושה מטפלת/עוזרת ל־עבודה בפתח־תקוה בין ה־שעות 14.30—7.30 רק בשעות אחה"צ והערב, טל. 011696, 912201.

● דרושה בחורה לעבודות משק בית בנווה־אביבים. טל. 417968.

● חשמלאים דרושים לבעש עבודות חשמל לבניני צבור ותעשיה, 386821 מ־16.

● דרושות מוכרות מנוסות בעלות הופעה נאה וידע ב־שפה האנגלית או צרפתית ב־משרה מלאה. לפנות „עילית סוכנויות" רח' אלנבי 68 ת"א.

● מוכירות — פקידות — כתבניות — מנהלות חשבו־נות — מרכזניות!! מקומי־רות נבוהות!! התחלה מיידית!! „העסוקה ומירות" — אלנבי 151.

● דרושה כתבנית עברית מעולה למשרד ש"ר לחצי יום. לצלצל 612412, 025488.

● דרושים חייטים ובורסים מעולים, תנאים מצויינים. חבלי בע"מ, מסילת ישרים 59 ת"א, טל. 822748.

● יהלומים!!! דרושים פוע־לים מרקיטות יוגרים לכל ה־חלקים למטה. ע. אצל ושות' חובל 17 רמת־גן.

● ליצור מיקוע משקלים ונירוסטה דרוש עובד בעבודה — הפעלה מכונות מנותח"ש. מחיר הכורם 500 ל"י.

● בעל מוני מכוניות נכרות, במחירים נוחים. טלפון 821068, רח' בן־עמר ע"י פלטת הרצל.

● אשה + רכב מעוניינת בשותפות (עבודה קלה), השקעה עד 50,000 בהצעות רציניות בלבד, 808520 מ־16.00.

● לרגל נסיעה ביתיקה ו־קונדיטוריה, מקום חדש, רקורציה יפה, פרנסה בשפע. 247025.

● חנות + מחסן (2 בע־לים) מול עירית תל־אביב, מעוניינים לקבל סוכנויות, טל' 280164, 12.00—9.00.

● מסחר יחידה מרנסה בי־שפע למכירה או השכרה, 1000—1600, 18—900 981085 לא בשבת.

ביקוש עבודה

● קוסם בלווי חיות ואקור־דיוניסט מעוניין להופיע ב־מסיבות, כרמצוות, יום־הולדת, כבת־יתמה, להתקשר — 058-90028.

● נהג + מנור בנין מוכן להובלה בכל הארץ. — 058-90028.

● חותרת מעולה סקלת הד־שות לשמלות ערב, נשף, ל־חופה. 470998.

● מקבלים עבודות צבעות, ריתור חצעות ויצוגיות, טלפון 869880.

● 9 צעירים ביחד / לחוד מחפשים עבודה בנחיגה, — מכר — ערב 768378 יצחק.

● מכונאי מוסמך + אומן מתמנה בקרוב מעוניין ב־תפקיד מתאים, ת.ד. 2406 רמת־גן.

● צעיר + טנדר מרנסים + טלפון 058-28448 מעוניין בהצעות מתאימות.

● בעל מכונת מסחרית סגור מחפש משרת מתאימה טל. 702010.

● צעירה אתראית ונאמנה בעלת השכלה וידע באנגלית מעוניינת במשרה לא מפוצ־לת.

● סופרת מתמנה! בוגרת 4 שנות לימוד ניהול משרד לאחר צבא נוכח והדפסה עברית, ואדרטמה באנגלית ת.ד. 7182 ר"ג.

● מבקש עבודה נקיון, סי־דורי מדרגות, וחצר בבניה־נים ומשרדים. טלפון 780041.

● צעיר דינמי מחפש עבודה מעוניין בעבודה משעה 15.30 לפנות בערב 872201.

● בעל ניון (ט־ל) מבורג מעוניין בהצעות עבודה — 058-29280.

● מעוניינת למצא גולף או תור בבנאי, 878628.

● צעיר + מנור מינץ פתוח להצעות עבודה 266830.

מידון הסמלים
החדש
הפרס הראשון
מכונית סובארו

● דרושה מטפלת ל־2 ילדות בבית, רמת־אביב, 416826.

● דרושות בחורות זריזות ומוכשרות לעבוד בכריכיה, שכר התחלתי — 650 לירות לחודש. כריכיית צדוק, שד' חר־ציון 110, ת"א.

● דרושה מוכרת מנוסה צעירה בענף ההלבשה לחצי יום. גבירץ, ת"א, דיזנגוף 60.

● דרוש עוזר לעבודה משרדית בתל־אביב. אפשרי פנסיונר. לפנות בצרוף נסיון ת"ד 569 ת"א.

● פקידה למשרד עו"ד (רצוי נסיון) 8.30—4.30 ב־צפון ת"א, 458207/8.

● חרט כרסם מעולה לעבודה עצמאית דרוש למפעל לייצור חלקי חילוף בהרצליה — 938409 בערב 981387.

● בר"ג ליד תל־השומר מטפלת, אפשרות לינה — 267272 ענת, בשעות העבודה.

● דרוש מלצר או מלצרית. ידע בשפות, "דולפינר" — 449722.

● דרושה פקידה לחצי יום בוקר/אחה"צ. לטלפונים ו־קהל — 448495.

● דרוש חוהר אלומיניום לבית־מסחר. טל. 87624.

● למריל מכונות תפירה דרוש בחור או פנסיונר בעל רקע טכני. טל. 821760.

● לבי"ס בסביבות תל־אביב דרוש שרת. לפנות לטלפון 451078 בשעות הערב.

● פקידה בתכנית עברית־אנגלית, לעבודה מעניינת. 03—628816 03—614403 — רוטשילד 27 קומה ג'.

● תופרות מומחיות לוינגר בתנאים טובים. ארלוזורוב 22, רמת־גן.

● דרושים סוכנים למערכות אזעקה, רווחים עד 5.000 לירות, טלפון 820888.

● דרוש אורג למכונות פוקגול ל־2 משמרות או לילה. יוסקוביץ, הקישון 26, בני־ברק (ע"י איצטדיון ר"ג), טל' 784298.

● דרושות נקבניות י.ב.ם. בתנאים טובים. אפשרי גם מתחילות, להתקשר 280582 בשעות 1—6.

● פקידה מתחילה בוגרת בי"ס לפקידות. ת"ד 28141 תל־אביב.

● דרושה מכניסטית בעלת הופעה בתנאים טובים למכון הגון, 268018.

● דרושה עובדת להרכבות אלקטרוניות זריזות ובעלת נסיון בהלחמות, להתקשר: סגורשה, 242012.

● דרושה מטפלת לילדה ב־גוש־מונסון: טלפון 767718 (עופר).

● מעוניין לקבל עבודה חרוטה. טלפון 267478, ת"א.

● למשפחה נעימה בבני־ברק דרושה עוזרת למשק בית אפשרות מגורים חלקית. להתקשר לפנה"צ 623268/4/5 ו־בערב 789086.

● דרוש פנסיונר בעל רכב פרטי וטלפון לחצי יום עבודה בשליחויות וסידורים ב־עיר, רצוי תושב בני־ברק. לפנות בשעות העבודה לחב' בנייברק, 783478 — למר שמרון.

● דרושים: עובד חשמליה (ישערער), אורגים, שרי־רים/ות, ביח"ר חנן דבינוביץ, בני־ברק, רחוב ברוך הירש 3, טלפונים 781305, 782048.

● דרוש חשמלאי להרכבת שילוטי נאון, לבורנזאון — עולי ציון 3, יפו, טלפון: 823887.

● לחברת השמירה בע"מ דרושים: אנשי אבטחה ו־שומרים, לאחר שרות צבאי, לאזור תל־אביב והמרכז. — לפנות אישית לסניף תל־אביב, רח' שפ"ר 16 (ליד קולנוע "אופיר") — משעה 08.00—18.00.

● לאופנת ונוס באלנבי 82, דרושה מוכרת בעלת נסיון. 012200.

● דרושה ספרית מעולה ב־רחוב הרואה 84 ר"ג. אוטו 60—61.

● דרוש מפעיל על מחפר נ־יוסייבי תנאים טובים — 742740.

● דרושה אשה או בחורה ל־עבודות בית ליום יום רצוי עם המלצות להתקשר 447602.

● אלבא פרזול לבניין מקבל עבודות. יציקות לחץ אלמוג במכונה מאה 60 עד 450 גרם טלפון 864416 או 560888.

חידון הסמלים
החדש
הפרס הראשון
מכונית סובארו

● דרושה מוכרת לחנות ל־בגדי נשים בתל־אביב ב־תנאים טובים לפנות טלפון: 55087.

● לחברת השמירה בע"מ דרושים שומרים שוערים ו־אנשי אבטחה באילת. תנאים מצויינים כולל דיור חינם. יתקבלו רק בוגרי צבא, לפנות למשרד הראשי, רחוב בן־יהודה 127 תל־אביב, או ישירות לסניף אילת, שד' התמרים 28. נא להביא פנקס מילואים ותעודת זהות.

● דרושות תופרות בעש"ש 14 נאות־רחל חולון.

● דרושים נגרים לארונות מטבח בתנאים טובים, טלפון 879719.

● דרושה מנקה פעמיים ב־שבוע למשרד 870719 מ־9—1 8—4.

● ברמת־השרון מטפלת ל־ילד 4 פעמים בשבוע 12—16 470206.

● דרושה מטפלת לתינוק ל־יום שלם ברמת השרון טל' 435017.

● דרוש קבלן משנה לעבודות נקיון ופוליש הרצליה — 050220.

מכוניות למכירה

אמריקאיות

אוסטין

אופל

אודי – N.S.U.

ב.מ.וו.

אלפא רומיאו

דאף

דופין

הילמן

וולבו

טריומף

ווקסהול

ויליס

מיני־מיינור

מרצדס

מסחריות

לארק

מוריס

טנדרים

סובארו

סאאב

סוסיתא

סימקה

פולקסווגן

פג'ו

פורד

פיאט

קונטסה

רנו

שונות

סיטרואן
CITROËN

השכרת רכב

ביקוש רכב

שרותי רכב

מציעים למכירה

אופנועים וקטנועים

הלוח הככול ירושלים

ידיעות אחרונות: הלל 28 טל. 225251
הארץ: התבלת 5 טל. 224245

• למכירה ... מייבש שיער ... 524204

• בהזדמנות מכשירי חשמל לטלוויזיה, מנורות, ספר, טרנזיסטורים. 583408

רוצים לקנות

• מעוניין במכירת אלקטרופית משומשת נא לתקשר לטל' 414032

טלוויזיה

• טלוויזיה גרונדיג במצב מצוין למכירה טלפון 521800

שרותים

• ויפות גננות „בירושלים" מסור הודעתך לטלפון „תאור טומטי" 84744

• הספקות והשקת שעתית ותיקונים של מערכות הספקה ת.ר.ל. בע"מ 225950

מכונות כביסה

• מכונת כביסה קופספס 4 אמקור אוטומטי 522755 00471

רהיטים

• ארון ילדים במצב מצוין 361650 לירות 400.—

• חדר שינה חדש במחיר הישן נגרית אבירמר — 252165

כלי נגינה

• למכירה פסנתר משומש במצב מצוין טלפון — 02—226960 בערב.

מקררים

ריקודים

חיות בית

בולים ומטבעות

שידוכים

בתי-ספר ושיעורים

דודי שמש וחשמל

תריסים

דירות למכירה 3 חדרים ויותר

ביקוש דירות

משרדים

מבני תעשיה

חנויות

מגרשים

עסקים

ביקוש עבודה

הכשרה לעבודה

הצעות עבודה

דירות למכירה 1-1½ חדרים

דירות בדמי מפתח

דירות בשכר חודשי

חדרים מרוהטים

דירות מרוהטות

2-2½ חדרים

שרותי רכב

אופנועים וקטנועים

מציעים למכירה

מכוניות

טלמוסיקה בע"מ
למחלקת השרות בגבעתיים
דרושים
טכנאי אלקטרוניקה
בעלי נסיון בנושאים:
* קשר אלחוטי
* מערכת קול והגברה
* מערכת הי-פי/סטריאו
* רשמקולים.
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות לטל. (03) 743552 למר קסטנבאום בשעות (ביום שישי 8.00—13.00) 8.00—16.00

הלוח הככול ידיעות אחרונות הארץ

המשרד הראשי: שדרות רוטשילד 74, תל-אביב
טלפונים: מחלקת מודעות 611141
המחיר: יום חול: 2.90 ל"י למלה / יום ו': 3.75 ל"י למלה

וילות ובתים

דירות

קבלנים

תורנויות רופאים לפי המחוזות

תורנויות בתי חולים

תורנויות בתי מרקחת

בתי כנסת

המשך לוח כללי

התעמלות ומסגים

חוגים

ריקודים

כלי נגינה

שרותים

שידוכים

הודעות

חיות בית

בולים ומטבעות

חימום והסקה

קוסמטיקה

תערוכות

בתי-ספר ושיעורים

ספרים

סירות

צילומים

טרקטורים

תריסים

שעונים

הלבשה

טלוויזיה

מכונות כביסה

מכונות גילוח

מכונות תפירה

רהיטים

ספורט

דודי שמש וחשמל

רוצים לקנות

מקררים

• מריה כלים נייר ווספינג' האוז במצב מצוין 2,750. 411378

• ארגז פטאית למכירה ב' אורך 6 מטר + סולמות, טל. 980170, הרצליה.

• עגלת תאומים (לשכיבה וישיבה). 780007 בעבודה — ישראל.

• למכירה ציוד מספרה + מכונת ורוד, רח' רוטשילד 53 ראשון לציון.

• בהזדמנות בלתי חוזרת מכונת עוקץ אמריקאית חד' צה 856219

חידון הסמלים
של
ידיעות אחרונות
פרס מיוחד:
2 פנקסי חסכון
„צמד"
500 ל"י כ"א
של בנק
המזרחי
המאוחד
בע"מ
יוגרלו מדי שבוע
פרס ראשי:
מכונית
סובארו

תורנות רופאים לפי התחומות

חיפה

● רופא תורן במד"א, טל' 101.

תורניות בתי חולים

● חיום: רמב"ם (כירורגיה, תאונות, פנימית, ילדים, נוירוכירורגית), רוטשילד (נשים).
● שבת: רמב"ם.

תורנות בתי מרקחת

● ליל שבת: עליה, עליה 44, טלפון 522002.
● שבת: בלפור, מסדה 1, טלפון 602269.

דירות

● קרית חיים מערבית, שדרות דגניה 13 כניסה א', דירה 8, טלפון 721608.

וילות ובתים

● בדניה א' בבנית קוטג'ים דו משפחתי בסטנדרט גבוה ברח' אילניה 39, 48 מטרים 254226/7, 86451.
● למכירה קוטג' עם גינה ומחסן גדול בבית דו משפחתי בקרית אתא, חיסום, מוגן אוויר, כניסה בעוד שנה וחצי 800000 ל"י — טלפון 04-725692.
● בחיפה דירות בנות 4—5 חדרים, נונה 18—11, פרויד 32, שטראוס סלך בבוקר — 82746, אחה"צ 84770.
● בשכ"ח באיזור חווילות בכרמיאל 2 וילות בנות 4½ חדרים ברחוב הו 10. לפנות לבירנבאום במקום 1 — 03-477515.

קבלנים

● שלח"ר מציע דירות 4½ חדרים בתחנת כרמלי 18 — נוף יפה, מחסן + חניה — 180,000 ל"י. לפנות במקום או במשרד רח' הנביאים 28 בין 5—7 או טלפון 607800.
● בתי ד.ו.ם. בע"מ (וגוראת רולם) דירות מסוארות בקריות 3—3½ חדרים טלפון 781151.
● ת.ח.ב. בע"מ דירות למכירה בקרית חיים, נהריה, עמולה והדרה סטנדרט מעולה לשלבי נסר הרצל 20 — חיפה טלפונים 04-642598 — 04-666274

דירות למכירה 3 חדרים ויותר

● 3 חדרים + מ"א בנוה שאנן, מרוהטת בריהום מיר 221800.

דירות

● 3 חדרים + שיפוצים ברמת שאול מיידית, טלפון — 580104.
● 3 + מ"א ברחוב א.ח. סילבר 5/97 יורעאליה — שטיינלר.
● דירה 3 חדרים במרכז כרמיאל, לפנות טל. 088715.
● דירה למכירה מסודרת בקריות 3½ חדרים 135,000 — 719416.
● ברחוב פרויד (4), ארונות, חימום, חניה, 205,000 — 262542.

דירות מרוהטות

● דירה בשכ"ח חודשי מרכז חמת רח' ארלוזורוב 12 טל' 640663 משעה 5.00.

2-2½ חדרים

1-1½ חדרים

חדרים מרוהטים

ביקוש דירות

משרדים

מחסנים

בתי מלאכה

דירות בשכר חודשי

דירות בדמי מפתח

מגרשים

● למכירה מגרש בקרית אתא 777 מר מאושר לבניה — 584260.

עסקים

● בהזדמנות למכירת ציוד למספרה בדבר פרטים 781974 בערב.

הצעות עבודה

● דרוש עובד לבית מסחר לצבעים בסיטונאות (רצוי עם רשיון נהיגה) טלפון — 603804.

מכוניות

● תיפושית 1800 1972 מרוץ אא 1800, 1071, 600710 מ-16.00.

מכונות תפירה

מכונות כביסה

מקררים

כלי נגינה

חקלאות

תערוכות

טלויזיה

טרקטורים

רהיטים

הלוח הכפול באר-שבע

בתי ספר ושיעורים

וילות ובתים

קבלנים

אשדוד

דירות

הצעות עבודה

מציעים למכירה

נתניה

קבלנים מציעים

דירות למכירה

דירות בשכר חודשי

דירות להחלפה

משרדים

הצעות עבודה

מציעים למכירה

מכוניות

הודעות

● מוריעות "לוח הכפול" ב"ידיעות אחרונות" — התל'ר 80 ק"ב, טלפון 78576.

הלוח הכפול ידיעות אחרונות הארץ

המשרד הראשי: שדרות רוטשילד 76, תל-אביב
טלפונים: מחלקת מודעות 611141,
המחיר: יום חול: 2.90 ל"י למלה / יום ו': 3.75 ל"י למלה

אלקטרה

בסניף חיפה
דרוש קופאי
בעל ידיעה בהנהלת חשבונות, חרוץ ובעל יוזמה
להתקשר אישית או טלפונית למר חנן, רחוב הרצל 18/20, 04-640000, חיפה

דרוש עובד למחסן

לחומרי אינסטלציה סניטרית
עם נסיון של שנה לפחות
לפנות אל „חרותי" בע"מ
רחוב העבודה 14, הרצליה
טלפון 984592

האוניברסיטה העברית בירושלים

מודיעה על משרות פנויות של:
טכנאי טלקומוניקציה ראשי — כמח' המשק — גבעת רם
מכרז מס' — 185/74.
תאור התפקיד — ריכוז וארגון של מערכות קשר באוניברסיטה העברית, קשר עם שלטונות משרד התקשורת בנושאים טכניים שונים, מעקב אחרי המצב הטכני וטיפול במערכות קשר שונות ומעקב אחרי התקנות מסוגים שונים.
דרישות התפקיד — ידיעת השפה העברית ושפה זרה, אנגלית או צרפתית, בוגר בי"ס להנדסאים במגמה לטלקומוניקציה או בי"ס טכני ברמה שווה. נסיון של 5 שנים לפחות בתחומים הטכניים המוזכרים לעיל.
דרישות מיוחדות — בנית פעולת ותפעול של מרכזות טלפוניות („קרוס בר" „אס-קאי"), ידע בקשר טלפוני — טלקס, אינטרקום, אל-חוט, ידע בתחום העברת נתונים מטרמינלים למחשב דרך קוי טלפון וציוד נושאים.
הדרגה — 4—5 בדירוג טכנאים.

נציג האוניברסיטה באמריקה הלטינית
מח' חסברה ויחסי ציבור
מכרז מס' — 469/74.
תאור התפקיד — אחריות ארגונית על פעולות גיוס כספים וגיוס חברים ושוחרים לאוניברסיטה. הקמת חיזוק של אגודות שוחרי האוניברסיטה, שליחות ממושכת (לפחות שנתיים) בארצות אמריקה הלטינית, קיום מגע אישי עם תורמים, שותפים, מוסדות והקהילות היהודיות שם בכל הנוגע לקשילות האוניברסיטה.
דרישות התפקיד — ידיעת השפות ספרדית, עברית, אנגלית (רצויה ידיעת בשפה אידיש). השכלה אקדמאית. נסיון בניהול מו"מ, גיוס כספים, נסיון רב בארגון, הכרת הקהילות היהודיות באמריקה הלטינית, הכרת היהדות והתיסטוריה של עם ישראל.
הערה — על המועמד להיות מוכן לעבוד תקופה ממושכת ברציפות בארצות אמריקה הלטינית כשמקום מושבו בארגנטינה. המועמד יועסק עפ"י חוזה מיוחד לתקופה של שנתיים עם אפשרות להארכה לתקופה נוספת.
הדרגה — 5—6 בדרוג מח"ר.

על המעוניינים לפנות בכתב בצירוף תולדות חיים ושמות ממליצים עד תאריך 10.12.74, כיח' בכסלו תשל"ה, אל: מחלקת כח אדם, קרית האוניברסיטה העברית, ירושלים, מיקוד 91000, ולציין על המעטפה „מועמד למשרה מס'..." (בהתאם למספר המכרז בראש המכרז המבוקש).

בית"ח לחקלאות ע"ש לוי אשכול
הפקולטה לחקלאות ברחובות
מודיעה על משרה פנויה של:
טכנאי ציוד מעבדתי
מכרז מס' — 468/74.
תאור התפקיד — פקוח על הציוד במעבדות להוראה, טפול באחזקתו התקינה; הפעלת ציוד אור-קוליים ואחזקתם התקינה.
כשורים נדרשים — בוגר בי"ס מקצועי רצוי במגמה טכניקה עדינה או אופטיקה; ידיעת בסיס בשפה האנגלית; נסיון בבצוע תיקונים בציוד כללי.
הדרגה — 1ב—2 בדירוג הטכנאים.

על המעוניינים לפנות בכתב בצירוף תולדות חיים ושמות ממליצים עד תאריך 10.12.74, כ"ח בכסלו תשל"ה, אל: מזכירות הפקולטה לחקלאות, ת.ד. 12, רחובות, מיקוד 76100, ולציין על המעטפה „מועמד למשרה מס' 468/74".

ביח"ר „יובל גד" אשקלון

מחפש
מהנדס פיתוח למפעל
לתפקידי פיתוח מוצרים ובדיקת שיטות לטכנולוגיה של בטון
על המועמד להיות מהנדס בנין או תעשיה, עם השכלה במינהל עסקים, נסיון של 8 שנים לפחות ושליטה מלאה בשפה האנגלית
הצעות לפנות „יובל גד" בע"מ, ת.ד. 12, אשקלון, אל מחלקת כוח אדם, טל. 051—5141

לחברה רצינית ומתקדמת

דרוש: מנהל אחזקה
למכונות וציוד מכני של מפעל, רצוי טכנאי מכונות דינמי עם נסיון בהפעלת צוות עובדים
לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים ונסיון מקצועי לת.ד. 33384 תל-אביב
סודיות מובטחת

דרוש

ביוכימאי או מיקרוביולוג
לניהול מכירות של ציוד מעבדה ומחקר
תנאים טובים לאדם המתאים
קוהן ושות' בע"מ, ציוד מדעי טכני ורפואי רח' שמאי 12, טלפון 222862, ירושלים

הטכניון מכון טכנולוגי לישראל

מודיע על המשרות הבאות הפנויות:
במזכירות לימודי הסמכה
מזכיר לימודי הסמכה
תאור תפקיד: אחראי לארגון והפעלה של מערכת לימודי הסמכה; ניצול המחשב לצרכים אדמיניסטרטיביים של היחידה; ניהול צוות עובדים בסדר גודל של כ-20—30 איש, המועסקים במיגוון פעולות של הרשמה, דיווח ומעקב, בחינות, אישורים ותעודות וכו' אחריות מינהלית על הבנין.
הכשרויות הדרושות: יועדף בעל השכלה אקדמאית במדעי החברה או הנדסה; בעל נסיון של שמונה שנים לפחות בניהול משרד עם צוות עובדים גדול; עצמאות וכושר לניהול מו"מ עם ראשי יחידות אקדמאיות בטכניון ובמוסדות מחוצה לו; דרוש נסיון מעשי בניצול מחשבים לצרכי מינהל; ידיעת השפות עברית ואנגלית על בוריין.
מספר המשרה: ל. הס.ה/94

בספריה להנדסה אווירונוטית
פקידה בספריה
הכשרויות הדרושות: השכלה תיכונית מלאה; ידע ונסיון בהדפסה בעברית ובאנגלית.
הערה: שעות העבודה: 17.00—09.45.
מספר המשרה: אויר.ח/42.
מועמדים מתאימים העונים לדרישות, יפנו בכתב בציון קורות חיים, נסיון קודם ומספר המשרה עד יום 12.12.74, אל אגף כח אדם, הטכניון, קרית-הטכניון, חיפה, מיקוד 32000.

לקונצרן בניה ארצי

דרוש:
מהנדס ביצוע
עם נסיון בביצוע של חמש שנים לפחות.
הכישורים הדרושים:
* עצמאות בעבודה
* נסיון מעשי בעבודות בניה
* נסיון במשא ומתן עם קבלני משנה
* ומגע עם קבלנים ונותני עבודה.
תפקיד אחראי למהנדס ואוהב לעבוד קשה ורוצה להתקדם.
נא להתקשר לטלפון 611916, לילה.

דרושות

נקבניות י.ב.מ.
לעבודה קבועה
1. במשכורת
2. לפי שעות
3. בקבלנות
לפנות 623743, 611054 ליעקב

דרושים

* מנהל חשבונות ראשי
* עוזרת למנהל חשבונות
לפנות בכתב בציון מספר הטלפון לת.ד. 9136, ת"א

דרושים למפעל תעשייתי

1) **מהנדס תעשייתי** — בעל נסיון של 5 שנים לפחות בשטח הפעלת ציוד מכני חשמלי עדין
2) **טכנאי מכונות** — עם ידע בחשמל, בעל נסיון של 5 שנים לפחות בשטח הפעלת ציוד מכני חשמלי עדין
3) **מהנדס חשמל** — לתפקיד פיקוח על צוות חאחזקה המכנית והחשמל של המפעל
4) **כימאי אנליטי עצמאי** — להפעלת מעבדה כימית. יועדפו תושבי חיפה ואזור חדרה.
נא לפנות בכתב עם פירוט נתונים אישיים ונסיון לת.ד. 1363, תל-אביב.

מכרות נחושת תמנע בע"מ

דרושים
● **חשמלאים** — בעלי רשיון חשמל עוזר ו/או מוסמך בעלי נסיון בעבודות החשמל.
● **מכונאי דיזל צ.מ.ה.**
● **מסגרים רתכים**
מועמדים מתאימים יפנו לראיון בכל יום ד' בין השעות 0900—1300 ו-1600—1800, למזכירות משרדי החברה בתל-אביב, הקריה, רח' ט' (מול קול ישראל), מצויידים בפנקס מלואים ותעודת שחרור מצה"ל.
* המועמדים שייבחרו יידרשו להתיישב באילת ועורה ברזור תמנע.

יבגן IBM

דרושים/דרושות
טכנאי אחזקה למכונות משרד
בת"א, באר-שבע וחיפה
הכישורים הדרושים: ידיעת באלקטרומכניקה או מכשירנות, ידיעה בסיסית באלקטרוניקה, ידע בשפה האנגלית.
מועמדים מתבקשים לפנות ישירות למשרדנו בת"א, דרך פתח-תקוה 74, בית מעיא, קומה 9, בשעה 14.00, בימים ג' 3.12.74, ה' 5.12.74, ב' 9.12.74, ד' 11.12.74.
מועמדים שלא יוכלו לפנות אישית מתבקשים לפנות בכתב למחלקת כח-אדם, ת"ד 20210, תל-אביב, 61 200.

מכרז על משרה פנויה מס' 56/74 לבנק ישראל בירושלים

דרוש בוחן או"ש בכיר
ביחידה לאו"ש ולהדרכה
הכשירויות הדרושות:
1. השכלה תיכונית מושלמת (רצויה השכלה אקדמאית). 2. בוגר קורס ארגון ושיטות ו/או בעל נסיון רב בעבודות או"ש (רצוי בוגר קורס נתוח מערכות). 3. כושר ניסוח וניתוח ברמה מקצועית גבוהה. 4. שליטה מלאה בלשון העברית. 5. ידיעה טובה בלשון האנגלית. 6. רצוי נסיון בבחינת תקנים, בהכנת נהלים ובתכנון טפסים. 7. רצוי ידע ונסיון בעיבוד נתונים אוטומטי.
מועמדים יפנו בכתב עד יום 13.12.74 לבנק ישראל, ת.ד. 780 ירושלים מיקוד 91000.
נא לציין על גבי הבקשה את מספר המכרז.

פולגת תעשיות צנור בע"מ

דרושים
מנהלי חשבונות
הכישורים:
1) תושב קרית גת, אשקלון והסביבה.
2) מנהל חשבונות בכיר בעל וותק של 5 שנים לפחות וסוג ד' בהנהלת חשבונות.
3) מנהל חשבונות עצמאי בעל 3 שנות וותק לפחות וסוג ג' בהנהלת חשבונות.
המועמדים מתבקשים לפנות בעל-פה או בכתב תוך פירוט נסיון קודם למח' כח אדם.

מהנדס מכונות

אך ורק בעל נסיון, רציני, תעשייתי אוריני
מנהל חשבונות - משרד
מנהל מכירות
דרושים לתעשיה גדולה ותיקה באזור תל-אביב
נא לפנות לת.ד. 2905, ת"א

יצוראנו גדל ואנו מחפשים לעבודה קבועה:

1. מסגר לעבודות עדינות לתבניות מתכת.
2. חרטים טובים בעלי נסיון.
3. אחראי למחלקת ניקוי והשחזה.
4. מסגר למחלקת אחזקה בעל נסיון.
— סודיות מובטחת —
„קים יצור" בע"מ מפרץ חיפה, ת.ד. 10035 טלפון: 04—725555

אנו מחפשים:

למשרדנו בתל-אביב
מהנדסים
לעבודות תכנון גדולות ומעניינות בנושאי תנועה ותחבורה
מעוניינים יפנו לקביעת מועד ראיון לטל. 39342 או 31209, תל-אביב.
שרותי הנדסה בישראל בע"מ

ירושלים

עיריית ירושלים

עיריית ירושלים מכריזה בזה על משרות פנויות של:

1. **בוחן או״ש בכיר** במינהל הכללי האגף לתכנון ונתוח מערכות (מכרז מס׳ 81/74)
   הדרגה: 4—5 בדירוג האקדמאים במח״ר.
2. **אחראי לנתוח מערכות** במינהל הכללי האגף לתכנון ונתוח מערכות (מכרז מס׳ 82/74)
   הדרגה: 5—6 בדירוג האקדמאים במח״ר.
3. **מנתח מערכות בכיר** במינהל הכללי האגף לתכנון ונתוח מערכות (מכרז מס׳ 114/74)
   הדרגה: 4—5 בדירוג האקדמאים במח״ר.
4. **אחראי לרשום רכוש העיריה** במינהל הכללי לשכת הממונה על הנכסים (מכרז מס׳ 45/74)
   הדרגה: יב׳—יג (יוד בית—יוד גימל) בדירוג האחיד.
5. **רכז מימון תקב״ר בגזברות** (מכרז מס׳ 83/74)
   הדרגה: יג׳—יד (יוד גימל—יוד דלת) בדירוג האחיד.
6. **מהנדס רשת פרטית** (במחלקת הספקת המים (מכרז מס׳ 118/74)
   הדרגה: 4—5 בדירוג מהנדסים.
7. **אחראי לעניני מס השבחה** במחלקה לתכנון העיר (מכרז מס׳ 67/74)
   הדרגה: 2—4 בדירוג האקדמאים במח״ר.
8. **שרטט בכיר** במחלקה לתכנון העיר (מכרז מס׳ 102/74)
   הדרגה: 1—2 בדירוג ההנדסאים והטכנאים.
9. **מנהל אגף שרותי האחזקה** במחלקה לשפור פני העיר (מכרז מס׳ 111/74)
   הדרגה: בדרוג המהנדסים בהתאם לכשירויות של המועמד.
10. **אחראי למינהל ומשק** בבי״ס תיכון עירוני ג׳ (בית חינוך) במחלקה לחינוך (מכרז מס׳ 14/74)
    הדרגה: טו׳—טז (טית וו—טית זין) בדירוג האחיד.
11. **מנהל אגף הדרכים** במחלקה לשרותי הנדסה (מכרז מס׳ 101/74)
    הדרגה: 6—7 בדירוג המהנדסים.
12. **מפקח שרותי כבאות** (טפסר), במחלקה לשרותי הנדסה (מכרז מס׳ 120/74)
    הדרגה: יח (יוד חית) בדירוג האחיד.
13. **מנהל עבודה במחלקה לשרותי הנדסה** (מכרז מס׳ 96/74)
    הדרגה: יג׳—יד (יוד גימל—יוד דלת) בדירוג האחיד.

פרטים נוספים אודות המשרה וכמו כן טפסים להגשת מועמדות, אפשר לקבל בלשכת נהל שרות העיריה, רח׳ יפו 22, חדר 213, קומה שניה. בעלי הכשירויות הדרושות מתבקשים להגיש בקשותיהם לנהל שרות העיריה עד יום ראשון כ״ד כסלו תשל״ה (8.12.1974).
ירושלים, ט״ו כסלו תשל״ה
29 בנובמבר 1974

המנהל הכללי

אלקטרה

דרושים

- **מזכירה** — בעלת נסיון; שולטת בשפה האנגלית
- **פקידה** — בעלת נסיון; לעבודות מזכירות
- **פקיד/ה** — למחלקת יצוא. דרושה שליטה בשפה זרה אחת וידיעת הדפסה בשפה זרה אחרת.
- **נקבנית** — בעלת נסיון של 3 שנים לפחות. ידיעה בעבודה על מכונת ניקוב 129. (עדיפות לתושבת חולון או ראשל״צ). להתקשר אישית או טלפונית למח׳ כח־אדם, רח׳ השלח 3, תל־אביב טלפון 39721.

דרושה פקידה כללית

הכישורים הנדרשים: ידיעת השפה העברית על בוריה, כולל הדפסה במכונת כתיבה.
שעות העבודה: 8.00—14.00 ופעם בשבוע 19.00—22.00.
טלפון בבית הכרחי לצורך תיאום ישיבות בשעות אחר הצהרים.
תנאים טובים למועמדת המתאימה.
נא לפנות בכתב לת.ד. 17054 תל־אביב עבור מספר 50.

למפעל תעשייתי גדול באזור פתח־תקוה

דרושים

מפעילים

העבודה במשמרות — אפשרי גם ללא נסיון
תנאים טובים למתאימים — רצוי מבוגרים
נא לפנות בכתב לת.ד. 3119 תל־אביב; או טלפונית 914931, מח׳ כח־אדם.

מפעלי בתים טרומיים בע״מ
שדרות ת.ד. 12, טל. 051-94521
בשעות הערב: 051-3470
חולון ת.ד. 1608, טל. 03-841166

דרושים:

- # מהנדסי ביצוע
- # מנהלי עבודה
  לאתרי הבניה
- # טייחים
  (מקום העבודה באיזור הדרום)
- # מסגרים
  לעבודה במפעלנו בחולון
- # ברזלנים
  לעבודה במפעלנו בחולון

תנאים טובים למועמדים המתאימים

על המעוניינים לפנות למנהל כח־אדם בכתב או טלפונית: 051—3470 (בשעות הערב).

לקולסו בע״מ. ייצור מכשירים אולטרא מדויקים קרית המדע, חיפה

דרושים

1. **מהנדס מכונות** לריצוי פרויקט בשטח אלקטרו־מכני. עדיפות לבעלי נסיון בשטח דומה. אנגלית הכרחית.
2. **מכשירנים** בוגרי בי״ס מקצועי ו/או חיל אויר ו/או חיל חימוש.
3. **מנהל חשבונות** בעל נסיון של שנתיים (רצוי במפעל תעשייתי) יתרון לדובר אנגלית.
4. **הנדסאי אלקטרוניקה** בעל נסיון של 4 שנים לפחות במערכות בקרה ובמערכות ספרתיות. עדיפות לבעלי נסיון במערכות N.C ידיעת השפה האנגלית הכרחית.
5. **כתבנית עברית־אנגלית**
6. **פקיד/ה לנושאי יבוא** עדיפות לבעלי/ות נסיון בשטח זה.

לפנות בכתב בלבד עם פרוט נסיון לת.ד. 7206 חיפה ולציין מספר המשרה.

דרוש

שליח

צעיר

עם קטנוע או טיזון אחראי ומסור

לפנות עתון הארץ מחלקת מודעות רח׳ זלמן שוקן 21 ת״א לגבי מרים שפק

מפעל מתפתח
צוות צעיר ודינמי
יחסי עבודה הוגנים
קדום מקצועי

אורלייט חברה להנדסה בע״מ

דרושים

- **פחחים—מסגרים** (רצוי בעלי רקע תעופתי)
- **נגרי תבניות**
- **מבקרי איכות**
- **איש אחזקה** (חשמל מכונות)
- **עובדים בפלסטיקה**
- **פועלי ייצור** (גם נשים ונוער)

על המעונינים לפנות למנהל כח אדם, אזור התעשיה א׳ נס־ציונה טלפון 950066/7/8

א.אי.ל. ישראל בע״מ
תעשיות אלקטרוניקה

לתושבי באר־שבע והסביבה
דרושים
למפעלנו באופקים
לבית מלאכה מכני הנמצא בשלבי הקמה

מנהל עבודה ראשי

- לניהול צוות עובדים בענף המתכת בנושאי מסגרות, מבלטים ועבודות פח.
- הכרחי נסיון טכני וניהולי קודם של יחידת ייצור מכני.

למחלקת ייצור

מנהל עבודה עצמאי

- לניהול צוות עובדים
- לניהול ריכוז ומעקב אחר אינפורמציה טכנית

תנאים טובים למועמד המתאים.
נא לפנות טלפונית 057—83571 אופקים או בכתב אל מח׳ כח אדם רח׳ מבצע קדש 48 בני־ברק 51203.

מוטורולה ישראל בע״מ

דרושים

הנדסאי/טכנאי שירות
לביצוע תיקונים ואחזקה של מערכות ספרתיות מתוצרת HEWLETT PACKARD. נדרש נסיון במעגלים ספרתיים וידע באנגלית טכנית. רשיון נהיגה הכרחי.

טכנאי אלקטרוניקה
לביקורת ציוד מתוצרת החברה ועבודה משותפת עם בוחני ציוד מטעם הלקוחות. נדרשים טכנאים לאחר שירות צבאי בעלי ידע בציוד קשר ו/או בציוד דיגיטלי.

טכנאי ייצור
לתכנון תהליכי ייצור של מוצרים בסדרות והכנת הוראות הרכבה. עדיפות לטכנאי ייצור בעל נסיון בייצור אלקטרוני.

מחסנאים
לניהול מלאי, ביצוע דיווחים שוטפים על הוצאות ציוד, העברות בין מחסנים והוצאת ציוד. נדרשים בוגרי קורס מפ״סים בצה״ל בעלי ידע בעבודות מחסנאות.

מועמדים יפנו בכתב או ישירות למוטורולה ישראל, מחלקת כח־אדם, ת״ד 25016, קרמניצקי 16, ת״א, (ע״י הסינרמה)

סודיות מובטחת

דרושה

פקידה

לעבודות משרד כלליות
כולל תיוק והדפסה!
תנאים טובים
נא לפנות אישית למשרד א.ב.ג. אלנבי 45 תל־אביב כל יום לפנה״צ.

דרושה

מנהלת משרד

למפעל תעשייתי בנתניה
להתקשר בערב
053—25467 03—243689

לחברה מסחרית בת״א

דרוש/ה

מנהל/ת חשבונות

בעל/ת נסיון רב
שעות העבודה רצופות
על המועמדים לפנות בכתב לת. ד. 37256 ת״א בציון נסיון קודם וקורות חיים.

אלטק בע״מ
מעגלים מודפסים
ייצור פיתוח ושיווק
פתח־תקוה

דרושה

מזכירה

לניהול המזכירות והמשרד
נא לפנות בתאור תולדות חיים וכישורים אל: ת.ד. 159, פתח־תקוה

ענין • אחריות • קידום
ארגון מושבי הנגב

מחפש

בעל נסיון טכני בהקמת מפעלים

לצורך
תיאום הקמה
ולאחר מכן
תפקיד טכני — ניהולי
במכון תערובת אזורי
לבעלי חיים ליד באר־שבע
מגורים באזור או נכונות להשתקע בו הכרחיים.
המעונין ישלח קורות חיים מפורטים ונסיון מקצועי לת.ד. 11024, תל־אביב
סודיות מובטחת

אלתא תעשיות אלקטרוניות בע״מ
אשדוד

דרושים

- **הנדסאי/טכנאי מזוג אויר או מכונות**
  לתפקיד: אחראי על אחזקת מכונות ומזוג אויר.
  הכישורים הנדרשים: נסיון באחזקת ציודי מכני תעשייתי, מכונות לעבוד שבבי, משאבות, מדחסים ומערכות מזוג אויר מרכזיות.
- **מכשירן תעשייתי**
  נדרש נסיון באחזקת מכשור תעשייתי ומערכות בקרה אלקטרוניות.
- **טכנאי מזוג אויר**
  לעבודה באחזקת מערכות מזוג אויר, מזגנים, מערכות קרור ותנורים.
- **טכנאי אלקטרו־מכני**
  לעבודות אחזקה אלקטרו־מכניות לציוד מתוחכם. נדרש ידע באלקטרוניקה.
- **טכנאי ייצור**
  רצוי נסיון קודם של שנתיים בתעשיה.
- **עובדי מתכת**
- **בוגרי בתי״ס מקצועיים בשטח המתכת**
- **כרסמים.**

על המעוניינים לפנות בכתב למחלקת התעסוקה של אלת״א — אשדוד.

לחברה גדולה ומבוססת באזור תל־אביב

דרושים

- **מקטלגים**
  לעבודה מקצועית מענינת בתחום ציוד וחמרים טכניים.
  - כישורים נדרשים: בוגרי בי״ס מקצועי, ידיעת השפות עברית, אנגלית, נסיון של 3 שנים.
- **פקידי שחרור**
  לעבודות הכנת ושחרור טופין מהנמלים.
  - כישורים נדרשים: השכלה תיכונית ידיעת השפות עברית, אנגלית ו/או צרפתית.
- **פקידי רכש**
  - כישורים נדרשים: השכלה תיכונית, נסיון של 3 שנים לפחות.
- **מחסנאים**
  - כישורים נדרשים: השכלה מקצועית/תיכונית חלקית, רצוי נסיון.
  יתקבלו מועמדים מתאימים ללא נסיון ויוכשרו תוך כדי עבודתם.

למועמדים המתאימים: מובטחת עבודה מעניינת, תנאים טובים ומקום עבודה קבוע ומבוסס.

- בפרטים נוספים נא לפנות אל ת.ד. 2021, ר״ג.

דרוש לחברה ליצוא
שרותים מדעיים

מנהל חשבונות עצמאי בקי בתמחיר

לעבודה בתל־אביב
פרטים עם ציון כישורים ודרישות שכר לתפנות לת.ד. 557, ירושלים
סודיות מובטחת

למשרד רואי חשבון בחיפה

דרושים:

- # בוחן מרכז
- # בוחנים

נא לפנות בכתב־יד לת.ד. 441 חיפה — 31000

דרושה פקידה

לעבודות משרדיות כלליות
כתבנות מעולה הכרחית
שעות עבודה נוחות
לפנות: „יאה נאה״ יהודה הלוי 75, תל־אביב

דרושים
זוגות צעירים
לניהול מוסדות משפחתיים
לילדים בגיל הרך
ל־8 ילדים (בסביבות ירושלים)

- # זוג נשוי
  לניהול מוסד משפחתי ל־8 ילדים בגיל הרך; גיל 0—5
  הזוג ידרש לטפל בתינוקות לתקופה ארוכה.
  קיימות שתי אפשרויות:
  זוג עם דיור מתאים
  אשר יקבל גם השתתפות בשכר דירה.
  או
  העמדת דירה לרשות הזוג והילדים על ידינו.
- # טיפול בתינוקות לתקופה קצרה
  טיפול ב־10—15 ילדים לתקופות קצרות עם כח עזר.

הזוגות המעוניינים יפנו בכתב אל ת.ד. 1260 ירושלים, עבור „מוסד משפחתי״.

לחברה גדולה:

דרוש

מהנדס אלקטרוניקה

הכישורים הדרושים:
— בוגר הנדסת חשמל (B.Sc.)
— בעל 5 שנות נסיון, רצוי בקומוניקציה
— ידיעת השפה הספרדית.

המועמד אשר יבחר יוכשר במשך ששה חדשים וישלח לתקופה של שנתיים לדרום אמריקה לשם הכנסת פרויקט לייצור.
לקביעת ראיון נא להתקשר לטל. 03־848184 בימים א׳—ד׳, או לת.ד. 199 בצירוף קורות חיים ונסיון מקצועי בכתב־יד.
סודיות מובטחת

למוסד הדרכה ארצי
דרושים

מורים

לשפות אנגלית, עברית, צרפתית, ערבית.
לבית־שאן, קרית שמונה, עפולה, צפת, עכו—נהריה, נצרת, חיפה והסביבה.

נא לפנות לטל. 04—662040 או לת. ד. 33114 תל אביב עבור „מורים לשפות — צפון״.

הטכניון מכון טכנולוגי לישראל

מודיע על המשרה הבאה הפנויה בפקולטה להנדסת מכונות

עוזר למינהל

הכשירויות הדרושות: השכלה אקדמית במדעי החברה או השכלה על־תיכונית (במוסד מתאים או בצורת קורסים) בתחומים הקשורים במנהל וכספים; נסיון בארגון, בניהול מערכת כספים ובניהול והפעלת סגל מינהלי בכספים ישירות לדיקן הפקולטה; (העבודה כוללת מגע עם סטודנטים, סגל מינהלי וסגל אקדמי); כושר הבעה בע״פ, נסיון בעריכת מסמכים; ידיעת השפה העברית על בוריה וידיעה טובה באנגלית.
מספר המשרה: מכ.ח/46
מועמדים מתאימים תעונים לדרישות יפנו בכתב בציון קורות חיים, נסיון קודם ומספר המשרה עד יום 13.12.74, אל אגף כח אדם, הטכניון, קרית הטכניון, חיפה. מיקוד 32000.

דרוש/ה

חשבונאי/ת מנוסה

או רואה/ת חשבון צעיר/ה
לנהול מחלקת חשבונות
נסיון מעשי בניהול צוות עובדים הכרחיים
נא לפנות בכתב תוך פירוט קורות חיים ומספר טלפון לת.ד. 14047 תל־אביב, מיקוד מס׳ 61140, למס׳ 29

הדיראן

למפעל מוצרי חשמל באזור
דרושים

פועלים/ות יצור

ההכשרה תנתן במקום
5 ימי עבודה בשבוע
תנאים סוציאליים טובים
מעוניינים יתקשרו לטלפון 856111 או לפנות ישירות למפעל, רחוב המלך 52, אזור, איזור התעשיה חולון

דרוש עוזר למנהל חשבונות

עם נסיון
לחישובי שכר עבודה לפועלים
פעמיים בשבוע מפוצל
למשרה מלאה
בימים ב׳ ו־ה׳
במרכז תל־אביב
לפנות ת. ד. 4870 ת״א

חברה גדולה ומבוססת

מחפשת

מהנדס כימי או מהנדס מכונות

לתפקיד של מנהל פרויקט להקמת מפעל פטרו־כימי גדול באזור חיפה

על המועמד להיות בעל נסיון של לפחות 8 שנים בנהול של הקמת מפעלים כימיים. נדרשת ממנו יכולת מעולה בנהול צוות עם קבלנים וספקים, כולל פקוח ומעקב קבלניים אתר בצוע, וכן יכולת להדריך ולרכז צוות עובדים.
שליטה מלאה בעברית ובאנגלית הכרחית. ידיעת שפות נוספות תחשב ליתרון. המשכורת תקבע בהתאם לכישורים.
על מועמדים העונים על כשורים אלה לפנות לת.ד. 545 תל־אביב, בציון „עבור מנהל פרויקט״, תוך צרוף קורות חיים בכתב יד.

ל„בנק המזרחי המאוחד" בע״מ
— סניף מסוף המטענים —
דרושים:
פקידים
לטפול בענייני יבוא — יצוא ומטבע חוץ
— תנאים טובים וסכויי קדום מהירים למתאימים —
נא לפנות למחלקת המנגנון: לילינבלום 48, תל־אביב טלפון: 622631.

כיתן דימונה בע״מ
לסטודיו דיגום הלבשה בהדר יוסף תל־אביב
דרושים/ות
חייטים (תופרות)
מסוג מעולה לתפירת דוגמאות
תנאים טובים למועמד/ת המתאים/ה
לפנות למח׳ דיגום, טלפון 481121, תל־אביב
סודיות מובטחת.

לחברת ספנות דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות עצמאי/ת
רצוי עם נסיון קודם בספנות.
שליטה באנגלית — הכרחית.
בדבר פרטים נוספים נא לפנות בכתב־יד בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת. ד. 1938, חיפה. — סודיות מובטחת —

מהנדס מכונות
כישורים:
1. בעל נסיון של שנתיים לפחות.
2. שליטה בעברית, אנגלית ו/או גרמנית.
3. ידיעה במתמטיקה.
מפעל גדול באזור חיפה מציע עבודה מעניינת ותנאים טובים.
נא לפנות למחלקת כח אדם, ת.ד. 1371 חיפה מיקוד 31000.

NIXDORF COMPUTER
דרושים:
* נציגי מכירות למיני־מחשבים
הכישורים הדרושים:
נסיון בעיבוד נתונים, ידע במערכות חשבונאות.
כושר ביטוי בכתב ובעל־פה.
גיל בין 25—35.
יועדפו בעלי נסיון קודם בשיווק.
* מתכנתים/מתכנתות
הכישורים הדרושים:
נסיון בתכנות, בעיקר בשפת ASSEMBLER
ידע במערכות חשבונאות.
יועדפו בעלי נסיון קודם במיני־מחשבים.
לפנות בכתב־יד, בצירוף קורות חיים, והמשרה המבוקשת אל:
ניקום מחשבים בע״מ, רחוב טבריה 14, ת״א

חברה כלכלית לירושלים בע״מ
דרוש
עוזר למנהל חשבונות
עם נסיון של שנתיים לפחות בהנהלת חשבונות.
המעוניינים יפנו לטלפון (02)524207 לשם קביעת ראיון.

למפעל טכסטיל בית שאן
דרושים
עובדי מינהל ייצור במטוויה
בוגרי מגמות טכנאות ייצור או טכנאות טכסטיל.
רצוי בעל נסיון
לפנות למח׳ כח אדם, טלפון 88255—065 או בכתב לת. ד. 20, בית־שאן.

קצין בטיחות
מוסמך לרכב
דרוש למשרה חלקית או מלאה
נא לפנות בשעות העבודה ליצחק גונן, טלפון 965316—03.

לחברה גדולה בענף הרכב
דרוש
מחסנאי
לחלקי חילוף
* בעל נסיון בענף
* ידע באנגלית
* לאחר שרות צבאי
לפנות בכתב: ת.ד. 20063 תל־אביב

למפעל תעשייתי גדול בחיפה
דרושה
מזכירה
למחלקת כח אדם למשרה מלאה
הכישורים הדרושים:
— נסיון בעבודה משרדית לכל סוגיה
— שליטה טובה באנגלית
— הדפסה, עברית, אנגלית
— הופעה נעימה
עבודה מעניינת ותנאים טובים למועמדת המתאימה.
נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 4868, חיפה, עבור מס. 150.

אתא
חברה לטכסטיל בע״מ
דרוש
מכונאי מכניקה עדינה
הכישורים הדרושים:
* נסיון של שנה אחת לפחות ומעונין להתמחות במכונות.
תנאים טובים למועמד המתאים.
על המעונינים לפנות למח׳ כח־אדם לפי הכתובת ביח״ר „אתא" רח׳ העצמאות 10 קרית אתא טלפון 721321—04.

תדיראן
דרושים
טכנאי ייצור 1,5.
מעקב ופיקוח על הייצור.
מנהל עבודה למחלקת הרכבות חשמל 2 ,5
מבקר טיב מכני 3,5.
לבדיקת פריטים בשלבי הייצור, ביקורת קבלה של פריטים המיוצרים בעבוד שבבי, כבישה וחזרקה. בדיקות של צביעה וציפוי. בוגר בי״ס מקצועי במגמת „מתכת", בעל נסיון בבקורת טיב, ידיעה מושלמת בקריאת שרטוטים, הכרת כלי מדידה, בעל רכב.
שרטטים 4 ,5,2,7.
שרטט מכונות עם נסיון בעבודה.
שרטטים מכניים של מתקנים וחלקי חילוף.
שרטטי חשמל.
מסגרים 5 ,2,5,6.
לבנית מתקנים ויצור דגמים, יועדף בעל נסיון.
רצוי בוגרי בתי ספר מקצועיים.
זיווד מכשירי קשר אלקטרוניים.
מסגר, כרסם, עם נסיון בעבודות פח עדינות, הבנת שרטוטים.
טכנאי/הנדסאי אלקטרוניקה 6,2.
לעבודות פתוח והנדסה בתחום תדירות גבוהות וקשר ספרתי.
עדיפות לבעלי נסיון.
לעבודות בבקורת איכות.
בעלי נסיון בשטח הדיגיטלי.
פקידת טלקס 7.
שליטה בשפה האנגלית חובה.
בעלת נסיון קודם.
מועמדים מתאימים יפנו בכתב לת.ד. 648 תל־אביב מחלקת כח־אדם בציון קורות חיים ונסיון מקצועי (לציין מספר מישרה).
סודיות מובטחת

ל„בנק המזרחי המאוחד" בע״מ
— ליחידת המחשב —
דרושים:
פקידי בקורת
* רצוי נסיון בעבודות קלט־פלט במחשב
* ידיעה בהנהלת חשבונות — יתרון
העבודה במשמרות (בעיקר אחה״צ ובלילה)
— תנאים טובים מובטחים למתאימים —
נא לפנות טלפונית: 30886.

הקרן למחקרים מדעיים — ירושלים
יחידת האנרגיה
מארגנת מחקר ופתוח בשטח חמרת אנרגיה וניצולה
מהנדסים ומדענים שימושיים
המעוניינים בנושא מוזמנים לשלוח את תולדות חייהם אל ד״ר צבי תבור, ת.ד. 3745, ירושלים.

דרוש
מנהל עבודה
לבית מלאכה להלבשת גברים
רק בעלי נסיון באים בחשבון
תנאים טובים.
נא לפנות אישית למשרד א.ב.ג.
אלנבי 45 תל־אביב
כל יום בין השעות 8—9 בבוקר

לחברה עתירת מדע בקרית שורק
(ע״י רחובות — יבנה)
דרושה
מזכירה בכירה
בעלת נסיון וידיעת עברית ואנגלית על בוריין כולל הדפסה בשתי השפות
תנאים טובים למתאימה
קיימת הסעה למקום העבודה
על המעונינות לפנות בכתב לת.ד. 214 כפר יבנה או בטלפון 95238—055.

למפעל תעשייתי באזור חיפה
דרושה
מזכירה למנהל
בעלת נסיון של 5 שנים לפחות בניהול משרד עם ידע בהדפסה במכונת כתיבה
על המעונינות לפנות למחלקת כח אדם ת.ד. 1708 חיפה 31000

המועצה האזורית מרחבים
מפגש מרחבים ד.נ. נגב, טל. 83014—83051־057
דרוש
מכונאי דיזל
1. המועצה האזורית מרחבים מעונינת בקבלת עובד בתפקיד מכונאי דיזל.
2. בעלי מקצוע מכונאי דיזל יגישו בקשה בכתב + תיאור מפורט.
3. תנאי עבודה והשכר ייקבעו בהתאם לכישורים של המועמד. עדיפות תינתן לבעלי נסיון במכונאות אוטובוסים.
4. הצעות יש להגיש לא יאוחר מ־10.12.74 בשעה 12.00.
חביב שרבף, ראש המועצה

לדפוס אופסט באזור תל־אביב
דרוש:
עוזר למנהל ייצור
בעל ידע ונסיון בענפי האופסט השונים.
המעוניינים יפנו לת.ד. 2652 תל־אביב, בציון כישורים ונסיון קודם.
סודיות מובטחת.

דרושה
פקידה
עם ידע בביטוח אלמנטרי לעבודה במחלקה לביטוח של מוסד ציבורי
נא לפנות בצרוף קורות חיים לת.ד. 40001 תל־אביב

„אחים קורנברג" בע״מ
למפעלנו בראשון לציון דרושים:
* **חוטים** ללוחות חשמל
* **מחסנאי**
תנאים טובים למועמדים המתאימים
נא לפנות טלפון: 948209—03
ת.ד. 35052 ת״א

לחברת חמי טבריה
חמת ליד טבריה
דרושים:
* פיסיוטרפיסטית
* מסג׳יסט
* 2 מסג׳יסטיות
מתבקשים לפנות מועמדים בעלי נסיון
להתקשר בשעות היום טל. 21967/8—067 ובערב 20927—067

לדפוס אופסט בירושלים
דרוש
כתבן
עם ידיעה טובה מאוד במכונת כתיבה
הכשרה תינתן במקום
להתקשר טלפונית 32536—02
בין השעות 8—11

לקלימט קונטרול בע״מ דרושים:
צנר לצנרת מים חמים וקרים (שחורות ומגולבנות) מנוסה בעבודות צנרת למזוג־אויר.
רתך מעולה, לצנרת שחורה סקדיול 40, 80 — בעל נסיון של כ־5 שנים.
נא להתקשר לקביעת ראיון: גבעתיים, 733010, 735040.

לחברה קבלנית גדולה
דרושים
קבלני שלד וברזל
לעבודה באזור תל־אביב ובמרכז הארץ
נא להתקשר לטלפון מס׳ 611916 דליה.

דרוש
עורך/ת כיתוב
לעבודת סיגנון, שיכתוב ועריכת כתבות לדפוס
רצויה שליטה בשפות זרות ויכולת לתרגם חומר לעברית
שעות העבודה 8—2
נא לפנות בכתב ולפרט כישורים ונסיון קודם לת.ד. 6470 תל־אביב עבור „עורך כיתוב"

דרושים
* תופרים/ות
* אורגים
* נשים ונערים לעבודות עזר
למפעל טקסטיל באיזור ת״א
(אפשרות לקבל הכשרה ע״י המפעל)
לפנות בשעות העבודה לטלפון 472637 ת״א.

„אגרקספו" חברה לייצוא חקלאי בע״מ
דרוש
עובד טלקס
הכישורים הדרושים: ידיעת השפה האנגלית, יכולת הדפסה באנגלית ובעברית; אפשרות לעבוד בשעות הערב, בשבתות ובחגים.
המעוניינים יפנו לטל׳ 264264, מחלקת המינהל.

למפעל מבוסס בענף המתכת באיזור תל־אביב
דרוש עובד לחנות המכר
בוגר תיכון במגמה טכנית
עדיפות למנוסה במכירת מוצרים טכניים.
דרישותינו: חריצות, מסירות, סדר ודייקנות.
הצעותינו: תנאים טובים ההולמים את הכישורים.
נא לפנות בכתב־יד לת. ד. 1516, תל־אביב.

עירית אילת — אגף מהנדס העיר
לעירית אילת דרושים
1. מהנדס עיר
הכישורים הדרושים: 1. מהנדס אזרחי או אר־ריכל בעל תואר ראשון לפחות. 2. נסיון רב בתכנון וביצוע עבודות הנדסה ובנין ערים. 3. ידיעות בחוק התכנון והבניה תשכ״ה. 4. כושר הבעה בכתב ובעל פה. ידיעת השפה העברית על בוריה. 5. כושר לקיים מגע עם קהל. 6. כושר יכולת ונסיון בניהול והפעלת צוות עובדי אגף ההנדסה. תנאים מצויינים — למועמד המתאים. דיור יינתן ע״י העיריה.
2. הנדסאי
בעל תעודת הנדסאי לבנין עם נסיון של שנתיים.
הצעות בכתב — יש לשלוח למזכיר העיריה.
ג. כץ, ראש העיריה

אלקטרה
לאגף מעליות
בסניפי תל־אביב, חיפה וירושלים
דרושים
• מרכיבים מנוסים
• עוזרים למרכיבים
נא לפנות אישית או טלפונית:
תל־אביב: רחוב הרכבת 36 טלפון 38961—03, לציפי.
חיפה: רחוב עבאס 14, טלפון 529579—04
ירושלים: רחוב הלני המלכה 3, טלפון 221669—02

דרוש זוג אחראי
נהג—גנן
ועובדת משק בית
לעבודה והשגחה על וילה ליד ת״א (כולל מגורים).
לפנות: בהצעות בכתב עם המלצות לת.ד. 568 ת״א עבור „זוג אחראי".

דרושים
למוסך מרכזי לתקון רכב נוסעים
פקיד חשבונות
בעל כתב יד נאה ומסודר
למחסן מרכזי של חלקי חלוף לרכב
פקיד במחלקת היבוא
השולט בשפות עברית וערבית
בעלי כישורים מתאימים, מתבקשים לתאם פגישה באמצעות טלפון 38124, בין השעות 10—9 כל יום

לחברת איימס יישום בע״מ
תעשיות עתירות מדע
דרושים
במעבדות מחקר ופיתוח מוצרים
1) כימאי אורגני
עם נסיון בסינטזות
2) אימונולוג
המעוניינים יפנו בכתב בצירוף קורות חיים לחברת איימס יישום בע״מ — גבעת שאול ב׳ ירושלים מחלקת כח אדם או טל׳ 528507—02, 522908—02 מח׳ כח אדם.

לחברה ברמת־אביב
דרושה
טלפונאית
לעבודה במשמרות
להתקשר 417241
בין השעות 09.00—13.00.

דרושים פוקדים־גברים
לצרכי סטטיסטיקה באגד
בתנאים טובים
באים בחשבון גם פנסיונרים
לפנות: באזור המרכז, למר חיים רן, בית אגד, דרך פ״ת 142 ת״א.
בירושלים והסביבה לבית המקשר, לאדונים אילן גורן או משה רכניץ.

הודעה על משרה פנויה מס׳ 57/74
לבנק ישראל
בתל־אביב
דרושה כתבנית
בשפה האנגלית והעברית.
• המעוניינות תפנינה עד יום 8.12.74 למדור כח אדם בתל־אביב, רחוב לילינבלום 37, או בטלפון (03)611531.

למעוניינים באיש ארגון וניהול ב״א
(נסיון של 5 שנים כקצין בצה״ל)
לפנות לת.ד. 3327 בת־ים

דרוש/ה
פקיד/ה
מנוסה
בהנהלת חשבונות לחברת תשווק מירושלים
להתקשר: 926370—02

למוסד מסחרי בחיפה דרוש/ה
עובד/ת לניהול מדור צעצועים
הכישורים: נסיון של 3 שנים לפחות. יועדפו מועמדים בעלי נסיון בעבודה חינוכית.
נא לכתוב לת. ד. 295, חיפה.

למוסד מסחרי ארצי גדול דרוש
עוזר למנהל ארצי
של מחלקה מסחרית
הכישורים הדרושים: נסיון קודם (של 5 שנים לפחות) בניהול. רצוי נסיון בענף הטקסטיל.
נא לכתוב לת.ד. 866, תל־אביב עבור מס. 145.

למפעל טכסטיל בית שאן
דרושים
אחראי ביקורת איכות
מטוויה, אשפרה
בעלי ידע בניהול מעבדות
לפנות למח׳ כח אדם, טלפון 88255—065, או בכתב לת. ד. 20, בית־שאן.

קיבוצניקים־נהגים
הרוצים להסתדר בעיר ומוכשרים לעבודה בנהיגה על רכינות (הייברים) בתנאים טובים
יתקשרו טל: 826111—03, איל־מן שרות נוטען, רח׳ קיבוץ גלויות 24, תל־אביב.

לחברה קבלנית
דרוש מהנדס ביצוע
לניהול והקמה של פרוייקטים
בעלי נסיון יפנו טלפון 954595.

למפעל מתכת המייצא שסתומים לרכב
דרושים
עובדים בלתי מקצועיים לעבודה על מכונות —
הכשרה תינתן תוך כדי עבודה
לפנות לרח׳ הסתת 4, חולון, טל. 854940 בשעות העבודה.

דרוש מנהל מחסן
בעל נסיון רב בציוד חשמלי
לפנות:
קאנסטנטין אדלר ונטות בע״מ
תל אביב, דרך פתח תקוה 37 טלפון 614668

בחברה ארצית באזור תל־אביב
נפתחת הרשמה
לקורס ביקורת טיב באלקטרוניקה
מתקבלות: נשים מעל גיל 18 בעלות השכלה של 12—16 שנות לימוד
* במשך הקורס תקבלנה המשתתפות שכר.
* מסיימות הקורס בהצלחה תשולבנה בעבודה מקצועית מעניינת במסגרת המפעל.
לקבלת פרטים נא לפנות אל ת.ד. 9050, תל־אביב.